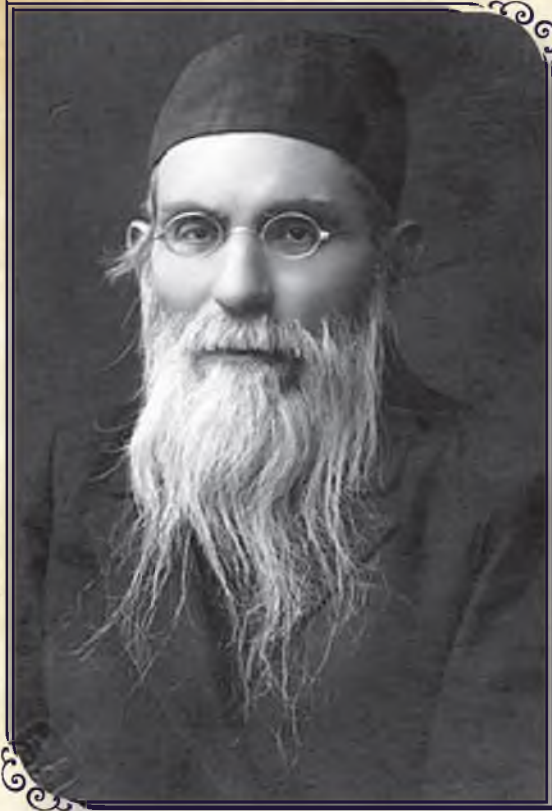

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת תרומה | גיליון מס' 130 | אדר תש"פ

אומן פדגוג

קווים לדרכו של המחנך לדורות

אביר הרועים רב רבנן

מרן רבי נתן צבי פינקל זצ"ל

"הסבא מסלבודקא"

ליום היארצייט ה-צ"ג

כט שבט תרפ"ז

יומא טבא לרבנן

חדש!!

חידושי רבי דוב לנדו

סקירה על הספר בעמוד 79

מי אתם "מכון מנדל"?

שיחת הבהרה בעקבות מכתבם של מרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור שליט"א

עם הרה"ג מרדכי נויגרשל שליט"א

מיוחד מבית תמצית הש"ס - לרגל סיום מסכת ברכות

סיכום כללי על כל מסכת ברכות

מבחן שבועי על הדף היומי

תמצית משנה ברורה חודשי לפי סדר הדף היומי בהלכה

לעילוי נשמת

ר' משה חיים ב"ר יששכר דב המלי ז"ל

ט' אדר תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת תרומה

ר"ת	יציאה	כניסה	
18:48	18:13	17:00	ירושלים
18:50	18:14	17:15	בני ברק
18:49	18:13	17:06	חיפה
18:49	18:13	17:09	מודיעין עילית
18:49	18:14	16:59	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

לע"נ
הר"ר שמואל ב"ר אריה צבי בוימל ז"ל
ליום היא"צ - ח אדר תשכ"ח

טנא ברכות

לידידנו המסור

ממייסדי ומקימי המפעל הגדול

"אוסף גיליונות"

ומוסיף והלך בפיתוחו והרחבתו בנאמנות ובהתמסרות

מרבין תודה לרבים ומנחה תלמידים בדעת ותבונה

הגאון רבי יוסף זייס שליט"א

מראשי ישיבת בית מדרש גבוה (פינקל)

לדגל היכנס בנו היקר יניק זככים

יצחק נ"י

בעול מצוות

יתן ה' שיזכו לראותו גדל בתורה וביראת שמים

וידון ממנו הוריו רוב נחת דקדושה

ויעלה מעלה בדרך העולה בית א-ל

בברכה מדובה

הרב נתן פלדמן

וחבדי המערכת

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים

ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'

לתגובות ובירורים בכל ענייני ה'אוסף' -

פרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,

ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

באמצעות עמדות "נדרים פלוס" או "קהילות"

בחיפוש המילים "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'

הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עומק הפשט | 47

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 51

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 55

תובנותיו של הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

אז נדברו | 57

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת | 63

מעלת השבת וקדושתה

מים זכים | 65

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 67

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה | 69

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

אומן פדגוג | 71

קווים לדרכו של המחנך לדורות

אביר הרועים רב רבנן

מרן רבי **נתן צבי פינקל** זצ"ל

ה"סבא מסלבודקא"

ליום היארצייט ה-צ"ג

כט שבט תרפ"ז

מי אתם מכון מנדל? | 75

שיחת הבהרה בעקבות מכתבם של מרנן

ורבנן גדולי ומאורי הדור שליט"א

עם הרה"ג **מרדכי דוד נויגרשל** שליט"א

חידושי רבי דוב לנדו | 79

סקירה על הספר החדש מכתב ידו

של מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי **דוב לנדו** שליט"א

הגרלה כהלכה | 83

מערך התרמה לבית המדרש "הלכתא"

לקראת שבת | 87

לקט מתוך העלון הנפלא של "דרשו"

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי **משה שפירא** זצ"ל

המשכן והאדם מקומות השראת השכינה | 11

שיחת הגאון הגדול רבי **דוד כהן** שליט"א

ראש ישיבת "כנסת ישראל - חברון"

שיעור חומש | 15

מאת הגאון הגדול רבי **חיים פיינשטיין** שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 17

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם

מפי הגאון רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 19

מאת הגאון רבי **יעקב חיים סופר** שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

מתוקים מדבש | 25

נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עיונים בפרשת השבוע | 27

שיעורי הגאון רבי **נחום נבנצאל** שליט"א

עטרת המועדים | 29

משיעורי הגאון רבי **עקיבא מדלוב** שליט"א

שיעורי ארבע פרשיות

תמצית הש"ס | 31

דף היומי - מ"ב ומוטר

סיכום מסכת ברכות | 35

מבית תמצית הש"ס

תמצית משנה ברורה | 39

מבית תמצית הש"ס

עינינו גל | 43

מאמרי 'עין לא ראתה'

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"

בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית	גבעת זאב החדשה	אלעד
ישיבת "מיר" כולל "עטרת שלמה" כולל "ששכר באהלך" כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב) כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג) בית הכנסת "בית תפילה" בית הכנסת "אילת השחר" בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא" בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק בית הכנסת "חזון דוד" בית הכנסת "משוכב נתיבות" בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי	בית הכנסת "בית אליהו" בית הכנסת "בני הישיבות" זכרון יעקב בית הכנסת "מסילת ישרים" טלזסטון בית הכנסת "קהילת בני תורה" יסודות בית הכנסת המרכזי ירושלים ישיבת "מיר" ישיבת "חברון" גבעת מרדכי ישיבת "יד אהרן" ישיבת "אהבת שלום" ישיבת "תורה אור" ישיבת "הר"ן" - רמות ד' בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב בית הכנסת "נחלת עקיבא" גני גאולה בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף בית הכנסת "בוסטון" הר נוף בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף בית הכנסת "מצפה רמות" רמות א' בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א' בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א' בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג' בית הכנסת "צא"י" רמות ג' בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד' בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול "גל פז" רח' מלכי ישראל	בית הכנסת "מאור שרגא" כולל "ישיבת הר"ן" ישיבת "תורה בתפארתה" אופקים בית הכנסת "שיויתי" בית שמש ישיבת "אור לישרים" בית הכנסת "היכל אברהם" קריה בית הכנסת "לב אליהו" רמה א' בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א' בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א' בית הכנסת "פני שמואל" רמה א' בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג' בית הכנסת "הכולל" ביתר עילית בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A בני ברק כולל "פוניבז" כולל "חזון איש" כולל "בית הלל" כולל "ברסלב" כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול" ישיבת "אורחות תורה" ישיבת "בית מדרש עליון" ישיבת "תפארת ציון" ישיבת "סלבודקא" ישיבת "גאון יעקב" בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה' בית הכנסת "נחלת משה" בית הכנסת "רמת אלחנן" בית הכנסת "משכנות יעקב" בית הכנסת "נאות יוסף" בית הכנסת "בית אריה" בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה בית הכנסת "לדרמן" בית הכנסת "הליכות חיים" בית הכנסת "דרכי איש" בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז "גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
נתיבות		
בית המדרש "משכן התורה" בית הכנסת "בית יצחק"		
פתח תקוה		
ישיבת "לומזא" בית הכנסת "אבי עזרי" בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר		
ראשון לציון		
ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד		
רחובות		
בית הכנסת "כולל בר שאול"		
רכסים		
בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב' בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'		
תל אביב		
מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'		
תל ציון		
בית כנסת החסידי		
תפרח		
ישיבת "תפרח" בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"		

להוספת נקודת מכירה בבית הכנסת במקום מגורכם

יש לפנות לסלפון המופיע בראש הגיליון

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת תרומה תש"פ | גליון מס' 126

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

הארון הוא כלי לקבל תורה – ובו מתגלה מידת נורא

בנס פורים נתגלה שהגילוי הזה חל בנו ומכוחו מגיעה הישועה

לא הולך, הוא קבוע במקומו, ומקומו מדויק מאד, ואילו הרמב"ם מתכוין לבית המקדש, ולשיטתו, בנין הבית בירושלים גם הוא נלמד מאותו פסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

כל גילוי של תורה מגיע מבית המקדש

והנה, כפי הנראה, הרמב"ן לא חולק על הרמב"ם, ואף לדעתו הפסוק הזה מדבר גם על המשכן וגם על הבית, אבל לדעת הרמב"ן נקודת העיקר היא כמו שזה היה במשכן, עיקרו של בית, זה בית שמשם מתגלה תורה, משם תצא תורה, אותו כבוד, אותו גילוי שכינה שהיה בסיני, נמצא בבית, וממשיך ומגלה תורה.

והנה, לכאורה, במשכן שהיה מ' שנה במדבר המשיכו להתגלות דברי תורה, אבל במקדשות לא התגלו יותר דברי תורה, לא בבית המקדש הראשון ולא בבית המקדש השני, ובבית המקדש השני אף חסרו הארון והכרובים, נמצא שמהמקדשות לא המשיך בורא העולם למסור כביכול דברי תורה מבין שני הכרובים, והרי מצות ועשו לי מקדש מתקיימת כאמור גם בבית המקדש, ובהכרח לדעת הרמב"ן חייבים לומר, שמה שכתוב בפסוק "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", כל גילוי של דברי תורה מקורו במקדש, כל גילוי, כל הבנה, כל תפיסה של דברי תורה, מקורם במקדש, מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

ואמנם, הגילוי בפועל שכביכול בורא עולם מדבר עם משה רבנו ומסור לו דברי תורה לא היה, אבל כל גילוי של תורה ממשיך מכח בית המקדש, ובבית ראשון אף המשיך מהארון והכרובים, מציון, משם יוצאת ומתגלה תורה. ומצינו כי הגמרא דורשת פסוק זה "כי מציון תצא תורה וגו'" להלכה אף על הבית השני, כדאיתא בבבא בתרא (כ"א ע"א) שלפנים בישראל לא היו בתי ספר לתינוקות של בית רבן, ומי שהיה לו אב היה מלמדו תורה ומי שלא היה לו אב לא היה לומד, ואז התקינו, זו היתה התקנה הראשונה, שיעמידו מלמדים בירושלים ושם יהיה מקום לימוד לתינוקות של בית רבן, היינו, אם רוצים ללמד תינוקות, יביאו אותם לירושלים ושם הם ילמדו, והגמרא אומרת "מאי דרוש, כי מציון תצא תורה". אחר כך היתה תקנת רבי יהושע בן גמלא, שתיקן שיהיו מעמידים מלמדי תינוקות בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר, אבל לכתחילה, כדי לקיים "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", העמידו מקומות ללימוד תינוקות של בית רבן רק בירושלים.

1

בביאור מהות מצות "ועשו לי מקדש"

רבתינו הראשונים, לכאורה נחלקו במהות המצוה של "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

לשון הרמב"ם בתחילת הלכות בית הבחירה "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר ועשו לי מקדש", היינו, המצוה היא בעצם לעשות בית מוכן לעבודה, והבית הוא בית לשם העבודה, לשם הקרבנות, ובספר המצוות (מצות עשה כ') מוסיף הרמב"ם "שצונו לבנות בית עבודה בו יהיה ההקרה והבערת האש תמיד ואילו תהיה ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל שנה", המצוה היא שבמקום הזה יקריבו קרבנות, שבמקום הזה תהיה אש תמיד, ואל המקום הזה יעלו לרגל שלש פעמים בשנה, כמו שכתוב "יראה כל זכורך את פני האדון ה'", זאת דעת הרמב"ם.

אכן לדעת הרמב"ן, כפי שהיא מפורשת בתחילת הפרשה, עניין המצוה הוא שצונו לבנות בית שישכון בו אותו כבוד שנתגלה בסיני. מעמד הר סיני צריך להישאר איתנו, וזה מתקיים בועשו לי מקדש. במשכן כביכול בורא העולם ממשיך ומדבר עם משה רבנו, ממשיך ומגלה ומסור לו דברי תורה מבין שני הכרובים, ומוסיף הרמב"ן, שהכרובים העשויים זהב מעל הארון זה דוגמת מראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר, כמו בהר סיני, והזהב, אותו זהב אמיתי שממנו נעשו הכלים, הוא מראה אש, וכך בצורה כזו ממשיך מעמד הר סיני, הכבוד שנתגלה בסיני ממשיך להתקיים.

הרבה מדרשים יש כדברי הרמב"ן, וכפי שידוע ומפורסם מאד המדרש בשמות רבה (ל"ג א), משל למלך שהשיא את בתו היחידה, ואמר לחתנו, איני יכול למנוע אותך מלקחת את בתי כי היא אשתך, אבל אני מבקש, עשו לי קיטון קטן, שבכל מקום שאתם הולכים אוכל הצטרף אליכם ולהיות יחד איתכם, בקיטון מיוחד לי, כך אמר הקב"ה אחרי שהוא נתן את התורה, שהיא בתו היחידה, האהובה, לפרוש ממנה איני יכול, בבקשה מכס, בכל מקום שאתם הולכים עשו קיטון אחד, שהקיטון הזה יהיה מקום שאני אוכל להיות יחד איתכם, וביחד עם אותה תורה, שהיא בתי היחידה שאיני יכול לפרוש ממנה.

מסתבר בפשיטות, וכך הדעת נותנת, שהרמב"ן מתכוין למשכן, בבית המקדש לא שייך לומר את המילים לכל מקום שאתם הולכים, בית המקדש

וכך אנו מוצאים בבית המקדש הראשון את עניין הנבואה, כדאיתא בירושלמי בסוכה (פ"ה ה"א) "א"ר יונה, יונה בן אמימי מעולי רגלים היה ונכנס לשמחת בית השואבה ושרת עליו רוח הקודש" יונה בן אמימי הנביא קיבל את נבואתו בשמחת בית השואבה, שהיתה בבית המקדש בירושלים, שם שואבים רוח הקודש, ושם הוא נהיה לנביא.

הנבואה עצמה ניתנה בסניי, כמו שכתוב בפרשת הנביא (דברים י"ח) "נביא מקרבך מאחיך כמוני יקים לך ה' אלקיך אליו תשמעו" ובהמשך כתוב "ככל אשר שאלת מעם ה' אלקיך בחורב ביום הקהל לאמר וגו'". היינו, הנבואה, מקורה במעמד הר סיני. שם המקור לעניין הנבואה בתורת ישראל. אנחנו, כלל ישראל, ביקשנו מבורא העולם "ככל אשר שאלת מעם ה' אלקיך ביום הקהל לאמר לא אוסף לשמוע את קול ה' אלקי", ולכן "דבר אתה עמנו ונשמעה" (שמות כ' ט"ז), היינו, שדברי ה' לא יגיעו באופן ישיר אלינו אלא נקבל אותם דרך נביא, נקבל אותם דרך משה רבינו, ונאמר על כך "היטיבו אשר דברו, נביא אקים להם מקרב אחיך כמוך ונתתי דברי בפיו ודיבר אליהם את כל אשר אצונו", והדבר הזה, היינו, המקור של נבואה, נעתק לבית המקדש.

וכך, התורה מתגלה דרך בית המקדש, וגם הנבואה, שהם הדברים שנתגלו בהר סיני. והנה, הדברים האלו בעצמם מתגלים גם במשכן וגם במקדש, אבל, במשכן זה היה שייך יותר ל"עשו לי קיטון אחד", כביכול בורא העולם רוצה להיות יחד עם בתו היחידה, היינו התורה, שם כביכול בורא העולם רוצה לשכון, לא להיפרד, "לפרוש ממנה איני יכול".

והנה, הרמב"ם מביא את הדין, אחר שכבר אין יותר מצוה לבנות משכן, זה דבר שקרה פעם, ואילו עתה המצוה היא לבנות מקדש במקום אשר יבחר ה', והמקום נבחר, הוא נמצא והוא מקום ידוע, והמצוה לבנות בית המקדש היא המצוה שנשארה איתנו לדורות, זאת המצוה, כבר לא חייבים וגם לא יכולים לבנות משכן, אין כבר אפשרות כזאת, המשכן נגזז ואיננו, ומאז ואילך, השראת השכינה היא רק באותו מקום קבוע שזה בירושלים, מעתה, כשמדברים על המקדש, דעת הרמב"ם היא, שהמקדש הוא כדי שיהיה לנו מקום עבודה, מקום להקריב קרבנות ולחגוג אליו שלש פעמים בשנה, וגם לקיום האש, כלשון הרמב"ם בספר המצות.

אכן, הדעת נותנת, שהטעם שכתוב ברמב"ם שהוקם הבית כדי להראות אליו שלש פעמים בשנה, הרי שלא סוף דבר הוא קיום המצוה של ראיית פנים, [שיש חלק גדול מכלל ישראל שאינו חייב בה, ואפילו מי שאין לו קרקע איתא דפטור מהראיה ולא כולם היו בעלי קרקעות], אלא עניינו, כפי שהבאנו מהירושלמי על יונה בן אמימי, כאשר עולים להראות לפני ה', והרי "לנביא היום יקרא לפנים הוראה" (שמואל א' פרק ט'), וכשבאים לראיית פנים, לראות ולהראות, אז רואים, משם שואבים רוח הקודש, ונמצא שהנביאים יונקים את נבואתם משם, מהמקום הזה, באופן, שגם לדעת הרמב"ם, הבית הוקם כדי להקריב בו קרבנות וכדי שהוא ימשיך את מעמד הר סיני, על ידי מצות ראייה ממשיך מעמד הר סיני.

מהי טענת בצלאל – ארון קודם או משכן קודם

חז"ל דורשים בשמות רבה (פרשה נ' ב') את הפסוק במשלי "תן לחכם ויחכם עוד", וז"ל "ד"א, תן לחכם זה בצלאל, אתה מוצא בשעה שאמר הקב"ה למשה עשה המשכן, בא ואמר לבצלאל, אמר לו מהו המשכן הזה, אמר לו שישרה הקב"ה שכינתו בתוכו ומלמד לישראל תורה, [שוב אנו לומדים שזה עניינו של המשכן], אמר לו בצלאל והיכן התורה נתונה [היינו לוחות הברית], אמר לו משאנו עושים את המשכן אנו עושין הארון, א"ל רבינו משה אין כבודה של תורה בכך אלא אנו עושין הארון ואחר כך המשכן, לפיכך זכה שיקרא על שמו שנאמר ויעש בצלאל את הארון".

בצלאל אמר שאין זה כבודה של תורה שהיא תחכה עד שיעשו את המשכן ובינתיים לא יהיה לה מקום משלה, התורה צריכה מקום מיוחד לה, מקום משלה, והיא לא יכולה להמתין, צריך לעשות את הארון מיד, "אלא אנו עושים הארון ואחר כך המשכן", ולכן, "לפיכך זכה שיקרא על שמו שנאמר ויעש בצלאל את הארון".

הנה, יש כאן תימה, משום שאנו מוצאים שבצלאל עצמו אומר את ההיפך, כפי שמפורש בגמרא בברכות בפרק הוראה (נ"ה ע"א) "אמר רב שמואל בר נחמני אמר רב יונתן, בצלאל על שם חכמתו נקרא, בשעה שאמר לו הקב"ה למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה והפך ואמר לו עשה לי ארון כלים ומשכן, אמר לו, משה רבינו, מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה להיכן אכניסם", בצלאל אמר למשה, אתה מצוה עלי לעשות דבר שהוא נגד היושר, נגד מנהגו של עולם, לא כך נוהגים בני אדם, "שמא כך אמר לך הקב"ה עשה משכן ארון וכלים, אמר לו, שמא בצל אל היית וידעת", היית כנראה בצל אל, ומזה אתה יודע, לכן הוא נקרא בשם בצלאל, על שם חכמתו, שהוא היה כביכול בצילו של בורא העולם. משה רבינו הפך את מה שהקב"ה אמר לו, ובצלאל חזר ויישר זאת.

אבל קשה, כי זה ההיפך הגמור ממש ממה שכתוב כאן במדרש, שבצלאל היה זה שאמר למשה רבינו שאין כבודה של תורה שהיא תמתין עד שיבנה המשכן, ולכן חייבים לעשות ארון מקודם ואחר כך נבנה את המשכן, ולכן הארון נקרא על שם בצלאל, ואילו כאן בצלאל תובע שיבנו משכן קודם ואחר כך יכניסו את הכלים. אנו מוצאים את בצלאל תובע תביעה אחת, ותובע גם את היפוכה, בצלאל תובע שיעשו ארון לפני משכן, ובצלאל תובע שיעשו משכן לפני הכלים.

ובעצם, בקשת בצלאל לעשות את הארון לפני שעושים את המשכן היא נגד פשוטן של המקראות, כי הלא הציווי של "ועשו ארון עצי שטים" נאמר אחרי הציווי של "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ואילו כאן במדרש כתוב, שבצלאל זכה להיות זה שעשה את הארון, כי בנקודה הזאת, כאילו, משה רבינו למד ממנו מה לעשות.

אחר חטאהעגל צריך מקום מיוחד להשראת שכינה

והנראה בזה, כי הנה, פשוטם של דברים לדעת רוב הראשונים, וכך גם כתוב בכמה מדרשים, שהציווי על מלאכת המשכן נאמר אחר חטא העגל, ואף שאין זה סדר המקראות, אין מוקדם ומאוחר בתורה. בכמה ראשונים כתוב, שלפני חטא העגל לא היה צריך מקום מיוחד להשראת השכינה. בכל העולם כולו, כשאדם מישראל עוסק בתורה, שם נמצאת השכינה, לא צריך מקום מסוים ומיוחד. בכל מקום שאנו נמצאים, שם נמצאת התורה ושם זו השראת השכינה. אכן, אחר חטא העגל נתחדש שאנו תלויים בהרבה גורמים, התורה לא נמצאת איתנו לגמרי.

כך הוא אף פשוטם של דברים, שתחילת ההתעסקות במלאכת המשכן היתה למחרת יום הכיפורים, כשמשה רבינו ירד עם הלוחות השניים. אז, ביי"א תשרי, הוא צוה על מלאכת המשכן, ביי"ב וי"ג הביאו נדבה עוד בבוקר בבוקר, בשני בקרים הביאו נדבה, ביי"ד אספו ומיינו וסדרו את הכל, ובט"ו החלו לטפל בפועל במלאכת המשכן, לכן, זה התאריך של המועד של חג הסוכות, על שם המשכן. זה הזמן שבו התחילו להקים את המשכן, הגר"א אומר זאת בפירוש, ומאריך בזה הרבה, והדברים ידועים.

יש ארון מיוחד לתורה שאינו שייך למשכן

בפרשת עקב, משה רבינו, מוכיח את ישראל ומספר להם את כל מה שקרה, את כל מה שחטאו, והאיך הוא היה צריך לעלות למעלה להר, ואחר כל התוכחה שמשה רבינו מספר לכלל ישראל "ואתנפל לפני ה' את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה אשר התנפלתי כי אמר ה' להשמיד אתכם. ואתפלל אל ה' ואמר ה' אלקים אל תשחת עמך ונחלתך אשר פדית בגדלך וגו'. זכור לעבדיך לאברהם ליצחק וליעקב אל תפן אל קשי העם הזה ואל רשעו ואל חטאתו", ואחר שהוא מספר שבחננו ואומר "והם עמך ונחלתך אשר הוצאת כבודך הגדול ובזרועך הנטויה, לאחר מכן נאמר "בעת ההיא אמר ה' אלי פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים ועלה אלי ההרה ועשית לך ארון עץ".

וברש"י שם מביא את דברי חז"ל "לסוף מ' יום נתרצה לי ואמר לי פסל לך ואחר כך ועשית ארון, ואני עשיתי ארון תחלה שכשאבא והלוחות בידי היכן אתם, ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל, שהרי משכן לא נתעסקו בו עד לאחר יום הכפורים כי ברדתו מן ההר צוה להם על מלאכת המשכן, ובצלאל עשה משכן תחלה ואחר כך ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה,

וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה בצלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי ונענשו עליו ונשבה", אנו לומדים מכאן שיש ארון שאינו מכלי המשכן, ארון שהוא מיוחד לתורה, בין אם יש משכן ובין אם אין משכן, זה כלי שהוא שייך לתורה, התורה כשלעצמה צריכה מקום.

שני ארונות יש, והנה, הרי לשני ארונות אין מקום לא במשכן ולא במקדש, יש ארון אחד בבית קדשי הקדשים, רק ארון אחד נמצא שם. נמצא שיש ארון בפני עצמו שהוא לא מכלי המשכן. אין לו מקום במשכן, וגם במקדש אין לו מקום. והוא גם נקרא ארון. יש לו כל דיני ארון. אבל הוא לא מכלי המקדש.

מעשה, זו היא טענתו של בצלאל. מתחילה, כפי שכתוב במדרש, שאל בצלאל את משה רבינו מה ענינו של המשכן, והוא השיבו שהקב"ה רוצה בית ללמד תורה, ולאחר מכן הוא שאל התורה היכן היא, ומשה רבינו אמר לו כשנעשה את המשכן נעשה גם ארון, ואז יהיה ארון לתורה, ועל כך טען בצלאל, שהארון, צריך להיות ארון בפני עצמו, לא מכלי המשכן, כי אין זה כבודה של תורה, שהיא תצטרך להיות חלק מעניינו של המשכן, התורה צריכה מקום לעצמה, זה הארון, הוא ארון של התורה בעצמה, והוא לא מכלי המשכן, בדיוק כמו שהארון שיצא עמהם למלחמה אינו מכלי המשכן¹.

על כל פנים, התורה יש לה כלי, והכלי הזה הוא לא מכלי המשכן, זה מקום של התורה בעצמה, התורה צריכה להיות במקום, זו הטענה שטוען בצלאל, התורה לא יכולה לחכות עד שיבנה המשכן, היא צריכה את מקומה שלה שהוא הארון, וכאמור, יש ארון של תורה שאינו מכלי המשכן.

למדנו, כי שני עניינים יש בארון, "ארכייה אתרי רכשי" (כלשון הגמ' ב"ב קנ"א ע"ב), האחד, שהוא כלי מכלי המשכן והמקדש, שנמצא בבית קדשי הקדשים. ובנוסף לזה, הארון הזה הוא הארון של התורה, שזה דבר בפני עצמו.

כך אנו רואים גם בעובדה שהגמרא מציינת את הארון כדבר בפני עצמו, "משכן ארון וכלים", מדוע מייחדים את הארון, הלא הוא בין יתר הכלים, מדוע לא מפרטים את השולחן את המנורה ואת מזבח הקטורת, כל מה שהיה בהיכל, ואת המזבח החיצון שהיה בעזרה ובמשכן הוא היה כלי, וכן את הכבש ואת הכיור וכנו, את כל הכלים האלה כוללים בשם אחד, ואילו לארון קוראים בשם בפני עצמו, שם מיוחד לו. הסיבה לזה היא משום שהארון הוא דבר נוסף, הארון הוא לא רק מכלי המשכן, יש לו דין בפני עצמו. יש מציאות של ארון, שהוא לא מכלי המשכן.

מעשה, כאשר בצלאל מדבר עם משה רבינו, ואומר, שאין כבודה של התורה שהיא תחכה להקמת המשכן ורק אז יעשו ארון, הפירוש בזה, משה רבינו אומר, שאותו ארון שהתורה צריכה להיות בו, זהו הארון של כלי המשכן, שצריך להיעשות אחרי שיעשה המשכן, ועל כך טענת בצלאל היא, שזה לא כבודה של תורה, הארון שמחזיק את התורה, זה ארון בפני עצמו.

וכך, היה ארון ששמר והחזיק את הלוחות, את התורה, במשך זמן רב, עד שנבנה המשכן. משה רבינו הביא את הלוחות ביום הכיפורים, והמשכן נבנה והוקם רק בראש חודש ניסן, וכל משך הזמן הזה הלוחות היו בארון שהוא מקומה של התורה, אבל אין דינו כדין כלי המשכן. לא מדין כלי המשכן הארון מחזיק בתוכו את התורה, אלא הארון הוא הנושא של התורה.

מידת נורא חזרה ונתגלתה בנס פודים

הגמרא ביומא אומרת (ס"ט ע"ב) "אמר רבי יהושע בן לוי, למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה, אתא משה אמר האל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה

¹ ועי' בדברי התוספות בעירובין (ס"ג ע"ב) שמביאים שנחלקו תנאים בירושלמי בשקלים אם היה ארון אחד או שני ארונות, ורש"י נוקט כאן שהיו שני ארונות, ומבואר שם בתוספות, שאותו ארון עץ, זה הארון שיצא עמהם למלחמה ובו היו שברי הלוחות הראשונים, ואילו בארון שהיה בבית

נוראותיו לא אמר נורא" היינו, מאחר והנכרים מקרקרים בהיכלו, פירוש הדבר שאותה מידה לא נהגת, כביכול בורא העולם לא נהג במידת נורא. "אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו לא אמר גבור", אכן, אנשי כנסת הגדולה החזירו את שבחו של מקום, ואמרו האל הגדול הגיבור והנורא כמו שאמר משה רבינו, "אתו אינהו ואמרו אדרבה זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו שנותן אך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות".

כנגד טענת "נכרים מקרקרים בהיכלו איה נוראותיו", הם אמרו "הן הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות", וכנגד טענת "נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו" הם אמרו שהוא כביכול גיבור שכובש את רצונו, שומע חרפתו ונותן להם להשתולל, זאת הגבורה הגדולה והאמיתית, להתאפק, להיות כובש את עצמו.

המהרש"א כותב כאן ביומא, שאנשי כנסת הגדולה החזירו את התואר נורא, אחרי שהם שראו את נס פורים, אנשי כנסת הגדולה החזירו עטרה ליושנה, משום שהם היו אלו, שדרכם ועל ידם, נעשה כל הנס הזה, "שנצולו על יד מרדכי שהיה מכלל כנסת הגדולה", הם היו גדולי וחכמי הדור, והם היו אלו שהחליטו לעשות את המועד הזה, למועד לדורות, כדאיאתא במגילה (ז' ע"א) "שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות", אלה הם החכמים, אנשי כנסת הגדולה, שאסתר שלחה להם כתבוני לדורות, הם אלו שעברו את הנס הזה, ואז הם ראו שאלמלא מוראו, אלמלא מידת נורא, היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות.

והנה, אותה מכירה, שאחשוורוש מכר אותנו להמן, מעולם לא נתבטלה, היא קיימת ונמצאת, ומכיון שהמלכות ההיא היתה מלכות שכוללת את כל היקף העולם כולו, היא היתה מלכות בכיפה, נמצא, שבמלכויות הדבר הזה הוא חוק, הוא דבר מלכות, כתב שנכתב בשם המלך שכלל את כל המלכויות של העולם, ונחתם בטבעת המלך, ואת זה, אין להשיב, כלומר, אותה מכירה קיימת, היא חלה עדיין, אנחנו עדיין מכורים. כל מה שקרה בנס הגדול של פורים, אלו האגרות השניים.

אותן אגרות שניים "אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמוד על נפשם". להשיב מלחמה ולהשמיד להרוג ולאבד את כל הקמים עליהם, היינו, המלך לא יעצור בעד מי שבא להשמיד להרוג ולאבד את היהודים, יש רשות לכך, אלא שהמלך נתן רשות נוספת, הוא נתן רשות ליהודים להקהל ולעמוד על נפשם, ולנסות להתגבר ולהציל את עצמם, אבל הם לא יקבלו שום סיוע, לא הם ולא הם, להם זה מותר וגם להם זה מותר, היינו, יש כאן שני דברי מלכות, מותר לכל הגוים כולם להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודים, ומותר ליהודים להקהל ולעמוד על נפשם, זה כל הנס.

אכן, מה שקרה, זה שבורא העולם עזר לנו, ונפל פחד היהודים עליהם, קרה כאן משהו. פשוטם של דברים הוא, שפחד היהודים זה לא פחד מן היהודים, אלא, הפחד שהיהודים פחדים נפל גם עליהם, ממי שהיהודים פחדים, גם הם התחילו לפחד. פחד היהודים זה הפחד של היהודים ולא הפחד מן היהודים. "כי נפל פחד היהודים עליהם" זאת מידת נורא, זו כוונת המהרש"א, כאן נתגלתה מידת נורא, זאת המידה שנתגלתה.

מידת נורא שייכת בייחוד לארון

והנה, במה נכרים מקרקרים בהיכלו סותר את גילוי מידת נורא. על כך אנו מוצאים שהתוספות ישנים ביומא (ע' ע"א) מביאים מהירושלמי במסכת תענית "ירמיה אמר אין נורא אלא בבית המקדש שנאמר נורא אלקים ממקדשיך", היינו, בית המקדש זה המקום שבו צריכה להתגלות

קדשי הקדשים היו מונחים הלוחות השניים עצמם, וכפי שכתב רש"י, הארון הזה לא יצא למלחמה, אלא פעם אחת הוציאו אותו ונענשו עליו, והוא נשבה על ידי הפלשתים.

המידה הזאת שנקראת נורא, ואם אנו רואים שנכרים מקרקרים בהיכלו, אז, איה נוראותיו.

האריז"ל כותב, שהמילה "נורא" היא "ארוך" משמאל לימין. היינו, מה שנקרא "נורא אלקים ממקדשיך", מתייחס לארון במסוים. הפלשתים, כשהארון היה ברשותם ועשה בהם שמות, כידוע, הם פחדו ואמרו (שמואל א' ד' ח') "מי יצילנו מיד האלקים האדירים האלה", זה משהו נורא, עד ש"האלקים האדירים האלה" עזרו להם, והם הצליחו להיפטר מזה עם ניסים נפלאים מאד. הארון הוא זה שמגלה את המידה הזאת שנקראת נורא, מטיל מורא, זה נקרא נורא, מישהו שמביא להתיירא ממנו.

בגילוי הארון על ידיו מידת נורא מתגלית בנו

אנשי כנסת הגדולה הם אלו שבנו את בית שני. בית שני נבנה זמן ניכר אחרי נס פורים, בתחילה, התחילו לבנות, ואותם עשרת בני המן, ככתוב בספר עזרא, כתבו שטנה על יושבי ירושלים ועצרו את בנין הבית, ובית המקדש נבנה אחר כך, כנבואת ירמיהו, אותה נבואה שלא ידעו איך לפרשה ולפענחה, היינו, מתי להתחיל למנות את אותם שבעים שנה שהם הקץ (ע"י מגילה י"א ע"ב).

והנה, אותם נביאים, שהם לא אנשי כנסת הגדולה, שלא ראו את נס פורים, חדלו להגיד נורא, הם הפסיקו לשבח את הקב"ה במידה שנקראת נורא, כי "נכרים מקרקרים בהיכלו איה נוראותיו", אין נורא. להם, עבורם, היה רק נורא אחד, נורא, זה בזמן שהמקדש על מכוננו, ואותו ארון נמצא בו, אז מתגלה מידת נורא.

אכן, אנשי כנסת הגדולה גילו בחינה נוספת של מידת נורא, פירוש הדבר, שהם גילו עוד בחינה של ארון. חז"ל הרי אומרים שיש ארון שיוצא למלחמה, ואילו הארון שהוא מכלי המקדש לא יוצא למלחמה. הארון שיוצא למלחמה הוא ארון בפני עצמו, זה עוד ארון.

אותו הארון השני, על ידו כביכול יש גילוי, והדברים הרי מובנים מאד, התורה שניתנה משמים נמצאת בארון של הלוחות, אכן, התורה, שהיא שייכת למקבלי התורה, שהיא שלהם, זאת לא התורה שנתקבלה מהשמים, אלא התורה שנתגלתה על ידי מקבלי התורה מהשמים, הארון של התורה הזאת הוא אותה מידת "נורא", שמחזיקה אותנו ושומרת עלינו, תמיד, בכל מקרה, ולא נותנת לפגוע בנו. אלמלא המידה הזאת לא היינו מתקיימים. היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות. עצם הקיום שלנו הוא "נורא". למי שרוצה להתבונן בזה, אז הדבר הזה מטיל מורא. הדבר הזה הוא ארון.

"ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך", כך זה כשהארון נוסע, זה הארון שיוצא והולך איתם, כשהוא נוסע, אז "קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך", אכן, "ובנחה יאמר", כשהוא נמצא במקומו, אז, "שובה ה' רבבות אלפי ישראל", היינו, הארון הזה, כשהוא נמצא איתנו, כשהוא נח בבית המקדש, הוא לא ארון שפועל ישועות ועושה מלחמות, זה גילוי אחד של הארון, ואילו כשהארון הזה לא נח בבית המקדש אלא הוא יוצא ונוסע, "בנסוע הארון", אז, "ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך וינוסו משנאיך מפניך".

כשנכרים מקרקרים בבית הראשון ומחריבים אותו, הנביאים מפסיקים להגיד נורא, משום שנראה שמידת נורא לא מתגלה והיא לא פועלת, אם מידת נורא היתה פועלת הדבר הזה היה בלתי אפשרי, אין אפשרות כזאת שנכרים יהיו מקרקרים בהיכלו של בורא העולם, זה לא יתכן.

אכן, כאן באים אנשי כנסת הגדולה, שראו ועברו כבר את הנס של פורים, והם מגלים לנו שיש עוד ארון אחד, הארון הזה, זו כנסת ישראל עצמה, הארון הזה, זה אנחנו, וזה הארון שהיה בבית שני. בבית שני לא היה ארון בכלי המקדש, אבל הארון של בית שני, ה"מידת נורא" של בית שני, זאת המידה שנתגלתה בפורים.

הארון הוא הכלי שבו אנחנו מקבלים את התורה. כשקבלת התורה היתה על ידי שני לוחות אבנים שמשו רבינו הוריד בידו, אז הכלי שבו מקבלים את התורה, הוא הארון, אולם בקבלת התורה של פורים, בקבלת התורה של "הדור קבלוה בימי אחשורוש", אז, הכלי הוא כלל ישראל

עצמו. אנחנו קיבלנו את התורה, ולא קיבלנו אותה ביד, זה הארון שבו מקבלים את התורה בבית שני, אחרי נס פורים.

זה היה המעבר, לפני פורים ואחרי פורים. לפני פורים קרקרו את הבית הראשון, נכרים מקרקרים בהיכלו, אכן, אחרי נס פורים נתגלה עוד ארון, עוד כלי לקבלת תורה, והוא הכלי שבו מתגלה כביכול מידת נורא של בורא העולם. כמו שהארון הוא נורא "מי יצילנו מיד האלקים האדירים האלה", כך הארון של מקבלי התורה, גם הוא נאמר בו, מי יושיע מאותו הארון של מקבלי התורה.

למדנו, הארון זה הוא הכלי שבו חלה קבלת התורה. התורה מתקבלת, אבל היא צריכה להתקבל לאיזה מקום, והמקום שאליו התורה מתקבלת זה הארון. אכן, זה בזמן שהתורה היא לוחות אבנים שנמסרים מיד ליד, אולם בזמן שקבלת התורה היא דבר שבלב, אז הארון, זה דבר שבפנים, שם נמצא הארון. זה הוא הארון שנתחדש בנס של פורים.

רק אם נחזור להיות "ארוך" נינצל במידת "נורא"

אנו מובטחים, והרמב"ם פוסק זאת להלכה, בהלכות תשובה (פ"ז ה"ה) שבסוף הגלות כלל ישראל יעשה תשובה ומיד הן נגאלין, אנחנו נעשה תשובה, אכן, איך התשובה הזאת תבצע, הלא אנו רחוקים מזה כרחוק מזרח ממערב, מה לנו ולתשובה, על כך אומרת הגמרא בסנהדרין (צ"ז ע"ב) שהקב"ה מעמיד להם מלך קשה כהמן, זו הגמרא שהרמב"ם פוסק להלכה, הכוונה בזה, מתכוונים לרמוז לנו שאנחנו נצטרך להיות מקבלי תורה כמו בימי המן, הקב"ה מעמיד להם מלך קשה כהמן וישראל עושים תשובה, והם נגאלים, והרמב"ם מוסיף "ומיד הן נגאלין", אנחנו נגאל מיד, ברגע שאנחנו נחזור ונהיה מקבלי תורה.

התהליך הוא כזה, באופן הזה שאנחנו לא מקבלי תורה, אז אנחנו מכורים, אף אחד לא מתחשב בנו. מכרו אותנו מאד בזול נמכרנו אני ועמי, ונמכרנו להשמיד להרוג ולאבד. הערך שלנו בשוק מאד נמוך, הוא כל כך נמוך עד שהריתור עלינו שוה הרבה יותר מאשר אי ויתור עלינו, כדאי יותר לוותר עלינו, כדאי יותר לסלק אותנו מהדרך, כך זה בשוק העולמי, וכל זמן שאנו נמצאים באותו שוק, באותה מערכת, אין מה שיציל אותנו. אנחנו מכורים, זה אבוד, אין מה שיציל אותנו.

אכן, מה יכול להציל אותנו. יש מידה אחת במידותיו של בורא העולם שנקראת מידת נורא, והמידה הזאת היא המידה שעומדת לנו. היא המידה שמכוחה אנחנו ניצולים, מכוחה אנחנו יכולים להחזיק מעמד, "אלמלא מוראו היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות", אלמלא מוראו זה בלתי אפשרי, זה לא יתכן, מוראו, נוראותיו, הם אלה שמחזיקים אותנו, הם אלה שעליהם אנו נסמכים, בכוחם אנו עומדים, בכוחם אנו קיימים בכלל.

את זה גילו לנו אנשי כנסת הגדולה, שבנו את הבית השני, ובנו בית כאילו, בלי ארון. באמת, אין דבר כזה, אין בית בלי ארון, אלא שיש בית שהארון נמצא בו בבית קדשי הקדשים, ויש בית שהארון נמצא ב"ושכנתי בתוכם", בתוך ליבו של כל אחד ואחד מישראל.

אלה הדברים שאנו צריכים לזכור. למעשה, זהו הלימוד הגדול שאנחנו צריכים ללמוד מהמועד, מהנס, מכל המעשה הנורא של המגילה, הדבר הנלמד הוא להחזיר עטרה ליושנה, פירוש, אם מידת נורא קיימת, יש לנו על מה להישען ועל מה להיסמך, אולם אם מידת נורא נעלמת, אז אנחנו אבודים, על מה אנחנו יכולים להתקיים, ומידת נורא שנתחדשה על ידי אנשי כנסת הגדולה, זאת המידה שהיא הארון של מקבלי התורה. אותו ארון של מקבלי התורה, זאת המידה שמחזיקה ומקיימת אותנו, ובלעדיה אנחנו אבודים.

זה הדבר, אנו חייבים לשנן זאת לעצמנו, זה דבר שנשמנתו תלויה בו. להבין את הדבר הזה, זה פיקוח נפש. לא להבין את הדבר הזה, זאת סכנת נפשות.

ה' יעזור לנו, שהמעשה של פורים יספיק, ולא נצטרך עוד מלך קשה כהמן, די בהמן אחד, אותה קבלת תורה שקיבלנו, ב"הדור קיבלוה בימי אחשורוש", צריכה להספיק עד היום גם בשבילנו, ואז, בעזרת השם, במהרה בימינו, נזכה ל"מיד הן נגאלין" במהרה בימינו אמן.

שיחת מרן ראש ישיבת חברון הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

פרשת תרומה

המשכן והאדם – מקומותיהם של השראת וקביעות השכינה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוך כאו"א

המשכן - אפילו אחד מישראל יכול לעשותו

איתא במד"ר בפרשה (לג, ח): "ד"א - ויקחו לי תרומה, בשעה שאמר הקב"ה למשה על עסקי המשכן, אמר לפניו - רבש"ע יכולים הם ישראל לעשותו, א"ל הקב"ה אפילו אחד מישראל יכול לעשותו, שנאמר (שמות כה, ב) מאת כל איש אשר ידבנו לבו". והיינו, דדרשו חז"ל מן הכתוב "לבו" בלשון יחיד לומר לנו שכל אחד ואחד מישראל יכול לעשותו. והדברים צ"ב, דראשית יל"ע מה שאל משה אם "יכולים ישראל לעשותו", הרי לכאורה, אינם צריכים אלא לתרום את תרומתם ולבנותו, מפני איזה קושי חשש משה שבסיבתו תיבצר עשייתו לפניו, מה היא ה"יכולת" לעשותו. ועוד צ"ב מה היא משמעות הענין של להיות יכולים "לעשותו", וכן בתשובת הקב"ה למשה "אפי' אחד מהם יכול לעשותו" וכי באמת לכולם יש את האומנות של מעשה חרש וכדו', והלא כל תפקיד הכלל אינו אלא בתרומת המשכן בלבד ואילו העשייה והבנייה שייכת רק לבעלי המלאכה. ועוד צ"ב מה היא תשובת הקב"ה למשה בהוספה על השאלה "אפי' אחד מהם יכול לעשותו", כלפי איזה ענין שייכת עשייתו של היחיד מן הכלל, ומהו ההדגש בייחוס אל הפרט.

עיקר השראת השכינה באה מלבבות ישראל

ונראה לבאר מקודם את מהותו של המשכן ותכליתו, ועפ"ז לבאר ג"כ את ענין יצירתו ועשייתו. הנה, כתב הגר"א בשיה"ש עה"פ (א, יד): "צרור המור דודי לי", וז"ל: "פי", אח"כ כשעשו את המשכן ירדה שכינה לאויר העולם, כי במתן תורה אעפ"י שירדה לא היתה אלא בשמים שהציע על הר סיני, אבל במשכן ירדה לאויר העולם ושכנה בין ישראל בין בדי הארון" וכו'. ועוד מבואר בדברי הגר"א (שם), דבזמן המשכן שרתה השכינה בישראל כמ"ש 'ושכנתי בתוכם' ולא רק בשמים כמו שהיה לפני כן.

עוד כתב הגר"א (בהמש"ד שם, פסוק יז): "והענין כמ"ש 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', פירושו: בתוך בני"מ כמ"ש תלפיות תל שכל פיות פונים אליו, כי שריית השכינה היתה בתוך לב בני"מ, רק שהם צריכים מקום מיוחד להתכנס שם כל הלבבות יחד, ולכן בחר מקום מובחר בארץ - שם הוא מוכן שתשרה השכינה בישראל, ואיך יתייחדו כל הלבבות של כל ישראל ביחד, ע"כ ציווה הקב"ה 'ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו' וכו', וכל אחד התנדב כפי נדבת לבו על המשכן, ונתחברו שם כל הלבבות". ומבואר בדברי הגר"א שבעצם השראת השכינה נמצאת וקיימת בתוך כל אחד ואחד מכלל ישראל אלא שמקום קביעותה והתכנסותה הוא במשכן, שהוא מקום קיבוץ וכינוס כל לבבות ישראל לשורש אחד.

והגר"ח וואלוז'ינער בס' נפש החיים (ש"א פ"ד בהג"ה) אחר שהאריך לבאר שהאדם - היחיד דומה ומושווה למשכן וכל כליו ונכללו בו ג"כ כל סדרי בראשית, כתב וז"ל: "לזאת, הרי ודאי ענין הקודש והמקדש ושריית שכינתו יתב', הוא האדם, שאם יתקדש עצמו כראוי בקיום המצוות כולן וכו', אז הוא עצמו המקדש ממש, ובתוכו המקדש ה"ת, כמ"ש (ירמיה ז, ד) 'היכל ה' היכל ה' המה' וכמאמרם ז"ל [לא ברור איה מקורה של דרשה זו, אך רבותינו הביאוה כמ"פ] 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם', כלומר: בתוכם של כל ישראל בתוך כל יחיד ויחיד.

האלשיך - כח השראת השכינה משתלשלת ומושפעת מנשמות ישראל להיכל ה'

והנה, בדברי האלשיך בתורת משה (שמות כה, ט) מצאנו תוספת דברים ע"ז, וז"ל: "בשום לב אומרו 'ושכנתי בתוכם' ולא אמר 'בתוכו', והוא כי הנה שמעתי לומדים מכאן כי עיקר השראת השכינה באדם הוא, ולא בבית, מאומרו 'בתוכם' ולא 'בתוכו' והוא מאמר הכתוב (ירמיה שם) היכל ה' וכו', לומר - אל יעלה רוחכם כי היכל ה' הוא ואיך יניחהו הוא יתב', כי הלא היכל ה' המה, וכאשר המה ראויים להשרות שכינה בנשמתם ישתלשל ויתפשט השפע אל היכל ה', כי למענם להיות אתם משכן את שמו יתב' במקום ההוא, כי נפשותם הם המשכן האמיתי ומהם יתפשט אל המקום המיוחד ההוא".

נערך ע"י הרב אהרן לסרי, להערות והארות ניתן להתקשר 054-8470226.

א

ומבואר בדבריו, יתר על המבואר בדברי הגר"א והנפה"ח. והיינו דלא זו בלבד שבלב ובנשמת ישראל ישנה להשראת השכינה, אלא שהסיבה והגורם של השראת השכינה במקום המיוחד הוא - המשכן, תלויה ועומדת לפי מציאות הכשרתם ויכולתם של הכלל ישראל להשרות שכינה בתוככי עצמם, מכיוון שבעצם הם הנחשבים למשכן האמיתי, ובעדם ובגללם נשפע השפע אל 'היכל - ה'".

שומה עלינו לברר ולבאר את משמעותה וענינה של השראת השכינה במשכן, וע"י מה מהווים הכלל ישראל סיבה להשראתה במשכן, ועפ"ז ג"כ לבאר את מה שנתקשינו לעיל בענין פעולתו ושייכותו של היחיד לעשייתו של המשכן - הפרטי.

לפיכך נברא האדם יחידי - בשבילי נברא העולם

והנה, מעולם הוה מרגליה בפומיה דהמשגיח הגר"מ חדש זצ"ל (ובזכרוני שכפל, שנה ושילש ויותר ענין זה פעמים רבות, והוא מאבני היסוד שעליהם יצק הסבא מסלבודקא את הישיה"ק) הא מתני' דסנהדרין (לז). בענין האיום על עדי נפשות בעת קבלת עדותם: "כי צד מאיימין את העדים על עדי נפשות, היו מכניסין אותן ומאיימין עליהן ואומרים להם וכו', לפיכך נברא האדם יחידי, ללמדך - שכל המאבד נפש א' מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש א' מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא וכו', לפיכך כאו"א חייב לומר בשבילי נברא העולם", וברש"י שם: "כלומר - חשוב אני כעולם מלא, לא אטרד את עצמי מן העולם בעבירה אחת, וימשוך ממנה". רבות משיטת האסכולה הסלבודקאית נשאב מדברי המשנה ורש"י כאן, באשר שמתפרש כאן גודל ועוצם כוחו של כל יחיד ויחיד בבריאה, בשביל כל אדם בפנ"ע כדאית היא כל הבריאה כולה להיבראות - "בשבילי נברא העולם". כשמסתכל האדם, מביט ומתבונן על פני כל היקום - השמיים והארץ וכל תכולתם, החי, הצומח והדומם כולו - "בשבילו" היינו לשמשו ולעזור לו בעבודת בוראו, אזי מיד מקוננת בו התחושה "לא אטרד א"ע מן העולם בעבירה א' וימשוך ממנה", כביר הוא ורב חיליה של היחיד, בהישג ידיו מחד להעפיל לשמי רום, ומאידך ח"ו להיפך לצנוח לתהום, הוי "גדלות האדם".

השלמת חזרת השראת השכינה בישראל - נתקיימה בעשיית המשכן

והנה במד"ר בפ' בראשית (פי"ט, ז) מבואר שבתחילת בריאתו של העולם היה עיקר השכינה בתחתונים, אך כיון שחטא אדה"ר בעץ הדעת ופגם, עלתה השכינה ונסתלקה אל הרקיע הראשון, ועוד מונה שם המדרש ואומר שעד מצרים בימי אברהם עלתה לרקיע הז', וכשבאו האבות הקדושים החזירו והורידו חזרה אל התחתונים עד ש"עמד משה והורידה מלמעלה (פי' מהרקיע הא') למטה", וביאר העץ יוסף כדכתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", מבואר א"כ שע"י חטא אדה"ר החל סילוקה של השראת השכינה ואילו חזרתה של השכינה למטה אל התחתונים הושלמה בבניית המשכן. וכל זאת מפני שאין חטא עץ הדעת בגופו של מעשה החטא גרידא אלא שמחמתו נגרם ג"כ סילוק ועליית השכינה מהארץ.

והרמח"ל בדרך ה' (ח"ב, פ"ד, אות ב') כתב, וז"ל: "אדה"ר קודם חטאו היה במצב עליון מאד ממה שהוא האדם עתה" וכו', "והנה בחטאו ירד מאד ממדרגתו, ונכלל מן החושך והעכירות שיעור גדול וכמ"ל, וכלל המין האנושי ירד ממדרגתו ועמד במדרגה שפלה מאד, בלתי ראוייה למעלה הרמה הנצחית שהתעתד לה בראשונה, ולא נשאר מוכן ומזומן אלא למדרגה פחותה ממנה פחיתות רב" וכו', ובהמשך שם הביא הרמח"ל "שאברהם אבינו הוא זה שנבחר לבדו במעשיו ונתעלה" וכדברי המדרש הנ"ל שהאבות הם החזירו את מה שנפגם בחטא אדם הראשון.

המשכן - דירה להקב"ה בתחתונים

השלמתה של חזרת השראת השכינה כמבואר נהוותה דווקא ע"י המשכן. וביאור הדבר הוא דמטרתה של הבריאה ותכליתה היה שיהא לקב"ה דירה בתחתונים, וכמו שאמרו חז"ל (ב"ר ג', ט'): "א"ר שמואל בר אמי מתחילת ברייתו של עולם נתאוהה הקב"ה לעשות שותפות בתחתונים", וכן מצינו בדומה במדרש תנחומא (נשא אות ט"ז): "א"ר שמואל בר נחמן בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאוהה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש לו בעליונים". ומבואר שמימי קדם היה הקב"ה חפץ שיהא לו מקום לקביעות השראת השכינה בארץ.

עניינו ועשייתו של המשכן - בבחינת בריאת שמיים וארץ

ומצינו עוד, שענינו ועשייתו של המשכן דומה לבריאת שמיים וארץ, דאיתא בברכות (נה): "א"ר יהודה א"ר יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמיים וארץ, כתיב הכא (שמות לה, לא) 'וימלא אותו רוח אלו' בחכמה ובתבונה ובדעת', וכתב התם (משלי ג, יט) 'ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה', וכתב (שם, כ) 'בדעתו תהומות נבקעו', כלומר, שכמו שבריאת שמיים וארץ נעשית ע"י צירוף אותיות ה"ה בניית המשכן הוצרכה לצירוף אותיות לשם בנייתו וצירוף אותיות אלו ידע בצלאל.

ותוכן הענין מצאנו בנפה"ח (שם ש"א פ"ד בהגה"ה), וז"ל: "כי המשכן והמקדש היו כוללים כל הכוחות והעולמות, וכל הסדרי קדושות כולם, כל בתיו וגנזכיו עליותיו וחדריו וכל כלי הקודש, כולם היו בדוגמא עליונה: צלם, דמות, תבנית העולמות הקדושים, וסדרי פרקי המרכבה, המה יסדם דוד ושמואל הרואה, "הכל מיד ה' עליהם השכיל כל מלאכות התבנית" (דה"י א' כח, יט). ואמרו ז"ל בפרק איזהו מקומן (זבחים נד): מאי דכתיב [וילך הוא ושמואל וישבו בניות וגו' ברמה], וכי מה ענין ניות אצל רמה, אלא שהיו יושבין ברמה, ועוסקין בנויו של עולם כו' [ופירש"י, למצוא מקום לבית הבחירה מן התורה]. ז"ש בתנחומא (ריש פקודי) שהוא שקול נגד בריאת העולם, ומונה שם כסדרן כלל הענינים שהיו בבריאה, שהמה היו גם כן במשכן, ולכן אמר הכתוב בבצלאל ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת (שמות לא, ג), כי באלו הג' דברים נבראו העולמות, כמ"ש (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה [ובדעתו תהומות

נבקעו] וגו'. ועי' זוהר (פקודי רכ"א א', ושם רל"א ב') ובזוהר חדש (תרומה ל"ה, ע"ג) עין שם באורך. ולכן אמרו ז"ל (ברכות נה.) יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמיים וארץ.

וכן ג"כ כשסיימו את בניית המשכן כתוב במהר"ל (ח"א לשבת כא:): שמלאכת המשכן דומה לבריאת שמיים וארץ, וז"ל: "ודבר זה תמצא במקומות הרבה בדברי חכמים, כמו שאמרו במגילה (י): "ויהי ביום השמיני" - אותו יום היה יום שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמיים וארץ, נאמר כאן (ויקרא ט, א) 'ויהי ביום השמיני' ונאמר (בראשית א, ה) 'ויהי ערב ויהי בוקר' ר"ל כי הוית המשכן הוא כמו הוית שמיים וארץ" עכ"ל המהר"ל. וכיו"ב יש במד"ר (בראשית סוף ג) שהיחס ליום הא' של הקרבת הקרבנות אצל הקב"ה היה "כיום שבראתי את עולמי". וטעם והסבר הדבר הוא, שבזה בא הביטוי של ה"דירה בתחתונים", וזוהי סיבת גודל החדווה והצהלה ד"ביום כלות משה להקים את המשכן".

ובאמת, שהדברים באו במשמעות אף בהלכה, דהנה יעוי' בס' אגלי טל (בפתיחה) שכתב בזה"ל: "ומהו הפעולה שנקרא מלאכה, רבותינו ז"ל למדו (שבת צו:): שכל הפעולות החשובות שהוצרכו למשכן שעשה משה במדבר הוא הנקרא אב מלאכה, ודקדקו חז"ל אחר אותם המלאכות החשובות ההם" וכו', ובפשטות אין לזה הבנה כלל דמדוע לקבוע את ערך חשיבות המלאכה ע"פ עשיית המשכן דייקא, ולמבואר לעיל הרי שבניית המשכן ג"כ נחשבת כבריאת שמיים וארץ ושפיר יש ללמוד ממנה את ענין מלאכות שבת.

"וכן תעשו" - לדורות את עצמכם

והנה בפתיחת הדברים הבאנו מ"ש הגר"א והנפה"ח ובתוספת ד' האלשיך, דהשכינה תלוייה בנפשות ישראל, והנפה"ח עצמו ג"כ הזכיר מקצת הענין (אמנם לא בהדגש כהאלשיך) וז"ל הנפה"ח (שם): "ולכן האדם מעם הקודש שכולל כל סדרי בראשית וסדרי המרכבה, כל הבריאה כולה, הוא ג"כ דוגמת ותבנית המשכן וכל כליו, מכוון בסדר התקשרות פרקי אבריו וגידיו וכל כוחותיו" וכו' "לזאת, הרי ודאי ענין הקודש והמקדש ושריית שכינתו יתב' הוא האדם, שאם יתקדש עצמו כראוי בקיום המצוות כולן וכו' אז הוא עצמו המקדש ממש ובתוכו ה' ית"ש, כמ"ש היכל ה' היכל ה' המה וכמאמר ז"ל 'שכנתי בתוכם' וכו'.

ועוד כתב הנפה"ח (שם): "ויש לפרש ע"ז הדרך, הכתוב (שם) 'ועשו לי מקדש' וגו' 'ככל אשר אני מצווה אותך' וגו' 'וכן תעשו' ורבותינו ז"ל דרשו (סנהדרין טז:): וכן תעשו - לדורות, ולדרכינו ר"ל ג"כ שר"ל: אל תחשבו שתכלית כוונתי היא עשיית המקדש החיצוני, אלא תדעו שכל תכלית רצוני בתבנית המשכן וכל כליו, רק לרמוז לכם שממנו תראו וכן תעשו אתם את עצמכם, שתיהו אתם במעשיכם הרצויים כתבנית המשכן וכליו, כולם קדושים ראויים מוכנים להשרות שכינתי בתוכם ממש, זהו 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' - דייקא, ש'ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן' וכו' תכלית כוונתי: שכן תעשו את עצמכם" עכ"ל הנפה"ח. וכן הוא במלבי"ם בפרשה ב'רמזי המשכן" באריכות. וזהו מפני שהאדם גופי נחשב ל"עולם קטן" כלשון חז"ל בתנחומא (פ' פקודי ג): "ללמדך - שהמשכן שקול כנגד כל העולם, וכנגד יצירת האדם שהוא עולם קטן", שהאדם צריך להשתלם במעשיו לעשותם מתוקנים לפני בוראו, ואזי ראוי הוא להשרות שכינה בתוכו, זאת עשיית הפרט - היחידי, להכשיר עצמו להשריית השכינה.

הביאור במה ששאל משה להקב"ה - "יכולים הם ישראל לעשותו"

ולפי"ז נראה לבאר שזו היא שאלת משה להקב"ה האם כלל ישראל בכוחם "לעשותו" דאין המכוון לעשייה הטכנית, אלא האם הם ראויים לכך מצד מעלת עצמם, דהיינו האם הם ראויים שתשרה השכינה בתוכם, שע"ז תשרה השכינה במשכן. וע"ז השיב קוב"ה - כן, ראויים הם, "ואפי' א' מהם יכול לעשותו" כלומר שאף בכוח היחיד לעשותו - כשיוכשר לכך.

ולפי"ז נראה לבאר גם מה שענה לו הקב"ה "אפילו אחד מהם יכול לעשותו", דהיינו שגם בכח כל אחד לבד להביא השראת השכינה במקדש ע"י שפועל השראת השכינה בתוכו. וזה עפ"י מה שהבאנו מדברי המשנה שכל העולם נברא בשביל אדם יחיד. ולכן כמו שבשביל אדם יחיד נברא העולם כך גם המשכן שהוא בנין עולם שלם בזעיר אנפין באותיות שנבראו בהם שמים וארץ, ועשה בשביל אדם יחיד שפועל השראת השכינה בתחתונים ע"י שמתקדש ומשפיע השראת השכינה בתוכו. ובדקדוק ענהו למשה רבינו תשובה זו, ללמדך שכמו שעולם שלם נברא בשביל כל אחד, כך גם הבריאה של העולם של השראת השכינה כבנין המשכן תהיה גם בשביל אדם יחיד.

השראת השכינה במשכן - בסיבת התורה שבקרבנו

ואולם, מעתה נותרה החובה לבאר מדוע בחר הקב"ה להשרות שכינתו במשכן, וכתב הרמב"ן בריש הפרשה (כה, ב): "והנה עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון כמו שנאמר (שם, כב) 'ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת', אמנם לא פירש הרמב"ן הטעם ומה המיוחדות של הארון, וב'שיח יצחק' להגרי"ח (דרוש לשבת תרומה עמ' י"ח) כתב בזה"ל: "והן לזאת מצינו, אחר שחרבה עיר קדשנו ותפארתנו ושמים בית מקדשנו אשר שמו יתב' שוכן שם, שכינתא אזלא ונדיא מדוך לדוך ואין מקום להשראת שכינתו יתב' רק בבתי מדרשות המצוינים בהלכה כמ"ש (תהלים פז, ב) 'אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב', והרי גם בביהמ"ק עיקר השראת שכינתו יתב' בו, היה בשביל התורה כי שמה ישבו כסאות סנהדרין גדולה בלשכת הגזית שמשם יצאה תורה לכל ישראל כמ"ש (דברים יז, ח) 'וקמת ועלית' וכו', וכן עיקר השראת השכינה היתה בק"ק בין ב' בדי הארון אשר שם הלוחות הכתובים באצבע אלר', כי אורייתא וקוב"ה חד הוא (זוהר ח"ג, עג) כי התורה הוא עצם רצונו יתב', והוא ורצונו - אחד, לכן בבית ב' שנגזג הארון והלוחות היה חסר שם גילוי שכינה" וכו'.

ומבואר בדברי הגרי"א ח, שהשכינה רצתה לדור דווקא בארון הברית מפני ששם מונחת התורה והלוחות. והוא מבואר ג"כ ע"פ מה דאמר חז"ל בילקו"ש (בפרשה רמז שס"ד): "ויקחו לי תרומה אמר הקב"ה לישראל התורה הייתה שלי - למען תהיה תורת ה' בפיך" (שמות יג, יט), והמשפט שלי שנאמר (דברים א, יז) 'כי המשפט לאל' הוא, נטלתם אותם קחו אותי עמהם, הדא הוא דכתיב ויקחו לי תרומה, ויקחו תרומה אין כתוב כאן אלא ויקחו לי". ומצאנו עוד במד"ר (שמות ל"ג, א'): "ויש לך מקח שמי שמכרו נמכר עימו, אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורת, כביכול נמכרתי עימה שנאמר ויקחו לי תרומה. משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו ביתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלנה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי שכל מקום שאתה הולך - קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את ביתי. כך אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם את התורה לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תיטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו שנאמר ועשו לי מקדש". ומבואר בדברי חז"ל אלו שהשראת השכינה במשכן הייתה במקום שבו הייתה התורה, ובסיבת זה ג"כ נצטוונו על עשיית המשכן, כדי שבכל מקום שבו מונחת התוה"ק, יהיה בית אחד שידור בו הקב"ה ותשרה בו השכינה.

וכן תעשו "לדורות" - ע"י כח תוכו כברו בתורה

וצ"ב היכן מתפרש ענין זה של "וכן תעשו - לדורות". ונראה לבאר הדברים עפ"י מה דאיתא בגמ' בברכות (כח). "שהיה ר"ג מכריז ואומר - כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לביהמ"ד, וכיו"ב איתא ג"כ ביומא (עב): "מבית ומחוץ תצפנו - אמר רבא, כל ת"ח שאין תוכו כברו אינו ת"ח". והנה, עצם מה שנמשל הת"ח לארון הברית מבואר בחי' הגר"א (בב"ק) מפני שהת"ח הוא אוצר וכלי קיבול לתורה שבע"פ כמו שהארון שמר בתוכו את התורה. ובמהרש"א בח"א לברכות (שם) כתב: "והיינו דמדמו ליה בחלמא לחצבי דמליין קיטמא דמבחוץ הכד הוא מלובן ושלם ובתוכו אין בו רק אפר שהוא דבר שפל ואינו ראוי, ובפ' בא לו (שם ביומא) מפרש דתלמיד שאין תוכו כברו היינו שאין בו יראת שמיים" וכו'. ודבריו כנראה נלקחו מהמשך הגמ' שם "אוי להם לשונאיהם של ת"ח שעוסקין בתורה ואין להם ירא"ש" ומזה למד המהרש"א שאף תחילת הגמ' מכוונת ע"ז. אלא דהא גופא צ"ב מניין ש"אינו ת"ח", שהגמ' לא משתמשת בביטוי של: "ענש על כך" או "חוסר מסויים" במידת השלימות, אלא "אינו ת"ח" - דלא שייך להיות ת"ח אם קיים אצלו חוסר ביראת שמיים.

וביאור הדבר נראה, שהדימוי לארון הברית אינו סתם דימוי להיות זהב גם מבפנים וגם מבחוץ, אלא הוא מורה על האופן והצורה של אדם שהוא ת"ח. ותוכן הענין בזה הוא, שגדרה של יראת שמיים הוא: ההיפך מהעבודה השקרית של "כלפי חוץ בלבד" אלא "מבית ומחוץ תצפנו" כלומר תמיד, בכל המצבים - ובכל הרבדים היותר עמוקים שבתוכו, הוא "ירא ה'". וכיון שמצאנו בדברי הגר"א שת"ח הוא בבחינת ארון הברית, שהתורה בתוכו הרי הוא משמש ג"כ להיות מקום להשראת השכינה בכל הדורות, ואף בזמן שאין בית המקדש קיים.

והנה, הגרי"א ח (שם) הזכיר שמאחר שאין לנו בית המקדש א"כ מקומות השראת השכינה הם בבתי מדרשות המצוינים בהלכה וכדאיתא בברכות (ח). ואמרינן שם עוד "א"ד חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה אלא ד"א של הלכה בלבד". ובתלמידי הר"י בברכות (שם) ביארו שדווקא "המקומות המצוינים, כלומר: ששם קביעות התורה וההוראה בכל יום יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות שלומדים בהם לפי שעה דרשות או פסוק, מפני שהמקומות הקבועים הם במקום ביהמ"ק כדאמרי' מיום שחרב" וכו'. מבואר, דלאחר חורבן בית המקדש המקום של השראת השכינה היום הוא באותם המדרשות המצוינים בהלכה, שהם מקומות התורה ובמקומות התורה שם השראת השכינה.

ונסיים בד' הב"ח (או"ח סי' מ"ז) כשהוא מדבר שם על דברי הגמ' (בנדרים פ"א ובב"מ) בסיבת חורבן הבית, ובסו"ד כתב חז"ל: "והוא המכוון בברכת אשר בחר בנו, על אשר קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו תורתו הק' כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום כדי שתתדבק נשמתינו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה ולהוריד השכינה בקרבנו, לא הלכו בה - לעסוק בד"ת לשמה כי בזה נענשו שנסתלקה השכינה מן התחתונים ואז אבדה הארץ, נצתה כמדבר מבלי עובר, כלומר, נחרבה ונשארה חומרית מבלי עובר שם קדושת השכינה כי נסתלקה השכינה לגמרי מן הארץ ועלתה לה למעלה".

ומבואר בדבריו, שמה שאנו מברכים בברכת אשר בחר בנו - "על אשר קרבנו לפני הר סיני ונתן לנו תורתו הק' כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום", עדיין אי"ז תכלית סוף שבח הברכה אלא במה שע"י זה יתקיים ג"כ מה "שתתדבק נשמתנו בעצמות קדושת התורה ורוחניותה ולהוריד השכינה בקרבנו". והיינו, שהתכלית השלמה היא שתהא קדושת התורה בעצמות ישראל והיינו בקיום מידת תוכו כברו, בכל אחד ואחד מישראל, וזה יביא את שלמותה של הורדת והחזרת השכינה בתוכי כל כלל ישראל.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת תרומה תש"פ

שיהיו נתונים למילוי, אבל אבני האפוד שלא היה בהם דין זה, לא נקראו על שם נתונתם בתוך המילוי, שלא היה אלא זה בשביל שיהיו תפוסים ואחוזים.

ועשו ארון עצי שטים וגו' מבית ומחוץ תצפנו. (כ"ה, י"א).

וכתב רש"י עפ"ד הגמ' ביומא ג' ארונות עשה בצלאל, שנים של זהב, ואחד של עץ וכו', נתן של עץ בתוך של זהב, ושל זהב בתוך של עץ.

וצריך ביאור מה נשתנה הארון שהיה צפוי באופן מהודש זה, ולא כפי שעשו בשאר הכלים, שנאמר בהם דין ציפוי, שציפו אותם עצמם בטמין של זהב.

ונראה לומר בזה, דהנה ברש"י בפרשת עקב על הפסוק 'בעת ההיא אמר ה' אלי וגו' ועשית לך ארון עץ', הביא דברי הירושלמי בשקלים דאמר, לסוף ארבעים יום נתרצה לי ואמר לי פסל לך, ואח"כ ועשית לך ארון, ואני עשיתי ארון תחילה, שכשאבוא והלוהות בידי היכן אתנם, ולא זה הוא הארון שעשה בצלאל, שהרי משכן לא נתעסקו בו עד לאחר יום הכיפורים, כי ברדתו מן ההר צוה להם על מלאכת המשכן, ובצלאל עשה משכן תחלה, ואח"כ ארון וכלים, נמצא זה ארון אחר היה, וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה, ואותו שעשה בצלאל לא יצא למלחמה אלא בימי עלי, ונענשו עליו ונשבה.

ומבואר דמלבד מה שנצטוו משה רבנו בסוף הארבעים יום לעשות ארון, נצטוו עוד לעשות ארון במלאכת המשכן.

וצריך ביאור מה נתחדש במצות עשיית הארון שנאמר במלאכת המשכן, והרי כבר נצטוו משה רבנו על עשיית הארון בסוף הארבעים יום, ומה נוסף על זה בציווי שנאמר במלאכת המשכן.

ואשר מבואר מזה, דבארון יש שתי דינים, דין אחד הוא בתורת מקום להניח בו את הלוהות, וזהו הציווי שנצטוו משה בסוף הארבעים יום, וכמו שכתב רש"י, שלכן הקדים משה את עשיית הארון תחלה, שכשאבוא והלוהות בידי היכן אתנם, הרי דהארון נעשה בשביל שיהא מקום להנחת הלוהות, וכן הוא מפורש בכתובים כמו שכתוב שהקב"ה אמר למשה, יאכתוב על הלוהות את הדברים אשר היו על הלוהות הראשונים אשר שברת ושמתם בארון, וכן כתוב להלן, זאפן וארד מן ההר ואשים את הלוהות בארון אשר עשיתי ויהיו שם כאשר ציוני ה'.

ומלבד זאת יש בארון דין של כלי המשכן, שאחד מכלי המשכן הוא ארון, וזה הוא דין בפני עצמו, וזהו הדין שנצטוו על עשיית ארון בהקמת המשכן, שזהו מצוה של עשיית ארון מדין כלי המשכן, והוא דין נפרד מהמצוה שנצטוו משה לעשות ארון.

מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. (כ"ה, ב').

הא דכתוב 'איש' בדין התרומה, וועיין במפרשי המדרש שעמדו על לשון איש שהוא מיותר, יש לומר דאתא לאפוקי קטן, דכיון דצריך להקדיש הנדבה למלאכת המשכן, וקטן אינו יכול להקנות, וכדאיתא בסוכה מ"ו ע"ב דינוקא מקנא קני אקנויי לא מקני, על כן נקט הכתוב דרך מאיש שהוא גדול תקחו את תרומתי, וכן מבואר בירושלמי בריש מסכת תרומה, ללמוד מזה מיעוט של קטן מתרומה.

אבני שהם ואבני מלואים לאפוד וחושן. (כ"ה, ז').

וברש"י, אבני שהם, לאפוד, ואבני המלואים, לחשן, וצריך ביאור למה רק אבני החשן נקראו אבני מלואים, והרי נקראו אבני מלואים, על שם שעושיין להם בזהב מושב כמין גומא, ובתוך הגומא נותנין את האבן למלאות את הגומא, ועל שם זה נקראים אבני מלואים, וכמו שכתב כל זה ברש"י כאן, ואם כן צריך ביאור דהרי גם אבני האפוד נעשו כן, וכמו שכתוב להלן בפרשת תצוה (כ"ה, י"א) כפסוק על אבני האפוד, 'מוסכות משבצות זהב תעשה אותם, ופירש רש"י שם, מוקפות האבנים במשבצות זהב, שעושה מושב האבן בזהב כמין גומא למדת האבן, ומשקעה במשבצות. וכבר הקשה כן הרמב"ן על פירוש רש"י.

ונראה לבאר בזה בדעת רש"י, דהנה מתוך לשון הכתובים נראה ללמוד שהלוקים הם ביסודם נתנת האבנים בתוך הגומות שבמשבצות באפוד ובחושן, דהנה באבני החושן נאמר בפרשת תצוה (כ"ה, י"ז) ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן, ומבואר שמעיקר דין האבנים הוא שיהיו נתונים למילוי בגומות שבמשבצות, ויש תכלית באבנים בעצם הדבר שימלאו את הגומות שבמשבצות, אבל אצל אבני האפוד, לא נאמר כלל שיהיו נתונים למילוי בגומות שבמשבצות, ולא נאמר אלא 'ושמת את שתי האבנים על כתפות האפוד', ואם כן אין דינם אלא שיהיו נתונים על כתפות האפוד, ומה שהיו נתונים בתוך הגומות ומלאו את הגומות, וכמו שפירש רש"י הכתוב 'מוסכות משבצות זהב', היה זה רק בשביל היכי תימצי שיהיו תפוסים ואחוזים, אבל לא היה באבני האפוד שום דין של מילוי, ולא היה תכלית באבנים שהם ימלאו את הגומות שבמשבצות. ונמצא דהלוקים אבני החושן מאבני האפוד, שבאבני החושן, היה דין של מילוי, שיהיו נתונים בתוך הגומות, למלאות את הגומות, ואבני האפוד, אע"פ שגם הם היו נתונים בתוך הגומות, אבל לא היה בהם דין מילוי שימלאו את הגומות.

אשר לפי זה מבואר היטב למה רק אבני החושן נקראו אבני מלואים, ולא אבני האפוד, דרך באבני החושן היה זה דין באבנים

וועיין בהודושי מרן רי"ז הלוי, שכתב כיסוד זה לגבי דין נשיאת הארון, דהיה בארון דין נשיאה מצד נשיאת המשכן וכליו, ועוד יש דין נשיאה בפני עצמו בארון, שאינו תלוי בארון של מקדש כלל, אלא כל שיש לו שם ארון יש בו דין נשיאה, דיש דין נשיאה בפני עצמו על ארון הברית.

מעתה נראה לפי זה דהנה הרמב"ן שם בפרשת עקב, כתב על דברי רש"י שהוא דעת יהודה, והביא דבירושלמי שם מבואר דר' רבי יהודה ברבי אילעאי סובר כן, אבל דעת רבנן דארון אחד היה, וכן דעת רבותינו בכל מקום, שרק ארון אחד היה.

ומבואר מדברי רש"י דלדעת רבי יהודה ברבי אילעאי הציזוי הראשון לא נאמר רק לשעתו עד בנין המשכן ונתבטל, אלא פרשה זו היא מצוה בפני עצמה לדורות, ולכן גם אחר שעשו ארון למשכן, היה עוד ארון עץ נוסף.

מעתה יש לומר, דגם רבנן דסבירא להו דארון אחד היה, לא נחלקו לומר דהיה זה רק ציזוי לשעתו, אלא גם הם סבירא להו את עיקר יסודו של רבי יהודה ברבי אילעאי דיש בארון שתי דינים, אחד מדין

מקום להנחת הלוחות, ואחד מדין כלי המשכן, אלא דסבירא להו דאפשר לקיימם בארון אחד, וארון אחד עולה לשתי הדינים, וסגי בארון אחד, דבאותו ארון מתקיימים שתי הדינים.

אשר לפי זה יש לומר דלכן עשו את הארון באופן זה, דהנה באמת אי אפשר לקיים בארון אחד את שתי דיני הארון, דהרי במצות הארון שנאמר בפרשת עקב, כתוב שיהא הארון עשוי ארון עץ, וכמו שכתוב ועשית לך ארון עץ, ובמצות הארון שנאמר בהקמת המשכן נאמר, שיהא מצופה זהב מזהור, וכמו שכתוב וציפת אותו זהב מזהור מבית ומחוץ תצפנו.

ואין לומר דכיון דתוכו הוא מעץ חשיב ארון עץ, דבגמ' בסוף הגיגה מבואר דארון עץ המצופה זהב, נקרא על שם הציפוי ולא מיקרי ארון עץ.

ועל כן יש לומר דבשביל זה הוא שעשו ארון עץ באמצע, ועוד ארונות זהב אחד בתוכו, ואחד מבחוץ, שלתוכו הכניסו את הארון עץ, דעל ידי כך נתקיימו שתי הדינים יחד, דהיה זה גם ארון עץ, וגם מצופה זהב מבית ומחוץ.

מנורה הטהורה - כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה

מתוך מאמר הכנה לקבלת התורה - כולל 'יששכר באוהלך', סיון תשע"ט

הנה עשיית המנורה הייתה באופן מיוחד שלא מצינו בשאר הכלים, וכמו שכתב רש"י בפרשת תרומה על הפסוק ועשית מנורת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה, וכתב רש"י היא נעשית מאליה, לכך לא נכתב תעשה.

והנה פשוט דמה שהמנורה נעשתה באופן זה, שנתקשה בעשייתה, והוצרך להשליך הככר לאור, ונעשית מאליה, אין זה מילתא דבדיעבד, ולא חסר בשלימות עשייתה מידי, אלא אדרבה, כך ראוי לכתחילה שתהא המנורה נעשית, וזהו האופן המושלם והמשובח שתיעשה המנורה. ובאמת דגם בעיקר הציזוי, נאמר באופן שתהא עשיה מאליה, הרי דכן הוא האופן והדרך הראויה מלכתחילה.

וצריך להבין מדוע דווקא במעשה המנורה נתקשה משה, ולא מצינו כן בשאר כלים, ואפילו הארון שקדוש טפי שהיה מונח בבית קדשי הקדשים, נעשה בידי אדם, ולמה בעשיית המנורה היה צריך שתיעשה בידי שמים.

ויש לבאר, דהמנורה יש בה ענין מיוחד טפי מכל הכלים, דענין המנורה הוא השפעת התורה, וגילוי אור התורה, וכל פרט ופרט מחלקי המנורה, הוא כנגד ענין מסויים בתורה ובגילוי אור התורה, דאור המנורה והשלהבת, הוא אור התורה עצמה, והמנורה היא הכלי של השפעת וגילוי אור התורה. ואמנם דגם הארון הוא כלי לתורה, שהרי זהו מקום התורה, והלוחות היו מונחים בו, אכן הארון הוא כלי ומקום שבו התורה מונחת, אבל המנורה עניינה היא גילוי והשפעת התורה עצמה.

ונראה דענין זה של השפעת התורה, צריך להעשות בידי שמים דוקא, וביותר, דגם אינו יכול ליעשות אלא בידי שמים, ולא שייך כלל שיהא נעשה בידי אדם, דהשפעת התורה יכולה להיות רק מפי הגבורה, דבאמת ת"ת אי אפשר בלא שהקב"ה יהא מלמד אותו בכל שעה ושעה, וכמש"כ בנפש החיים שבעת שאדם עוסק בתורה נחצבת אותה התורה להבת אש מפיו יתברך כמו בעת קבלת התורה בסיני, ונחשב כאילו עתה מקבלה בסיני.

ובבית הלוי דקדק דבפסוק במשלי כתוב, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, לא כתב הפסוק כי ה' נתן חכמה, בלשון עבר, אלא כתב כי ה' יתן חכמה, בלשון הווה, משום דבכל שעה ושעה שאדם עוסק בתורה, אז הקב"ה נותן לו חכמה ודעת ותבונה. וזהו הביאור בדברי הגמ' במסות תמיד, דהיושב ושונה, הקב"ה יושב ושונה כנגדו, דהיינו דבאותה שעה ממש הקב"ה נותן לו חכמה ודעת ותבונה עכ"ל.

וכן יש לבאר לשון הברכה בברכות התורה, 'המלמד תורה לעמו ישראל', דלא רק שנתן לנו את התורה, אלא דבכל שעה ושעה הוא מלמד את התורה לעמו ישראל. ומבואר דאי אפשר ללמוד תורה, אלא ע"י שהקב"ה מלמד אותו, ויושב ושונה כנגדו, ונותן לו דעת וחכמה ותבונה באותה שעה ממש, מעתה גם המנורה שעניינה הוא השפעת התורה, מוכרח הוא להיות ע"י מעשה שמים דוקא, דאי אפשר דהשפעת התורה תיעשה אלא ע"י הקב"ה, ועל כן היה מוכרח ליעשות בידי שמים, משום שרק באופן זה שייך ויתכן השפעת התורה, ולכן נתייחדה המנורה יותר מכל הכלים, דצריכה שתיעשה בידי שמים, ולא שתיעשה בידי אדם, ולכן דוקא בה נתקשה משה.

והנה הגביעים שהיו במנורה, היו הפוכים, כמבואר ברמב"ם הל' בית הבחירה, וצריך ביאור מהו הענין בכך שיהיו הפוכים, והרי בשביל שיהיה בית קיבול צריך שיהא ישר ולא הפוך.

אכן לפי המבואר דהמנורה היא השפעת התורה, יש לבאר דלכן נעשו הגביעים באופן שהם משפיעים, שזהו הצורה והאופן של השקאה, שמשקים מהגביע, ולכן הוא נעשה באופן שהגביע משקה מיינה של תורה, ומשפיע ומוציא מה שבתוכו.

מצוה סז

מצוה המנחה

שנאמר ונפש כי תקריב קרבן מנחה

מותר חטאת ומותר מנחת חוטא

מאיך, שנינו (שקלים ב ה) דמותר החטאת לנדבת ציבור (דמים שהופרשו לחטאת ונותרו אחר שקנה את הקרבן, או שאבד הקרבן והוקרב אחר תחתיו ואח"כ נמצא), דיפלו הדמים לנדבת ציבור ויקריבו בהם קרבנות לקין המזבח, וכדאי' בתמורה (כג): "זה מדרש דרש יהודע הכהן אשם הוא, כולו להביא כל דבר הבא ממותר חטאות ואשמות ליקח בדמיו עולות". ולגבי מנחת חוטא פירש רש"י (מנחות קח). דדין מותר מנחת חוטא כדין קרבן חטאת ויפלו הדמים לנדבת ציבור. אבל הרמב"ם כתב (פ"ה מהל' פסולי המוקדשין ה"ח) שמדמי מותר מנחת חוטא מביאים נדבת יחיד. והדברים צריכים הסבר, דאם מנחת חוטא חשובה כחטאת יש להביא במותר הדמים נדבת ציבור כחטאת, ומה השייכות של מנחת חוטא לנדבת יחיד.

בח' מרן רי"ז הלוי מפרש את דברי הרמב"ם, וטוען שיש שני הלכות - יש הלכה למשה מסיני של חמש חטאות מתות ושכל שבחטאת מתה באשם רועה, ויש אופנים בהם דמי החטאת יפלו לנדבה, אך לא נאמר אם נדבת ציבור או נדבת יחיד. הלכה נוספת נלמדה מדרשו של יהודע הכהן שיש ליקח בדמים נדבת ציבור. במנחת חוטא נאמרה רק ההלכה למשה מסיני אולם מדרשו של יהודע הכהן כולל רק חטאות ואשמות ולא מנחת חוטא, והאריך להסביר פשרה זו שבמנחת חוטא.

המקדש דוד (קדשים ס"ט) מתרץ באופן אחר, דבכל מותר של קרבנות הדין הפשוט שיש להקריב עם הדמים את אותו הקרבן שלשמו הופרשו הדמים, ורק כשאין אפשרות להקריב את הקרבן המתאים, יפלו הדמים לדברים אחרים. ממילא קרבן חטאת אינו בא בנדבה ואין אפשרות להקריב מהמותר חטאת, ולכן יפלו דמיו לנדבת ציבור. אך מנחה הגם שאין מנחת חוטא בנדבה בכל אופן אפשר להקריב מנחת נדבה סתם, שהיא כעין הקרבן שלו, ואע"פ שהיא שונה בדיני ההקרבה דמנחת חוטא אינה טעונה שמן ולבונה מ"מ ענינם אחד. וסתמו רבותינו ולא פירשו דהלא מנחת חוטא אינה באה נדבה, ומאי שנא מקרבן חטאת.

ההבדל בין קרבנות למנחות

ונראה שיש להבדיל הבדל יסודי בין קרבנות למנחות, והוא דבקרבנות יש לכל קרבן את שמו ומהותו המיוחדים לו, אשם שלמים וכו', ואין קרבן אחד יכול לבוא לשם קרבן אחר כלל, דאחר שהופרש לשם חטאת אינו יכול להיעשות שלמים. ואילו במנחות יש רק שם אחד - קרבן מנחה, שהוא כולל את כל סוגי המנחות ואף מנחת חוטא. כל חילוקי הדינים בין סוגי המנחות, הם צורות שונות של הקרבה לפי הסיבה והתכלית לשמה הביאו את המנחה והם מגדירים את שם המנחה, אך אינם מנחות שונות כמו 'מנחת עולה' או 'מנחת חטאת' וכיו"ב. על כן פירש המקדש דוד, שאין מניעה להעביר מנחת חוטא לנדבה, מאחר וכל המנחות הם קרבן אחד, ואף שנתייחדה המנחה שתבוא על חטא, אך אחר שנתכפר נשארה מנחה סתם ותבוא בנדבה. (ודמייא לפסח ושלמים, שהפסח הוא מין של שלמים ומותר הפסח קרב לשלמים).

מה"ט כתב הרמב"ם שהמביא מנחה מן ההקדש לא מעל מפני שלא דהיה זריקת דם, דהגם שאף מנחת חוטא מכפרת, שאני צורת הכפרה של מנחה מחטאת. קרבן חטאת כל מציאותו ומהותו שבה לכפר וכאשר נזרק הדם, הקרבן פעל עבור המקריב ולכן מעל. אבל מנחה גם אם באה לשם כפרה

ישנם סוגים רבים של מנחות - מנחת חוטא, מנחת קנאות (לסוטה), מנחת סולת, מנחת מחבת, מנחת מרחשת, מנחת העומר, חלות, ריקין, מאפה תנור, ולכל מנחה דינים מיוחדים באופן עשייתה.

כהנים אוכלים את כל המנחות דכולם באים לכפרה

בגמ' במנחות (עג). מרבינן מהפסוק "זה יהיה לך מקודש הקדשים מן האש כל קרבנם לכל מנחתם" (במדבר יח ט) שהכהנים אוכלים אף את מנחת העומר ומנחת קנאות, דסד"א דכהנים אוכלים רק מקרבנות ומנחות הבאים לכפרה כדכתיב "ואכלו אותם אשר כופר בהם" (שמות כט לג), אבל מנחת העומר שבאה להתיר את החדש ומנחת קנאות שבאה לברר את מעשי הסוטה לא יאכלו ע"י הכהנים, קמ"ל קרא דכהנים אוכלים אף את אלו. ודברי הגמ' טעונים ביאור, דמנחת חוטא באמת באה לכפרה וכמו כן מבואר בגמ' (מנחות סג). דמנחת מחבת ומנחת מרחשת באות על הרהור הלב ועל דיבורי הפה (והם ב' צדדים בגמ' אי מרחשת אתיא ארחושי הלב ומחבת אתיא אמחבואי הפה, או דמחבת אתיא אמחבואי הלב ומרחשת אתיא ארחושי כדאמרי אינשי 'הוה מרחשן שיפתותיה'), אך כל שאר המנחות אינן באות לכפרה ומפני מה לא מתייחסת הגמ' אל כל המנחות ואומרת דהוה אמינא דאינם נאכלים היות ואין באות לכפרה.

ובפשטות ביאור הדברים ע"פ מש"כ הרמב"ן (כתובות לב). דכל הקרבנות באים לכפר ואף קרבן פסח, דכיון דאיכא הרצאת דמים מכפר, ולפי זה ה"ה במנחות דאף דאין בהם זריקת דם מ"מ ההקטרה היא במקום זריקת הדם והיא המכפרת. אבל מנחת העומר ומנחת קנאות שבאות להדיא לדבר אחר ולא לכפרה ולא קרינן בהו "אשר כופר בהם", סלקא דעתך דאינן נאכלות לכהנים.

כפרת מנחות שונה מכפרת קרבנות

אך יש להקשות מצד אחר, דהרמב"ם מונה במנין המצוות (עשין פט) מצות אכילת קדשים (חטאת ואשם) שנאמר "ואכלו אותם אשר כופר בהם" ונגררת עימה מצות אכילת קדשים קלים. ועוד מונה הרמב"ם (פח) מצות אכילת שיירי מנחות שנאמר "והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו". והקשה הגר"ז מדוע חילק הרמב"ם אכילת קדשים ואכילת מנחות לשתי מצוות, ואין לומר דשאני מנחות שאינן באות לכפר, דכפי שנתבאר מלבד מנחת העומר ומנחת קנאות כל הקרבנות והמנחות באים לכפר, ואמאי לא נכללה מצות אכילת המנחות במצוה הכללית של אכילת קדשים.

ולא זו בלבד, הגמ' במעילה (טו): אומרת שמי שהפריש דמים לקרבן מסוים ושינה אותם וקנה חטאת, לדעת רבי יהודה משנזרק הדם מעל, ומפרש רש"י "דכיון דיצא בו ידי חובתו כמו שהוציאו לחולין דמי". וכתב הרמב"ם (פ"ו מהל' מעילה ה"א) דדין זה שייך רק בקרבנות (ומפרט חטאת אשם ופסח וכדב' הרמב"ן שכל שיש בו זריקת דם הוא מכפר) אבל המביא מנחות ונסכים מן ההקדש אף על פי שעבר עבירה לא מעל, כיון דאין בהם זריקת דם המכפרת. והתקשו האחרונים דאף דליכא זריקת דם במנחה, מ"מ הקטרת המנחה מכפרת, ובקה"י (זבחים) באמת כתב דהרמב"ם מייירי בכל המנחות מלבד מנחת חוטא שבאה לכפר ודבריו צ"ע וכנ"ל.

עכ"פ מובן מדברי הרמב"ם דשאני כפרת מנחה מכפרת קרבן, ולכשנעניין בלשון הכתוב בכל מקום גבי מנחה נאמר שבאה "לאזכרה" ולא נזכר בה לשון כפרה, וכן פירש רש"י (ויקרא ב ב) "הקומץ העולה לגבוה הוא זיכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח".

אינה סוג קרבן המכפר, אלא ע"י הקרבתה נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח, והזכרה הזו מכפרת כאשר הוא נצרך לכפרה, ואע"פ שיש למנחה זו צורת הקרבה מיוחדת שבאה בלא שמן ולבונה. אשר על כן המביא מנחה מן ההקדש בין בנדבה ובין במנחת חוטא לא הוציא לעצמו, אלא התוצאה של ההקרבה תהיה לו לכפרה ולכן לא מעל.

לפי"ז יש להביא נפק"מ נוספות הנובעות מהבדל זה.

מנחת מחבת ומנחת מרחשת

יש ב' מנחות דומות - מחבת ומרחשת, ופליגי תנאי במשנה (מנחות טג.) מה מעשיהן - לרבי יוסי הגלילי מרחשת יש לה כיוסי מחבת אין לה כיוסי, ולרבי חנינא בן גמליאל מרחשת עמוקה ומעשיה רוחשין, מחבת צפה ומעשיה קשין. ובריש מנחות (ב.) דנה הגמ' בקומץ מחבת לשם מרחשת וקומץ מרחשת לשם ומחבת ונאמרו כמה סברות בזה. מסקנת הגמ' דחשיב שינוי קודש, והקשו הקרן אורה והחזו"א דהרי מחבת ומרחשת שוין בקדושתן ועבודה אחת להם, ואינן משונים אלא במעשיהם, ואמאי חשיב שינוי קודש. והביא החזו"א משל לדבריו, דמי שיביא עולת פר ויאמר שמקריב לשם כבש, פשיטא דלא חשיב שינוי קודש וה"ל י"ל דהמביא מנחת מחבת ואומר שעושה לשם מרחשת לא חשיב שינוי קודש.

ולהאמור החילוק הוא דלכל קרבן יש את שמו המיוחד לו וקרבן שהופרש לחטאת חל עליו שם חטאת ואין אפשרות לשנות ולומר שמביא לשם דבר אחר. אבל במנחות כולם שם אחד להם והמגדיר את המנחה בשם מסוים הוא צורת ההקרבה, מחבת ומרחשת, סולת ומאפה תנור וכו', ואהכי אם שינה מצורה זו לצורה זו חשיב שינוי קודש.

מאיך דעת רבי שמעון (שם ג.) שאם אמר הרי עלי מחבת יכול להביא מרחשת דקביעותא דמנא לאו כלום הוא, ויצא ידי נדרו. ובספר מנחת אברהם שואל דבגמ' בסוף מנחות (קז.) אי' דהאומר הרי עלי להביא שור גדול והביא קטן, או שחור והביא לבן, לבן והביא שחור לא יצא, ומי גרע שינוי דמחבת ומרחשת משינוי של שחור ולבן, ומדוע יכול לשנות לר"ש בין מחבת למרחשת.

והטעם דיצא ידי נדרו, נראה לומר, דהנה זה פשוט שהנודר ללמוד מסכת זו ולמד אחרת לא יצא ידי נדרו כמש"כ בריטב"א בנדרים (ח.), ואף שקיים מצות ת"ת בין בזו בין בזו, ומאיך כתב הקצוה"ח (סי' ריב.) שהנודר ליתן צדקה לעני מסויים, יכול לתת לעני אחר, ומקיים בכך את נדרו. ולכא' מאי שנא ב' עניים מב' מסכתות. אך החילוק פשוט, דאף שבכל לימוד של כל מסכת מקיים מצות תלמוד תורה, אך כך מסכת היא חלק לעצמו בתורה וכשנדר ללמוד חלק זה חלה חובת לימוד כלפי חלק זה בדווקא ולכן אינו מקיים נדרו במסכת אחרת, אבל ב' עניים אינם ב' חלקי מצוה אלא ב' אופנים לקיום מצות צדקה, והחובה כלפי מצות צדקה מתקיימת בנתינה לא' מהם ואין חלות חיוב מצוה מסוימת כלפי עני מסוים. וה"נ יש לפרש שהנודר להקריב פר גדול או פר שחור חלה חובה לסוג קרבן זה שנדר (והוא חידוש שיש שם קרבן מסוים של פר שחור), ולכן אינו יוצא ידי נדרו בפר קטן או לבן, אבל הנודר מנחת מחבת יכול להביא מנחת מרחשת כיון שהבדל אינו בעצם הנדר של המנחה אלא שינה בצורת העשיה ונתקיים נדרו אף בזה. ודומה למי שנדר ללמוד במקום מסוים, שבזה אין נפק"מ באמת היכן ילמד, דהמצוה שנדר מתקיימת בעצם הלימוד ואין סתירה לנדר בלימוד במק"א.

מנחת אנשים ומנחת נשים

הלכה נוספת שנובעת מהגדרה זו בקרבן מנחה, ניתן לראות במנחת נשים. המשנה בכמה מקומות (מנחות נט. ס.) מחלקת ומונה מנחת אנשים ומנחת נשים כב' סוגי מנחות, ובתוספתא (זבחים פ"ה ה"ב) נאמר אף דמנחת איש קודמת למנחת אשה, ובוודאי דאי"ז הדין הכללי שאיש קודם לאישה, דלא נאמרו הלכות קדימה ביחס לדינים כאלו. והקשה במקדש דוד (שם ס"ג לב)

מה חילוק יש ביניהם, הא אין קרבן איש וקרבן אישה, ואי נימא דנפק"מ דמנחת נשים אינה טעונה תנופה ומנחת אנשים טעונה תנופה, ה"נ היה למשנה לחלק בין קרבן אנשים דטעון סמיכה לקרבן נשים שאינו טעון סמיכה.

ולהאמור יש לחלק, דבמנחה החילוק בין סוגי המנחה היא צורת העשייה, וכיון דמנחת איש טעונה תנופה, הרי היא חלוקה כסוג לעצמה ממנחת אישה שאינה מניפים אותה. אבל קרבנות חלוקים במהותם ע"י שמם המיוחד להם ולא בצורת עשייתם, ולכן למרות החילוק בין קרבן איש לקרבן אישה לענין סמיכה, שניהם חשובים קרבן אחד.

יציקה ובלילה תחילת עבודה

תחילת עשיית המנחה ביציקה ובלילה, ושנינו (שם יח.) "לא יצק לא בלל - כשרה" ובא על זה פירוש הגמ' דהכוונה לא יצק כהן אלא זר. השפ"א עומד על מה דמשמע מהלשון דכשר רק בדיעבד, אבל לכתחילה הכל נעשה ע"י כהן, ואמנם אפשר לדחות דנקט תנא במתני' אגב סיפא, אך ברמב"ן (סה"מ שורש י"ב) מפורש להדיא שכהן שיוצק וכולל מנחה מברך, וכתב במל"מ (ריש הל' מעשה הקרבנות) דברכתו "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן". וצ"ב מדוע מברך כן והרי היציקה והבלילה כשרים בזר ומה שייכותם לכהן.

אך הן הן הדברים. היציקה והבלילה הם חלק מעשיית המנחה, ואף זר יכול לעשותן. אך כאן נתחדש שאם הכהן עושה נחשב עבודה, בהיות שבמנחה המאפיין את סוג המנחה הוא צורת העשייה, היציקה והבלילה אפשר לראות בהם את התחלת ההקרבה. רש"י (סוטה יט.) מפרש שהגשה של המנחה בקרן דרומית מערבית נעשית ע"י כהן, דהגשה תחילת קמיצה היא. וכוונתו דהקמיצה היא תחילת העבודה, וההגשה היא הקדמה. לכתחילה אפשר לעשות יציקה ותחילת העבודה וכך עדיף, וכאשר זר עשה כשר כעשיית מנחה סתם.

הקדשת המנחה

הכלל הוא שכל בהמה שמקדישים לקרבן חל קדוה"ג בעת ההקדשה, ואילו במנחה הקדושה חלה רק כשמניחים את המנחה בכלי וקדושת כלי היא המקדשת. ויש לברר את החילוק ביניהם. ובמכתבים בסוף חי' הגרי"ז כותב שבהמה מתקדשת באמירה אבל מנחה אינה מתקדשת באמירה אלא רק בכלי מדין 'כל הנוגע בהם יקדש' והוסיף שא"צ לסברות וטעמים על זה. אך קשה דכתבו בתוס' (שבועות יא.) דקטורת מתקדשת באמירה והקדשה, ולכא' ה"ה במנחה ומאי שנא.

ושמא י"ל לפי הנ"ל, ולהוסיף הגדרה, דבמנחה אין משמעות להקדשה כי יכול להיות הרבה סוגים והכל שם אחד של מנחה אחת, ולכן המגדיר הוא רק הכלי והעשייה. אך בקרבן האמירה מחילה על הבהמה שם קרבן מסוים. וה"נ בקטורת שאין בה כמה סוגים דמיא לקרבן, דמיד כשאמר שהיא קטורת חל שם קטורת.

בפי' המיוחס להראב"ד בתחילת מסכת תמיד כתב שמנחה אינה מתקדשת קודם שהניחה בכלי מפני שעדיין חסר בלילה. וצ"ב, דבלילה אינה מעכבת ויש מנחות שאינן טעונות בלילה כלל ומה השייכות בין בלילה לקדושה. אך פשט דבריו שהביא את מחוסר בלילה לראיה, דבקרבן עם ההקדשה חל שם הקרבן, אבל במנחה העשייה קובעת את סוג המנחה ולכן יש משמעות לבלילה שהיא תחילת עשייתו ועל ידה חלה הקדושה.

נומא - כל המנחות מין אחד של קרבן שעולה לאזכרה, והכפרה באה ע"י שנזכר לטובה. המנחות מתחלקות לסוגיהן רק ע"י העשיות המחולקות, כל מנחה כדינה ואינם כשאר קרבנות שחל שמם בהקדשה ואין ענינם שוה.

להעזרות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה במייל:
8542164@gmail.com

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות בולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה' שנאמדו במקהלות על ידי הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א ראש ישיבת "בף החיים"

פרשת תרומה

התורה אינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות

רבינו יונה בפירושו למסכת אבות (פ"ג משנה יז) על המשנה 'רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה'. מפרש רבינו יונה (להקשיב הטוב, אלה דברים נפלאים), 'אם אין דרך ארץ אין תורה', 'דצונו לומר, שצריך תחלה לתקן את עצמו במידות טובות, ובזה תשכון התורה עליו, שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות, לא שילמוד התורה ואחר כך יקח לו המצות', אחר כך יבוא לו המידות הטובות, 'כי אי אפשר', בצורה כזו אי אפשר לקנות תורה. זה מה שהתנא באבות - רבי אלעזר בן עזריה - מלמד אותנו: 'אם אין דרך ארץ אין תורה'. אדם מוכרח לעבוד ולתקן את מידותיו, וכך הוא מתהפך להיות 'כלי' שהתורה תחול אצלו, מציאות של 'דרופתקי דאורייתא' (סנהדרין צ"ט), הוא והתורה - חד הוא. זה רק אם יש לו מידות טובות ומתקנות. אבל אם הלילה אין מידותיו מתקנות כדבעי, לא תשכון אצלו התורה. וצריכים לדייק לשון רבינו יונה, לא כתוב שאדם כזה שאין לו מידות מתקנות הוא לא ילמד תורה, אלא שהתורה לא תשכון אצלו, כלומר שהוא לא יקנה אותה קנין גמור אם אין מידותיו מתקנות. וזה עבודה גדולה, זה לא דבר קל. צריך להשתדל ולהתאמץ בזה, אין אדם שפטור בזה, כולם חייבים לעבוד על זה.

אם האדם לא יעבוד על מידותיו - זה מלווה אותו עד הקבר

כי אם האדם לא יעבוד על מידותיו, 'הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם' (אבות פ"ד מ"א). וכמו שאמדו המפרשים שהפשט בזה הוא, שאפילו בשעה שמוציאים אותו מן העולם, בשעת הלוויה שלו, עדיין 'הקנאה והתאוה והכבוד' מלווים אותו, (אם הוא לא עבד לתקן את זה בחייו). אפילו ברגע האחרון עדיין זה יבער אצלו 'כאש' 'הקנאה התאוה והכבוד'.

'עיר פרא אדם יולד'

אדם יראה בעצמו, איך שבבחרותו היה לו איזה 'ליקוי', והוא ולא עבד על זה, האם זה נשאר אצלו או שזה משום מה פקע ואיננו? בוודאי שזה נשאר אצלו. צריך להשתדל ולעבוד. כל אחד ישתדל ככל יכולתו. כתוב בפסוק בספר איוב 'עיר פרא אדם יולד' (איוב י"ב). והפירוש הוא - אמר הסבא מקעלם ע"ה -

חמדת הממון עד שעת פטירה ממש

הגאון ר' אלה לופיאן זצ"ל (המשגיח הגדול של ישיבת כפר חסידים), מספר בספרו לב אליהו על אחד בזמנו שהיה לקוי בחמדת הממון (ול"א), היה דבוק באהבה לממון (ואני אומר את זה בלשון המעטה), כל ימיו וכל חייו רק על זה הוא חשב, איך להוסיף ואיך להרבות ולקבץ ולאסוף ולאגור כסף. עד שהגיע זמנו להיפטר מן העולם. וכבר היה חולה גועע גועע, וכולם היו סביבו (אנשי החברא קדישא ה'זרשים' שלו), וראו אותו שהוא ברגעים האחרונים של חייו ממלמל וקולו כל ישימע, (ראו את השפתים שלו געוה אבל קולו לא ישימע, לא היה לו כח לזרז את זה בקול). מישוה עשה אתו חסד, הטה את האהון ליד הפה שלו כדי לשמוע מה הוא מבקש, (מי יודע, אולי הוא רוצה להשיא ירושה גדולה לקין פלח וכו'), והוא שמע שהוא אומר כך: 'תאמין לי, אני יודע את מצבי, אני יודע איפה אני עומד עכשיו, ואני יודע שעוד כמה רגעים אני נמצא בבית דין של מעלה, אין לי ספק בזה, אבל תאמין לי שאם משוה מאתכם היה מושיע לי כמה 'פרוטות', הייתי לוקח את זה ושם מתחת ל'כ' שלי:'. אלו המידות של האדם. אם לא יעבוד, עד הרגע האחרון הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם הזה, זה הולך איתו למסע הללויה, זה 'מוציא' מלווה אותו מן העולם.

'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'

בעזרת ה' יתברך, נראה היום לדבר קצת בענייני הפרשה ועל הדברים הצריכים חיזוק, פרשת השבוע פרשת תרומה, 'ידבר ה' אל משה לאמר, דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה (ומפרש רש"י, לי - לשמי), מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כ"א-ב), כמה מתבטאת התרומה? 'זאת התרומה אשר תקחו מאיתם זהב וכסף ונחושת וכו' (שמות כ"ג). וכל התרומה הזו והאסיפה הזו, כלל ישראל מתנדב כדי לבנות את המשכן, אשר בו הקב"ה שוכן, 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (שמות כ"ה ח). ואחר כך מתחילים את ההכנה של 'כלי המקדש', 'ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, וכן תעשו' (שמות כ"ט).

פותחים בתורה

מה הכלי הראשון שעושים מכלי המקדש? הארון. 'ועשו ארון עצי שיטים, אמתים וחצי אורכו ואמה וחצי רוחבו ואמה וחצי קומתו' (שמות כ"ז י). למה פותחים מכל כלי המשכן דייק ב'ארון'? כיון שב'ארון' היו מונחים הלוחות. בארון הייתה מונחת התורה. פותחים בתורה. 'כלי המקדש' של המשכן, הכל חשוב הכל נכבד הכל קדוש וטהור, אבל במה פותחים ומתחילים? 'ועשו ארון עצי שיטים'. פותחים בתורה.

כל מידותיו של הארון שבורות

ואיך עושים אותו? 'אמתים וצי אורכו ואמה וחצי רוחבו ואמה וחצי קומתו', וכבר עמדו רבותינו המפרשים הקדמונים: מדוע 'הארון' מיוחד בדבר הזה שכל מידותיו היו 'שבורות'? הכל שבור. כל המידות אינם במידה שלימה. והרי, מי שיתבונן בפרשה בשאר כל הכלים של המשכן, לא מצינו דבר כזה, אלא כל המידות שלמות. במה נשתנה הארון משאר כלי המקדש?

'כל מי שלומד תורה - צריך לשבר ולהשפיל עצמו'

רבינו יעקב בעל הטורים בביאורו תורה, עומד על זה, כך הוא כותב: 'אמתים וחצי אורכו ואמה וחצי רוחבו ואמה וחצי קומתו', 'כל מידותיו היו שבורות בחצאי אמות, ללמד שכל מי שלומד תורה צריך לשבר ולהשפיל עצמו'. (וע' עירובין ד"ד). 'מילתא אגב אורחא קא משמע לן קרא', התורה מלמדת אותנו עוד 'דיעה' (ידיעה גדולה ונכבדה), אם אתה רוצה הצלחה בתורה? אתה רוצה קניין בעבודת ה' יתברך? צריך שיהיה לך 'מידות שבורות'. ונראה בעזרת ה' לדבר על זה.

הקב"ה שוכן אצל כל אחד ואחד מ ישראל

וצריכים לדעת דברי רבותינו (ש"ה) שער האוחזת ערך לב טוב וערך קדוש ועד, 'ול נפש החיים שער א"פ ועד': 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', לא נאמר בפסוק: 'שכנתי בתוכם', במשכן (כמו שהיה צריך לזכות לפי דקדוק הלשון), אלא 'שכנתי בתוכם', אצל כל אחד ואחד, זה המקדש!
הקב"ה שוכן אצל כל אחד מכלל ישראל. הש"ת רוצה להשרות בנו - בכל אחד ואחד מאיתנו - את שכינתו. לתועלת לנו, לדומם אותנו, שנויה דבוקים בו, שיהיה לנו חלק ונחלה אתו. וזה הברכה של המילה 'אל חי חלקנו'. 'א"ה: וראה בדברי רבינו בענין זה אל חי חלקנו'.

שיחות אלו נדפסו בקונטרסי 'מגיד דבריו ליעקב' בשנת תשע"ט, משיעורי רבינו שליט"א משנת תשמ"ה. ניתן להשיג בשולחנות הרפצה של י. בלוי קונטרסי 'מגיד דבריו ליעקב' של שיחות אחרות משנת תשמ"ו ואילך.

שהתכלית והתפקיד שלנו, זה מ'עיר פרא', שאדם נולד עם כל המידות שיש לו, שאינם מתוקנות, התכלית והתפקיד להוציא מ'מער פרא' - 'אדם יולד'. צריך להיוולד 'אדם'. שלם ומתוקן במידותיו. [והביא דבריו הרבה פעמים מרן המשגיח זצ"ל (ראה אור יחזקאל מכתבים עמוד שני, ואור יחזקאל אלול עמוד ז, ואור יחזקאל אמונה עמוד קכט, ואור יחזקאל מידות עמוד ל ועמוד קכט ועוד). והראה לי בני בכורי חו"ב רבי אברהם אליעזר ה"ו דברי רש"י קהלת (ד' י"א) ועיר פלא אדם יולד, שיהפך וישתנה לו מה שהיה כעיר פרא, וייעשה אדם. עכ"ל. והן הם הדברים. ודו"ק היטב].

עבודת המידות נפסלת בהיסח הדעת

ויש הרבה דרכים והרבה אמצעים לזה. זה לא שאדם לא יודע איך להצליח ואיך לעבוד את הבורא יתברך, ברוך ה' חכמי ישראל האירו לנו את העיניים בדברים הללו. נתנו את העצות והדרכים והספרים והכללים שאדם ישתדל בהם - ויצליח. רק צריכים לעבוד על זה. הרי בעינינו ראינו הרבה שהצליחו, בכל מיני מידות טובות ומתוקנות שהיו להם. ואם אפשר לאחרים - גם לנו אפשר. אלא שצריכים עבודה, ולא להסיח דעת מהעבודה. הדברים הללו נפסלים בהיסח הדעת.

הידיעה וההכרה בחולי - חצי רפואה

עצם זה שאדם יודע את ליקויו, זה עצמו חצי רפואה. כשהוא יודע שיש אצלו דברים שצריכים תיקון, זה עצמו ברכה. הוא יודע שהוא צריך לעבוד על זה. אבל אחד שחשוב את עצמו כליל המעלות, כליל השלימות, וכליל המידות והדעות - זה חורבן. זה צרה צרורה. הוא אומר לעצמו: 'מה חסר לי?', 'מי ייתן וירבו כמותי בישראל!', 'מה רוצים ממני?'. אבל כשאדם יודע את התפקיד שמיועד לו, ומה הוא צריך לעבוד, ואיך הוא צריך לעבוד, יש לו עוד תקווה. יש לו היכי תימצא של תיקון. אלה דברים פשוטים.

במידות יש 'אבות' ויש 'תולדות'

וצריך לדעת, כי גם במידות יש 'אבות' ויש 'תולדות', יש דברים המסתעפים ויוצאים מכל מידה ומידה, וזה המבחן האמיתי. הפלא יועץ (עך גאוה וערך תולדות) כותב שיש בני אדם שיכולים להטעות את עצמם. 'אני אף פעם לא מתגאה'. 'אני כמעט כמו הלל הזקן, כמו שהוא היה מצויין בענוה, גם אני מצויין', ואני לא אומר שהגעתי למדרגה של הלל הזקן... זה 'נומא'. אבל לא רחוק, 'כמעט'. מה העצה? אומר הפלא יועץ בא ונעשה לך 'בחינה', בא נראה, אתה אומר שיש לך את המידה של הענוה, וההיפך מה'ענוה' זה הגאוה, ומה התולדה של מידת הגאוה? הכעס? (אדם שהוא בעל גאוה, הוא הרבה פעמים כועס). אם אדם כועס או שאינו כועס - הרי זו בחינה למדוד האם הוא בעל גאוה או לא. אם הוא שותק, הוא מבליג, הוא לא מקפיד כלל, הרי זה אות וסימן שאכן בעל ענוה הוא.

'לעולם יהא אדם ענוותן כהלל'

הגמרא מספרת במסכת שבת (לא), מעשה נפלא על הלל הזקן. אומרת הגמרא: 'לעולם יהא אדם ענוותן כהלל'. והגמרא מביאה דוגמא, שהיו שני בני אדם (אולי היה זה בירושלים), שהתערבו אחד עם השני על ארבע מאות דינרים אם יצליח השני להוציא אותו מהכלים. להרגיז אותו ולגרום לו שהוא יכעס ויקפיד. אותו אחד הלך, ומצא את השעה המתאימה... ביום שישי, ערב שבת קודש, כשהלל היה מתרחץ לכבוד שבת קודש, הוא בא ליד ביתו צועק ושואל: 'מי כאן הלל? מי כאן הלל?'. זה עצמו חוצפה שאין לה גבול (רש"י שם), כך מדברים אל נשיא ישראל? אל גדול הדור שכל חכמי ישראל יושבים לפניו כפופים?! 'הלל' היה נשיא ישראל, בא מבבל ועלה לארץ ישראל ושימש את שמעיה ואבטליון חכה לתורה, ושלשלת הנשיאות ממנו עמדה, ואתה שואל: 'מי זה? שמעתי על איזה 'הלל', מי כאן הלל?!'. הלל שומע שקוראים לו, מיד הוא התלבש ויצא מהרחצה, 'נתעטף ויצא לקראתו'. מי יודע איזה שאלה חמורה יש לו, אולי יש לו איזה שאלה של 'פיקוח נפש', והוא הזדמן בדיוק ברגעים האלה (לפעמים דוקא בזמנים הלחוצים ביותר, מגיעים שאלות חמורות). אמר לו: 'כן בני היקר והנכבד, אני כאן הלל, בני מה אתה רוצה? איזה שאלה יש לך לשאול?!'. אמר לו: 'כבוד הרב, יש לי

שאלה חמורה לשאול אותך'. שאל אותו הלל: 'מה השאלה שלך? שאל בני שאל'. שאל אותו: 'מפני מה ראשיתך של בבליים סגולותיך, הראש של הבבליים הוא 'עגול' כמו 'ביצה' (ע רש"י שם), למה הוא לא עגול כמו של כל הבריאה כולה? וכשהוא אומר את זה - הוא מצביע באצבע על הלל... (הרי הלל עלה מבבל - סוכה כ). לא מצא משהו אחר לשאול אותו בשעה הזו שהלל מתרחץ לכבוד שבת... (לא מצא איזה חקירה בהלכה, אלא 'חקירות טבעיות'. מה השאלות האלה? 'קושיא לאלקינו'). אמר לו הלל: 'בני, שאלה גדולה שאלה', 'צריך עיון גדול ונכבד'. צריך להשיב לך על זה תשובה של חכם, אבל טעם הדבר הוא 'מפני שאין להם חיות פקחות', כיון שאין להם מילדות חכמות, והם לא יודעות לילד כהוגן, לכן יצא הראש שלהם בצורה 'לא הכי טובה בצורה של 'סגול'.

הוא שמע את התשובה, וחזר, והלל גם הוא חזר לבית המרחץ, ושוב הוא חוזר אל הלל ועוד הפעם הוא שואל 'מי כאן הלל? מי כאן הלל? יש לו עוד שאלה 'חמורה' לשאול אותו. ועוד הפעם הלל יוצא אליו מבית המרחץ, והוא שואל אותו: 'כבוד הרב, יש לי שאלה 'מטרידה'. למה רגליהם של האפריקנים רחבות?', (למה הרגלים של 'אידי אמין' רחבות?). כבר סמוך לחשיכה, ערב שבת קודש, לא מצאת משהו אחר לחקור? ועוד הפעם הוא משיב לו: 'שאלה גדולה שאלת בני... כך הוא שאל אותו שלש פעמים. אחר כך אמר לו: 'שאלות הרבה יש לי לשאול, יש לי הרבה שאלות לשאול אותך, 'זמתיא אני שמא תכעוס'. חושש אני שתכעס עלי. 'נתעטף הלל וישב לפניו, אמר לו: כל שאלות שיש לך לשאול שאל. הוא ראה כך, כעס. אמר לו להלל: 'זדע לך שהפסדתי בגללך ארבע מאות דינרי זהב! למה לא כעסת והקפדת?'. והסיבה לזה שהלל לא כעס היא, כיון שהלל היה ענוותן. זה 'הסוד'. ומי שענוותן הוא לא יכול לכעוס. (גם אם הוא ירצה הוא לא יכול לכעוס, הוא לא יודע מה זה כעס).

המידות השכיחות שאדם נכשל בהם יותר

ואני רוצה להקריא מדברי רבינו הרמח"ל ע"ה בספרו 'מסילת ישרים' (פרק יא), על ענין הכעס והגאוה, והוא מחלק את זה גם למדרגות שונות, ל'אבות' ול'תולדות', 'והנה המידות הן רבות, כי כפי כל הפעולות ששייכים לאדם בעולם כמו כן מדותיהן שאחריהן הוא נמשך בפעולותיו', אחרי המידות שלו האדם נמשך. 'אמנם, כמו שדברנו במצות שהיה הצורך להקנות בה יותר, דהיינו, ממה שרגילות בני האדם ליכשל', יש דברים ששכיח ומצוי שאדם נכשל בהם, ויש שדברים שזה לא שכיח ולא מצוי שהאדם ייכשל בהם. לדוגמא: 'שתיתית דם' או 'אכילת שקצים', לא מצוי שאדם ייכשל בזה, נפשו של אדם קצה בזה (מכות כג), ואותו דבר במידות, יש מידות שמצוי להיכשל בהם, ויש מידות שפחות שכיח להיכשל בהם. 'כן נדבר במדות הראשיות באריכות עיון יותר', נרחיב קצת, נדבר על המידות הללו שצריכות עבודה גדולה יותר, 'מפני רגילותנו בהם', שאנחנו בעוונותינו רגילים בהם, כי כל עוד שאנחנו לא עובדים עליהם, אנחנו נכשלים בהם. 'והם הגאוה, הכעס, הקנאה והתאוה', הם מידות ששכיחות כל יום וכל שעה, 'הן כל אלה מדות רעות אשר רעתם ניכרת ומפורסמת, אין צריך לה ראיות', לא צריך להביא על זה ראיה, 'כי הנה רעות בעצמן ורעות בתולדותיהן, כי כולן חוץ משורת השכל והחכמה, וכל אחת כדאי לעצמה להביא את האדם אל עבירות חמורות'.

הכעס - חוסר 'אמונה'

מביא הרמח"ל ע"ה, 'על הכעס, אמרו רבותינו ז"ל, כך דרשו רבותינו בזהר הקדוש (דכ"ז ע"ב, וע"ע הריב"ש סי' קע), 'כל הכועס יהיה בעיניך כאלו עובד עבודה

3. להשיב לשואל כראוי ולא לדחותו בשתי ידיים אם אין שאלתו ראויה

ובמאמר המוסר, זה לימוד מוסר גדול איך להשיב לשואלים. הרבה פעמים באים בשאלות לחכם, והוא יודע מה הוא צריך להשיב, אבל אם דוחה אותו מיד: 'איזה שאלה את שואל אותי? בפעם אחרת שתהיה לאותו אחד שאלה, הוא יהיה נמנע מלבוא ולשואל.

מספרים על גדול אחד בירושלים (מבדושי הגאון רבי שמואל סלאמי זצ"ל), שפעם נכנס אצלו איזה 'פול' אחד ושאל אותו שאלה. הרב שמע את השאלה, אמר לו: 'שאלה חמורה שאלה, תחכה קצת, אני צריך לעיין בה, הלך לארון והוציא את 'הספר הגדול' שהיה לו, ופתח אותו (הגדול שלו הפס לו את כל השלחן), עיין בו, ואחר כך אמר לו: 'עכשיו יש לי תשובה ואני יודע להשיב לך'. כי אם הוא היה דוחה אותו מיד, עונה לו את התשובה בקצרה, אם היית באה לאותו אדם אחר כך שאלה גדולה, היה נמנע לבוא ולשואל. כיון שפעם אחת הוא שאל וענו לו 'בקוצר רוח'. צריכים לדעת איך להשיב.

הכעס. כך אתה מבטל את ההיכוי תימצא המביאך לידי 'כעס'. אל תבקש הרבה, וכך גם לא תכעס הרבה.

עצות 'סגוליות' לבטל הכעס

יש הרבה עצות להקטין את הכעס, יש עצות 'סגוליות' ויש עצות 'טבעיות'. עצות 'סגוליות' - בשעה שאדם כועס יסתכל בציצית. כי 'כנף' בגימטריא 'כעס'. (שמירה הלשון ח"ב חתימת הספר פ"ג, כף החיים ס"ל כ"ד ס"ק כה). יש עצה אחרת, שיקרא 'תהילים'. כיון שיש מאה וחמישים מזמורי תהילים, שזה עולה בגימטריא 'כעס' (וע' ארך אפים ס' י אות טז, ודברי חכמים דעת חכמה שעד התשובה פרק כד ריש עמוד רלט).

להכין עצמו מתחילה ולקבל על עצמו שלא לבוא לידי כעס

אבל מה נעשה שאדם כועס - את כל העצות הוא שוכח.. הוא לא יכול להסתכל בשעת הכעס בציצית ולומר מזמורי תהילים. 'בעידנא דיצר הרע, לית דמדכר ליצר הטוב' (נדרים לב), בתוך הריתחא קשה לו. תגיד לו לומר 'תהילים', הוא יאמר לך: 'אני צריך לומר 'תיקון חצות', מגילת 'איכה', אני צריך לומר.. טלו כועס ורותחמה יעשה? יכין עצמו. יקבל על עצמו תחילה שלא לבוא לידי כעס.

התבוננות על כעסו על בני ביתו

אדם יתבונן: בדרך כלל על מי הוא כועס? על המשפחה שלו. על קרובים ועל ידידים שלו. ונגיח שבאמת הפעם הם עשו מעשה שלא כהוגן נגדך. (מה שיש הרבה לפקפק בה). וכי כדאי בשביל הפעם הזו לשכוח את כל הטובות שעשו לך? באמת מגיע להם שתכעס עליהם? התבונן: כמה פעמים עשו לך טובות לאין מספר, בלעדיהם אתה לא מוצא 'ידיך ורגליך'. אדם יראה בתוך ביתו, בלי אשתו ובני ביתו הוא אבוד, הוא לא יכול לעשות כלום. (ויש לזה הרבה ראיות.. אם האשה הולכת ללדה בשעה טובה ומוצלחת, מיד הוא מגיים את כל המשפחה שיבואו להציל אותו.. מתקשר לאמא לדודה לסבתא לכל מי שיכול לבוא ולעזור לו..). אתה זקוק להם תמיד, בכל עת ובכל שעה, פעם אחת עשו שלא כרצונך, כבר מגיע הריתחא הזאת! כל אחד שתשאל אותו יאמר לך שזה לא הגיוני. זה לא מסתבר. אלא מה? בשעת כעס אדם לא חושב על זה. לכן התבונן בזה ותחשוב על זה עכשיו, ותקבל על עצמך שיהיה מה שיהיה - אני אשתדל להתאפק קצת.

חכם הרואה את הנולד

בספר 'מעם' לועז' מביא על זה משל, משל למה הדבר דומה, לאדם שהפסיד (נגיח) מאה דיגרים, ומרוב הכעס שלו עמד בראש הגג והשליך עוד אלף דיגרים.. מה יאמרו על אחד כזה? נטרפה עליו דעתו. אותו דבר בכעס: עשו לך משהו שלא כהוגן - וכי אם תכעס עכשיו מה יצא מזה? יצא מזה פרי טוב? יצא מזה 'שלום' או 'ברכה'? בוודאי שלא. אלא מה? תפסיד עוד. תהיה חכם ותמנע את ההפסדים הבאים.

לנצל את הזמן של הכעס - לשפץ של 'ברכה'

אדרבא, בשעה שאדם בולם את עצמו בשעת מריבה, עליו נאמר 'תולה ארץ פיו בלימה' (איוב כו ז), מי זה 'על בלימה'? אומרת הגמרא (תולין פט): מי שבוולם פיו ועצמו בשעת ריתחא וכעס. אתה יכול לגרום מתוך הכעס 'לברכה'. רק תחשוב ותכין את עצמך למקרים כאלה (שלא יבואו).

הכעסן שכוועס על כל דבר מה

ממשיך ה'מסילות ישרים', 'ונדבר עתה מן הכעס. הנה יש הרגון שאמרו עליו, כל הכועס כאלו עובד עבודה זרה, והוא הנכעס על כל דבר שיעשו נגד רצונו, ומתמלא חימה', אתה רואה אותו, ממש 'עד ראשו' הוא מלא ב'כעס', מלא ב'חימה', (מה'אוינים נשפך לו כעס..), "עד שכבר לבו בל עמו ועצתו נבערה", הוא כבר איבד את הלב' שלו, 'כלי הזעזע' כבר לא עובדים אצלו, "והנה איש כזה

זרה". ובאמת מה הביאור בזה, למה כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה? והתשובה היא: שכל אחד יחזור בעצמו, צריכים לחקור קצת, למה אדם כועס. אדם ישאל את עצמו: 'למה אני כועס? יש כאלה יאמרו לך: 'מה אני יכול לעשות? ככה זה..', ובזה הוא פטר את עצמו.. זה לא 'תשובה' ולא 'תירוץ' (זה 'קשקוש' בעלמא..). אומרים המפרשים (ע' אגרת הקודש פרק כה): הכעס מגיע לאדם מחוסר 'אמונה'. כי אם אתה מאמין באמונה גמורה, 'אמונת אומן', אמונה מוחלטת, שבידו יתברך הכל, שהוא עשה הכל והוא עושה הכל והוא פוקד הכל, (כמה תרויח וכמה תפסיד ואם יהיה לך נזקים וכו'), אם כך מה יש לך לכעוס על פלוני שעשה לך מה שעשה, וציער אותך וכו'. וכי הוא זה שציער וגרם לך את כל זה? זה לא הוא. אלא כך נרשם לך בשמים, שהשנה הזאת כך יהיה, שכן ידברו וכן יעשו לך. אם אתה מאמין באמונה גמורה שהכל בידו יתברך והוא שגור וקבע - אם כן מה יש לך לכעוס? שיהיה לך לכפרת עוונות הצער הזה שנגרם לך. אבל כשאתה חושב: 'פלוני עשה לי כך, והוא דיבר והוא אמר והוא עשה והוא גרם', זה בדיקו 'עבודה זרה'. כי אתה מייחס לאדם הזה כאילו יש לו כוחות בפני עצמו. אתה לא חש ומאמין שהוא סך הכל 'שליח' של הבורא יתברך, יד ההשגה פעלה דרכו. לכן אמרו רבותינו: 'כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה'. אם אתה מאמין שהכל בידו - אין לך מקום לכעוס'.

לפקח עין בזמנים המועדים לפורענות

ואדם יתבונן, כי הרבה פעמים יש שעות המיועדות לפורענות, שעות המיועדות לכעס. או 'מים' כאלה שהוא 'כועס'. לדוגמה: כשהוא יוצא בבוקר למלאכתו, הוא ממחר, ומכל דבר קטן הוא 'מתפוצץ', הוא מתרגז, הוא ממחר, אין לו זמן אפילו לבוקר טוב. או ביום שישי אחרי הצהריים, שהוא גם זמן המועד לפורענות, למה? יש לזה כמה סיבות. דבר ראשון: כי הוא רוצה לישון ולא נותנים לו.. יש הפרעות ורעש בבית.. או סיבות אחרות: ערב שבת יש 'לחץ' לקראת 'שבת המלכה', (והמיד יש הכנות לימירות של שבת כבר מערב שבת..). בזמנים כאלה - תפקח עין. תיזהר ותישמר יותר. [וכתב החיד"א ז"ל בעבודת הקודש (מורה באצבע סימן ד' אות ק"מ): 'בהעלות המנחה בערב שבת הוא עת מסוכן למחלוקת בין איש לאשתו, והרבה טורח הסט"א לחרת ריב, והאיש הירא יכוף את יצרו ולא יעורר שום מחלוקת והקפדה, ואדרבה יבקש שלום וילך לשלום', ועיין גיטין (נ"ב א) ודוק היטב].

ריבוי הרצונות מביא את האדם לידי כעס

יש עוד סיבה שגורמת לאדם לבוא לידי 'כעס', זה כיון שהוא רוצה הרבה דברים. הוא רוצה את זה ואת זה וכו' וכו', וכיון שלא נעשה רצונו - הוא בא לידי כעס. 'אני פקדתי ציוותי ודרשת, ובסוף לא נעשה מה שביקשתני! ומיד מתחיל לכעוס. יש לו עצה טובה כדי להימנע מלבוא לידי הכעס, כיון שאתה רואה שאתה כועס בגלל שאתה מבקש הרבה - תצמצם את מידת הרצון שלך וכך לא

4. כל השנה שמר את הכס לצורך האתרוג..

מספרים על אדמו"ר הקדוש מהר"מ מזלאטשוב זצ"ל שהיה עני ואביון ממש, וכל השנה כולה היה אוסף פרוטה לפרוטה, היה לו קופה מיוחדת בשביל לקנות אתרוג, (הרי 'אתרוג מחרה' עולה הרבה כסף, והוא ידע שאין לו תקציב בשביל הדבר הזה, לכן במשך כל השנה הוא אוסף פרוטה לפרוטה בקופה המיוחדת לזה), עד שיוגיע ערב התג ובה הוא יקנה את האתרוג שלו. וכך היה הגיע ערב התג ב"ה, וכבר נצטבר לו מהכסף שאסף סכום יפה שיכול לקנות בו אתרוג, הלך וקנה אתרוג מהדוד ויפה, חזר לביתו שמה וצוהל, מהכה לנענע אותו בחג. אשתו רואה שאין בבית כלום, ואת כל הכסף שהיה לבעלה הוא הוציא על האתרוג, לא נשאר בבית אלא 'אתרוג' בלבד.. אמרה לו: 'בבית ריק ואתה דואג לאתרוגים?', לקחה את האתרוג ושברה אותו.. (אדם שומע סיפור כזה כבר מתעצבן.. קל וחומר אם הוא היה בעל המעטה).. כל אחד ישאל את עצמו מה הוא היה עושה בכה מצב.. היה כולו 'זוחל' מכעס, 'כל השנה אני אוסף ומספיק מעיסה בשביל האתרוג, ובסוף האשה תבוא ותפסול אותו..! אני ואבני סה שהיה שם..). אבל הרב שתק, לא אמר מילה. מה יעשה? יכעס? הרי זה לא יעזור לו. הוא ידע שזה נעשה מידו יתברך. אמר: ריבונו של עולם, אני רציתי לבאת ידי חובת אתרוג, ואספתי כל השנה פרוטה לפרוטה, ובסוף לא עלה ביד, כי זה מה שאתה רצית שיהיה. זה כח עצום של אדם שמאמין באמונה גמורה שהכל ממנו יתברך.

5. לתפוס את הגנב 'על חם'

מספרים על גדול אחד, שפעם אחת בערב שבת אחרי שיצא מ'מלמקה', בא לביתו סמוך לחשיכה, וכשהוא נכנס הוא רואה שמתוך ביתו יוצא גנב עם הפמוטים של כסף, (שעמדו להחליק בהם עד לכבוד שבת), והרב 'תפס אותו בדיקו ב'כניסה', הוא מצד אחד והוא מצד שני.. אותו אחד עמד תהא ובוהא, לא יודע מה לומר ומה לדבר.. הפה שלו נסתם ונאלם.. אמר לו הרב: 'באת להפקיד אצלי את הפמוטים הללו כמשכון בעד כסף הלואה שאתן לך כנגד זה? בשמחה רבה, תשאיר את הפמוטים אצלי ואני אתן לך את השווי שלהם, וכך היה, הגנב נתן לפקדון את הפמוטים, והרב שילם לו את הכסף ששווי שלהם. העיקר לא לבוא לידי כעס.. (מישהו אתר היה מדליק אותו עם הפמטס הזה.. 'היתכן? שלי מתוך ביתו, ואני בעיני רואה את זה..! אדם חושב שממנו זה 'יק' מכל יק', עם הפמוטים יקרו אותו בחלוזי.. זה לא כך..).

את הטובות שמקבל מחבירו.

הכעס הוא תולדה של הגאווה

כל זה הוא מהענין של הכעס, אבל זה רק התולדה. האב של הכעס זה הגאווה. אדם שיש לו את המעלה של הענוה הוא פטור מן הכעס, לא שייך אצלו הדברים הללו. ולהיפך, כשאדם לקוי בעניני גאווה זה נורא נוראות הכעס שלו.

במה יש לאדם להתגאות?

הקדמונים שואלים: איך אדם יציר חומר יכול להתגאות? הרי הוא היום כאן - ומחר בקבר. על מה יש לו להתגאות? אם אדם יחפש בעצמו איזה 'מעלות' (לכאורה) שיש בו, מה ימצא בעצמו? (קודם כל: ספק אם ימצא... אולי ימצא רק חסרונות וסופים...). ונעיין בזה. אתה אומר שאתה 'חכם'. וכי 'החכמה' שלך היא? במה אתה מתגאה? הרי אתה קיבלת אותה מהבורא יתברך! וכי החכמה דיליה הוא? הרי מהקב"ה הוא קיבל את הכשרונות הללו. 'הכבוד' לאלהים היא. הרי אם תבוא איזה 'ציפור', תכנס איזה ציפור כאן, ותאמר לכולם: 'אני מתגאה עליכם, כיון שאני היחידה כאן מכל האנשים שייכולה לרוח ולעופף בשמים...! או אם יכנס איזה 'שור הבר', ויאמר: 'כמה קילו אתם יכולים להרים? מאה, מאתיים? אני מרים אלף קילו! אם כן נמצא שאני גדול וגכבד ממך'. מה יאמרו לו? 'רואים שאתה 'שור' ואתה 'בהמה'... אתה קיבלת כח מהבורא יתברך להרים משאות, לכן יש לך כח יותר מהאדם. וכי זה נקרא מעלה שיש לך? הרי נתנו לך את זה! כך כותב הרמח"ל בספר 'מסילת ישרים' (פרק כב).

משל נפלא על המשתמש ונהנה מ'כבוד' בעולם הזה

ה'כבוד' הוא לה יתברך. והקדמונים הביאו על זה משל נפלא, משל לאחד שהמלך הזמין אותו אל ארמונו. אמר לו: 'תבוא אלי, אני רוצה לדבר אתך באיזה ענין'. אותו אחד שמח מאד, הזמינו אותו לארמון המלך, זה דבר גדול. התלבש בבגדי שבת מהודרים, נכנס בשעה הקבועה לארמון המלוכה, נכנס לפלטרין הפנימי, היכן שהמלך יושב, והמלך עדיין לא הגיע. הוא מחכה עד שיבוא המלך. בינתיים הציץ ימינה ושמאלה, והוא רואה על השלחן מונח ה'כתר' של המלך. (מעשה הפארת, פלא פלאות, משונבן באבני יהלומים, משונבן באבני קדקוד, כולו מעשה זהב). ולידו מונח ה'שרביט' של המלך. ועל יד זה הגלימה המלכותית. הוא מסתכל על זה, ומתקרב יותר ויותר. ואחר כך הוא אומר לעצמו: 'אולי כדאי לנסות אם זה מתאים לי?.. אני רק אנסה.. יש כאן ראי גדול, ננסה ונראה איך זה נראה?!. וכך היה לובש את הגלימה' והוא שם על הראש את ה'כתר', ומחזיק בידו את ה'שרביט', והוא מסתכל על עצמו במראה 'מחייך' לעצמו בראי. ובאותו רגע - נכנס המלך! רואה אותו עומד מחייך לעצמו מול הראי עם ה'כתר' וה'גלימה' וה'שרביט'.. כל אחד ישאל את עצמו: איך אותו אדם הרגיש באותו רגע? הוא מתפלל מעומק הלב: 'דיבון העולמים תעשה אותי 'חברותא' של 'קורח ועדתו'.. אגא, מחר תפתח האדמה ותבלע אותי!.. כולו מתבייש. והנמשל פשוט, ה'כבוד' - זה של הקב"ה, הקב"ה הוא 'מלך הכבוד'. ואתה לוקח ומתלבש בזה? (ויע' אגרת הרמב"ן ז"ל).

מעשה על הגאון רבי יוסף זונדל מסאלנט זצ"ל

יותר מזה, מידת ה'כבוד' כל כך מוגנה היא, אדם מוכן לשלם 'כסף מלא' בשביל שיכבדו אותו. גדולי ישראל היו בדיוק להיפך. ראיתי מעשה נפלא, על הגאון ר' זונדל מסאלנט זצ"ל, (הרבה של ר' ישראל סאלנט, זצ"ל), היה קדוש אלוקים, גדול בתורה פה שלישי לאלהיה' (אדרת שמואל עמוד העד), פה שלישי לגאון מוילנא, והוא היה לוקח אנשים בעירו, ומשלם להם כסף טבין ותקילין, שאם ישמעו במזם ציבור, בבתי כנסיות או באיזה מקומות, שמדברים בשבתו - שהם אדרבא, כנגד זה, ידברו בגנותו. נימיכו את מעלתו וקומתו. אצלינו זה 'עולם הפוך'.. אדם משלם כסף בשביל שידברו בשבתו וירוממו אותו, וכמה שנותנים לו, זה לא מספיק לו, זה לא מספק אותו.. הוא רוצה עוד 'פסוקי דזמרה' ועוד 'ברוך שאמר'..

כדאי להחריב עולם מלא", הוא לא היה מהסס להחריב את כל העולם כולו מרוב כעסו, "אם יהיה יכולת בידו, כי אין השכל שולט בו כלל, והוא סר טעם ממש ככל החיות הטורפות", באותו זמן הוא מתהפך לאריה ול'נמר', והוא הולך בבית ומטייל.. (אם היה אפשר להקליט ולצלם אותו, ואחר כך מראים לו אותו עצמו הוא היה נבהל ונבעת). "ועליו נאמר 'טורף נפשו באפו המענך תעזב ארץ?' (איוב יח ד), והוא קל ודאי לעבור על מיני עבירות שבעולם אם חמתו תביאנה להם", כשהוא כועס לא איכפת לו מאף אחד, שום דבר, הוא יכול לעבור על כל העבירות שבתורה, למה? "כי כבר אין לו מניע אחר אלא כעסו ואל אשר יביאנה ילך", אין מה שיעצור אותו, אין מה שיפייס אותו, הכעס מוליך אותו להיכן שילך".

'קשה לכעוס וקשה לרצות'

וכאן המסילת ישרים' עובר ל'מדרגה' מתחת לזה (הוא מדבר מדרגות מדרגות), "ויש כעסן רחוק מזה", הוא ברוך ה' לא מהסוג הראשון שמתמלא חמה על כל דבר קטן, הוא רחוק מזה, "הוא שלא על כל דבר אשר יבואהו שלא כרצונו אם קטן ואם גדול יבער אפו. אך בהגיעו להרגיז, ירגז ויכעס כעס גדול, והוא שקראוהו חכמים ז"ל (אבות פ"ה מ"א): קשה לכעוס וקשה לרצות". 'הצתה' שלו איטית, אבל אם הוא 'נדלק' אוי ואבוי, ה' ירחם. יש לו 'כעס' שקשה לרצות ולפייס ולהרגיע אותו. לא יעזור לו מאומה. עד שיתפייס ייקח זמן רב. "וגם זה רע ודאי, כי כבר יכולה לצאת תקלה רבה מתחת ידו בזמן הכעס ואחרי כן לא יוכל לתקן את אשר עוותו", אחרי שהוא כועס הוא מתחרט על מעשיו, אבל כבר מאוחר.

קשה לכעוס - אבל שומר עברתו

ומדרגה פחותה מזה, "ויש כעסן פחות מזה, שלא יכעס על נקלה, ואפילו כשיגיע לכעס יהיה כעסו כעס קטן, ולא יסור מדרכי השכל", עדיים עם 'כלי השכל' וכלי הדעה' שלו, "אך עודנו ישמור עברתו", עדיין הכעס שמור אצלו. "ונהנה זה רחוק מן ההפסד יותר מן הראשונים שזכרנו", הוא לא גרוע כמו הסוגים שהזכרנו של הכעסנים, "ואף גם זאת ודאי, שלא הגיע להיות נקי, כי אפילו זהיר איננו עדין, כי עד שהכעס עושה בו רושם, לא יצא מכלל כעסן".

'קשה לכעוס ונה לרצות'

ויש עוד סוג אחר, "ויש עוד פחות מזה, והוא שקשה לכעוס, וכעסו לא להשחית ולא לבלה, אלא כעס מעט. וכמה זעמו? רגע ולא יותר" (ע"פ ברכות ז), במשך 'שניה' אחת הוא כועס, "דהיינו, משעה שהכעס מתעורר בו בטבע עד שגם התבונה תתעורר כנגדו", והוא מבטל על ידי הדעת את הכעס, "הוא מה שאמרו חכמים ז"ל (אבות פ"ה מ"א): 'קשה לכעוס ונוח לרצות'. הנה זה חלק טוב ודאי", זה מעלה טובה, זה מעלה גדולה, כמו שהמסילת ישרים ממשיך אחר כך. אבל המעלה העליונה והטובה - זה כהלה הזקן. שהוא הנקי מן הכעס מכל וכל, אפילו התעוררות של כעס לא נעשית בו.

הכועס טורפים לו מצוותיו

צריך ללמוד את הנושא הזה, לדעת חומר הענין. הרב חיד"א ע"ה (ועבודת הקודש מורה באצבע סי' א אות י וסי' י אות שיה ועוד) מביא מהמקובלים זוהר הקדוש (ח"ב דף קפב ע"א) שמי שכועס טורפים לו מצוותיו. הוא מפסיד את כל המצוות שקיימו אדם יראה מה יכול להפסיד בשעת הכעס שלו. את הכל ממש. ואחר כך צריך תיקון גדול מחדש עד שייגיע למדרגה הראויה. שאדם יראה ויתבונן בספרי מוסר ויראה, יקבל את העצות ואת ההדרכות הראויות והנצרכות לו. כל מה שהזכרנו זה מעט מן המעט. קצת לעורר את האדם שיידע שהכעס 'עולה ביוקר' ויזכור

אם זה מצוה - צריכים לומר 'לשם ייחוד'..

יש אדם שרואה דבר מיד הוא 'רוצה'. סיפור על גדול אחד שהיה באחד המקומות (אולי בבית הכנסת אולי בבית פ"ט) בשעה שצאצא שם גנב, (נכנס מישו לנשב, וחפסו אותו 'על המ'). היה שם אחד שמאד כעס על הגנב הזה, אמר להם: 'חריבנו לו בכל הכת, מצוה להרביץ לו!'. אמר לו הרב: 'אם זו מצוה - תגיד לשם ייחוד בכוונה.. כל דבר נהיה מצוה.. ואם 'מצוה' כוזב באה לידו, הוא צריך לעשות אותה עם כל התידורים.. 'מצוה להרביץ'.. מי פסק לך? תחכה, נבדוק ונבדד, נשאל מורי הוראה. לא צריכים מיד לכעוס, לנהוג בחפזון ובבהילות בכעס וב'ריתתה'. צריך להיות עם ענוה והכנעה.

הפקיד ממונו כדי שלא ייכשל השני בג'ול

הגאון רבי נתן אדלר זצ"ל (היה מלאך ה' צבאות), ומספרים עליו שפעם אחת מישו נכנס לחצר שלו, בחורף, בשביל לגנוב עצים להסקה, והוא ראה אותו, מיד הוא אמר: 'הפקד גמורו תיקח כמה שאתה רוצה'. כדי שהלילה יהיה לא ייכשל באיסור. זה מדרגה גדולה. וכיצא בה מספרים על רבינו החפץ חיים זצ"ל כידוע.

על ענותותו והנהגתו של הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל

וכשנפטר רבו של ר' יוסף זונדל - הוא הגאון ר' חיים ואלוינער זצ"ל - נסע הוא לגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, שהיו אומרים עליו שאם אתה רוצה לראות 'בבואה דבבואה', 'השתקפות', 'מעין דמעין', של 'עונה' של משה רבינו ע"ה - תשמע את רבי עקיבא איגר זצ"ל. היה ענותן שאין כדוגמתו. היה מפלג במידת העונה עד למאד. (זה מלבד הגדלות בתורה, היה שר התורה, גאון הגאונים בדורו, 'מה נאמר ומה נדבר'. היה 'חד בדא משה'). ספרו עליו - על הגאון רב עקיבא איגר - שבאחת השנים בליל פסח' הוא הזמין לסדר 'ליל הסדר' אחד מהעניים מעירו 'פחנא' (קהילה מפורסמת בחוצה לארץ, והוא היה רבה של הקהילה). אותו עני שמח מאד, 'רבה של העיר (לא פחות ולא יותר) הזמין אותי להתארח אצלו ולאכול על שלחנו'. זה 'נהנה מזיו השכינה'. ליל הסדר הוא הגיע לביתו של רבי עקיבא איגר, נכנסים ושלחן ערוך, כולם מחכים לקידוש של הרב. וברך עניא אזלא עניותא' (ב"ק צב ס"א), אחרי העני העניו הולכת, זה ליוה אותו גם לשם.. עוד לפני שעושים 'קידוש', (כוס ראשונה של התגה של הסדר), אותו עני נותן בשונה איזה 'מכה' על השולחן וכל היין שלו נשפך.. זו היתה הפתיחה וה'הקדמה'. איזו הרגשה נראה, אדם שמוזמנים אותו אצל גדול הדור, עושים לו חסד, והכל מוכן, מפה צחורה לבנה על השולחן, וכולם מחכים לקידוש, ודבר ראשון שהוא עושה אחרי שהוא אומר להם 'חג שמח' - הוא שופך את היין. בושג גדולה, אפשר 'להתעלף' מרוב בושג. איזה צער.. רבי עקיבא איגר ראה את זה, שהוא יושב בצער, מה הוא עשה לפייס אותו? גם הוא נתן מכה לכוס שלו וגם הוא שפך את הכוס על השולחן.. כך אותו עני נרגע, 'אני לא יחיד, יש לי זימון.. יש עוד מישהו איתי'.. נחה דעתו. (מישהו אחר היה מסתכל עליו בכאלה 'עניים', רק מסתכל בו - וכבר היה 'מחסל' אותו במבטו.. העני היה יושב בבושה על מקומו, היה יוצא ידי חובת 'מרו' בודא.. וכאן רבי עקיבא איגר במעשה הזה פשוט החיה אותו. כך נוהג אדם שמבין, אדם שמידותיו מתוקנות. צריכים לנוהג בחכמה. וכי מה קרה? נשפכה כוס יין? לא צריך לעשות מזה 'עסק' גדול ולעזוק ולכעוס, עד שיהיה שם גם 'עשרת המכות'.. צריכים לנוהג בחכמה ובתבונה. זה דוגמא אחת של ענין של עונה שגדולי ישראל היו באמת מצויינים בה.

כל אחד יחפש נגעי עצמו

והרמח"ל מונה כמה מדרגות וכמה מהלכים שיש בענייני הגאון, וצריכים לדעת 'הקדמה' לפני שאנחנו לומדים את דברי המסילת ישרים. יש אחד שיושב ולומד את דברי המסילת ישרים, אומר לעצמו: 'שפתיים ישק', כמה שהרב צודק, מה שהוא אמר מדרגה ראשונה - זה ראובן, והכת השניה - זה שמעון, והשלישית - זה לוי, וכך הוא 'מחפש כתובות' למי זה מתאים, ולמי זה ראוי. לא צריך 'לחפש כתובות' כל אחד יחפש על עצמו יחפש ומשמע יראה את נגעי עצמו, לא יחפש אצל חבירו. יראה היכן הוא נמצא. (לא היכן החבר' שלו, השכך' שלו, או הבוס' שלו נמצאים.. את זה ישאיר למישהו אחר שיטפל בהם..).

על חוש השמיעה של רבי עקיבא איגר זצ"ל

הגאון 'חדושי הר"ם' העיד עדות נפלאה ורוממה בספר מאיר סמך עניי העלה ה"א אות קפ"א, וראה בספר עליו חמ"ר על הירושלמי בימות פ"א היו עמוד ה', דבר פלא שלא נשמע כדוגמתו, (מה שהוא ראה את זה בחוש, מה שהוא ראה בעיניו, אצל רבי עקיבא איגר), שהיה איזה זמן בסוף ימיו (רע"א נפטר בשנת הקצ"ט), שכבודו עליו אוחז, הוא לא היה שומע טוב. אם היו רוצים לדבר איתו, היו צריכים ממש לעזוק בתוך אוחז כדי שישמע. וגם זה בהתאמצות גדולה, ובקושי היה יכול לשמוע מה שאומרים לו. סיפר ה'חדושי הר"ם' שראו בישיבה דבר מפלא, שכל מה שלא היה שומע, וששמיעתו הייתה קשה עליו, זה היה במילי דעלמא. (אם היו מדברים איתו משהו 'סתם' כך הוא לא היה שומע, אלא בדיק ובקושי רב). אבל אם היה נכנס לשיבה, והיה רואה מישהו בשורה האחזנה שמדבר בדברי תורה, היה שומע אותו והיה עונה ומקשה ומתיר ומפלה איתו. איזה מין אהנים אלה? אומרים לו: 'כבוד הרב, אתה רוצה כוס תה?'; הוא לא שומע. אבל אם מישהו 'לוחש' איזה משהו בדברי תורה - אחינו קלטו ושמעו. אלה 'חושים רוחניים' מסוג אחר. כיון שנפשו הייתה יצוקה ובלולה בתורה, ומין במינו חדר וניער, מצא מין את מינו וניער, לכך אם היה שומע מישהו מדבר דברי תורה, היה מתעורר ושומע. אלמלא שהעיד עדות זו, אדם לא היה יכול לתפוס כזה דבר.. אבל כך זה היה. כיון שהוא עבד על מדותיו, ונעשה 'דחופתקי דאורייתא' (מתמיד צני- ורע' בדברי רבינו שליט"א בהקדמת ספר דחופתקי דאורייתא), נעשה מצויאות אחרת, וממילא יש לו 'כללים' אחרים. וכמו שהוא רואה אחרת - כך הוא שומע אחרת. [א"ה] וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ד"ב (פרשת חיי שרה השנייה, עמוד י"ב בתורה). ע"ש. ועוד על רע"א, ראה בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב ד"ה (פרשת ויש השנייה, עמוד ט' בתורה), ועוד שם חלק י"ב (פרשת בא השנייה, עמוד ט"ז), ובקונטרס נהורא דאליהו (עמוד נהנהה כ"ו וכה בקונטרס אור שלום עמוד לח העה י"ה). ע"ש].

הטעם שהאדם נברא עם שתי עיניים

כבר הזכרנו (באחד השיעורים) דברי הצמח צדק ע"ה, שהוא שא"ל אדם נברא בשתי עיניים, בשביל מה? הרי גם עין אחת מספיקה. (אפשר לראות בה די ונות..). בשביל מה צריכים שתי עיניים? אלא עין אחת לראות את מעלות חבירו, ועין שניה לראות את חסרונותיו שלו. אבל מה נעשה שאנחנו הופ'

זרם לבבך ושכחת את ה' אלהיך

כך הוא אומר, "על הגאון, מקרא מלא מזהיר ואומר: זרם לבבך ושכחת את ה' אלהיך" (דברים ח' ד'). אדם שחלילה לבו רם, הוא כבר שוכח את הבורא יתברך. זה לא הולך ביחד. הקב"ה אומר אני לא יכול לשכון אצל גבוהים ורמים שמחזיקים מעצמם 'מי יודע מה', אין אני והוא יכולים לדור במחיצה אחת, במקום אחד (סוטה ה.). ואדם נופל בענין הזה.

יסוד הגאון - שחושב שיש בו יתרון על האחרים

מה זה גאוותן? "הנה כלל ענין הגאון, הוא זה שהאדם מחשיב עצמו בעצמו, ובלבבו ידמה כי לו נאווה תהלה", אומר לעצמו: 'כמה אני חשוב ונכבד, מגיע לי שיכבדו אותי'.. "ואמנם, זה יכול לימשך", זה יכול לבוא לאדם מכמה עניינים, "מסברות רבות מתחלפות, כי יש מי שיחשיב עצמו בעל שכל", הוא 'מבין' יותר מכולם, יש לו 'פקחות' ו'כשרונות' ו'הבנה' ו'שכל' יותר מכולם, ויש שיחשיב עצמו נאה" ויפה ביותר, 'חד בדרא', ויש שיחשיב עצמו נכבד, ויש שיחשיב עצמו גדול, ויש שיחשיב עצמו חכם", ויש מחשיב עצמו בכל, שהוא גם חכם וגם נאה וכו', הכל. "כללו של דבר, כל אחד מן הדברים הטובים שבעולם אם יחשוב האדם שישנה בו, הרי הוא מסוכן מיד ליפול בשחת זה של גאון", וכמעט אין לו תקנה.

התולדות של הגאון שונות הם

ופלאות מה שאומר כאן המסילת ישרים, "אך אחרי שקבע האדם בלבו היותו חשוב וראוי לתהלה, לא תהיה התולדה היוצאת, כלומר הפירות היוצאים, "מן המחשבה הזאת, אחת בלבד", לא יהיה לזה תוצאה אחת מהגאון הזה, "אלא תולדות רבות ומשונות תצאנה ממנה, ואפילו הפכיות נמצא בהן, ועולדות מסבה אחת, ושתייהן לדבר אחד מתכוונות", תולדות חלוקות זו מזו. "הנה ימצא נאה אחד שיחשוב בלבו שכיון שהוא ראוי לתהלה והוא מיוחד ורשום במעלתו כפי מחשבתו, ראוי לו גם כן שיחגה בדרך מיוחד ורשום בכבוד רב, בין בלכתו בין בשבתו, בין בקומו, בדיבורו ובכל מעשיו", כל מה שהוא עושה צריך להיות בדרך שונה מכולם, "לא ילך אלא בנחת גדול, עקבו בצד גדול, לא ישב אלא אפרקדן", הוא לא יושב כמו בני אדם רגילים, אלא תמיד הוא מוטה ושוכב, "לא יקום אלא מעט מעט כנחש, לא ידבר עם הכל אלא עם נכבדי העם", עם אנשים רגילים הוא לא מדבר כלל, הם 'שקופים' אצלו, הוא לא עונה לכל אחד לשלום, זה פחיתות כבוד בשבילו, רק לנכבדים. "וגם ביניהם לא ידבר אלא מאמרים קצרים כמאמרי התרפים", הכל ב'טלגרמות' קצרות, "וכל שאר מעשיו בתנועותיו, בפעולותיו, במאכלו ובמשותיו, במלבושיו ובכל דרכיו יתנהג בכבוד גדול, כאילו כל בשרו עופרת וכל עצמו אבן או חול" (בר מינן). זה סוג אחד של גאון.

ועוד סוג אחר, "וימצא נאה אחר שיחשוב שלפי שהוא ראוי לתהלה ורב המעלות, צריך שיהיה מרגיז הארץ ושהכל ירעשו מפניו כי לא יאות שיהרסו בני האדם לדבר עמו ולבקש ממנו דבר, ואם יעפילו לעלות אליו יבהלם בקולו וברוח שפתיו יהומם בענות להם עזות, ופניו זועפות בכל עת ובכל שעה", הוא כל הזמן 'כועס', או יראו אצלו 'חיוך' אפשר לברך 'שהחיינו'.. כל הדיבור' שלו הוא דיבור קשה, תמיד מי שמדבר איתו צריך לצפות לאיזה 'תשובה עוקצנית'.

וסוג נוסף, "ויש נאה אחר, שיחשוב בלבו שכבר הוא כל כך גדול ומכובד, על שאי אפשר לכבוד שיתפרש ממנו ואינו צריך לו כלל, ולהראות הדבר הזה יעשה מעשים כמעשה העניו ויפריז על מדותיו להראות שפלות גדול, ועונה עד אין חקר, ולבו מתנשא בקרבו לאמר, אני כל כך רם וכל כך נכבד, שכבר איני צריך לכבוד, ואין לי אלא לוותר עליו, שכבר רב הוא אצלי".

וסוף נוסף של גאוותן, "וימצא נאה אחר, שרוצה להיות נרשם הרבה במעלותיו", הוא רוצה להיות מיוחד במעלותיו, "ולתהיחד בדרכיו", שהוא יהיה מיוחד בדרכיו, "עד שלא די לו שיהללוהו כל העולם על המעלות אשר הוא חושב שיש בו", זה לא מספיק לו, כל כך הגאון שלו גדולה עד שלא די לו

כ"ס: בעין אחת (או בשתי עיניים). אדם רואה את המעלות שלו, ובעין אחרת הוא רואה את החסרונות של חבירו.. 'עולם הפוך'. צריך להסתכל בדיוק להיפך. תחפש ותראה אצל החבר שלך כמה מעלות טובות יש לו. אלא שהאדם מתנהג להיפך.

במה שמהללים אותו, "אלא שרוצה שעוד ירבו להוסיף בתהילתו שהוא העניו שבעניוים", הוא רוצה לירש את 'כתר הענוה'.. "ונמצא זה מתגאה בענוותו, ורוצה בכבוד על מה שמראה עצמו בורח ממנו", במה זה מתבטא? "והנה גאה כזה שישם עצמו תחת קטנים ממנו הרבה או תחת נבזים שבעם, שיחשוב להראות בזה תכלית הענוה, וכבר לא ירצה בשום תואר מתוארי הגדולה, וימאן בכל העילויים, ולבו אומר בקרבו, אין חכם ועניו כמוני בכל הארץ", גם כאלה אנשים יש..¹⁰

לאו דגאווה

הסמ"ג - אחד מגדולי רבותינו הראשונים בעלי החוספות, רבי משה בן רבי יעקב מקוצי, היה לפני כ- 700 שנה - וחבריו מונים את הגאווה בלאו מן התורה, מי שמתגאה עובר בלאו דאורייתא, עובר על הפסוק: 'ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך' (דברים ה יא). כך דעת הסמ"ג (הלק הלאון סיפן סד). והוא כותב: שהוא חיבר את החיבור שלו על דעת הרמב"ם, (לפי מנין המצוות של הרמב"ם), וכשהוא גמר את הספר באו אליו בחלום מן השמים. אמרו לו: 'העיקר חסר מן הספר! נכון שטרחת וכתבת את הספר שלך, ספר המצוות, אבל עדיין חסרת את הדבר העיקרי'. הוא התפלא: 'מה חסר בספר שלי? כל ימיו הוא התייגע, על החיבור שלו, מה חסר בו? אמרו לו: 'העיקר חסר מן הספר - למה לא מנית את הלאו של הגאווה במנין המצוות'. והוא מספר: 'אחר כך קמתי בבוקר, ועיינתי בדבר, ומצאתי מה שאמרו רבותינו בגמרא מסכת סוטה 'אזהרה לגסי הרוח', (אזהרה הכונה לאו), מי שהוא מתגאה זה לאו. וכך דעת עוד הרבה ראשונים. אבל הרמב"ם לא מנה את זה כ'לאו'. (ולא נכנס לזה). [וראה בדברי רבינו שליט"א בענין זה בספר דרופתקי דאורייתא ח"ב (סי א ועוד). ע"ש].

❦ ❦ ❦

העצה לענוה - אהבת כל אחד מישראל

לראות את חומר הענין של אדם שהוא מתגאה. לא אהבים אותו לא בשמים ולא בארץ. צריך להתחנך במידת הענוה. ויש הרבה אופנים לבוא לדברים הללו, דבר ראשון: שייכנס בלבו קצת אהבה לאחרים. לא רק לבוא ב'תביעות' ו'במענות', 'תנו לי, ומגיע לי', ויש אנשים כאלה, שכל הזמן הם הלכים במהלך הזה, בא לביתו - כל בני המשפחה כשרואים אותו יודדים למקלטים.. 'עד יעבור זעם', עד שהוא יילך, ורק אז כולם יקומו ויצונו. הם מפחדים ממנו. כי כל הדיבורים שלו הם בפקודות ו'טרונות' ו'גזרות', ומי שלא עושה כרצונו הוא יכול לפתוח אותו על הקיר..¹¹

❦ ❦ ❦

שפתים ישק..

כבר הזכרתי מה שסיפר לי חדיי הגאון רבי אברהם מונס ז"ל מעשה שהיה כאן בירושלים, שהיה אדם אחד מלכת הוזה שחמדי היה 'בורח מהכבוד'. כיון שהוא ציפה לכבוד כפול. זה הסיבה של הבריחה שלו.. היו אומרים לו: 'כבודו יבוא', אומר להם: 'אני עפר ואפר', והם משיבים: 'חלילה וחס, אתה גדול ונכבד.. לזה הוא חיכה. שיגידו עליו עוד שבחים ועוד שבחים. עד שיום אחד פגש אותו יהודי איש אמת, ושוב אותו אחד אומר לו: 'אני עפר ואפר רימה ותולעה', אמר לו הרב: 'שפתים ישק', אתה מדבר טוב.. פעם אחת אמרת את האמת כמו שצריך.. [וא"ה ראה מגיד דבריו ליעקב ח"ב (פרשת חיי שרה תשל"ט, סוף עמוד ט והלאה). ע"ש].

כשהייתי ילד סיפר אחד משלי, (ויש בזה הרבה לימוד מוסר השכל, וההשיק לנשוא שלנו). משל לאמא ובנה, שהלכו פעם לשוק, והבן ביקש ללכת עם אמא לשוק, ילד בן 6-5, לקחה אותו איתה. כשהלכו לשוק הלכו לירדן, קנו 'פירות' ו'ירקות'. באותו זמן שהלך הוזה נמצא יחד עם האמא, הירקן רואה איך שהוא לויטש עיניים ומציץ למקום שמונחים הדובדבנים, יש שם סלסלה מלאה 'דובדבנים', הוא מציץ, רק מסתכל - 'הציץ ונפגל'. אמר לו הירקן: 'קח קצת'. רואה שהוא כל כך 'מתאוה' כל כך 'משתוקק', לכן אמר לו 'תיקח קצת'. אמר לו הילד: 'לא, אני לא לוקח'. והוא ממשיך ומסתכל אמר לו שוב פעם הירקן: 'תיקח קצת, אני מרשה לך בחינם! אמר לו הילד: 'אני לא לוקח'. וממשיך להסתכל ולהתבונן. עד שלבסוף הירקן לקח חופן ונתן לו. ראה שכמעט אחוזו 'בולמוס'. נתן לו. אחר כך, כשחזרו הבייתה שאלה אותו האמא ואת הבן: 'תני לי בני מחמד נפשי, לא ידעתי שאתה כל כך יכול לבלום את עצמך, ויכול להתאפק, אמרו לך פעם, פעמים, 'תקח', ולא לקחת, למה לא לקחת? אמר לו: 'למה את לא מבינה, החופן של הירקן גדול משלי.. זה היה החשבון. לא כיון שאני 'עונון' ו'שפל' בך.. יש כאלה..

10. והגמרא אומרת (גיטין י ט"ג) שצריך להזהר שלא להטיל אימה יתירה בתוך ביתו. ומאפה זה מתחיל: 'מסידות' שאינם מתוקנות, מהגאווה, הוא 'פקד' פקודות, מטיל אימה בתוך ביתו.

לשתוק בשעת הכעס

לפעמים אדם צודק, באמת עשו כנגדו 'פשע' ועוולה, אבל אם הוא משיב מיד בעת 'ריתחא', מי יודע מה יכול לצאת מזה. הוא יגיד מילה, והשני יחזיר כפליים.. (יצטרכו להסין 'סכני אש'..). לכן, תשתוק. תדחה את זה למחר. ולמחרת, אחרי שנגעו כולם, והם כבר שקולים וצוללים בדעתם, אתה יכול לבוא ולומר לו: 'אתרא אתמול כך וכך היה, וזה לא נכון והוגן'. ידברו בטוב טעם ודעת עד שיתיישבו הדברים. זה נכון גם לבני ביתו, וגם לחברים שלו. אם באמת האדם יהיה סבלן, וענוותן וזהיר, הוא יחסוך לעצמו הרבה צער ועגמת נפש. יהיה לו חיים טובים ומאושרים. רק תתחנך קצת 'לשתוק'. לא להשיב מיד ולענות.

❦ ❦ ❦

כל עבודת ה' תלויה במידות

'תורה' נדבקת במי שעובד על המידות. לאו דוקא 'תורה', אלא כל העבודה כולה, יראת שמים וכו', הכל צריך להיות במהלך הזה של התבוננות ופשוש ומשמוש במעשים ובמידות. ואם לא יעבוד עליהם - הוא יגדל ויחיה את החיים שלו אותו דבר. ואחר כך, חלילה, עונשו קצוב לו לעולם הבא.

❦ ❦ ❦

עבודת המידות עבודה קשה היא

הרמב"ם אומר (הלכות תשובה פ"ז ה"ג), שכמו שהאדם צריך לשוב בתשובה שלימה ממעשים שאינם הגונים, (אם חלילה מדבר 'לשון הרע', או אם נכשל בביטול תורה, חלולי שבתות וכו', לא חסר דוגמאות), כך הוא צריך לחזור בתשובה גם ממידות ודעות רעות. יתבונן בעצמו: האם הוא כועס? והאם הוא מתגאה? ואם הוא יש לו את תאוות האכילה? ומוסיף הרמב"ם: שהדברים הללו יותר קשים משאר הדברים. אם אדם חלילה לא היה נזהר במאכלות אסורות, (והיה אוכל בכל מקום שיבוא.. הכל 'כשר' אצלו..), אבל מסבידיים לו חומר הענין, הוא לומד לקח, והוא שב בתשובה. הוא מתחיל להשיגה תמיד על האכילה שתהיה אכילה כשירה כמו שצריך. אבל אם תבוא והגיד לו לעבוד על המידות שלו, אלה הם דברים שקשה לו לפרש מהם. אם אדם מתחנך ומתרגל בהם, זה עבודה קשה. צריך להשתדל ולהתאמץ. הגאון רבי ישראל סלאנט ע"ה היה אומר - כך אומרים העולם בשמו - שיותר קל ללמוד כל הש"ס כולו (כל תלמוד בבלי, ללמוד אותו מתחילה ועד סוף, כ-2700 דפים), מאשר לתקן מידה אחת כמו שצריך. (וכל אחד יתבונן בעצמו עד כמה הדברים נכונים). אבל עם כל זה אין אדם פטור. אדם חייב לעבוד ולהשתדל ולטרות 'זהבא ליטהר' מסייעים בידו' (שבת קד).

❦ ❦ ❦

הלימוד בענייני מוסר מעורר את האדם יותר

הגאון רבי ישראל סלאנט צ"ל היה אומר, שכל לימוד שאדם לומד, (אפילו במסכת בבא קמא בפרק 'שור שנגח את הפרה'), גם זה עוזר לתיקון המידות (וע' איגרת המיסר לגר"ס זצ"ל). אבל יש דברים שהם מסוגלים לדבר יותר, הם יכולים לפעול פעולה על הדבר עצמו. כשאדם יושב ולומד על הנושא שהוא לקוי בו, (כל אחד מכיר את נגע לבבו), הוא לומד בספרים על הדברים הללו, על הענין של הכעס, לא חסרים על זה מדברי רבותינו. וכן לגבי הגאווה, אם אדם יראה איך רבותינו הפליגו בחומר הענין עד למאד בענין של הגאווה, דף שלם (ה) טרחו רבותינו במסכת סוטה בשביל זה, מי שקורא שם נבהל כמה זה חומר הענין של הגאווה.

❦ ❦ ❦

'הבא ליטהר מסייעין בידו'

כל הדברים האלה שדיברנו עליהם, עניינים של תורה ושל תיקון המידות, הם דברים ש'קל לדבר' עליהם, אבל צריכים לעבוד עליהם, זה לא קל לקיים, אבל מי שרוצה ומי שמשתדל ומבקש ומתפלל על זה, יעזור לו, 'הבא ליטהר מסייעין בידו', זה מה שרבותינו לימדו אותנו (שבת קה). זה כלל גדול בתורה, וצריכים לשאוף לשלימות המידות. ה' יהיה בעוזרו ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

❦ ❦ ❦

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי **יעקב ישראל הכהן בייפוס** שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

הקדושה הברכה וההצלחה - תלויים באיכות ההכנה

ריבוי הפרטים ופרטי הפרטים אשר מפרטת התורה בענין בנין המשכן, מורה שיש בזה סודות עמוקים ונשגבים, אומר הגר"ד הקשר ז"ל בספרו "שירת דוד", שהרי אין להעלות על הדעת שהתורה תטרח לַיְדַע אותנו ידיעות הנוגעות לעצם מלאכת בניית המשכן בלבד. אלא שעדיין יש להבין מדוע היה צורך בכל הכוונות האלו, הרי המשכן נועד להשראת השכינה בתוכו, וכליו נחוצים היו לעבודה, וכי מטרות אלו לא יושגו ללא יחודים וכוונות?

הדברים יובנו על פי דברי הגר"א, שהקשה על מה שכתוב בזוהר הקדוש שכאשר רשב"י ותלמידיו היו עוסקים בסתרי תורה, היו יוצאים לעשות זאת בשדות, מדוע לא נשאר בבית המדרש? והוא מבאר שהחוק בעולם הזה אומר, שמקום המכיל בתוכו קדושה, צריך להיעשות בהכנה המתאימה לכך. ומהי ההכנה הנאותה? שהמקום ייעשה בקדושה מתאימה. בית מדרש שנבנה ע"י פועלים, אומר הגר"א, שקרוב לודאי שלא הוקם באופן הנדרש. לכן הם יצאו לשדות, כי שם רק יד' היא שהכינה והכשירה את המקום, ושם בוודאי נעשתה ההכנה הנדרשת.

כמו-כן ידוע בשם הגר"א, שאם יבנו בית כנסת מאבנים שנחצבו בקדושה ולשם שמים, כל התפילות שיתפללו שם תהיינה מתוך כוונה. ביאור הדברים: עצם מלות התפילה יש בהן מידה גדושה של קדושה, והיא היתה אמורה להשפיע על המתפלל עד שלא יוכל להסיח דעתו מהן. ורק בגלל שבית הכנסת לא נבנה בהכנה הנדרשת, לא יכולה קדושת מלות התפילה לצאת אל הפועל, וממילא הן אינן משפיעות את מלוא קדושתן על המתפלל.

במסכת בבא מציעא (פח:) מסופר שר' חנינא השתבח בכך, שאם ח"ו תשתכח תורה מישראל הוא יוכל להחזירה בפלפולו. ור' חייא השתבח שע"י מעשיו התורה לא תשתכח, הוא הלך מעיר לעיר ומכפר לכפר ולימד את ילדי ישראל תורה. ומבואר בגמ' שהוא העיד על עצמו שהוא זרע פשתן וגידלו, ממנו עשה חוטים ועשה מהם רשת, וצד צבאים ושחטם. את בשרם חילק לעניים ועיבד את העורות וכתב עליהם את החומשים שמתוכם לימד את הילדים.

נשאלת השאלה מדוע הוא טרח כל כך? מדוע לא קנה חומשים מוכנים? אומר הגר"א, שרואים מכאן שרק כאשר הקלף נעשה משלביו הראשונים ע"י גדול הדור בעצמו, תוכל קדושת החומש אשר יכתב עליו להיות גדולה, עד שהלימוד בו יגרום שלא תשתכח תורה מישראל! מבואר כאן היסוד שנאמר לעיל, שהדבר הגשמי שצריך להכיל בתוכו קדושה, צריך שתהא לו הכנה מיוחדת. לאור זה מובן היטב הצורך בריבוי ההכנות והקדושה, למקום שבו תשרה השכינה עצמה. לכן נדרשו כל כך הרבה יסודות והכנות לבנין המשכן לפי זה מובן גם כן מדוע נטע יעקב אבינו את עצי השיטים של המשכן. (ראה רש"י שמות כו, טו) הוא עשה זאת כדי להרחיב את ההכנות לבנין המקום הקדוש.

הגמ' במסכת ברכות (ו:): אומרת: "כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו". מבאר הצ"ח שבמקום שבו התפלל אדם פעם אחת, נקלטה בו קדושה מכח תפילתו, וכאשר הוא חוזר ומתפלל שם, קדושת המקום חוזרת ומשפיעה עליו. ויעויין ב"אור החיים" (ויקרא יט ט) שכתב בשם האריז"ל שקדושה שהיתה במקום משאירה רושם.

בספר "דבר שמועה" מסופר על רב בעיירה הסמוכה לוילקומיר שהיא עיר גדולה בליטא. שמדי פעם היה עליו לסור לעיר וילקומיר, ושם היה מתפלל בבית הכנסת הגדול שבמקום, מאחורי התנור הגדול. בכל פעם שהזדמן לשם הוא הרגיש שתפילתו מרוממת ביותר. לאחר חקירות ודרישות הוברר לו, ששם היה מקום תפילתו של הגר"א בשנת גלותו בוילקומיר. למרות שחלפו מאז למעלה משמונים שנה, הורגשה עדיין הקדושה ששרתה במקום.

חז"ל אומרים (סוטה יז). "איש ואשה שכינה שרויה ביניהם". ולכן אמרו בגמ' (ברכות ו:): שכל המשמח חתן וכלה, כאילו בנה חורבה אחת מחורבות ירושלים. מכאן, שחיזוק הבית הוא חיזוק מקום השכינה. ואם כן יש להיזהר מאוד שבניית הבית מראשיתו תיעשה באופן ההולם מקום להשראת השכינה. ובמיוחד אם רוצים לזכות בבית של תורה ולצאצאים בני תורה שיגדלו בו, נחוצה לזה הכנה ראויה.

הדברים יפים לחתן וכלה ההולכים לקראת הקמת הבית, שיראו שהכל יעשה בקדושה ומתוך כוונה טהורה. אולם גם בשנים שאחרי-כן אין להסיח דעת מהמטרה הנעלה הזו. ויש לשקוד על כך שהבית יתנהל ברוח של "קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך". באופן זה יהיה הבית כלי קיבול להשראת השכינה, וכלי מחזיק ברכה לשפע סייעתא דשמיא, לברכה והצלחה ורוב נחת כל הימים.

עיונים בפרשת השבוע - הוספות לפרשת משפטים**שבר ביצה בחנות ונמצא שיש בה דם**

האתרוג, כיצד ישומו את התשלום.

והנה בטעמא דקרא עמד בביאור הלשון 'ויצאו ילדיה' והביא לפרש מהכ"א [וידוע שהוא מאביו מרן הקה"י זללה"ה] שנקטו בדווקא לשון רבים, לומר שאף אם יצא רק א' הרי חיוב התשלום הוא ששמין כמה היתה שוה קודם הלידה (לת"ק בב"ק מח:). וחלק מהשווי של מעוברת הוא גם זה הצד ששמא תלד שנים.

ומבואר בזה, שעצם מה ששווה יותר מחמת האפשרות של הרווח מוגדר גם כן כשווי, ואם כן הוא הדין לעניינינו, שיש להחשיב את הביצה כשווה מחמת הצד שהיה קודם לכן שתהיה ראויה לאכילה.

ואמנם בפנים יפות פירש בהיפך, שאף אם יצאו שני ולדות לא יתחייב אלא כשיעור הולד האחד, כיון שבעודה מעוברת לא היה ידוע שיש לה שני ולדות, ואין כאן תוספת שווי.

[והיינו שיש בזה ג' צדדים, א. ישלם כפי מספר הולדות שיצאו אם א' ואם שנים. ב. לעולם משלם דמי עובר אחד. ג. לעולם משלם כחישוב דמי ב' עוברים]

קיבל שמירה על מזגן בעודו מחובר ונתקו מהקיר

אחר כך, או שלא נתמעטה אלא מחיובי השומרים - ואם כל שבפועל בשעת חיוב האונסין לא היה זה קרקע, חייב כשאר מטלטלין.

דברי האחרונים בזה

והנה הקובץ שיעורים בריש מרובה כתב לבאר דברי התוס' שם (סב: ד"ה יצאו קרקעות), שכתבו דמשכחת לה טוען טענת גנב במחובר לקרקע [שפטור], כשהופקדו אצלו גפנים טעונות, וטוען שנגנבו ממנו ונמצא שהוא עצמו גנבם.

וכתב שם דמבואר בדברי התוס' שאף שכעת הגפנים כבר תלושים, מכל מקום כיון שקבלת השמירה עליו הייתה בעודו קרקע דינו כקרקע שאינו מתחייב בה בחיובי שומרים.

ובאילת השחר לב"ק שם פליג בזה, עיי"ש מה שביאר באופ"א דברי התוס', וכעין זה מבואר בחידושי הרי"ם (הו"מ סי' פ"ה ס"ק ה') ובחלקת יואב (הו"מ סי' י"ב)

הנה המוכר ביצה ונמצא בה דם, כבר מבואר בשולחן ערוך (הו"מ רל"ב י"ט) שנהגו שאין מחזירין את המעות, והיינו שאין בזה משום מקח טעות.

ויש לעיין בביאור זה הדין, אם גדר העניין הוא שנחשב שיש כאן שווי לביצה - אף אם היא עם דם, מחמת הצד שלא יהא בה דם, או שהוא רק אומדנא שדעת בני האדם מסכמת לשלם אף אם יתברר שלא הייתה הביצה ראויה לאכילה, ואין זה אלא כמחילה בעלמא.

ונפקא מינה, כשהזיק ביצה ונמצא שהיה בה דם, אם יצטרך לשלם, שאם הוא שווי שנקבע לביצה יתחייב לשלם, ואם הוא רק מחילה לכאורה יש לפטרו.

ועל דרך משל יש לדמות זה למוכר אתרוג בקופסה סגורה, ויש בין הקופסאות אתרוגים ששונים מאתיים ש"ח ויש אתרוגים ששונים המישים ש"ח, ומחיר האתרוג הארוז הוא מאה ועשרים ש"ח.

והיינו, שגם בזה יש לדון אם הביאור הוא, שכיום, יש מחיר עצמי לאתרוגים אלו, והוא, מאה ועשרים ש"ח, או שאין כאן אלא עניין של 'דמי סיכון', והשווי האמיתי נותר כאשר היה, ונפקא מינה כשיבוא מאן דהו ויזיק את

מעשה שהיה, באחד ששכר דירה, ובתוך הדירה היה מזגן המחובר לקיר באופן שניתן לנתקו מהקיר ולהשתמש בו כמזגן נייד.

והנה השוכר בימי שהותו בדירה, פירק את המזגן [על דעת הבעלים] והשתמש בו, ואחר זמן נשבר המזגן בפשיעתם של השוכר ובני ביתו.

ונתעוררה שאלה אם אכן ניתן לחייב את השוכר משום שהיא פשיעה או שיש לדון את המזגן כקרקע שאין בה כלל דיני שמירה כמבואר בריש מרובה (ב"ק סג.) ופטור בה אף בפשיעה.

והיינו דיש לדון אם הזמן הקובע את הגדרת החפץ כקרקע או כמטלטלין, הוא בשעת קבלת השמירה [ואז היה המזגן מחובר לקרקע, וכקרקע], או שתלוי הוא בשעת החיוב [שבה היה המזגן כבר 'תלוש' מהקיר ודינו כמטלטלין].

ולכאורה שורש הנידון הוא אם קרקע נתמעטה מעיקר חיוב שמירה - וממילא לא שייך שיתחדש חיוב שמירה

דחיוב השמירה בזה תלוי בשעת הנזק, וכל שבשעת הנזק היה מטלטלין הרי זה מתחייב.

וכעין זה יש להסתפק בהיפך, דהיינו במקום ששאל או שכר החפץ בהיותו תלוש מן הקרקע, ואחר כך חיברו לקרקע.

ג. ונתגייר וכן חולין והקדישם, לגבי חיובי שמירה

ולכאורה דין שני האופנים מבואר להדיא בשו"ע, דהנה בחו"מ סימן ש"א (סעיף ט') כתב השולחן ערוך שאם נתן בהיותו גוי, לשמור, ואחר כך נתגייר, אין השומר מתחייב בחיובי שמירה, כיון שמעיקרא לא חל עליו חיוב, וכל הרמ"א דהוא הדין חולין שהקדישן ביד השומר.

ומבואר בדבריהם שתלוי הוא בב' הזמנים לקולא, דהיינו שאינו מתחייב עד שיהיה בר חיובא בין בשעת קבלת

השמירה ובין בשעת הנזק.

חילוק בין נתגייר והקדיש לקרקע

אמנם יש לדחות בזה, דהנה בגמ' ב"ק קו: מבואר שאם נתן לא' בהיותו קטן ותבעו אחר כך בהיותו גדול [ורוצה להשביעו], הוא בכלל הפטור דקטן מחיוב שבועה, וכתבו החידושי הרי"ם והחלקת יואב בזה, דיש לחלק בין פטור דבעלים שאינו בר חיובא כלל, דבזה צריך שיהא בחיובו מתחילה ועד סוף, לפטור דפחות משתי כסף וכדו', שאין שייך בהם זה.

ואם כן יש לומר הכא גם כן, דדווקא לגבי פטור דעובד כוכבים והקדש, שהם פטור הבא מחמת הבעלים, בזה דנים לפטור אף כשהחלק מהזמן היה בחיובו, דבעינן שיהא בר חיוב מתחילה ועד סוף, ומה שאין כן בפטור דקרקע דאינו פטור גמור, וכמו שנתבאר, וצ"ע למעשה

שאל מגש מכסף לפדיון הבן ונגב

לכבוד ולפאר מצוות פדיון הבן, שאין זו מצווה ממש אלא רק הידור מצוה, אם אף בזה שייך לומר מצוות לאו ליהנות ניתנו או לא.

[**ואם שאל המגש** רק בשביל המראה ולא נתכוין למצוה, לכאורה הוא בכלל שאלה לראות בה שהוא בעיא דלא איפשיטא, עיי' חו"מ סי' שמ"ו סעיף י']

ואמנם יש לומר בזה שעל כל פנים בגניבה ודאי יש לחייבו, דהרי מבואר בקצוה"ח שם שהטעם שפטור בשאלה דמצוה אי מצוות לאו ליהנות ניתנו הוא משום שהוא כשאלה ליראות [ליראות. שיהא נראה עשיר חשוב ולא ימשכו בעלי בתים וידיהן ממנו להקיפו באמנה ובאשראי רש"י ב"מ צו.].

וגבי שאלה ליראות הא מבואר ברא"ש בהשואל ששומר שכר ודאי הוה וחייב בגניבה ואבידה, ואם כן לכאורה הוא הדין הכא.

יש לעיין בדין מי שלקח מגמ"ח מגש מכסף לפדיון הבן [להביח עליו את התינוק], והמגש נגב או נאנס, אם חייב בתשלומין.

ויסוד הנידון הוא, דהנה בר"ן בתשו' (סי' י"ט) כתב שהמשאל ספרים לחבירו פטור מאונסין, משום שחיוב השואל הוא רק כאשר אין כל הנאה לבעלים מההשאלה (כמבו' בריש השואל), ובהשאלת ספרים, כיון שהיא מצוה, הרי נפטר המשאל עי"ז מלידתן צדקה לעני באותה שעה [- פרוטה דרב יוסף, ב"ק נו: וב"מ כט].

ובקצוה"ח (סי' ע"ב ס"ק ל"ד) וכן במחנה אפרים, ביאר בדברי הר"ן שטעם הפטור הוא משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו [ולכן אף לרבה שחולק על רב יוסף וסובר שאינו נהיה ש"ש בשביל פרוטה זו, הכא יפטר].

ומעתה יש לעיין היאך הדין בעובדא דידן ששאל המגש

אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה (שמות כא יט)

מחלוקת רש"י והרמב"ן בעניין ה'משענת'

מקל], משום שלשון הפסוק 'משענתו', ואם הוא מקל כבעלמא מה עניין יש במה שהמשענת שלו.

ואמנם יש לעיין בזה שהרי הרמב"ן הביא רא' מפסוק בזכריה ואיש משענתו בידו, וגם שם הלשון הוא משענת שלו.

ואולי יש לפרש בזה לדעת רש"י שבאו לומר בזה שכיון שיהיו זקנים ימים רבים תהיה משענתם משלהם ובאורח קבע ולא יהא זה רק משענת שאולה ובאורח מקרה.

לזכות

הרך הנולד נתן דוד בן הרב יחיאל שליט"א יזכו הוריו לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט

הנה רש"י פירש הפסוק אם יקום וגו' על משענתו שהוא 'על בוריו וכחו' כלומר בלא שום סיוע (והוא ממכילתא).

וברמב"ן כתב על זה - ולפי דעתי כי משענתו כפשוטו, כמו ואיש משענתו בידו מרוב ימים (זכריה ח ד) ... וכמשפט החלושים שנתרפאו מחולי, ולמד שאפילו פשע בנפשו ומת בחולשתו אחרי כן לא יומת.

והיינו שנחלקו רש"י והרמב"ן, אם כשנתחזק קצת ועדיין צריך הוא למשענת ואחר כך מת, מתחייב המכה או לא.

ובס' חזון יחזקאל עה"ת וכן בפ' רש"ר הירש ביארו שהטעם שנטה רש"י מפשוטו של קרא [שמשענת היא

-ו"ל מכתבי תלמידים-

להצרות, תרומות וכן לקבלת הזליון - טל' 0548598294 א"כ מכתובת 859309@GMAIL.COM

פרשת זכור מדין מצות ת"ת

חידוש הפמ"ג רכל דלא קיים מצות ת"ת בקריאת זכור, לא קיים מצות זכור

דתורה צריכה ברכה ומעין ברכת השבח, לא שייך דיעכב המצוה דת"ת, דאין זה מדיני המצוה דצריך לברך, כי אם מצד החפצא דתורה, והרי איתא להחפצא של תורה, ואין מה לעכב כמובן]. אכן הרי איירינן לענין המצות עשה "דזכור". והיא מ"ע בפנ"ע, ומצוה זו אינה מחייבת ברכת התורה, ואך מצד מצות תלמוד תורה ד"ושננתם" בעי ברכה, וא"כ לו יהא דלא קיים מצות ת"ת כיון דלא בירך, מ"מ מצד מ"ע ד"זכור" דליכא לזה ברכה מהתורה אמאי לא יצא, דהרי שתי מצות חלוקות המה, וצע"ג.

שיטת הפרמ"ג דמצות ת"ת מעכבת במצות זכור

והנראה מוכרח ומבואר מדברי הפמ"ג, דכל דלא קיים מצות תלמוד תורה בקריאה זו דפרשת זכור, שוב לא קיים מ"ע דזכור, והיינו דקיומו דמצות זכור תלוי בקיום מצות תלמוד תורה.

והדברים טעונים ביאור, דבפשוטו אף דנאמר דין קריאת מתוך הספר להרבה ראשונים מכל מקום זהו מצוה דזכור ע"י קריאת מתוך הספר. ומאי שיאטיה לקיום מצות ת"ת.

וכפי הנראה צריך לומר בדעת הפמ"ג, דהא גופא דנאמר דין "ספר", לקריאת פרשת זכור מהתורה, א"כ עיקר חיובו הוא מצות תלמוד תורה, ואך נאמר "בזכור" פרשה מסוימת דבעינן לקרוא פעם אחת בשנה. וזהו דפשיטא ליה להפמ"ג דאם יחסר לו קיום מצות תלמוד תורה בקריאה דזכור ע"י דברכת התורה מעכבת מצות ת"ת נמצא דלא קיים מצות זכור דביסודה מצות ת"ת היא, וכמש"נ.

ויתחדש לפ"ז טעם חדש לפטור נשים מזכור, כיון דביסודו מצות תלמוד תורה היא א"כ נשים דפטורות מתלמוד תורה פטורות מזכור, והוא מחודש כמובן.

חידוש החקרי לב דאף קריאת המגילה ממצות ת"ת

ומצאתי בשו"ת בית אפרים או"ח בסופו, דהביא מהחקרי לב, דטעמו דהבה"ג דפטר נשים מקריאת המגילה, וחיבות אך

לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון זצ"ל

חידוש הט"ז מי שלא יצא בברכות לא יצא יד"ח זכור

כתב הט"ז סימן תרפ"ה סק"ב, וז"ל, ונלע"ד דבקטן שאינו יודע למי מברכין אין יוצאין ידי הברכה על ידו ואין יוצאין ידי קריאה בלא ברכה וכו'.

והנה חדית לן הט"ז דלענין פרשת זכור בעי לצאת מבר חיובא אף הברכה, ואי לא יצא בברכה, לא יצא בעיקר מצות זכור. והיינו דהברכה מעכבת המצוה. והדברים טעונים פירוש וביאור הרי קי"ל דברכות אינן מעכבות.

ובפמ"ג על אתר, ביאר ע"פ המבואר בסוגית הגמ' ברכות ט"ו דהא דברכות אינו מעכבות המצוה, היינו משום דהברכות דרבנן, וכדביאר שם בתוס' הרא"ש, אכן אי ברכות דאורייתא הרי זה מעכב התרומה וכדו'. וא"כ לדעת הרמב"ן בספר המצות מצוה טו דברכות התורה מדאורייתא, וילפינן מכי שם ה' אקרא. וא"כ ברכת התורה מעכבת את הקריאה. אמנם מסיק שם דקשה לומר כן בדעת הט"ז דהא בפשוטו ברכו כבר בתחילת היום. וא"כ כל הברכה לפניו בפרשת זכור אינו מ"כי שם ה' אקרא" אלא מדרבנן ושוב אמאי מעכב. עכ"פ פסק בפשיטות דבגוונא דלא בירך בתחילת היום ודאי מעכב קריאת הפרשה דברכת התורה מעכבת המצוה.

ומפורסם המכתב ששלח הגרא"ו זצ"ל להדבר אברהם בח"א סי' ט"ז, דלפי מאי דכתב תוס' הרא"ש בברכות הנ"ל א"כ אמאי אסור ללמוד קודם הברכה, דאדרבה אי לא יברך נמצא דלא קיים מצות תלמוד תורה ושוב לא קעביד איסורא דהרי לא נתחייב בברכה, דהרי מצות ת"ת מחייבת ברכה וכל שאינו מקיים מצות ת"ת לא נתחייב בברכה, בדבר אברהם כתב שאולי אה"נ שרי ללמוד בלא ברכה"ת, [וזהו דלא כמש"כ החינוך] והגרא"ו רצה לומר כיסוד הגר"ח מדין תורה צריכה ברכה, ואכ"מ, והדברים עתיקין.

ודברי הפמ"ג תמוהים מאוד, דאמנם כן, דברכת התורה דהיא מדאורייתא מעכבת מצות ת"ת. [וזהו להך צד דברכת התורה ברכת המצוות היא, ושייך לומר דמעכב המצוה. אמנם אי כמש"כ הגר"ח,

בשמיעה, הוא מטעם דקריאת המגילה ביסודו מצות תלמוד תורה, והרי נשים פטורות מת"ת. אמנם בשמיעת המגילה, חייבות וכדרך שמצינו במצות "הקהל". [ועיין מג"א סימן קלו לדון בכל קריאת התורה לחייב נשים בשמיעה דומיה להקהל יעו"ש] וכתב שם דלתוס' החולקים על הבה"ג צריך לומר דקריאת המגילה משום פרסומי ניסא.

ומלשונו שם נראה, שהוא כלל, דכל מצוה דבעינן דקריאתה תתקיים מתוך תורה נביאים וכתובים ביסודו היא מצות תלמוד תורה היא, וכל המצוה היא לקרוא פרשת מסויימת, וזהו כפשיטות הפמ"ג לענין זכור וכמש"נ.

ועיין מגילה י"ח ע"א, דמבואר דהקריאה מתוך ספר דזכור והקריאה מתוך ספר דמגילה נלמדים זה מזה, ולהמבואר שניהם ביסודם מצוה דת"ת. והדברים מחודשים כמובן, אמנם בחקרי לב להדיא כן. וכפה"נ כן מתבאר מפמ"ג הנ"ל, וכמש"נ.

פרשת זכור בעי כונה למצות ת"ת

ויתחדש לפ"ז לענין כוונת מצוה דבעי לכוין למצות ת"ת, שהרי ללא שנתקיים מצות ת"ת בהך קריאה לא נתקיים מצות זכור, וכמו שכתב הפמ"ג שברכת התורה שמעכבת מצות ת"ת הרי מעכב בקיום זכור, כמו"כ אי מצוות צריכות כוונה בעי כונה למצות ת"ת כמש"נ.

ובעטרת המועדים סי' נ"ו הארכנו בשיטת הב"ח מעין זה, דחובת זכור היא בכלל מצות קרה"ת דכל שבת שהיא מהתורה לדעתו ומצד קרה"ת דכל שבת אין פרשה מסוימת, ורק נאמר בחיובא דזכור פעם בשנה פרשה מסוימת שיש בה זכירת עמלק ומה"ט פסק דכמו שקטן קורא כל שבת להוציא אחרים כמו"כ קורא בפרשת זכור, שהרי זהו אותו חלות החיוב דקריאת שבת בשבתו ורק בזכור נתחדש 'פרשה מסוימת' ולא 'חיוב חדש', יעו"ש.

חידושו דהגרש"ז דאין שמיעת כל מילה מעכבת בפרשת זכור ונחלק עם הגרצ"פ

ראיתי בספר הליכות שלמה, דחידש דהשומע פרשת זכור וחיסר כמה תיבות כל ששמע עיקר ענין זכירת עמלק יצא ידי חובתו, והוכיח כן מהא דכתב המג"א סימן תרפ"ה סק"א דיוצא יד"ח גם בשמיעת פרשת "ויבא עמלק" שקורין בפורים, אף שאין הפרשיות שוין בכל פרטיהם, אלמא דלא מעכב אלא עיקר הענין.

ובספר מקראי קדש להגרצ"פ פראנק זצ"ל בעניני פורים, כתב, בפשיטות להיפך. דבודאי צריך לשמוע כל מילה ולא להחסיר תיבה אחת דלא גרע ממקרא מגילה, וצ"ב במאי פליגי.

והנראה בזה, דהנה, בכדי דתעכב שמיעת כל תיבה, י"ל בתרי אנפי. חדא, דנאמר לקרוא ממקום מסוים עד מקום מסוים, וכל

דחיסר תיבה הרי לא קרא ממקום עד מקום. ועוד י"ל, דנאמר חיוב קריאת "הפרשה", וכל דחיסר תיבה הרי חיסר בקריאת הפרשה.

והיינו דעת הגרש"ז זצ"ל דכל הנדון דחיסר תיבה לא יצא זהו שייך אך אי נאמר מקום מסוים עד מקום מסוים, וזהו דהוכיח מהמג"א דיוצא בפרשת ויבא עמלק. וא"כ ע"כ ליכא קריאה במקום מסוים, אלא בעינן תוכן הענין מתוך ספר ותו לא מידי. אמנם להגרצ"פ כנראה די"ל דמ"מ בעינן קריאת הפרשה, ואף דליכא חיוב במקום מסוים, מכל מקום קריאת הפרשה בעינן, וכל דחיסר תיבה בקריאת הפרשה ליכא קריאת הפרשה. וא"כ ליכא ראייה מדברי המג"א דיוצאים ב"ויבא עמלק" דהרי נתקיים קריאת הפרשה, אמנם להגרש"ז ליכא צד דבעינן לקריאת הפרשה, דאין זה מצות קריאה אלא מצות זכור. ואך בעינן מתוך הספר ומכל מקום לולי דברי המג"א י"ל, דאיכא "מקום מסוים" דבעי לזכור, ולזה הוכיח מדעת המג"א דליכא מקום מסוים, וכמש"נ.

והנה להמבואר מדברי הפמ"ג, דיסוד מצות זכור ביסודו מצות תלמוד תורה וקריאת הפרשה. א"כ ליכא לכל ראיה הגרש"ז ז' וכמש"נ, דאף דכתב המג"א דיוצא ב"ויבא עמלק", מכל מקום לעולם בעינן קריאת הפרשה, בתורת פרשה בתורה, ואין ענינו רק לזכור מתוך הספר, אלא אדרבה מצוה קריאת הפרשה ות"ת, ואך פרשה דאית ביה זכירה, ולפ"ז יתכן מאד דשמיעת כל מילה מעכבת וכמש"נ.

קריאת זכור מדאורייתא ועוד חיוב קריאה מדרבנן

והנראה לדון עוד בדברי הגרש"ז זצ"ל. דאמנם מבואר במג"א דיוצאים יד"ח זכור בקריאת "ויבא עמלק", מכל מקום הוכיח בחכמת שלמה ריש תרפ"ה דכל דברי המג"א זה אך לענין המצוה עשה דאורייתא דזכור, ומכל מקום ודאי דאיכא חיוב קריאה דפרשת זכור מדרבנן, ובהא בעינן אך קריאת פרשת "כי תצא", וכל דברי המג"א איירי כלפי החיוב דאורייתא יעו"ש היטב. ועיין בריש מגילה, דקראו ד' פרשיות באדר ונתעברה השנה שוב בעי לקרות ד' פרשיות באדר ב', ואי נימא דכל חיוב דפרשת זכור זהו לקיים המ"ע דאורייתא דזכור, הרי כבר נתקיים ע"י הקריאה באדר א' ומאי בעי לקרות בשנית. וע"כ מבואר מזה, דאיכא חיוב קריאה הפרשה מדרבנן ולזה בעי אדר שני.

וא"כ י"ל דכלפי הדרבנן, מעכבת קריאת כל הפרשה, וכל דברי המג"א אך לענין הדאורייתא דזכור, ושוב ליכא ראייה מדברי המג"א. ונראה לומר, דאכתי אינו מוכרח, משום די"ל, דאף דמבואר דמלבד הקיום דאורייתא דזכור נאמר קריאת הפרשה מדרבנן, י"ל דזהו חד דינא עם שאר פרשיות די"ל דאינו מעכב כל תיבה, וחובת הציבור היא דיקרא בציבור, ולא דמיא למגילה דהוא חיוב על כל אחד לקרותה ובעינן כל תיבה לעיכובא. וזהו כלפי החיוב דרבנן דזכור, וכל הנדון דתעכב כל תיבה בזכור כלפי הדאורייתא, ודבר זה תלוי במה שנתבאר.

^א ושמעתי הגדרה נפלאה בחידוש זה של הגרש"ז בשם בנו הגאון ר' אברהם דב אורבך שליט"א כששמע חידוש זה, אמר שיזוהו קולא שאין הציבור יכול לעמוד בה'.

סיכום מיוחד על כל מסכת ברכות בעמוד 5

תמצית הש"ס

המבחן שבועי על הדף היומי בטלפון - 0737289669. המבחן לשבוע זה בעמוד 4

אין לסמוך להלכה.

מסכת ברכות נ"ח. – ס"ד.

ברכות הראיה

מלבד הברכות על אכילה ושתייה שנתבאר דינם בפרק כיצד מברכין, וכן ברכות הריח, שהם ברכות על ההנאה, תיקנו חכמים לברך ברכות על ראייה המתחדשת מזמן לזמן, יש מהם ברכות הודאה, ויש שהם ברכות השבח.

נ"ט. רעידת הארץ נעשית מדמעותיו של הקב"ה, וי"א מספיקת כפיו, וי"א מאנחתו, וי"א מבעיטה ברקיע, וי"א מדחיקת רגליו תחת כסא הכבוד.

רעמים - הרעש של הרעמים נוצר ע"י עננים בגלגל י"מ שנתחככים זה בזה וי"מ שפוגעים בגלגל ומתגלגלים עימו, וי"א ע"י עננים השופכים מים זה לזה, וי"א ע"י שהברק שובר תחיתות ברד, וי"א שזה הרעש של הרוח שנושבת על העננים החלולים. לא נבראו רעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב.

רוחות - אין רוחות זעה מתחילות בלילה, ואינם נמשכים ב' שעות ללא הפסקה באמצע.

ברקים ועננים - ברק יחיד או לבן או ירוק, ועננים העולים ממערב ובאים מצד זרוע, ושני עננים שעולים זה לקראת זה, הבאים בלילה, הם קשים שאינם של ברכה, ויש להתפלל שלא יזיקו. ענני בוקר קלושים אין בהם ממש.

הרואה קשת בענן י"א שיפול על פניו משיום שזה מראה כבוד ד', ולבני מערבא לא יעשה כך דמיחזי כמשתחוה לקשת, אלא יברך וזכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו, ולא יחתום בברוך. תוס'.

ברכת עושה מעשה בראשית יברך על הרים, גבעות, ימים, נהרות, מדברות, (לאבבי יכול לברך שכוהו וגבורתו מלא עולם, ולרבה הכא לא שייך לברך שכוהו וגבורתו מלא עולם מפני שכל אחד ממקומו), רקיע בטהרתו (שירדו גשמים כל הלילה ובבוקר רוח צפונית גילתה את השמים. וי"א שמיום שחרב בית המקדש לא נראה רקיע בטהרתו), חמה בתקופתה (פעם בכ"ח שנה כשהיא מגיעה למקום תחילת הקיפה בשעת הלית המאורות בבריאת העולם, כשתקופת ניסן מתחילה בתחילת ליל רביעי), לבנה בגבורתה, כוכבים במסילותם, מזלות כסדרם, נהר פרת (מבי שבור ולמעלה, דשאר הנהר שינו את מקום הילוכו) וזגלת (מבי שבור ולמעלה, כנ"ל).

נ"ט. הרואה את הים הגדול לפרקים (ל' יום) מברך ברוך שעשה את הים הגדול.

ברכות הודאה

השומע בשורה טובה שהוא שמח בה, אם יש לו שותפים באותה טובה מברך הטוב והמטיב, ואם אין לו שותפים באותה טובה מברך שהחינו. עוד מצינו ברכת הטוב והמטיב בין שבתנאים מסוימים מי שכבר שתה יין והביאו לו יין חדש מברך הטוב והמטיב על התוספת שבין השני.

גשמים - מי ששמע שירדו גשמים מברך הטוב והמטיב כמו בשאר בשורות טובות, ומי שראה שירדו גשמים, ללישנא קמא אם ירדו הרבה מברך הטוב והמטיב, ואם ירדו מעט יאמר מודים אנהו לך על כל טיפה וכו'. וללישנא בתרא אם אין לו קרקע יאמר מודים, ואם יש לו קרקע בשותפות יברך הטוב והמטיב, וכדלהלן.

ברכת הטוב והמטיב ושהחינו - על טובה שלו מברך שהחינו, ואם יש לו שותפים מברך הטוב והמטיב. ונ"מ בבית חדש וכלים חדשים. ועל בן זכר מברך הטוב והמטיב כיון שגם אשתו ניהא לה בזכר, ואם מת אביו מברך הטוב והמטיב רק אם יש עוד יורשים (ובתחילה מברך ברוך דייני האמות), וכן על שינוי יין (י"א דווקא לין טוב יותר, וי"א אף אם אינו טוב יותר כל שאינו גרוע יותר. תוד"ה הטוב) מברך הטוב והמטיב רק אם יש עמו עוד ששותפים ואפי' אשתו ובניו, אך לבדו אינו מברך אפי' שהחינו, דברכת שהחינו היא רק על דבר חדש או על פרי חדש. תוד"ה התם. (ועל שינוי מקום שהלך לבית אחר צריך לחזור ולברך, ודווקא בשינוי יין מברך הטוב והמטיב, מפני שהוא סועד ומשמח, אבל בכשר ולחם לא).

ס. קנה כלים חדשים - ללישנא קמא ביש לו כיוצא בהם, לרב הונא לא יברך שהחינו ולריז"ח יברך אם הראשונים נפלו לו ביושה, דלענין קניה זה חדש, ונחלקו במחלוקת ר"מ ור"י, ואם קנה וחזר וקנה לכו"ע א"צ לברך. וללישנא בתרא נחלקו בקנה וחזר וקנה שבה ליכא חיזוש כלל, ולהלכה צריך לברך, ודווקא כנגדים חשובים, דנקט דומיא דבית חדש, אבל מנעלים ואנפילאות וחלוק וכדומה לא. (תוד"ה רבי יוחנן), אבל אם יש לו וקנה לכו"ע צריך לברך. וביושלמי איתא שהקנה כלים חדשים או שחקים מברך שהחינו, ואם ניתנו לו מברך הטוב והמטיב, וכשלוש מברך מליבש ערומים. שם.

רעה שיש עמה טובה בעתיד (שנכנס שטף מים לשדהו שזה נזק לעכשיו וטוב לשנים הבאות) מברך דייני האמות. ועל הטובה שיש עמה רעה בעתיד (מציאה), דאי שמע מלכא שקיל מיניה) מברך הטוב והמטיב.

תמצית ההלכה

ברכת שהחינו והטוב והמטיב - ילדה אשתו זכר, הוא והיא מברכים הטוב והמטיב, אפי' אם יש להם כבר כמה בנים, ואפי' לא ראה בעצמו אלא שמוע כשהיה בעיר אחרת יברך, ואם לא יברך מייד יכול לברך אח"כ כיון שעדין הטובה נמשכת. ילדה אשתו וקניה לא יברך הטוב והמטיב, אפי' שיש לו כמה בנים והוא תאב לבת כדי לקיים פרייה ורבייה, ונ"מ יברך שהחינו דלא גרע מוואה את חבירו אחר ל' יום ושמת בראייתו. בנה בית חדש או שקנה בית או שנשרף ביתו ובנאו או שהוסיף שורה בנובה, יברך שהחינו, ואם יש לו שותפות בזה כל אחד יברך הטוב והמטיב, ולכן קהל שבנו או קנו בית הכנסת, יעמוד ש"ץ ויברך בקול רם הטוב והמטיב להוציא את כולם. קנה כלים חדשים בין מלבושים בין כלי אכילה ושתייה שלב האדם שמהם (עני בראוי לו ועשיר בראוי לו) אפי' היו לו כיוצא באלו תחילה מירושת אבותיו, יברך שהחינו, ואם קנה כלים לו ולבניו ביתו יברך הטוב והמטיב. (סימן רכ"א).

נ"ח. אוכלוסי ישראל - חכם הרזים שידוע מה יש בלב כל אלו, וכן זומא הוסיף וברוך שברא כל אלה לשמשני שכמה יגיעות יגע אדם הראשון וכו', והיה אומר אורח טוב מה הוא אומר...בשבילי, ואורח רע...בשביל אשתו ובניו. אין אוכלוסא בבבל, ואין אוכלוסא פחותה מס' ריבוא.

אוכלוסי עכו"ם - בושה אמכם.

חכמי ישראל - ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, ובחכמי עכו"ם מסיים לבשר ודם. **מלכי ישראל** - ברוך שחלק מכבודו ליראיו. מלכי עכו"ם - ברוך שחלק מכבודו לבריותיו. ולעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל ואפי' לקראת מלכי עכו"ם שאם יזכה יבחין בין כבוד מלכי ישראל - מלך המשיח למלכי עכו"ם ויבין כמה יותר כבוד יש משום שכן המצוות, דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא. הגמ' מביאה המעשה ברב ששת שהיה סגי נהור וידע מותי בא המלך כשהיה קול דממה דקה.

רב שילא נגדיה לההוא גברא דבעל מצרית והוא הלשין עליו ונעשה לו נס, ודרש את הפסוק "לך ד' הגדולה והגבורה וכו'" על גדולת ד' ממעשה בראשית ויצאת מצרים עד מלחמת גוג ומגוג. והא דכתיב "והמתנשא לכל לראש" היינו שאפי' ממונה על חפירת תעלות השקיה ממנים אותו משמים.

נ"ח: בתיים - הרואה בתי ישראל בישובם כגון בישוב בית שני, אומר מציב גבול אלמנה. בחורבנם - דייני האמות. בתי עכו"ם בישובם - בית גאים יסח ד', בחורבנם - קל נקמות ד' וכו'. רב חסדא נאנח כשעבר על פתח ביתו החרב של רב חנא בר חנילאי, משום שהיה עושה שם הרבה צדקה, ואמר לו עולא שמיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתי צדיקים שיחרבו, ועתידי הקב"ה להחזירם לישובם.

הרואה קברי ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין וכו', קברי עכו"ם - בושה אמכם.

תמצית ההלכה

הרואה ס' רבוא מישראל ביחד אומר ברוך וכו' חכם הרזים, ואם הס' רבוא הם עכו"ם אומר בושה אמכם מאד חפרה וילדתכם הנה אחרית גוים מדבר ציה וערבה. הרואה חכמי ישראל אומר ברוך וכו' שחלק מחכמתו ליראיו, והרואה חכמי גוים שחכמים בחכמות העולם בשבע חכמות, אומר ברוך וכו' שנתן מחכמתו לבשר ודם, ואם הם חכמים בדתם לא יברך. על מלכי ישראל אומר ברוך כו' שחלק מכבודו ליראיו, ועל מלכי גוים אומר ברוך שנתן מכבודו לבשר ודם. שלטונים שאין עליהם עול מלך לשנות דבריהם ודנים והורגים כמשפט מברך עליהם, ועל השרים שממנה המלך בכל עיר ועיר טוב וישר לברך בלא שם ומלכות. הרואה בתי עשירי ישראל שמיושבים בתוקף ובגבורה כמו בישוב בית שני אומר ברוך וכו' מציב גבול אלמנה, (ובחורבנם אומר ברוך דין האמות), ודעת הב"י דווקא בא"י ובזמן בית שני, וי"א שאף בזמנו אם מיושבים כמו בבית שני מברכים, ולרי"ף מברכים ברכה זו על בתי כנסיות, וכן נהגו לא לברך ברכה זו אלא על בתי כנסיות ביפיים ותוקנים, וכתב הא"ר שגם בחו"ל יברך אפי' בזמן הזה, והפמ"ג מצדד שטוב לברך בלא שם ומלכות. הרואה בתי עכו"ם בישובם (לפירוש קמא היינו שיושבים בשלה והשקט ועשיר, ולרי"ף היינו בתי תפלה שלהם) אומר בית גאים יסח ד', ובחורבנם אומר קל נקמות ד'. הרואה קברי ישראל אומר ברוך וכו' אשר יצר אתכם בדין וכו', ואם יש רק קבר אחד י"א שלא יברך, ועל קברי עכו"ם אומר בושה אמכם וכו'.

חבירו החביב עליו (תוס') לאחר ל' יום שהחינו, לאחר י"ב חודש - מחיה המתים.

רב חנינא בריה דרב איקא בירך על רב פפא ורב הונא בריה דר"י ברכת חכם הרזים, מפני שראה שהם חשובים כס' ריבוא.

בריות משונות - על בהקנים מלידה, כושי שחור מאד, גיחור אדום מאד, לווקן לבן יותר מאד, קיפח שבטנו גדולה ומחמת כך קומתו נראית מוקפחת, וי"מ ארוך מאד ופרצופו שמוט וכולט דמכוער הוי, נסס, דרניקוס שעורו מכוסה יבלות, וי"מ שפוי עקום, פיל קוף וקפוף, מברך ברוך משנה הבריות. ועל קיטע, סומא, פתוי ראש, חירג, מוכה שחין, בהקנים לא מלידה, מברך ברוך דייני האמות. בריות טובות ואילנות טובות - שככה לו בעולמו.

ברכת שכוהו וגבורתו מלא עולם וברכת עושה מעשה בראשית או זה או זה איזה שירצה (תוד"ה רבא) יברך על זיקין (כוכב שביט), ולרש"י י"א שזיקין היינו שנקרע הילון ונקראה הרקיע דרך הקריעה כרומח), זוועות (רעידת הארץ), רעמים, רוחות זעה, ברקים.

אלמלא החוום המגיע ממזל כסיל, לא היה העולם מתקיים, מפני הצניעה המגיעה ממימה, (יש בכימה כמאה כוכבים, י"א שהם מוכנסים וי"א שהם מפורחים). ואלמלא הצניעה המגיעה ממימה, לא היה העולם מתקיים, מפני החוום המגיע מוסיל. ואלמלא עוקץ העקרב המונח בנהר דינור, כל מי שהיה נושכו עקרב היה מת. ומזל עיש י"א שהוא נמצא בראש העגל, וי"א בזנב הטלה, וכן מסתבר, שהרי זנב הטלה חסר ונראה כמי שהכוהו בקורנס, והוא רודף אחרי מזל כימה, מפני שהקב"ה נטל שני כוכבים ממימה בזמן המבול, ולקח שני הכוכבים שלקח הקב"ה מעשיר כדי לשתום את מה שחסר במימה, (ולהחזירם א"א, דאין הבדור מתמלא מחוליתו, אי נמי אין קטגור נעשה סגור. ולא ברא כוכבים חדשים, מפני שאין כל חדש תחת השמש), ועתידי הקב"ה להחזירם לה.

תפילות וברכות שונות

מלבד סדר ונוסח התפילה שתיקנו עזרא ובית דין, עוד תיקנו חז"ל תפילות מיוחדות למצבים שונים. עם זאת אין להתפלל אלא על דבר שעדיין לא קרה, אבל אין להתפלל לשנות מציאות שצריך נס כדי לשנותה. וכדלהלן.

תפילה לשעבר ועל העיבור - הצועק לשעבר הרי זו תפילה שוא, כגון היתה אשתו מעוברת והתפלל שזה יהיה זכר, ומה שמצוינו שלא התפללה ומנחם התפילה נולדה דינה ולא בן, אין מזכירים מועשה ניסים, או דשאני התם שזה היה קודם מי יום, שאז ראוי להתפלל שיהיה זכר (שזה מועיל אם הזרוע בבת אחת, דאם האיש הזרוע תחילה יולדת נקיבה, ואם האשה הזרועה תחילה יולדת זכר). ובג' ימים ראשונים יתפלל שלא יסריח אלא יקלוט ולד, אבל אח"כ זה תפילה שוא, ומנמי' יום עד ג' חודשים יתפלל שלא יהיה סנדל ע"י ודל אחר, ומג' חודשים עד ו' חודשים יתפלל שלא יהיה נפל, ומנ' חודשים עד ט' חודשים יתפלל שיצא בשלום.

היה בא בדרך וכו' יה"ר שלא יהיה זה בתוך ביתי הרי זו תפילה שוא. והלל אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי מפני שבטח בקב"ה.

פחד גורם שיבואו יסורים על האדם, וכתוב "פחדו בציון חטאים", והא דכתיב "אשרי אדם מפחד תמיד" היינו בדברי תורה שמפחד לשכוח וחזר תמיד על תלמודו.

הנכנס לכרך מתפלל שתיים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו, ובן עזאי אומר ד' י"א דהיינו בכרך שהורגים בו ללא דין דהיא שעושים על פי דין זהר שלא יפגע, ואם פגע לא יכנס במקום סכנה, וי"א דהיינו גם בכרך שאין הורגים בלא דין, שמא לא יהיה מי שילמדו עליו זכות.

הנכנס לבית המרחץ אומר יה"ר וכו', (וי"א שלא יאמר כדי שלא יפתח פה לשטן), וכשיוצא אומר מודה אני וכו'.

הנכנס להקזיז דם אומר יה"ר... לפי שאין דרכם של בני אדם לרפאות אלא לבקש רחמים, אלא שנהגו לעסוק ברפאות, ולאבי לא יאמר כך, דכתיב "ורפא ירפא" נמאן שניתנה רשות לרופא לרפאות. לאחר הקזה יאמר ברוך רופא חיים.

ס: הנכנס לבית הכסא אומר התכבדו מכובדים וכו', וי"א שיאמר שמרוני שמשוני וכו'. וכשיוצא מברך אשר יצר את האדם בהכמה שהתקין מזונותיו ואח"כ בראו, וכו', רופא כל בשר כנגד היציאה שהיא רפואת כל הגוף, ומפליא לעשות שהגוף מלא נקבים ואין הרוח יוצאת.

הנכנס לישן אומר משמוע ישראל עד והיה אם שמוע, ואומר יהי רצון וכו' שתשכיבני לשלום וכו', ברוך אתה ד' המאיר לעולם כולו בכבודו.

בשחר אנו נעשים כבירה חדשה דכתיב "חדשים לבקרים רבה אמונתך" צריכים אנו להודות לו יתברך על שבראנו לכבודו לשרתו לברך בשמו, ועל דבר זה תיקנו בשחר כל אותם הברכות שאנו מברכים בכל בוקר ובוקר. (תשובות הרשב"א ח"א סי' קצ"א), וטור (סימן מ"ו) כתב הטעם משום שכל הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו מעל וצריך כל אדם להזהר שלא יבוא לידי מניעה.

ברכות השחר - כשמתעורר משנתו אומר אלוקי נשמה וכו', כששומע קול התרנגול מברך אשר נתן לשכוי בינה וכו' וכו' וכו' שברכה זו היא על הנאת האור יברך גם ללא שמיעת קול התרנגול, כשפוקח עיניו יברך פוקח עיורים, כשמתחזק ויושב יברך מתיר אסורים, כשמתלבש יברך מלביש ערומים, כשנזדקק יברך זוקק כפופים, כשיורד לארץ יברך רוקע הארץ על המים, כשפוסע יברך המכין מצעדי גבר, כשנועל מנעליו יברך שעשה לי כל צרכי, כשקושר הגורתו יברך אוזר ישראל בגבורה, כשפורס סודר או כסוי אחר על ראשו יברך עוטר ישראל בתפארה אבל אם הוא שוכב ואינו נהנה לא יברך, (וכן שאר ברכות לא יברך אם לא נהנה. תוד"ה כי), כשמתעטף בציצית יברך אשר קדשנו וכו' להתעטף בציצית, כשמניח תפילין על זרועו יברך אשר קדשנו וכו' להניח תפילין, וכשמניח תפילין על ראשו יברך אשר קדשנו וכו' על מצות תפילין ולא להניח מפני שכבר התחיל והניח אחד מהם, (י"א שרק בסח בינתיים מברך על של ראש על מצות תפילין, וי"א שבלא סח יברך על מצות תפילין, ואם סח או שמניח רק של ראש, יברך שתי הברכות על של ראש. תוד"ה אשר), כשנוטל ידיו יברך אשר קדשנו וכו' על נטילת ידים, כשרוחץ פניו יברך המעביר שניה וכו' והיה רצון וכו' ברוך אתה ד' הגומל חסדים טובים לעמו ישראל.

המצית ההלכה -

ברכות השחר - נהגו לברך את כל ברכות השחר בבית הכנסת, מפני שאין הידים נקיות, וגם עמי הארצות אינם יודעים אותם. יברך בכל יום שלא עשני גוי, שלא עשני עבד, שלא עשני אשה. והנשים מברכות שעשני כרצונן. ואם בירך שעשני ישראל י"א שלא יכול לברך שלא עשני עבד ואשה. ואם הקדים שלא עשני אשה י"א שלא יכול לברך שלא עשני גוי ועבד, וכן אם הקדים עבד לגוי, והרבה אחרונים סוברים שיכול לברך. גר י"א שיברך שעשני גר, ולכו"ע יכול לברך שלא עשני עבד ואשה, והגרות תלוי ברצונו משא"כ אלו. מי שנולד עבד י"א שאינו יכול לברך שלא עשני אשה. מומר וסומא יברכו ברכות אלו. טונטום ואנדרוניוס לא יאמרו שלא עשני אשה. לש"ש לא יברך הנותן ליעף כח, ולרמ"א יברך, ויכול לברכה אפי' היה ניעור כל הלילה. אין סדר הברכות מעבד מלבד ברכת זוקק כפופים שאם בירכה לפני מתיר אסורים י"א שלא יברך מתיר אסורים ויש חולקים, וטוב לשמוע מאחר. (סימן מ"ו).

ברכה על הרעה - חייב אדם לברך על הרעה דייני האמת בשמחה (בלבב שלם) כמו על הטובה. ר"מ ור"ע היו רגילים לומר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד. הגמ' מביאה מועשה בר"ע שהיה לו תרנגול חמור ונר, ונטרפו התרנגול והחמור ונכבה הנר ואמר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, והגיע גייס ולקחו את בני העיר בשבי ואותו לא לקחו.

ס"א. לעולם יהיו אדם מעטים לפני הקב"ה.

יצר טוב ויצר הרע - הקב"ה ברא באדם יצר טוב ויצר רע, וגם לבהמה יש יצר הרע, שהרי אנו רואים שהיא מזיקה, והא דכתיב "וייצר" עם ב' יודין, היינו אלו מיצרי המייעני בהרהורים, או לי מיוצרי אפ' אף אחר יצרי. יצר הרע דומה לזכוב ויושב בין ב' מפתחי הלב, וי"א שהוא דומה לחיטה. שתי כלייות של באדם אחת יועצתו לטובה ואחת יועצתו לדעה ומסתבר שזו שיועצתו לטובה נמצאת בימינו. צדיקים יצר טוב שופטם שיש בידם לכוף את היצר הרע, ורשעים יצר רע שופטם וגורם להם שלא יפחדו מיוצרים, ובינוניים זה וזה שופטם, (ורבה אמר שהם בינוניים, ואמר לו אביי א"כ לא שבקת חיי לכל בריה).

בריאת אדם וחווה - כתיב "אחור וקדם צרתני", י"מ שאדם נברא ב' פרצופים אחד מלפניו ואחד מאחוריו, ומסתבר שאדם הלך בראש, (דאין ללכת אחרי אשה אפי' היא אשתו), ולקחו ממנו צלע והיינו פרצוף אחד, ו"ויבן" היינו שקלע שערוותיה, וי"א שבנאה כאוצר קצר מלמעלה ורחב מלמטה כדי לקבל את הולד. וי"א שצלע היינו זנב, ו"אחור וקדם צרתני" היינו אחרון למועשה בראשית וראשון לפורענות, שבמבול נמחה לפני הבהמות (אבל כאכלו מעץ הדעת הנחש התקלל ואח"כ חוה ואח"כ אדם, דבקללה מתחילים מן הקטן, ובגדולה מתחילים מן הגדול), ו"זכר ונקיבה בראם" היינו שבתחילה עלה במחשבה לברוא שניים ולבסוף לא נברא אלא אחד, ו"ויסגור בשר תחתנה" היינו במקום חתר. והא דכתיב "ויביאה אל האדם" היינו שנעשה הקב"ה שושבין (-משתבח בחופתו ובזיווגו), לימדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות ולא ירע בעיניו הדבר.

לא יהלך אחר אשה בדרך ואפי' היא אשתו, ואם נזדמנה לו אשת איש והיא לפניו יסלקנה לצדדים עד שיעבור לפניו, והעובר אחורי אשה בנהר שהיא מגביה בגדיה מפני המים והוא מסתכל בה, אין לו חלק לעוה"ב, אם הוא רגיל בכך, מפני שיבוא לידי ניאוף וסופו יורד לגיהנום. תוס'. מוטב לעבור אחורי ארי, ולא אחורי אשה, ומוטב לעבור אחורי אשה מאשר אחורי עבודה זרה, ומוטב לעבור אחורי ע"ז מאשר אחורי ביה"כ"נ בשעה שהציבור מתפללים מפני שנואה כפורק עול ומבזה בית הכנסת. (ואם יש עליו משווי או יש פתח אחר, או רוכב על חמור, או שמניח תפילין מותר).

המרוצה מעות לאשה מיוד לידה כדי להסתכל בה, אפי' אם יש בו תורה ומועשים טובים כמשה רבינו לא יקנה מדינה של גיהנום.

תנו רבנן כליות יועצות ולב מבין וכו'.

ס"א: לא נברא העולם אלא לצדיקים גמורים - העוה"ב שאין להם בעוה"ז כלום כמו רבי חנינא בן דוסא, או לרשעים גמורים - העולם הזה שאין להם לעוה"ב כלום, וצריכים לטול שחרם בעוה"ז. ויבדק האדם עצמו אם הוא צדיק גמור.

בכל נפשך ובכל מאודך - שיש שממונו חביב מגופו ויש שגופו חביב מממונו.

מסירות נפש - רבי עקיבא הקהיל קהילות רבים ועוסק בתורה בזמן גזירת המלכות, ואמר לפפוס בן יהודה משל לשועל שהיה מנהלך ע"ג נהר וכו', ולבסוף תפסו את שניהם, ופפוס אמר אשריך ר"ע שנתפסת על דברי תורה וכו'. בשעה שהוציאו את ר"ע להריגה זמן קריאת שמע היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, ואמר שכל ימיו היה מצטער מתי יקיים "בכל נפשך", והיה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה זו תורה וזו שכרה וכו', יצאה בת קול ואמרה אשריך ר"ע שאתה מזומן לחיי העולם הבא.

כמה הנהגות בצניעות ובבית הכסא

על האדם לנהוג בצניעות בבית הכסא, ואפי' בחשיכה, והגמ' מפליגה בחשיבות מידת הצניעות, והסמ"ק מונה את הצניעות למצוה דאורייתא. וכמו שבשאר הנהגות האדם התורה מלמדת כיצד לנהוג, גם בה זיש הלכות, וכדלהלן.

קלות ראש ועשיית צרכים כנגד מקום המקדש - לא יקל אדם ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד קדש הקדשים, ודווקא מן הצופים ולפנים, ודווקא ברואה, ואין גדר, והשכינה שורה. ולענין להפנות כנגד ירושלים (ביהודה שהיא לצפונה ולדומה של ירושלים, בין מזרח למערב שלא יהיה פירושו שלפניו או שלאחוריו כנגד ירושלים, אמנם כנגד ירושלים ממש לא יפנה ובגליל שהיא בצפון ארץ ישראל, וכן בבבל שהיא למזרח ארץ ישראל, בין צפון לדרום) לרבי יוסי אין האיסור אלא ברואה ואין גדר והשכינה שורה, ולת"ק אסור אף ברחוק ובאין השכינה שורה ואף מן הצדדים, ולחכמים אסור רק כנגד ירושלים ממש ולא בצדדים. לת"ק האיסור רק בא"י, ולר"ע האיסור הוא בין בארץ ישראל בין בחוץ לארץ.

ס"ב. אין נפרעים מעומד, ואין מקנחים בשמאל (מפני שהתורה ניתנה בימין, והיא קרובה לפה, וקושרים בה תפילין, ומראים בה טעמי תורה נגינות טעמי המקרא והניקוד שמוקד ידו לפי טעם הניגוה).

הגמ' מביאה תלמידיה שנכנסו אחר רבם לבית הכסא ותחת מיטתם ואמרו "תורה היא וללמוד אני צריך".

כל הצנוע בבית הכסא נצול מנחשים עקרבים ומזיקים, וי"א אף חלמויותיו מיושבים עליו.

קבלה דבית הכסא - צניעותא ושתיקותא.

קבלה דיסורי - שתיקתא שלא יבעט ביסורים, ומבעי רחמים.

אין המזיקים מזיקים אלא למי שנכנס לבית הכסא לבדו. אביי היה נכנס עם שה (ולא עם גדי כיון דמיחלף בשד של בית הכסא שהוא זומה לשעיר), ולרבה היתה אשתו מקשקשת מבחוץ בספל, ואחר שנעשה ראש ישיבה שהשדים מתקנאים יותר בתלמידי חכמים, עשתה חלון והיתה מכניסה ידה שם.

אחורי הגדר נפנה מיד ובבקעה כל זמן שמתעטש ואין חבירו שומע אע"פ שרואה. וי"א שזה השיעור לאחורי הגדר, אבל בבקעה כל זמן שאין חבירו רואה, ולפי זה מה שמצוינו ששומרי טהרות יוצאים מפתח בית הבד ונפנים לאחורי הגדר ואין חוששים בזמן זה יכנס עם הארץ ויגע, ואם אין גדר נפנים במקום שרואים את השמן, והשמן נשאר בטהרתו, צ"ל שבשומרי טהרות הקלו, או שהכונה כל זמן שאין חבירו רואה פירושו.

אין קורים צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא.

איזהו צנוע זה הנפנה בליה כדרך שנפנה ביום, וי"א במקום שנפנה ביום והיינו שילך לקרן זוית אם יש שם.

לעולם יפנה אדם שחרית - קודם היום, וערבית - משחשיכה, כדי שלא יצטרך להתרחק.

ימשמש ואחר כך ישב, שאם ממשמש אחרי שישב באים עליו כשפים, ותקנתו שכשיקום יאמר לו לאי וכו'.

כל המרפה עצמו מד"ת אין לו כח לעמוד ביום צרה, ואפי' רפה ממצוה אחת.

אין מעבירים השנה ואין קובעים חודשים בחו"ל אלא אם לא הניח ת"ח כמותו בא"י, דכתיב "כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים". רבי חנינא בן אחי רבי יהושע עיבר שנים בחו"ל משום שחשב שלא הניח כמותו בארץ ישראל, ושלחו למחות בו ולנדונו, וחלקו עליו בין לאסור לחומרא, בין להתייר אע"פ שחכם שטימא אין חבירו רשאי לטור, כדי שלא יגררו אחרינו, ובני הגולה קיבלו דעתם של חכמי ארץ ישראל.

תורה וקניינה

לימוד התורה אינו כלימוד שאר חכמות שעיקרם הוא הידיעה, אלא יש תנאים אין זוכים לקנות את התורה, שתהיה חלק מעצמותו של הלימוד. ובגמרא יבוארו כמה כללים בקנייני התורה, ומסירות הנפש הנצרכת ללימוד התורה.

ס"ג: כשנכנסו רבותינו לחרם שביבנה היו שם וכו', פתחו בכבוד אכסניא וכו', פתח רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום ודרש בכבוד התורה, וכדלהלן.

ענייני רב ותלמיד הנלמדים ממשנה- אם היוצא לאהל מועד שהוא במרחק י"ב מיל נקרא "מבקש ד' ", כ"ש ההולך מעיר לעיר. "פנים אל פנים" להסביר פנים בהלכה, וי"א שאמר הקב"ה למשה שישביר פנים לישראל. "ושב אל המחנה", יאמרו הרב והתלמיד כבעס ישראל מה תהא עליהם, אם אתה מחזיר את האהל מוטב, ואם לאו ישרת יהושע תלמידך תחתך, ושב משה אל המחנה, ומי"א לא יצא הדבר לבטלה.

חביבה תורה על לומדיה כיום שניתנה מהר סיני, שהרי מי שפעם אחת לא קרא קריאת שמע, הרי הוא דומה למי שלא קראה מעולם.

אין התורה נקנית אלא בחבורה, אבל ביחיד תבוא עליהם חרב, ומיטפשים.

מסירות נפש לתורה- אין ד"ת מתקיימים אלא במימית עצמו עליהם. חמאה של תורה הוראה מצויה במי שמוציא חלב שיק משרדי אמו. המנבל עצמו על ד"ת ששווא לרבו כל ספיקותיו אף שחבריו מלגלים עליו, סופו שיתנשא. כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור, ואם שותק פעם שניה יבחין בין דיני ממונות לנפשות.

לעולם לימוד אדם תורה ואח"כ יגהה.

הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות.

המארח ת"ח בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו כאילו עושה חסד עם כל ישראל, ויש להכיר לו טובה (שהרי אפי' המצרים שקרבו את ישראל לצורך עצמם אסור לתעבם), והוא מתברך (שהרי הקב"ה בירך את בית עובד אדום הגיתי, שאשטו ושמונת כלותיה ילדו ששה ששה בכרס אחת, בגלל שכיבדו ורביץ לפני הארון אע"פ שאינו אוכל ושותה).

ס"ד: כל הדוחק את השעה כמון אבשלום שביקש למלוך בחזקה, סוף שעה דוחקתו, וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחית מפניו, וכפי שמצינו שרב יוסף לא הסכים להמתנות לראש ישיבה, אע"פ ששלחו מארץ ישראל שסיני קודם לעוקר הרים מפני שהכל צריכים לקנות חיסים, מפני שאמרו לו החוזים בכוכבים שימלוך רק ב' שנים, ומלך רבה כ"ב שנה, ובכל השנים האלו לא נהג שום שררה בעצמו, ורק כשמת רבה מלך רב יוסף שנתיים וחצי.

בעל הקורה מוטל עליו להכנס בעוביה של קורה יעקב שטרם גמידול בניו יבקש עליהם רחמים.

כל הנהנה מסעודה שת"ח שרוי בה כאילו נהנה מזיו שכינה.

הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום, והנפטר מן המת יאמר לו לך בשלום.

היוצא מביה"כ ונכנס לביהמ"ד ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה.

ת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב.

ת"ח מרבים שלום בעולם.

תמצית ההלכה-

לימוד התורה- אחרי שיוצא מביה"כ הכנסת ילך לבית המדרש ללמוד ואם התפלל בבית המדרש לימוד שם, ואפי' אינו יודע ללמוד אלא מעט יקבע ללמוד מה שידוע. מצות ת"ת אין לה שיעור, והאדם מחויב ללמוד כל זמן שיש לו פנאי, ואם הוא מוטל מלימוד התורה הרי הוא קרוב ל"כי דבר ד' בזה", ומיפך ביה"כ מלבד עצם חיוב ת"ת, צריך לקבוע עיתים לתורה בכל יום ביום ובלילה, וזמן זה יהיה קבוע שלא יעברו בשום פעם, אף אם הוא סבור להרויח הרבה (ויאמרו שלא יחסר לו מזונותיו עי"ז), ואם נאנס ולא למד בזמן הקביעות ישלימו בלילה, וטוב שזמן הקביעות יהיה אחרי התפילה, ואם נאנס אינו יכול ללמוד בקביעות ילמוד לפחות פסוק אחד או הלכה אחת. ויקבע זמן ללמוד בין מנחה למערב כדי ליקים קביעות עיתים לתורה בלילה. ובעונותיו הרבים יש שאינם קובעים ללמוד אפי' זמן מועט, מפני שאינם יודעים גודל החיוב בה, ועיניו בבה"ל שמואריך בגודל החיוב, ובעונש המתרפה בה. אף שגם הלומד יחיד מקיים מצות ת"ת, מי"א לתחילה מצוה להדר כל מה שיכול ללמוד בחבורה, דברו עם הדרת מלך, ומיכתבן מי"א בספר הזכרונות, ומשלומדים בעשרה קדמה שכינה ואתיא, ועי"ז התורה נקנית, והקב"ה נושא פנים לישראל.

ניתן לקבל את סיכומי חודשיים על הדף היומי, וכן על משנה ברורה לפי סדר מבחני דרשו, במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה.

בס"ד הושלמה מלאכת כתיבת סיכומי "תמצית הש"ס" על כל הש"ס. (ברכות ומועד, נשים, נזיקין, קדשים ונדח). ניתן לרכוש חוברות אלו במשלוח הביתה, במחיר 90 ₪ לארבעת החלקים כולל משלוח. להזמנות ניתן להתקשר ל-0537125663, לנקודות המכירה יש להתקשר ל-073289669.

אנו זקוקים לשותף להחזקת פרויקט זה בסכום חודשי (לא גדול). מי שמעוניין לזכות באלפי שעות לימוד חודשיות, נא להתקשר ל-0527692282. ניתן לתרום בנדירים פלוס עבור "תמצית".

צניעות- יהיה צנוע בבית הכסא ולא יגלה עצמו עד שישוב, ולא יקום כשהוא מגולה. לא יכנס עם אדם אחר ואפי' עם אשתו, וקטן שאין בו דעת מותר. אסור לדבר בבית הכסא, וכשאינו נפנה מותר לצורך גדול, ואם אחר לא יכנס ינחו זה לזה. לא יגלה אלא טפח לאחוריו ומלפניו טפחים, ואשה מאחריה טפח ולפניה לא תגלה כלל, ויזהר שלא ילכלך בגדיו גופו ומגעליו. כשנפנה במקום שאין בו מחיצות יפנה לכיוון צפון או דרום, (וטוב להחמיר שיהיו פניו לצפון) אבל לא למזרח ומערב, ומי רגלים מותר בכל ענין. גם בלילה לא יגלה עצמו יותר מבזים, אבל א"צ להתרחק מבני אדם, ומותר ליפנות ברחוב אם אין שם אדם (ויזהר שלא יגרום אחרים טיפוף), אבל בפני בני אדם ואפי' נכרי אסור ליפנות. לא ישב במהרה ובחזק, ולא ידחוק עצמו הרבה. לא יקנה ביד ימין, וטוב ליהרר מלקנח באצבע אמצעית של יד שמאל, ואיטר קנח כימין של כל אדם. יזהר מאד לקנח היטב כי צואה בנקומה במשחה, וטוב לרחוץ פי הטבעת במים או ברוק. (סימן ג').

כשם שנפרעים מן המתים כשמספידים אותם במה שלא היה בהם כך נפרעים מן הספדנים, ומן העונים אחריהם.

ס"ב: עצות בענין שמירת הבריאות- על כל משכב ישכב חוץ מקרקע, ועל כל מושב ישב חוץ מקורה שמה יפול. שינה או יציאה לנקביו בעמוד השחר מועילה לגוף. יש לאכול בעודו רעב שאם תעבור מומו תאז המאכל אין המאכל מועיל, ולשתות בעודו צמא ולהפנות מיד כשצריך לנקביו. ימכור תאנים שמוכר אביו מיד כשיש קונים ולא ימתן.

אביי אמר לתלמידיו שכשהם הולכים במקום שאולי עושים שם צרכיהם, לא יביטו לצדדים.

אין לדבר בבית הכסא, ורב ספרא דיבר משום דאיתא בברייתא שעמוד החוזר גורם להדרוקו, וסילון החוזר גורם לירקון.

דוד לא הרג את שאול במערה אע"פ שהבא להורגן השכם להורגו, משום צניעות שהיתה בו, שנפנה בגדר לפניו מגדר ומערה לפניו ממוערה, וסכך בבגדו ססוכה.

כל המבזה את הבגדים סופו שאינו נהנה מהם.

המגפה שהיתה בזמן דוד- הקב"ה הכשילו לדוד למנות את ישראל בלא נתינת כופר נפש, מפני שקרא לו נסית, ומחמת כן היתה מגיפה בישראל, והמגיפה היתה "מהבוקר עד עת מועד", וי"א משעת שחיתת התמיד עד שעת זריקתו, וי"א עד צחות ממש. ויאמר למלאך המשחית בעם, רב", והיינו שיטול את הרב ועי"ז יכפר כמה עוונות, ובאותה שעה מת אבישי בן צרויה שהיה שקול כרובה של סנהדרין. "ובהשחית ראה ד' וינחם", וי"א שראה את יעקב, וי"א את אפרו של יצחק, וי"א את כסף הכיפורים, וי"א את ביהמ"ק.

כבוד הר הבית- לא יכנס להר הבית, במקלו, במגעלו, בפונדתו המופשלת לאחוריו, ובאבק שעל רגליו, ובמעוות הצרורים בסדינו, ולא יעשנו קפנדריא, ולא ירוק אפי' בזמן הזה.

כבוד בית הכנסת- אסור לעשות קפנדריא בבית הכנסת, ואם נכנס בשביל סיבה אחרת מותר לעשותו קפנדריא, ואם השביל קדם לבית הכנסת מותר. ריקקה ומנעל מותרים בביהמ"ד אף שאסורים בהר הבית, שהרי בבית אין אדם מקפיד על ריקקה ומנעל והוא מקפיד על קפנדריא.

ס"ג: כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים עד העולם, משקלקלו הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיהיו אומרים מן העולם ועד העולם, לפי שאין עונים אמן במקדש אלא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

התקינו שיהא אדם שואל לשלום חבירו בשם שנה' והנה בווע וכו'.

עת לעשות לד' הפרו תורתך, אפשר לדורשו גם הפרו תורתך משום עת לעשות לד'.

בשעת המכניסים פזר שאם אין חכמי הדור מרביצים תורה לתלמידים ישנה הוא לתלמידים, ובשעת המפזרים כנס ולא יטול שררה, שגם זה לכבוד שמים לאחוז במידת הענוה. אם ראתי דור שאין התורה חביבה עליו כנס מללמד ואל תטיל דברי תורה בבזיון, ואם חביבה פזר.

במקום שאין אנשים היה איש, אבל אם יש אנשים לא יורה בפני רבו, ואפי' יש ת"ח ששווה לו.

בכל דרכיך דעה- כל גופי תורה תלויים בזה, ואפי' לדבר עבירה שיתן לב אם צורך מצוה היא, כגון אליהו בהר הכרמל.

תמצית ההלכה-

בכל דרכיך דעה- אפי' דברים של רשות כגון אכילה שתיה הליכה ישיבה קימה תשמישו ושיחה וכל צרכי הגוף, אם עושה אותם להנאות אינו משובח, אלא יכוון לעבודת הבורא או לדבר הגורם עבודתו, כדכתיב "בכל דרכיך דעה". באכילה ושתיה יכוון לחיותו כדי לעבוד את הבורא, ויש אנשי מעשה שאומרים הנני רוצה לאכול ולשתות כדי שאהיה בריא וחזק לעבודת השם יתברך. ובשכיבה אצ"ל שלא יתגרה בשינה לענג עצמו, אלא גם כשצריך לישון יתכוון לצורך הבריאות כדי שלא תיטרף דעתו בתורה מחמת מניעת השינה. ואפי' בישיבה של מצוה צריך לכוון לעבודת ד', ומי"א גם אם מכוון להשלים חפצו זה טוב דמנתן שלא לשמה בא לשמה, וכ"ש בשיחה בענייני מושא ומתן שיכוון למצוה והיינו לפרנסתו שלא יבא לידי גזל, ועשיר שיש לו כדי צרכו יכוון לצדקה וגמ"ח, או לדאוג למלאכה לעניי ישראל שזה נעולה מן הצדקה, ומקיים בה מצוות "והחזקת בו". חייב אדם לשום עינו ולבו על דרכיו, ולשקול כל מעשיו במאזני שכלו, וכשרואה דבר שיבא לידי עבודת הבורא יתברך יעשהו, ואם לאו לא יעשהו. (רל"א).

לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה.

לעולם אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו, ואל ימנה אפוטרופוס בתוך ביתו.

הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין.

כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותנם לכהן סוף נצרך לכהן ע"י אשתו, ואם נתנם לו סוף שמתעשר.

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על הסיכום, ושאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות בטלפון עד יום שני בשעה: 23:59. וכן במייל ע"י הרשמה במייל הרשום מטה.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמ' רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמ' או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"ד רבני האירגון, בחורים יקבלו סך 300 ₪. – ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.00-22.00 בערב. ובמייל L0737289669@GMAIL.COM

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

ל"ג ר' חמ"ד י"ד יוסף יום 216 י"ד

פרשת תרומה ~ ברכות נ"א-נ"ז ~ מבחן מס' 8.

1. מתי שתי חבורות מצטרפות לזימון?
 - א. במקצתם רואים אלו את אלו.
 - ב. כשיש שמש אחד לשתייהן.
 - ג. שתי התשובות נכונות.
2. האם מותר לזרוק אוכלים?
 - א. בדבר הנמאס אסור, ובדבר שאינו נמאס מותר אפי' בפת.
 - ב. בדבר הנמאס אסור, ובשאינו נמאס רק בפת אסור.
 - ג. שלא לצורך אסור אפי' באינו נמאס, ולצורך מותר אפי' בנמאס ובפת.
3. האם צריך לנקות כוס של ברכה?
 - א. טעון הדחה מבפנים ומבחוץ.
 - ב. טעון הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ.
 - ג. טעון שטיפה מבפנים ומבחוץ.
4. איזה טומאה גזרו חכמים על הידים לפני נטילה?
 - א. אב הטומאה.
 - ב. ראשון לטומאה.
 - ג. שני לטומאה.
5. נר הדולק רק לבישול או רק לכבוד, האם מברכים עליו ברכת מאורי האש?
 - א. לבישול כן לכבוד לא.
 - ב. לכבוד כן לבישול לא.
 - ג. בשניהם לא מברכים.
6. האם צריך לחזור למקום האכילה כדי לברך ברכת המזון?
 - א. אם הלך בשוגג אין צריך לחזור, ובמיד מחלוקת.
 - ב. אם הלך במזיד צריך לחזור, ובשוגג מחלוקת.
 - ג. בין בשוגג בין במזיד אין צריך לחזור.
7. בפני כמה צריך לברך ברכת הגומל?
 - א. שניים.
 - ב. שלשה.
 - ג. עשרה.
8. מה מזכיר עוונותיו של אדם?
 - א. המוסר דין על חבריו לשמים והעובר בצד קיר נטוי.
 - ב. המאריך בתפילתו ומצפה שבגלל זה תתקבל תפילתו.
 - ג. שתי התשובות נכונות.
9. כמה זמן מוזכר בגמ' שיצפה אדם לחלום טוב ומנין?
 - א. מיד, כדמצינו בחלום פרעה על שנות השובע.
 - ב. כ"ב שנה כדמצינו בחלום יוסף.
 - ג. ארבע מאות שנה כדמצינו בברית בין הבתרים.
10. האם קללת חכם מתקיימת?
 - א. רק כשמקלל בדין.
 - ב. אפי' כשמקלל בחינם.
 - ג. יש לחכם כח רק לברך.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, -ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית פ"ו).

ניתן להשיג את המבחן,
וכן סיכומי תמצית במייל:
a0527692282@gmail.com

סיכום מסכת ברכות

מצות קריאת שמע

מצוה מן התורה לקרוא ב' פעמים ביום קריאת שמע. בק"ש יש ג' פרשיות: שמע, והיה אם שמעו, ופרשת ציצית שיש בה גם זכירת יציאת מצרים. עוד יש מצוה לקרוא על מיטתו קריאת שמע, ות"ח אינו צריך. (ה). דעת ר"י שבשכבך ובקומך איירי בדברי תורה, וק"ש דרבנן, ונ"מ אם צריך לחזור כשיש ספק אם קרא. (כ"א).

זמן קריאת שמע - תחילת זמן ק"ש של ערבית לתנא דמתני' (ב). מצאת הכוכבים, לר"י (כ"ז). מזמן פלג המנחה, ועוד יש כמה שיטות בזמנים הסמוכים לצה"כ בברייתא (ב). סיום הזמן, לר"א עד ד' שעות בלילה, ד"בשכבך" היינו ההליכה לישון, ולהכמים מדאורייתא זמנה כל הלילה, ד"בשכבך" היינו כל זמן שבני אדם שוכבים, אמנם חייבו חכמים לקרוא עד חצות, כדי שלא יחשוב שיש לו הרבה זמן וע"ז ירדם ולא יקרא, ובדיעבד מודים חכמים שיכול לקרותה כל הלילה. שיטת ר"ג שגם לכתחילה אפשר לקרותה כל הלילה. זמן ק"ש של שחרית (ט): מתחיל אחרי עלות השחר בזמן שיש קצת אור שאפשר על ידו להכיר את הבירו כשהוא רחוק ממנו ד' אמות (ויש עוד דעות בשיעור משיכיר), וזתיקין קורין ק"ש סמוך ממש להנץ החמה, כדי להתפלל מיד אחר הנץ ולסמוך גאולה לתפילה. סוף זמן ק"ש של שחרית - לת"ק בנץ החמה, ולרבי יהושע עד ג' שעות, והקורא אח"כ שכרו כקורא בתורה, ומברך ברכות ק"ש. הקורא אחרי עלות השחר לפני הנץ החמה, ו"א שיוצא יד"ח ק"ש של שחרית, ו"א שיוצא יד"ח ק"ש של ערבית. (ח). יש מחלוקת (ד"ד): אם אומרים פרשת ציצית בלילה.

ברכות קריאת שמע - בשחר מברך שתיים לפניו, והיינו יוצר אור ואהבה רבה (או אהבת עולם), ואחת לאחריה, והיינו אמת ויציב. ובערב מברך שתיים לפניו, והיינו מעריב ערבים ואהבת עולם, ושתיים לאחריה, והיינו גאל ישראל והשכיבנו. צריך להזכיר לילה ביוצר אור, ויום במעריב ערבים. ברכת אהבה רבה פוסרת מברכות התורה. הגמ' דנה אם הברכות מעכבות זו את זו, וסדר הברכות בודאי אינו מעכב. (י"א).

דיני ק"ש - כוונה לצאת יד"ח תלויה במחלוקת אם מצוות צריכות כוונה. כוונת פירוש המילים ו"א שהיא מעכבת רק בפסוק ראשון, ו"א עוד חלק מפרשה ראשונה, ו"א עד סוף פרשה ראשונה, ובמקום שהכונה מעכבת אין לקרוא כשהוא מהלך. ולענין הפסק, בין הפרקים מותר לשאול או להשיב שלום מפני הכבוד, ו"א שמותר אף להשיב מפני הכבוד, ובאמצע הפרק מותר לשאול או להשיב מפני היראה, ו"א שמותר אף להשיב מפני הכבוד. יש מחלוקת במתני' אם צריך להשמיע לאזניו (וה"ה בברכה"ז ובמגילה, ולרב יוסף בכל הברכות יצא לכו"ע. ט"ו), וכן אם אפשר לקרות ק"ש בכל לשון, וכן אם יצא היכא שלא דקדק באותיותיה. הקורא למפרע לא יצא. צריך לקרות ק"ש עם תפילין, ואם אין לו יקרא ק"ש וכשיזדמנו לו ניחם. (ד"ד). אין לקרות ק"ש בשכיבה על הגב אלא צריך להטות על צידו, ובעל בשר מותר אף במוטה קצת. (י"ג). לב"ש בערב יטה ויקרא ובבוקר יעמוד, ולב"ה כל אחד קורא כדרכו, ואין להחמיר כב"ש. (י"א). קרא וטעה יחזור למקום שטעה, ואם אינו יודע היכן טעה, יחזור לתחילת הפרק שטעה, ואם הוא בין הפרקים יחזור לזהיה אם שמעו, ואם המשיך למען ירבו תולים שלא טעה. העוסק במצוה או הולך בדרך למצוה פטור מק"ש, חתן הכונס את הבתולה פטור מק"ש עד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה, ונחלקו במתני' אם יש רשות לחתן לקרות או דמחוי כיוהרא. טירדה שאינה של מצוה אינה פוסלת מק"ש, וכן אבל חייב בק"ש. אומן יכול לקרות ק"ש בראש האילן או הנדבך, אך צריך להפסיק ממלאכתו בזמן קריאת הפרשה הראשונה. פועלים חייבים בק"ש, בין בעושים במסחרם בין בעושים בסעודתם. (ט"ז). כל המאריך בד' דאחד מארבעים לו ימיו ושנותיו, ולא יאריך יותר מכדי המלכת הקב"ה למעלה ולמטה ובד' רוחות, ולא יחטוף בה'. (י"ג). אמר פסוק ראשון ונאנס בשינה יצא. (י"ג). צריך להפריד בין תיבות שאם לא יפריד יבלע אותיות, וכל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה מצננים לו גיהנום. (ט"ו). קרא וטעה יחזור לתחילת הפרשה, ואם נמצא בסוף פרשה יחזור לזהיה אם שמעו, ואם המשיך למען ירבו תולים שלא טעה. (ט"ז). אומן קורא ק"ש בראש האילן או הנדבך, ויפסיק ממלאכתו בקריאת פרשה ראשונה. פועלים חייבים בק"ש. (ט"ז). נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש. האומר שמע שמע הרי זה מוגנה, ואם אומר כל פסוק פעמיים משתקן אותו, ואם לא כיוון בראשונה מכים אותו עד שיכוון. (ל"ג).

זכירת יציאת מצרים - כתיב "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך", מכאן שחייבים להזכיר יציאת מצרים בכל יום, ו"א שבכל" מרבה גם לילה. אחת מהסיבות שתיקנו לומר פרשת ציצית זה בשביל להזכיר יציאת מצרים. ובביאת המשיח ו"א שלא יזכירו ניסי יציאת מצרים, ו"א שהם יהיו טפלים לניסים שיהיה אז. (י"ב). מי שמסתפק אם הזכיר יציאת מצרים חוזר. (כ"א).

סמיכת גאולה לתפילה - בשחרית יקרא ק"ש ואח"כ יתפלל, ובמעריב ו"א שקודם יתפלל. השכיבנו וד' שפתי תפתח אינם נחשבים הפסק. (ד). ו"א שאין אומרים ד' שפתי תפתח אלא במנחה, מפני שזה הפסק. (ט). כל הסומך גאולה לתפילה אינו זיוק כל היום.

דינים השייכים לקריאת שמע ושאר דברי קדושה

בעל קרי יש מחלוקת אם בעל קרי מותר בדברי תורה או לא, ויש מותרים שיקרא משניות שרגיל בהם בלא להאריך בטעמייהם, ועוד יש כמה דעות שמתירים לבעל קרי דברים מסוימים. לתנא דמתני' בעל קרי מהרהר ק"ש ואינו מברך את ברכות ק"ש, ועל המזון מברך רק לאחריו, (ואם נזכר באמצע לא יפסיק אלא יקצר, ואם נזכר באמצע קריאת התורה לת"ק יקרא במרוצה, ולר"מ לא יקרא יותר מוג' פסוקים), ולר"י מברך בפה, דאף דס"ל שבעל קרי אסור בדברי תורה, עשאן כהלכות דרך ארץ שבעל קרי מותר בהם. יש מחלוקת אם בעל קרי יכול לטבול בחמין. עוד יש מחלוקת אם מ' סאה בכלים מועיל, או שצריך דווקא בקרקע. ולענין תנינת ט' קבין, ו"א דמהני, ו"א שאין מוורין כך לרבים, ו"א שרק בחולה שראה קרי לאונסו מהני, ו"א חולה לאונסו פטור וחולה המרגיל בנתינה, ו"א שחולה לאונסו שבא ללמד לאחרים לא מועילה נתינה, ו"א שדין זה הוא רק בחולה המרגיל. (כ"ב).

ערוה - מי שערוותו לא מכוסה אסור באמירת דברים שבקדושה, ואפי' אם הוא בתוך מים צלולים אסורים, או שהערוה מכוסה בעששית (כ"ה): אסור, אבל במים עכורים מותר, אבל במים סרוחים לא יתכסה אא"כ הטיל לתוכם מים. (כ"ב). הרואה ערותו או ערות אחר אסור בדברים שבקדושה, ואם רק ליבו רואה את הערוה יש מחלוקת אם מותר, ולתפילה צריך לכסות את ליבו. (כ"ד). ואם עקיבו נוגע בערוה, לכו"ע אסור. (כ"ה). השוכב ליד אדם אחר ואין בגד מפסיק ביניהם, בבניו הקטנים (י"א ג' שנים לקטנה וט' לקטן, ו"א י"א לקטנה וי"ב לקטן) ובאשתו מותר, ובאחר יש מחלוקת, ואין בעיה במה שהעגבות נוגעות זו בזו. שער התחתון לא נחשב ערוה, ושער של אשה או שוק או קול או טפח מגולה היו ערוה. (כ"ד).

צואה וזמי רגלים - הנצרך לנקבו אל יתפלל, ואם התפלל ואינו יכול להשהות נקבו עד פרסה תפילתו תועבה. (כ"ג). צריך להרחיק ד' אמות מצואה כדי לומר דבר שבקדושה, (ואם הצואה לפניו או שיש לפניו בית הכסא ישן ואינו של פרסאי, אסור כמלוא עיניו. כ"ו). ואם התפלל בתוך ד' אמות של הצואה תפילתו תועבה. המפיח בתפילתו ימתין עד שיכלה הריח, ו"א שלפניו כן יתרחק ד' אמות ויאמר רבש"ע וכו'. (כ"ד). צואה המונחת על בשרו או המכניס ידו לבית הכסא, נחלקו בגמ' (כ"ה) אם מותר בדברים שבקדושה. ריח רע שיש לו עיקר, יש מחלוקת (כ"ה). אם צריך להרחיק ד' אמות מן העיקר, או ממקום שכלה הריח. וריח רע שאין לו עיקר, אסור רק בק"ש, ואם הריח ממנו אסור גם בדברי תורה. צואת כלבים וחזירים, ו"א שדינה כצואת אדם, ו"א דווקא כשנתנו עורות בתוכם. צואה עוברת אם מותר כנגדה בדברי קדושה, ופי' חזיר כצואה עוברת. צואה שיבשה אינה אסורת, ונחלקו בגמ' מה השיעור בזה. צואה בעששית אע"פ שנראית אינה אסורת. (כ"ה). ובמי רגלים, מדאורייתא אין האיסור אלא כנגד העמוד, ורבנן גזרו שירחיק ד' אמות, ואם מים שותתין על ברכיו באמצע התפילה פוסק עד שיכלו המים, ונחלקו בגמ' אם צריך לחזור לראש בשהה כדי לגמור את כולה. (כ"ג). האיסור במי רגלים ו"א כל זמן שרישומן ניכר, ו"א בטופח, ו"א בטופח ע"מ להטפוח. (כ"ה). אם הטיל מים לתוך המי רגלים אינם אסורים, ו"א שצריך רביעית, ואם שם מים לפני המי רגלים ו"א שדי בכל שהוא. (כ"ה). אסור להרהר בדברי תורה במבואות המטונפות, ו"א שבמהלך מותר. (כ"ד). ספק צואה אסורה, ספק מי רגלים מותרים, ו"א שבבית אף ספק צואה מותרת. (כ"ה). צואה כל שהוא מבטלה ברוק ו"א ברוק עבה. צואה בגומה מניח סנדלו עליה, ואם היא דבוקה יש ספק אם אסורת. (כ"ה). גרף של רעי ועביט של מי רגלים אסורים אע"פ שאין בהם כלום, ונחלקו ת"ק ורשב"ג מה הדין כשמיטה מפסיקה בינו להם. (כ"ה).

קדושת התפילין - אסור לעשות צרכיו עם התפילין, ולהשתין יש מותרים ויש אסורים. וצריך לחלוץ את התפילין ד' אמות לפני שנכנס לעשות צרכיו. אסור לישון עם התפילין אפי' שינת עראי. הנכנס לסעודת קבע חולץ התפילין ומניחם על השלחן. סודר שמניחם אם בו תפילין אסור להניח בו מעות, ואם זימנו לכך ולא הניח בו עדיין, זה תלוי במחלוקת אם הזמנה מילתא או לא, ואם הניח באקראי מותר להניח שם מעות. אסור להניח התפילין במיטתו תחת מרגלותיו, ותחת מראשותיו יש מחלוקת אם מותר לעשות כך כשאשתו עימו או לא. אסור לתלות את התפילין ברצועה, ויש אסורים גם בקציצה, ועם הכיס מותר לתלות. (כ"ג). מי ששכח ונכנס עם תפילין לבית הכסא, יניח ידו על התפילין עד שיגמור עמוד ראשון מפני הסכנה. (כ"ה). אסור לשמש מיטתו בחדר שיש בו ספר תורה או תפילין, ואם הניחם בשני כסויים וכסוי אחד אינו מיוחד להם או שעשה מוחיצה מותר. (כ"ה).

תפילה

זמני התפילות - תפילות אבות תיקנום, ו"א שתיקנום כנגד תמידים. (כ"ו). תפילת שחרית עד חצות, ו"א עד ד' שעות. תפילת מנחה עד הערב, ולר"י עד פלג המנחה, ודעבד כמור עבד. ערבית זמנה כל הלילה, ולר"י זמנה כבר מפלג המנחה. מוסף זמנה כל היום, ו"א עד אחרי ז' שעות, ומ"מ המאחר נקרא פושע. מי שלא התפלל יכול להשלים תפילתו בתפילה שאחריה, ואם לא התפלל במזיד אינו יכול להשלים. (כ"ו). מנחה קודמת למוסף, וא"כ הולך לעבור זמן מוסף. (כ"ז). המתפלל מעריב בערב שבת מפלג המנחה, אסור

בעשית מלאכה, ואם טעה וחשב שזה לילה מותר במלאכה וצריך לחזור ולהתפלל, וציבור שטעו אין מטריחים אותם לחזור ולהתפלל. (כ"ז:).

תפילת שמונה עשרה – מותר להתפלל בדרך, ויתפלל תפילה קצרה (הבינו). (ג.). אבא בנימין היה נזהר לא לעשות דברים לפני התפילה. המתפלל צריך שלא יאמר המלך בקדוש והמלך המלשט. (ב.). מי שאין לו מים לרחוץ ידיו מקנה בירור או עפר, ואין לחזור אחרי מים לק"ש שמא יעבור הזמן, אבל לתפילה יחזור. (ט"ו.). אין להתפלל בראש האילן או הנדבך אף אם הוא אומן, אבל בראש אילן זית או תאנה מותר אם הוא עוסק שם במלאכה, ובשאר האילנות יורד למטה ומתפלל, ובעל הבית גם בבית ותאנה יורד למטה ומתפלל, דאין דעתו מיושבת עליו, והוא אינו מושועבד למלאכה. פועלים מתפללים מעין שמונה עשרה, ואין יורדים לפני התיבה לעשות ש"ן מפני שזה ביטול מלאכה יותר מדאי, ואין נושאים את כפיהם, ופועלים העושים בסעודתם ואינם מקבלים שכר מלבד סעודתם, או כשבע"ב מיסב עמם, מתפללים שמונה עשרה. (ט"ז.). נשים ועבדים וקטנים חייבים בתפילה (ובמזוזה ובברכת המזון ובקידוש, ופטורות מתפילין. כ.). מי שמיסופק עם התפלל, לרבי אלעזר אינו חוזר דתפילה דרבנן, ולרבי יוחנן חוזר, דהלאוי יתפלל אדם כל היום, אמנם אם יודע שהתפלל אין לו לחזור ולהתפלל ואפי"ה השניה בציבור, ואם התחיל מפסיק אפי"ה באמצע ברכה. ומי שיכול לחזר דבר תפילה השניה יכול לחזור ולהתפלל. (כ.). טעימה מותרת לפני מוסף ומנחה. (כ"ח.). אסור לשבת בתוך ד' אמות של המתפלל. (לא.). גדולה תפילה יותר ממועדי טובים וקרבתנות. מיום שחרב ביהמ"ק נעלו שרי תפילה, ושערי דמעות לא נעלו. כל המאריך בתפילתו אינה חוזרת ריקם. (ל"ב:).

נוסח התפילה – הגמ' (כ"ח:) מבארת כנגד מה תיקנו י"ח ברכות בתפילה זו בשבת וט' בראש השנה וכו"ד בתענית. ש"ן שטעה אין מעלים אותו, אא"כ טעה בברכת הצדוקים ולא התחיל בה, ואם הוא צדיק יש מחלוקת אם חוששים שנעשה רשע או לא. המהלך במקום סכנה מתפלל תפילה קצרה, והיינו הושע ד' את עמך, וי"א נוסחאות אחרים, ואין אומר בה ג' ברכות ראשונות וג' אחרונות. לרבי יהושע מתפללים מעין שמונה עשרה, ולר"ע יעשה כך רק אם אין שגורה תפילתו בפיו, וי"א שיתפלל מעין כל ברכה, וי"א ג' ראשונות ואחרונות וברכת הבינו הכוללת כל האמצעיות, אביי לייט על המפפל הבינו, אין מתפללים הבינו בימות הגשמים ובמוצאי שבת. תפילת הבינו במעומד, וכשמגיע לביתו א"צ לחזור ולהתפלל, משא"כ בתפילה קצרה. (כ"ט.). אפשר להוסיף בקשות בתפילה אחרי התפילה. לא יוסיף לומר יותר מהגדול הגבור והנורא. (ל"ג:).

טעות בתפילה – טעה והתפלל תפילת הול בשבת גומר את הברכה. (כ"א.). טעה ולא אמר משיב הרוח בתחית המתים, או יעלה ויבוא (י"א דווקא ביום. ל:), חוזר, ואם לא אמר ותן טל ומטר בברכת השנים יאמרנה בשומע תפילה, ואם לא אמר שם חזר. ואם לא אמר הבדלה בחזון הדעת אינו חוזר. וביז"ט שאחרי שבת י"א לומר ותדעיננו. (ל"ג.). ש"ן שטעה יעבור אחר תחתיו ולא יסרב באותה שעה ויתחיל מתחילת הברכה שהוא טעה. הש"ן לא יענה אמן אחר הכהנים כדי שלא יתבלבל, ואם אין עוד כהן לא ישא כפיו אא"כ הוא מובטח שיחזור לתפילתו. (ל"ד.). טעה בתפילה חוזר לתחילת הברכה, וג' ראשונות או אחרונות נחשבות כברכה אחת, וי"א שבאמצעיות חוזר לאתה חונן. (ל"ד:).

מונה וכבוד וצורת התפילה – יש להתפלל במקום נמוך, דאין גבהות לפני המקום. צריך לכוון רגליו זו לזו. אסור לאכול לפני התפילה. (י:). אסור להשיכם לפתח חבירו לשאל בשלומו לפני התפילה, או לעשות הפציו לפני התפילה. (י"ד.). אסור לאחוז בזמן התפילה או תפילין וס"ת ומעות וקערה וככו, כיון שליבו עליהם שלא יפלו. (כ"ג.). אין לגהק או לפהק באמצע התפילה, ולא ירוק על הקרקע אלא מבליעו בטליתו. אין להשמיע או להגביה קולו בתפילתו, ואם אינו יכול לכוון בלחש, מותר להגביה רק אם הוא מתפלל ביחידות. (כ"ד:). הרוכב על החמור א"צ לרדת ממנו כדי להתפלל, וי"א שאם יש לו מי שיאחז את החמור צריך לרדת. יכוון פניו כנגד ארץ ישראל וירושלים ובית המקדש וקודש הקדשים, ומי שאינו יכול לכוון פניו יכוון ליבו כנגד קודש הקדשים. צריך לכוון עד שיתפקקו חוליות שבשדרה, וי"א עד שיראה איסר כנגד ליבו, ואם אינו יכול יכופף ראשו. (כ"ה:). ויכרע רק באבות ובהודאה בתחילה ובסוף. (ל"ד:). העושה תפילתו קבע (כמשאוי, לא בלשון תחנונים, אינו יכול לחזר בה, אינו מתפלל עם דמדומי חמה), אין תפילתו תחנונים. (כ"ט:). צריך לשהות מעט בין תפילה לתפילה. (ל:). אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש, ולא מתוך זין או הלכה הצריכה עיון, אלא מתוך הלכה פסוקה, ולא מתוך עצבות או עצלות או דחוק או שיהיה או קלות ראש, אלא מתוך שמחה של מצוה (ל:). המתפלל צריך שיכוון ליבו לשמים. לעולם יתפלל בבית שיש בו חלונות. שיכור אסור להתפלל, ואם התפלל הרי הוא כעובד ע"ז. המתפלל צריך שיחתוך בשפתיו. (ל"א.). לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל. (ל"ב:). אין לבקש צרכיו בג' ברכות ראשונות או אחרונות. (ל"ד:). אין להפסיק באמצע התפילה אלא במקום סכנה. (ל"ג.). מי שאינו יכול לכוון בכל התפילה, לכל הפחות יכוון באבות. המתפלל בבקעה הרי הוא חצוף. (ל"ד:).

תפילה בבית הכנסת ובציבור – מי שיוצא להתפלל לפני חבירו בבית כנסת שבשדה טורפין לו תפילתו בפניו. (ה:). עשרה שמתפללים קדמה שכינה ואתיא. (ו:). ואם הקב"ה בא ולא מוצא עשרה מיד הוא כועס. (ו:). אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת והקב"ה מצוי שם. הרגיל לבוא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקב"ה שואל עליו, ואם הלך לדבר הרשות אין נכון מפני שהיה עליו לבטוח בד'. כל הקובע מקום לתפילתו אלוקי אברהם בעזרו. (ואויביו נופלים תחתיו. ז:). ראוי להתפלל במקום הלימוד. מצוה לרוץ לבית הכנסת, וביציאתו אסור לפסוע פסיעה גסה. המתפלל אחורי בית הכנסת ואין פניו לבית הכנסת נקרא רשע. התפילה עומדת ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בה. מי שאינו יכול לבוא לבית הכנסת או לכנס מנין בביתו יתפלל בשעה שהציבור מתפללים. (ז:). אין הקב"ה מואס בתפילת רבים. מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס בו להתפלל, נקרא שכן רע

וגורם גלות לו ולבניו. המשכים ומעריב לבית הכנסת יאריך ימים. לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים לבית הכנסת ואח"כ יתפלל. אין לעבור אחורי בית הכנסת בזמן התפילה, אא"כ יש פתח אחר או בית כנסת אחר או שנושא משה או מניח תפילין. (י:). הנכנס לבית הכנסת ומוצא ציבור שמתפללים, לא יתחיל להתפלל אא"כ יכול לגמור לפני שיגיעו למודים, וי"א שצריך לסיים לפני קדושה. אין מפסיקים באמצע התפילה למודים וקדושה ואיש"ר, וי"א שלאיש"ר מפסיקים. (כ"ב:). אסור להקדים תפילתו לתפילת הציבור כשהוא בציבור. (כ"ח:). אסור לצאת באמצע קריאת התורה, ובין גברא לגברא מותר, ורב פפא היה הופך פניו ולומד. (י:). יש מחלוקת אם עדיף תפילה בדרך עם סמיכת גאולה לתפילה, או תפילה בבית שיכול לכוון ליבו כראוי. (ל:). י"א שאין מתפללים מוסף אלא בציבור, וי"א אף ביחיד. (ל:). המשכים ונמנה עם עשרה ראשונים, נוטל שכר כנגד כולם. (מ"ז:).

תפילות שונות – ראוי להתפלל על אשה תורה מיתה נוחה ושיהיה לו בית הכסא סמוך. (ה:). היוצא לדרך מתפלל תפילת הדרך, אחרי שכבר יצא, ועד פרסה, ויאמרנה מעומד אם יכול ובלשון רבים. (ל:). הצועק לשעבר הרי זו תפילת שוא. הגמ' (ס.) מביאה על מה יתפלל בכל שלבי העיבור, וכשהוא נכנס לדרך או לבית המרחץ או להקיז דם. הנכנס לישן קורא ק"ש ומברך ברכת המפיל. בשחרית מברך ברכות השחר הנותן לשכניו בינה וכו'. (ס:).

עוסק במצוה (שמירת המת, נושאי מיטת המת, חפירת קבר למת), או הולך למצוה, פטור מכל המצוות. הטרוד בטירדה דמצוה (בחרו הנושא את הבתולה עד מוצאי שבת אם לא בעל) פטור מק"ש. (י"א. ט"ז. י"ח:).

הלכות אבילות – אבל פטור מתפילין ביום הראשון. (י"א.). ואסור ברחיצה, ור"ג רחץ בלילה הראשון דסבר אנינות לילה דרבנן ולא גזרו באיסטניס. אין עומדים על עבדים בשורה, ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ותחנומי אבלים, אלא אומרים המקום ימלא חסרונך, וי"א שבעבד כשר יאמר הוי איש טוב וכו'. (ט"ז:). אונן (י"א רק אם מוטל עליו לקבור את מתו) פטור מק"ש ותפילה וכל המצוות, ואסור בבשר ויין, ואינו מברך ואינו מזמין או מצטרף לזימון, ובשבת דינו ככל אדם, וי"א שנוהג אבילות בדברים שבצינעא. (י"ז:).

כבוד המת – אין אומרים בפני המת אלא דבריו של מת, ויש מחלוקת אם מותר לדבר במילי דעלמא. (ג:). אסור לאכול בפני המת, ואם אין לו מקום אחר יעשה מחיצה, ואם אינו יכול יחזיר פניו, ולא יסב. (י"ז:). אסור ללכת עם תפילין או לקרות בס"ת בתוך ד' א' של מת, או ללכת כשהציצית נגרת על הקברים. כל הרואה את המת ואינו מלווה עובר משום לועג לרש. (י"ח:). המתים יודעים מהנעשה בין החיים, ומספרים זה עם זה. (י"ח:). המספר אחר המת כאילו מספר אחר האבן, אבל המספר אחר ת"ח הקב"ה תובע ביקרו. (י"ט:). אין מוציאין את המת סמוך לזמן ק"ש, ואם התחילו אין מפסיקים, ובאדם גדול מותר. (י"ט:).

ברכות

אסור לאדם להנות מהעוה"ז בלא ברכה, וזה המקור לחיוב ברכה. (ל"ה:). הלהכה מברך ואח"כ בוצע, וי"א שיכול לבצוע לפני הברכה, וי"א שישאמו לבצוע עם סיום הברכה. (ל"ט:). אין להפסיק בין הברכה לאכילה בדבר שאינו מענין האכילה. (מ:). הכניס משקין לפיו ושכח לברך, בולעם, ובאוכלין שאינם נמאסים יוציאם ויברך. (נ:).

חילוקי הברכות – דברים שאין גידולם מן הארץ ברכתם שהכל (מ:). פירות הארץ ברכתם האדמה, (ולר"י מברך על הירקות בורא מיני דשאים). פירות העץ ברכתם העץ. יין ברכתו הגפן. (ל"ה:). ה' מיני דגן כשאינם פת ברכתם מזונות, ופת ברכתה המוציא. בירך על פירות האילן האדמה, או שהכל על כל הפירות יצא, ואם בירך העץ על פירות האדמה לא יצא, ואם בירך שהכל במקום המוציא או הגפן, נחלקו ריו"ח ורב הונא אם יצא. (מ:). המריח צריך לברך, ויש בזה כמה סוגי ברכות, עצי בשמים, עשבי בשמים, מיני בשמים, הנותן ריח טוב בפירות. (מ"ג:). לר"ג ז' המינים מברך אחריהם ברהמ"ז, ולרבנן מעין שלש. (מ"ד:).

ברכה על מינים שונים – דלעת חיה ברכתה שהכל. צנון רך ברכתו האדמה. מאכל שעיקר אכילתו בצורה מסוימת ובא לאכול אותו בצורה אחרת, מברך עליו ברכתו הראויה כפי עיקר אכילתו. (ל"ו:). כמהין ופטירות ברכתם שהכל. (מ:). יין שאינו מזוג, לר"א מברכים עליו העץ, ולרבנן הגפן. (נ:). אין מברכים על בשמים שלא נעשו לריח טוב. (נ"ג:).

ברכה על ה' מיני דגן – ה' מיני דגן שעשאם פת מברך עליהם המוציא וברכת המזון, ובלאו הכי מברך עליהם מזונות ומעין שלש. תערובת שיש בה מה' מיני דגן ברכתה מזונות. קמח חטים ברכתו האדמה וי"א שהכל. קמח שעורים מברכים עליו שהכל. מאכל שעיקר אכילתו בצורה מסוימת ובא לאכול אותו בצורה אחרת (ל"ו:). פת מאורז ודוחן יש מחלוקת אם ברכתה המוציא וברהמ"ז, או מזונות ומעין שלש וי"א בורא נפשות. הכוסס חיטה כמות שהיא מברך האדמה, ולר"י בורא מיני זרעים. פרוזי לחם שבישלם או זיבקים יחד, פעמים ברכתם מזונות ומעין שלש, ופעמים ברכתם המוציא וברהמ"ז. (ל"ז:). פת הבאה בכיסנין יש מחלוקת אם ברכתה מזונות או המוציא, ואם קבע עליה סעודה מברך עליה ברהמ"ז. (מ"ב:).

כללים בברכות – דבר שהוא מזיק ואין ממנו הנאה אין מברכים עליו. (ל"ו:). האוכל שני דברים שאחד עיקר ואחד טפל, מברך על העיקר את ברכתו ופוסט את הטפל. (מ"ד:). ירקות שבישלם, מברך עליהם את ברכתם הראויה בצורה שכן דרך לאוכלם, ושהכל באופן השני, (ועל מי הבישול מברך כמו על הירק. ל"ט:). אין מברכים ברכה אחרונה אלא באכל כזית. (ל"ח:). מי פירות ברכתם שהכל, ופירות כתושים נשאר ברכתם הראשונה, (ל"ח:). דברים הבאים בתוך הסעודה, אם באים מחמת הסעודה ברכת הפת פוטרם חוץ מאת היין. (מ"א:). מי שגמר לאכול והסיה דעתו מלאכול עוד, אסור להמשיך לאכול מכח הברכה

הראשונה. (מ"ב). כל ברכה פוטרת כל מה ששייך לאותה אכילה, והגמל מביאה בזה חילוקי דמים מה שייך לאותה אכילה. אין אחד מוציא את חבירו בברכה א"כ קבעו לאכול יחד. ומ"מ בשותים יין באמצע הסעודה כל אחד יברך לעצמו מפני שאין בית הבלעיה פנוי. (מ"ב). שותה יין ושינה מקומו צריך לחזור ולברך. (ג"ט). אין לקצר ברכות ארוכות או להאריך בקצרות או לחתום בברכה בלא חתימה או שלא לחתום בברכה עם חתימה. (י"א). יש כמה שיטות על מה צריך לברך ברכות התורה. (י"א: י"ג). ברכה שבזמן הזכרת שם ומלכות חשב לברך ברכה אחרת וסיים כדון, אם בדיעבד יוצא גם בברכה שרצה לברך יצא, ואם לאו יש בזה ספק. וביוצא אור או במעריב ערבים שם טעה ביניהם וסיים כדון יצא, ואם פתח כדון וסיים שלא כדון לא יצא. (י"ב). המשנה נוסח הברכה, כגון שאמר כמה נאה פת זו ברוך המוקדם שבראה, נחלקו ר"מ ורבי יוסי אם יצא יד"ח. ברכה שלא הזכיר בה שם אינה ברכה, ונחלקו רב וריו"ח אם גם הזכרת מלכות מעכבת בברכה. (מ). (מ"ב).

דיני קדימה - נחלקו ר"י ורבנן מה קודם, חביב או מין שבעה, ויש ב' לישנות בגמ' אם הנדון הוא דווקא בברכותיהם שוות מה יפטור את המין השני, או שהנדון הוא גם באין ברכותיהם שוות מה להקדים. המוקדם בפסוק של שבעת המינים קודם לברכה, והפירות המנויים אחרי ארץ בתרא זה מניין חדש לקדימה, ז' מינים קודמים לשאר פירות, ברכת העץ והאדמה קודמים לשהכל. י"א שחביב קודם למעלת שבעת המינים. (מ"א). ריו"ח ורב הונא נחלקו במעלת שלם וגדול. (ל"ט).

ברכת המזון - האוכל כדי שביעה חייב בברכת המזון דאורייתא, דכתיב "ואכלת ושבעת וברכת". (כ"א). ומדרבנן חייב בכזית לר"י ובכביצה לר"מ. (מ"ט). ברכת הטוב והמטיב לרוב השיטות אינה דאורייתא. (מ"ו). הגמ' (מ"ח): מבארת מי תיקן את ד' הברכות. שבת ומועדים צריך להזכיר בברכת המזון, ואם שכח וזכר לפני הטוב והמטיב יברך שם ברוך שנתן וכו', ואם המטיב, בברכה שניה, ומלכות בית דוד מעכבת בברכה שלישית. (מ"ט). צריך פועלים שמקבלים שכר אוכלים פיתם, ואין מברכים לפניה, ולאחריה מברכים ב' ברכות, ברכה ראשונה כתיקונה, ובשניה מתחיל בברכת הארץ וכולל עמה ברכת בונה ירושלים, ואם מקבלים רק אוכל או שבעה"ב מיסב עמהם מברכים ברהמ"ז. (ט"ז). נשים ועבדים וקטנים חייבים בברכת המזון, והגמל מסתפקת אם חיובם דאורייתא, ונ"מ אם יכולים להוציא אנשים, ואם האנשים אכלו פחות מכדי שביעה שזה חיוב דרבנן יכולות הנשים להוציאם. (כ). יש לברך בישיבה, ויש חולקים. (נ"א). כוס של ברכה טעון הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ, ויתנו לכוס חי, וימלא הכוס, וי"א שטעון גם עיטור, והוספה בברכת הארץ, ועיטוף, ויטלנו בשתי ידי ויחזיקו רק ביד ימין, ויגביהו טפה, ויתן בו עיניו בזמן הברכה, ואין משיחין משעה שאחזו, ומשגרו לאשתו. (נ"א). מי שאכל והלך במקומו בלא לברך, אם יצא במזיד צריך לחזור למקומו ולברך, ובשוגג לבי"ש יחזור ולבי"ה יברך במקום שזכרו. אפשר לברך עד שיתעכל המזון שבמעיו, לריו"ח היינו כל זמן שלא חזר להיות רעב, ולר"ל כל זמן שהוא צמא מחמת אכילתו, או בד' מילין (תלוי אם אכל הרבה או מעט). י"א שסיכת הידים לפני ברהמ"ז מעכבת. (ג"ג).

זימון - ג' שאכלו כאחד חייבים לזמן, ובשניים יש מחלוקת אם רשאים לזמן, ומ"מ לכו"ע שלשה שיצא אחד מהם לשוק צריכים לקרוא כדי לזמן איתו. (מ"ה). נוסח הזימון הוא נברך שאכלנו משלו, והם עונים ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו. עשרה המזמנים מוספים לומר אלו קיניו בזימון, ולר"ה"ג במאה מוספים לומר השם, ובאלף מוספים אלו קיני ישראל, ובריבוא מוסף אלו קיני נבקות יושב הכרובים. העונים עונים בנוסח של המזמון, (מ"ט: ג). נשים ועבדים מזמנים לעצמם. אחד מפסיק לענות לשניים, אבל אחד אינו חייב להפסיק. מי שלא אכל יענה ברוך ומבורך. (מ"ה). נחלקו רב נחמן ורב ששת אם ברכת הזימון היא עד נברך שאכלנו משלו, או עד סיום ברכת הון. (מ"ו). מי שאכל דבר איסור אינו מצטרף לזימון, אפי' בדבר שאיסורו מזדבן. (מ"ז). שמש מצטרף לזימון אם אכל כזית. נכרי אינו מצטרף, כותי מצטרף, אין מזמנים על עם הארץ. קטן פורח מצטרף לזימון. (מ"ז). מעיט שאכלו ירק מצטרפים לזימון. (מ"ח). אחד משלשה שלא זימן, יכולים לזמן אחרי שסיים, אבל הוא לא יוצא יד"ח, דאין זימון למפרע. כמה שאכלו יחד אין להם רשות ליחלק באופן שיברכו בלא זימון, או בלא זימון עשרה אם הם עשרה, וי"א שאף בישוב לאוכל ולא התחילו אין רשאים ליחלק, וי"א שאף ג' מוג' חבורות של זימנו (דאם כבר זימנו פרח זימון מינייהו) אין רשאים ליחלק. שתי חבורות שאוכלות בבית אחד מצטרפות ברואים אלו את אלו או ע"י שמש.

מחלוקת ב"ש וב"ה בסדרי הברכות והסעודה - לב"ש מברך על קידוש היום לפני ברכת הגפן, ובהבדלה הגפן קודם, ולב"ה אף בקידוש הגפן קודם, והלכה כב"ה. (נ"א). ברכת המזון והבדלה, לר"מ לב"ש הסדר הוא נר מזון בשמים והבדלה, ולב"ה נר ובשמים מזון והבדלה, ולר"י המזון תחילה והבשמים בסוף לכו"ע, אלא שלב"ש מאור קודם לבשמים, ולב"ה בשמים קודמים למאור, וכן נהגו. אם יש להם רק כוס יין אחת לאחר המזון, אם ברכת המזון טעונה כוס, לב"ה יברך ברהמ"ז על המזון ואח"כ על היין, ולב"ש אם יש ככוס מעט יותר מהשיעור יברך תחילה על היין ויטעם מעט ביזו כדי שלא יפגום. ולרבי חייא דעת ב"ש שברהמ"ז אינה טעונה כוס, וממילא שותה את כל הכוס ואח"כ מברך ברהמ"ז. הרוצה לשתות יין לפני אכילת פת, לב"ש יטול ידיו לפני מזיגת הכוס, ולב"ה ימזוג את הכוס ואח"כ יטול ידיו, ונחלקו באיזה אופן יותר יש לחוש לטומאה. מפה שמקנח בה ידיו, ל"ש יניחה על השלחן, ולב"ה על הכסת, וגם בזה נחלקו באיזה אופן יותר יש לחוש לטומאה. לב"ש מכבדים את הבית ואח"כ נוטלים מים אחרונים ולב"ה נוטלים לידיים ואח"כ מכבדים את הבית.

בואר מאורי האש - בהבדלה יש לברך בואר מאורי האש על האש, וצריך לברך דווקא על נר ששבת ממלאכה האסורה בשבת, ואין לברך אלא על נר שהודלק לאורה, ולא אם הודלק לכבוד (מתים), בית הכנסת באופנים מסוימים, או לבישול וכדו'. יש מחלוקת אם צריך

להנות מהנר בפועל, או שצריך רק נר שאפשר להנות מאורו אם היה קרוב. אין מחזירים אחר ברכה זו. (ג"ג).

ברכות הראיה - היוצא ביומי ניסן ורואה אילנות מלבליים מברך ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וכו'. (מ"ג). הרואה מקום שנעשו בו ניסים לישראל אומר ברוך שעשה ניסים לאבותינו במקום הזה, ויחיד שנעשה לו נס רק הוא מברך. (נ"ד). הרואה אשתו של לוט מברך ברוך דייך האמות, ועל לוט מברך ברוך זוכר את הצדיקים. יורדי גום, הולכי מדברות, הולה שנתרפא, יוצא מביית האסורים, צריכים לברך לפני עשרה ברוך לפני חסידים טובים, (והגמל) דנה אם צריך ששניים מהעשרה יהיו רבנן. (נ"ד). הרואה גומה זרה אומר ברוך שנתן ארץ אפים לעוברי רצונו. מקום שנעקרה ממנו עכו"ם, אומר ברוך שעקר עכו"ם מארצנו, וכשם שנעקרה וכו'. על חורבות בבל - שייך לברך ה' ברכות, על חורבן בבל הרשעה, על חורבן בית נבוכדנצר הרשע, שעשה ניסים על כבשן האש של חנניה מישאל ועזריה, ברוך שנתן ארץ אפים לעוברי רצונו על מרקוליס, וברוך אומר ועושה גזר ומקיים על מקום שנטלים ממנו עפר. (נ"ז). על אוכלוסי ישראל והיינו ס' רבוא מברך חכם הרזים (ולחלן נ"ט. איתא שבירכו על חכם החשוב כס' רבוא חכם הרזים). על אוכלוסי עכו"ם אומר בושא אמכם. על חכמי ישראל מברך ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, ובחכמי עכו"ם מסיים לבשר ודם. על מלכי ישראל מברך ברוך שחלק מכבודו ליראיו, ובמלכי עכו"ם, ברוך שחלק מכבודו לבריותיו. (נ"ח). הרואה בתי ישראל בישובם, אומר מציב גבול אלמנה, ובחורבנם - דייך האמת. בתי עכו"ם בישובם - בתי גאים יסח' ד', ובחורבנם - קל נקמות ד' וכו'. הרואה ארץ ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין וכו', קברי עכו"ם - בושא אמכם. הרואה את חבירו לאחר ל' יום, מברך שהחיינו, ולאחר י"ב חודש מברך מחיה המתים. הרואה בריות משונות מברך ברוך דייך האמת. הוראה בריות טובות ואילנות טובות מברך שכה לו בעולמו. על זיקין זזועות קעמים רוחות ברקים מברך שכוחו וגבורתו מלא עולם ועושה מעשה בראשית. (נ"ח). הרואה קשת בענן י"א שיפול על פניו, ולבני מערבא לא יעשה כך דמזיח כמשתחוה לקשת, אלא יברך זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו. ברכת עושה מעשה בראשית יברך על הרים, גבעות, ימים, נהרות, מדברות, (לאביי יכול לברך שכוחו וגבורתו מלא עולם, ולרבה הכא לא שייך לברך שכוחו וגבורתו מלא עולם מפני שכל אחד במקומו), רקיע בטהרות, חמה בתקופתה, לבנה בגבורתה, כוכבים במסילותם, מזלות כסדרם, נהר פרת (מבי שבור ולמעלה, דשאר הנהר שינו את מקום הילוכו) ודגלת (מבי שבור ולמעלה, כנ"ל). (נ"ט). הרואה את הים הגדול לפרקים (ל' יום) מברך ברוך שעשה את הים הגדול. (נ"ט).

ברכות הזדאה - מי ששמעו שירדו גשמים מברך הטוב והמטיב, ומי שראה שירדו גשמים, ללישנא קמא אם ירדו הרבה מברך הטוב והמטיב, ואם ירדו מעט יאמר מודים אנחנו לך על כל טיפה וכו'. וללישנא בתרא אם אין לו קרקע יאמר מודים, ואם יש לו קרקע בשותפות יברך הטוב והמטיב. על טובה שלו (בית חדש וכלים חדשים) מברך שהחיינו, ואם יש לו שותפים מברך הטוב והמטיב, לל"ק יש מחלוקת אם לברך כשיש לו גבול כלים, ולל"ב המחלוקת היא רק כשגם את הראשונים הוא עצמו קנה. על בן זכר מברך הטוב והמטיב, ואם מת אביו מברך הטוב והמטיב רק אם יש עוד יורשים, (ובתחילה מברך ברוך דייך האמת), וכן על שינוי יין מברך הטוב והמטיב רק אם יש עמו עוד שותפים. (נ"ט). רעה שבעתיד יהיה לו ממנה טובה מברך עליה דייך האמת, וטובה שיהיה מחמתה רעה מברך עליה הטוב והמטיב. (ס). חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה. (ס).

עניינים שונים

דיני קדשים - קדשים שנאכלים ליום אחד, מדאורייתא זמנם עד עלות השחר, ומדרבנן רק עד חצות. הקטר חלבים ואברים זמנם עד עלות השחר. כהנים שטבלו מותרים באכילת תרומה מצאת הוכבים, אע"פ שמביאים קרבנותיהם בבוקר. (ב'). לראב"ע זמן אכילת פסח עד חצות, ולר"ע עד עלות השחר.

דינים שונים - אסור להכנס לחורבה מפני חשד (ביחיד או בפרוצה ובשדה מותר) מפני מפולת (בחורבה ישנה) מפני מזיקים (באחד או במקומם). (ג). לעולם ישלים אדם פרושיותו עם הציבור שניים מקרא ואחד תרגום, ולא יקדים ולא יאחר. כל האוכל בט' תשרי כאילו התענה תשיעי ועשירי. צריך להזהר לשחוט בעוף את הורידים. אין לחתוך בשר על גב היד. אין לשבת על מיטת ארמית (י"מ כפשוטו שמוא הכניסה תינוק מת מתחת המיטה, וי"מ לא ללכת לישון לפני ק"ש, וי"מ לא לישא גיורת. (ח). אסור לישן פרקדן, ואם מטה על צידו מותר. (י"ג). י"א שמותר להפסיק בהלל כמו בק"ש, ולרבה בימים שגומרים את ההלל מותר רק בין הפרקים, וכשאין גומרים את ההלל מותר מפני הכבוד אף באמצע הפרק. (י"ד). השריו בתענית מותר לטעום ולפלוט עד רביעית. הטועם א"צ לברך. (י"ד). המולך עצמות או ס"ת לא יניחם בשק עור ויתלם ע"ג חמור וירכב עליהם, א"כ מתירא מפני נכרי או ליסטים. (י"ה). מצוה דאורייתא אינה נדחית מפני כבוד הבריות, אלא לפעמים בשב ואל תעשה, ואיסור דרבנן נדחה מפני שחכמים לא העמידו דבריהם במקום כבוד הבריות. (י"ט). י"א שכל העולה מבבל לא"י עובר בעשה. (מ"ד). היושב בתענית בשבת קורעים לו גזר דין של ע' שנה, אמנם צריך לחזור ולהתענות. (ל"א). צלף לב"ש הוא ספק פרי ספק ירק, ולב"ה הוא ודאי פרי, ונ"מ לענין ערלה. דבר שהוא אינו חלק מהפרי אלא שומר על הפרי יש בו ערלה, אפי' אם הוא נופל לפני תלישת הפרי, אמנם היכא שאם יטלו את השומר לא ימות הפרי אינו נחשב חלק מהפרי. אסור לקצוץ בשביעית אילנות שיש עליהם פירות. (ל"ו). אל יצא אדם יחידי בלילה. (מ"ג). העונה אמן לא יגביה קולו יותר מהמברך. (מ"ה). העונה אמן אחר ברכתו הרי זה מגונה, מלבד אחרי ברכת בונה ירושלים שבברכת המזון. (מ"ה). בעה"ב שיש לו אורחים, הוא יבצע על הפת, ולענין ברכת המזון נחלקו בגמ' אם הבוצע יברך או האורח. (מ"ו). מים ראשונים מתחילים מן הגדול, מים אחרונים מן הקטן, ובחמשה האחרונים יהיה הגדול ראשון להם. (מ"ו). אין המסובים רשאים לטעום לפני הבוצע. (מ"ז). המשחרר עבדו עובר בעשה, ורק לצורך מצוה דרבים מותר. (מ"ז). יש מחלוקת אם מותר להשתמש בפת לשאר דברים, ואסור להמאס אוכלין.

(ג.) אין ליטול החלוק בשחרית מיד השמש, או ליטול ידים מומי שלא נטל, או לעמוד לפני הנשים כשהזרות מלוית המות. (ג"א.) אין עונים אמן אחרי תינוקות הלומדים לברך. (ג"ג.) אין ללכת אחרי אשה ואפ"ל היא אשתו, ואם נזדמנה לו ילך לצדדים. אסור להסתכל באשה כדי להנות. (ס"א.) אסור להקל ראשו או להפנות כנגד קודש הקדשים, ונחלקו בגמ' באיזה מקומות ואופנים הדבר אסור. (ס"א:.) אין נפרעים מעומד ואין מקנחים בשמאל. אין להפנות קרוב לבני אדם הרואים. (ס"ב.) איש הנפנה לגדולים מגלה לפניו טפח ולאחריו טפחים, ובקטנים אינו מגלה לאחריו כלל, ואשה מגלה לאחריה טפח ולפניה אינה מגלה. (כ"ג.) אין לדבר בבית הכסא. אסור להכנס להר הבית במקלו וכדו'. אסור לעשות קפנדריא בבית הכנסת, א"כ נכנס לדבר אחר או שהשביל קדם לבית הכנסת. (ס"ב:.) אדם שואל בשלום חבירו בשם. אין מעבירים השנה ואין קובעים חדשים בחול, אלא אם לא הניח ת"ח כמותו בארץ ישראל. (ס"ג.)

מימרות שונות - י"א שהלילה הוא ג' משמרות, וי"א ד' משמרות. על כל משמור הקב"ה שואג כאיר על החורבן. (ג.) אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכון ליבו לשמים. לא כל אדם זוכה לשתי שולחנות. (ה.) רבי אבא נזהר שמיטתו תהיה נתונה בין צפון לדרום, כשאשתו עימו. (ה.) האדם מוקף במזיקים רבים. אדם שחשב לעשות מצוה ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה. הקב"ה מניח תפילין וכתוב בהם שבח ישראל. (ו.) הנהנה מסעודת חתן ואינו משמוחו עובר בה' קולות, ואם שימחו זוכה לתורה, ונחשב שהקריב תודה וננה אחת מחורבות ירושלים. כל שיוזע בחבירו שנותן לו שלום יקדים לו שלום, ואם לא החזיר שלום נקרא גזלן. (ו.) אין מוצין לאדם בשעת כעסו. (ז.) קשה תרבות רעה בביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג. (ז:.) יש כמה צדדים בגמ' (ז:.) באיזה אופן מותר להגרות ברשעים בעוה"ז. העוסק בתורה וגמ"ח ומתפלל עם הציבור, כאילו פדה לקב"ה ולישראל מבין אומות העולם. גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים. לעולם ידור אדם במקום רבו, אם הוא כפוף לו. (ח.) לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכים אפ"ל נכרים, שאם יזכה יבחין כמה גדול כבוד מלכי ישראל לעת"ל יותר מזה. (ט.) אין להתפלל על הרשעים שימותו אלא שיחזרו בתשובה. (י.) אפ"ל חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. (י.) כל התולה בזכות עצמו תולים לו בזכות אחרים, ואם תולה בזכות אחרים תולים לו בזכות עצמו. הרוצה להנות משל אחרים כאלישע ינהה, והרוצה שלא להנות כשמואל אל ינהה. (י:.) מי שיכול ואינו מבקש רחמים על חבירו נקרא חוטא, ואם הוא ת"ח צריך להחלות עצמו עליו. כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלים לו כל עונותיו. (י"ב.) אין קורין אבות אלא שלטשה ואמהות לארבע. הוזר בק"ש ותפילה כאילו הקריב דשן ונחל עוה"ז ועוה"ב. (ט"ז:.) העושה שלא לשמה נח לו שלא נברא. (י"ז:.) כל העולם ניזון בזכות הצדיקים, והם י"א שניזונים בזכות עצמם, וי"א שאפ"ל בזכות עצמם אין ניזונים. (י"ז:.) אין עין רעה שולטת בזרעו של יוסף, כיון שיוסף נזהר שלא להנות ממה שאינו שלו. (כ.) הכעס והשכרות מביאים לידי חטא. (כ"ט.) הרואה בחבירו דבר שאינו הגון צריך להוכיחו, הנחשד בדבר שאין בו צריך להודיעו, והחושד בכשר צריך לפייסו ולברכו. (ל"א.) תורה מעשים טובים תפילה ודרך ארץ צריכים חיזוק תמיד. (ל"ב:.) כל הנביאים לא נתנבאו אלא וכו'. (ל"ד:.) כל אומן חביבה עליו אומנותו. נח לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים. (מ"ג:.) גדול העונה אמן יותר מהמברך, וי"א שהמברך קודם לקבל שכר. (מ"ג:.) חולה חתן וכלה צריכים שימור, וי"א אף יולדת, וי"א אף אבל, וי"א אף ת"ח בליה. ג' דברים מאריכין ימיו ושנותיו של אדם, המאריך בתפילתו ע"י שמורה בבקשת רחמים, ואינו מעיין בה, (אבל המעיין טוף בא לידי כאב לב, וזה מזכיר את עונותיו כמו העובר תחת קיר נטוי והמוטר דין על חבירו לשמים), והמאריך על שולחנו (שע"ז יבוא עני ויתן לו), והמאריך בבית הכסא. ג' דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם, מי שנותנים לו ס"ת לקרות ואינו קורא, כוס של ברכה ואינו מברך, והמנהיג עצמו ברבנות. ג' צריכים רחמים, מלך טוב שנה טובה וחלום טוב. ג' מכריז עליהם הקב"ה בעצמו, רעב שובע ופרנס. אין מעמידים פרנס על הציבור א"כ נמלכים בציבור. אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה. (נ"ד:.) אפ"ל ממונה על הפירות בורות מנינים אותו משמים. (נ"ה:.) כל דעביד רחמנא לטב עביד. לעולם יהיו דבריו של אדם מעטים לפני הקב"ה. י"א שאדם הראשון נברא עם ב' פרצופים, ומאחד נבראה האשה, וי"א שהצלע היינו זנב. (ס"א:.) הגמ' (ס"ב) מאריכה במעלת הצניעות. בשעת המכנסים פזר ובשעת המכנסים פזר. בכל דרכיה דעהו ואפ"ל לדבר עבירה. לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה. הרואה סוטה בקלקולה זיזר עצמו מן היין. המשתף שם שמים בצערו כופלים לו פרנסתו. המרפה עצמו מד"ת אין לו כח לעמוד ביום צרה. (ס"ג:.) כל הדוחק את השעה סוף שעה דוחקתו. (ס"ד:.)

חלומות - ישנם חלומות הבאים מכח מה שהאדם הרהר ביום, אולם יש חלומות שבאים לגלות לאדם את העתיד לבוא, ואמנם אין חלום בלא דברים בטלים, ובחלום כזה יש השפעה לאופן שבו פתרו את החלום, ופעמים יש ביד הפותר להטות את החלום בין לטוב בין לרע, ולפעמים החלום בא לצער את האדם כדי לכפר עונותיו. אף החלומות שבאים לרמז לאדם את העתיד לבוא, שעליהם איתא (נ"ז:.) שחלום הוא אחד משישים בנבואה, אינם באים בצורה ברורה, אלא בדרך רמז. ובגמ' יבואר הרבה סוגי חלומות מה הם מרמזים, פעמים ע"י מילה הדומה למה שראה בחלום, ופעמים הפתרון דומה לתכונת הדבר. והגמ' (נ"ז: - נ"ז:.) מפרטת דוגמאות רבות לפתרונות חלומות. הרואה חלום ונפשו עגומה עליו ילך ויטיבנו בפני שלשה ויאמר חלמא טבא הזאי ויאמרו לו טבא הוא וכו' ג' הפכות ג' פדויות וגו' שלומות. האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני בברכת כהנים ויאמר רבנו של עולם וכו'. (נ"ה: - נ"ז:.)

יראת שמים - כל שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים והוא שקול כנגד כל העולם. (ז:.) רבי יוחנן בן זכאי בכה לפני מיטתו מאימת הדין, וברך את תלמידיו שהיא מורא שמים עליהם כמוורא בשר דום. (כ"ה:.) הכל בידי שמים הוץ מיראת שמים. מיום שחורב ביהמ"ק אין להקב"ה בעולמו אלא אוצר של יראת שמים. (ל"ג:.)

גלות וגאולה - ראויים היו ישראל שיעשה להם נס בעלית עזרא כמו בימי יהושע, אלא שגרם החטא. (ד.) הקב"ה ביקש ממש שיאמר לישראל שישאלו ממצרים כלי כסף וזהב, שלא יאמרו אברהם שרק גזירת השעבוד נתקיימה ולא ההבטחה שציאו ברכוש גדול, ובני ישראל העדיפו לצאת מיד, ורוקנו את מצרים מנכסף זהב. הקב"ה אמר לומר שלישראל "אהיה אשר אהיה" שיהיה עמהם בכל הגלויות, אמר לו משה דיה לצרה בשעתה, אמר לו הקב"ה לומר "אהיה שלחני אליכם". (ט:.)

הנהגת הקב"ה את ישראל - הקב"ה מתפלל שיכבשו רחמי את כעסו. הקב"ה זועם רגע כמימרה בכל יום. משה בקש מהקב"ה שתשרה שכונה על ישראל ולא על העכו"ם. צדיק וטוב לו זה צדיק גמור וכו'. הקב"ה לא הסכים להראות את כבודו למשה רבינו, וראה רק את הקשר של תפילין שלו.

מלחמת היצר - לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר רע, ואם לא ניצחו יעסוק בתורה או יקרא ק"ש או יזכיר לו יום המיתה. (ה.) טובה מרדות אחת בליבו של אדם יותר מכמה מלקות. (ו.) אלמלא המקראות המוכיחות שביד הקב"ה לתקן יצרנו, נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל. (ל"ב:.) גם לבהמה יש יצר הרע, שהרי אנו רואים שהיא מזיקה. או לי מיצר, או לי מיוצרי. יצר הרע דומה לזבוב ויושב בין ב' מפתחי הלב, וי"א שהוא דומה לחיטה. שתי כליות יש באדם אחת יועצתו לטובה ואחת יועצתו לרעה ומסתבר שזו שיועצתו לטובה נמצאת בימינו. צדיקים יצר טוב שופטם, ורשעים יצר רע שופטם, ובינוניים זה זה שופטם. (ס"א:.)

תורה - עשרת הדברות תורה וכו' וגם הגמרא כולם יתנו למשה בסיני. (ה.) הקב"ה שמח כשנתן תורה לישראל. (שם.) אחד העוסק בתורה שכונה עמו ושניים דבריהם נכתבים בספר הזכרונות. (ו.) גדולה שימושה של תורה יותר מלימודה. (ז:.) מיום שחורב ביהמ"ק אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה. (ח.) יש להזרז בכבוד ת"ח ששכח תלמודו, שהרי שביר הלוחות היו מונחים בארון עם הלוחות. כל המהנה ת"ח מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב תמידים. (י:.) בתי מדרשות מעלים את האדם מכף חובה לכף זכות. (י"ז:.) סוף כל אדם למיתה, אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו. (י"ז:.) לוי לא העלוהו למתיבתא דרקייעא כמספר השנים שלא נכנס לשמוע את רבי אפס וגרם לו הלישות הדעת. אם ראתי ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום, מפני שודאי עשה תשובה, ובחטא ממון מותר להרהר אם לא החזיר. מצינו בכמה מקומות שמנדים על כבוד הרב. (י"ט:.) אין להתפלל כנגד רבו או אחריו, ותלמיד חבר מותר, ואין לתת או להחזיר שלום לרב כדרך שאמור לכל אדם, ואין לחלוק על ישיבתו של רבו, ואין לומר דבר שלא שמע מרבו. (כ"ז:.) רבי נחויא בן הקנה היה מתפלל לפני לימודו שלא יארע דבר תקלה על ידו, וביציאתו היה נותן הודאה על חלקו. (כ"ח:.) לרבי ישמעאל יש לעסוק בדרך ארץ מלבד לימוד התורה, ולרשב"י בזמן שעושים רצונו של מקום מלאכתם נעשית ע"י אחרים, הרבה עשו כר"י ועלתה בידם, כרשב"י ולא עלתה בידם. (ל"ה:.) "אם שמעו תשמעו" י"מ שמידת הקב"ה שכלי מלא מחזיק וכלי ריקן אינו מחזיק, וי"מ שאם שומע בישן ישמע בחדש, ואם יפנה לבבו שוב לא ישמע. (מ.) הנהגות תלמיד חכם - לא יצא בבגדים מבושמים לשוק, לא יצא יחידי בלילה, לא יצא במנעלים המטולאים, לא ידבר עם אשה בשוק, לא יסב בחבורת עמי הארץ, לא יכנס אחרון לבית המדרש, לא יהלך פסיעה גסה, לא יהלך ד' אמות בקומה זקופה. ויש דברים מהנ"ל שמתורים באופנים מסוימים. (מ"ג:.) הרב צריך להסביר פנים לתלמיד. חביבה תורה על לומדיה כיום שניתנה מסיני. אין התורה נקנית אלא בחבורה, ובממית עצמו עליה. המהנה ת"ח מנכסיו מתברך. (ס"ג:.) הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות. ת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב. ת"ח מרבים שלום בעולם. (ס"ד:.)

יסורים - הרואה יסורים באים עליו יפשפש במעשיו, ואם לא מצא יתלה בביטול תורה, ואם לא מצא אלו יסורים של אהבה להרבות שכרו. העוסק בתורה יסורים בדלים ממנו. יסורים של אהבה - מי שהקב"ה חפץ בו מזכאו ביסורים והוא מקבלם באהבה ושכרו ייראה זרע ויארץ ימים ותלמודו מתקיים בידו. נחלקו בגמ' אם יסורים שיש בהם ביטול תורה או תפילה הם יסורים של אהבה. נגעים אינם יסורים של אהבה אבל מכפרים עונות, וי"א שבבל הם יסורים של אהבה וי"א שבצניעה הם יסורים של אהבה. מי שאין לו בנים אינם יסורים של אהבה ומי שהיו לו ומתו אלו יסורים של אהבה. הגמ' מביאה כמה אמוראים שאמרו שאינם חפצים לא ביסורים ולא בשכרם. (ה:.)

דורות הראשונים - דוד המלך היה לו כינור להודיעו מתי חצות, וי"א כדי לעוררו, וי"א שלפני חצות היה עוסק בתורה ואחרי חצות בשירות ותשבחות, ומשה רבינו אמר "כחצות" או מפני שלא ידע מתי חצות, או שמא יטעו איצטגניני פרעה, או שכוונתו חצות כמו עכשיו. (ד.) דוד קרא לעצמו חסיד, וי"א מפני שהקדים לקום בחצות, וי"א מפני שלא חש על כבודו, ומי חשש שאין לו חסיד עם הצדיקים לעתיד לבוא, שמא יגרום החטא. (ד.) דוד אמר מזמור שברח מפני אבשלום, והודה שאבשלום מרד בו ולא מי שלא יחוס עליו. (ז:.) פרשה שהיתה חביבה על דוד היא סיים בה כמו הפתיחה. ק"ג פרשיות אמר דוד ולא אמר שירה עד שראה במפלת הרשעים. דוד דר בה' עולמות ואמר שירה על אותו מצב, מעי אמו, כשנולד, כשינק, כשראה מפלת הרשעים, על יום המיתה. ואמר ה' ברכי נפשי כנגד ה' דברים שהנשמה כמו הקב"ה. (י.) אברהם היה הראשון שקרא לקב"ה אדון, ולא היה הראשונה שהודתה. (ז:.) חזקיהו לא רצה להנשא כדי שלא יולד לו בן רשע, ונגזר עליו מיתה בעוה"ז ובעוה"ב, והתפלל ונישא לבת ישעיהו ונולד מנשה ורשבקה. עשה ו' דברים, על ג' הודו לו ועל ג' לא הודו לו. (י:.) אלישע לא נהנה משל אחרים, ולא היה זבוב עובר על שלחנו, ולא ראה קרי. (י:.) ראשונים איתרחיש להו ניסא ואחרונים לא, אף שהאחרונים היו בקיאים יותר, משום שהראשונים מסרו נפשם על קדושת השם. (כ:.)

תמצית משנה ברורה

מחולק ח"נ"ם ליוכי הרבים | סימן תנ"ג - סעיף ה' - סימן תס"א | מיועד לחזרה בלבד ואין לסמוך להלכה

חלוטה - מצד הדין אם הלט הקמח ברותחים שהם מרותחים רתיחה עזה על האור לפני הלישה ואח"כ לש ועשה מזה עיסה, אין חוששים בזה לחימוץ, אמנם הגאונים אסרו כל מיני הליטה ברותחין, דאין אנו בקיאים בחליטה, ואסור בין אם נתן את המים ע"ג הקמח, ובין אם נתן את הקמח ע"ג המים, ואפי' במרותחים הרבה ועומדים על גבי האור והוא מערבב את הקמח בתוך המים אסור. ואיסור זה הוא בין באכילה בין בהנאה בין בשיחה, מפני שזה חשש חמץ גמור, ואם נתערב בתבשיל אסור במשוה באכילה, אבל בהנאה או לענין שהיה אינו אסור במשוה. ובחולה שיש בו סכנה, מותר לחלוט שעורים או שיבולת שועל לצורך הרפואה, כדי להניח על בטנו, ואם אינו יכול לאכול דבר אחר מותר גם לאכול. ואין לעשות חמץ גמור אם אפשר בחליטה, ובחולה שאין בו סכנה אסור גם בחליטה, ובנה"ל כתב שמגאונים אין ראה לאסור להניח על הבטן שיהיה רק איסור לאו, אך קשה להתייבש, ונשאר בצ"ע. ואם השעורים של נכרי עוד לפני החליטה מותר אפי' באין בו סכנה, ואם אפשר לחלוט במי פירות מותר אפי' ע"י ישראל אפי' באין בו סכנה, דבמי פירות אין מחמיץ.

אם חיל המלך כופה לבשל עבורם גרויפין (-גריסים) בפסח, אם יכול לפייסם ולבשל להם רעצק"ע (-כוסמות טחונה דק) מה טוב, ויבררם היטב מגרעיני תבואה המצויים בהם, ואם אינם מתרצים בזה, אם יכול להציל עצמו בממון חייב לתת כפי יכולתו, ואם לאו יזהר עכ"פ לעשות חליטה, והיינו לבשל הרבה את המים ואח"כ להכניס בתוכם את הגרויפין מעט מעט באופן שהמים לא יתקררו, וגם ברעצק"ע טוב לעשות כך, אבל גרויפין של שיבולת שועל זה חמץ גמור ולא מועיל בזה חליטה, ועל כן ימסור לנכרי את החמץ באחריות שהוא יבשל עבורם.

מצה שאינה שלו - מצה שאולה יוצאים בה יד"ח מצה, שהרי שאלה ע"מ לאוכלה ולא ע"מ להחזירה בעין, והיו שלו. ומצה גזולה, אם גזל את המצה עצמה אינו יוצא בה ידי חובה, ואפי' בדיעבד צריך לחזור ולאכול, ומשמע שצריך לחזור ולברך, ובנה"ל כתב דאפשר שיש לחוש לסוגרים שכבר יצא יד"ח בדיעבד ועל כן לא לברך, ואפי' בליל יו"ט שני אינו יוצא יד"ח. אמנם אם גזל חטים או קמח ועשאו מצה יוצא בה יד"ח, כיון שקנה בשינוי מעשה, ומי"מ לכתחילה לא יקח אותה לצאת בה, כיון שאינו יכול לברך עליה לא ברכת המוציא ולא ברכת על אכילת מצה. והגולל מצה והגולל התייאש ונתנה הגולל לאחר, השני קנה את המצה בשינוי רשות, ויכול לצאת בה ולברך עליה, ואם המקבל חזר ונתנה לגולל, גם הגולל יכול לצאת בה. ויש להזהר שההרבה אופים יחד בתנור אחד ומצוי שיתחלפו המצות, שכל אחד יאמר "כל מי שיגיע מצתי לידו יהיה לו במתנה", וטוב לומר כך גם בשעת טחינה מפני שלפעמים מתחלף הקמח. עוד יש להזהר שאם המוכר גילה דעתו בשעת המכירה שהוא דחוק למעות ואינו יכול למכור בהקפה, והולוקח דוחהו בלך ושוב, דאז אין המצות שלו, ולא יוצא בהם יד"ח מצה. ומצה שעברו בה על איסור הוצאה בשבת, יוצאים בה יד"ח ומברכים עליו, מפני שאין העבירה בגוף המצה.

מורח גולל - דעת הכנסת הגדולה בשם מהרי"ו שיצא (אמנם במהרי"ו עצמו מבואר להיפך). והפ"ח חולק עליו, ודעת השאגת אריה שזה תלוי במחלוקת לגבי מצוה הבאה בעבירה בדברנו (בסימן תרמ"ט), שלש"ע יוצא בדיעבד ולרמ"א לא יוצא בדיעבד, ועכ"פ כשחשור ואוכל מורח אחר לא יברך.

סימן תנ"ה

לישת המצות במים שלנו

אין ללש את הקמח לצורך המצות לפסח במים חמים, מפני שהבצק ממהר להחמיץ מכת חמימות המים, ולכן יש להכין מים מיוחדים לצורך לישת המצות לפסח, וכדלהלן.

המתנה מזמן שאיבת המים עד הלישה - אין לשים מצות, בין מצת מצוה בין שאר מצות, במים מיד אחר שאיבתם, מפני שמי המעיינות מתחממים בימי ניסן ע"י החמה שהולכת בשיפולי הרקיע, וי"א ע"י החמה שהולכת בלילה

ניקור הריחיים - נוהגים לנקר את הריחיים שמא נדבק בהם חמץ, וקמח הראשון שטוחנים אחר הניקור נוהגים לשמור אותו לאחר פסח או לאוכלו לפני פסח, ובדיעבד או בשעת הדחק מותר לטחון בלי ניקור ולנפות את הקמח ולאפות הכל לפני פסח, ועכ"פ יטחן הכל לפני פסח, אמנם אין להקל בזה לענין כזית של מצת מצוה, דלא חשיב שימור גמור. ואנשי מעשה הולכים בעצמם למקום הטחינה לראות טחינת קמחיהם, מפני שמצוה בו יותר מבשלוחו, ועכ"פ יניחו שם איש ירא שמים ובקי קצת בדינים (ולא עם הארץ או קטן) להשגיח שלא יבוא לידי חימוץ. ואין לטחון חטים לפסח באותו חדר שטוחנים בו תבואה לתותה, מפני שהבצק פורח ומתערב יחד, ואפי' אם שישים לכתחילה יש להזהר, אלא יעשה מחיצה ביניהם מהריצפה עד התקרה, ובדיעבד אין לאסור כיון שזה לפני פסח ואז יש ביטול.

נקיין שאר כלי הריחיים - יש לכסות את כל כלי הריחיים בבגד פשתן או לרוחצם היטב שלא ישאר בהם קמח מחומץ, וכסוי בלא ניקור אינו מועיל. ונכון לעשות כים חדש כדי לנפות בו את הקמח לפסח, ולא להשתמש בכים משנה שעברה, וכ"ש שאין להשתמש בכים ישן אפי' ע"י הדחה שפשוף והגעלה, ואין חילוק בזה אם טוחן לפני פורים או אחריו.

המתנה בין הטחינה ללישה - צריך לטחון את החטים יום או יומיים לפני הלישה, אפי' בנטחון ע"י בהמות, ואפי' אם ניפה את הקמח אחרי הטחינה, (ואפי' בנטחון בריחיים של יד טוב להחמיר). ועכ"פ צריך לפחות לינת לילה, ואם טחנו בערב פסח לא יאסור ללוש מצה בו ביום, מפני שהקמח רותח וממחר להחמיץ, ובדיעבד אין לאסור, אך רעסוק בעיסה זו בזריות יותר משאר עיסות ושומרה מחימוץ.

סימן תנ"ד

באיזה מצה לא יוצא ידי חובה

פת סובין או מורסן (סובין היינו קליפה הנושרת מהחטיה בזמן כתישה, ומורסן היינו קליפה דקה הנשארת בנפה אחרי יציאת הקמח, וי"מ בהיפוך). אין יוצאים בה ידי חובת מצה, כיון שאינה קרויה לחם (ומהאי טעמא שטורה מחולה). אמנם אם לא הפריש את הסובין או המורסן מהחטיה הם מצטרפים לשיעור כזית, ואם הפרישם וחזר ועירבם אין מצטרפים. פת מתבואה שאכלו התולעים יוצאים בה יד"ח מצה, וכן יוצאים במצה מסולת נקיה ביותר.

מצה גדולה - טוב שלא לעשות המצה רחבה יותר מידי משום דהוי כאשישה, ואם עשאה מאחד משישה באיפה לא יוצא אפי' בדיעבד, וי"א שאפי' בפת אינו יוצא יד"ח, וי"א שאשישה זה עיסה חלוטה, ולפי זה בדיעבד אין להחמיר אפי' בלחם גדול מאד.

עיסת הכלבים - לשו"ע אמר דרכו של בעה"ב זה להאכיל ממונה של לרועי הישראליים יוצאים בה, מפני שכוונת הלישה והאפייה היא גם עבור אכילת ישראל והוא שומרה לשם מצה, ויוצאים בה אע"פ שמעורב בה הרבה מורסן ופסולת. ואם אין הרועים אוכלים ממונה ולשו ואפו אותה רק לצורך הכלבים, אין יוצאים בה אפי' אם היא פת נקיה, כיון שאין לה שם לחם (אפי' לענין ברכת המוציא), וגם אינה משומרת לשם מצה. ויש אומרים וכן דעת הרמ"א שאין הדבר תלוי בכונתו, אלא שאם מעורב בעיסה הרבה מורסן, והיינו בשיעור שאין ראוי לרועים לאכול מזה אין לזה שם לחם אפי' חשב גם בשביל הרועים, ואם הפת יפה אפי' בעשאה לכלבים יש לה דין לחם (אא"כ לא עשאה בצורת שאר פת). אמנם גם בזה אין יוצאים יד"ח מצה, כיון שאינה משומרת לשם מצה.

ניתן לשמוע שיעורים מות"ח אחד, בענייני שובבי"ם, פורים, ביאורי תפילה, ועוד, בטלפון - 03-6171132 ישנם שיעורים גם באידיש

לתינת ה' מיני דגן - בזמן הגמרא אסרו ללחות שעורים שיבולת שועל ושיפון, מפני שהם רכים וממהרים להחמיץ, אבל חטים היה מותר ללחות. והאידיא שאין אנו בקיאים בלתינתה שלא יתחמץ, אסור ללחות גם חטים אף שהם קשים, דיש לחוש שיחמיצו בלתינתה, או שישוה אותם אחרי הלתינתה ויחמיצו. ולתינתה להרמב"ם היינו שובללים את החטים במים וטוחנים אותם מיד, ורש"י פירש ששורים את החטים במים מעט קודם הטחינה כדי להסיר את המורסן. ואם עבר ולתת אסורים באכילה או בהנאה בפסח, ומי"מ מותר להשהות את הקמח בפסח אם טחנם מיד אחרי הלתינתה, ובשעורים אפשר דאסור לכתחילה להשהות את הקמח, ובדיעבד אין לאסור במכירה אחרי פסח. וגאגאלאך (שעורים כתושים במדוכה) או גרויפין (גריסים) אסור להשהותם בפסח לכו"ע, מפני שהם שוהים הרבה במים ונעשים חמץ גמור, ואף אם עבר ושהה יש אסורים למכור לנכרי אחרי פסח, ויש שמצדד להתיר היכא שלא נתבקעו, ומנתבקעו אסור לכו"ע אף למוכרם לנכרי אחר הפסח.

שמירת הקמח מחמץ לפני הלישה

שקים שנתן בהם קמח כל השנה, ואפי' רק פעם אחת, ורוצה לתת בהם קמח לפסח, לכתחילה עדיף לקנות לפסח שקים חדשים, אמנם מדינא יכול להכשירם ע"י כבוס, והיינו שלפני הכבוס יתיר את התפירות שבקצוות או אם יש בהם טלאי או אלו שבשפת השק, כדי שיצא הקמח שבתוך התפירות, (ודבר זה צריך לעשות גם בשק שנתן בו קמח של פסח אם רוצה לכבסו), ויגרר היטב בסכין את הקמח שבמקום התפירות, ויכבסם היטב ע"י שפשוף בחמץ ובאפר ויחבטם. ובדיעבד אם לא התייר את התפירות כלל לפני הכביסה ונתן בהם קמח, אין לאסור את הקמח ומשמע שמותר אפי' בפסח עצמו, (ולפני פסח גם אם לא כיבס כלל י"ל שיוציא מיד את הקמח מהשק ויברור אותו בנפה סמא יש שם בצק בעין ושרי), ואם נמצא בתוך התפירות כמו עיסה שהתייבשה, זה אסור אפי' בדיעבד ואפי' קודם פסח, דבפרודין אמרינן חוזר וניערור.

שמירת שקי הקמח של פסח מחימוץ - אין להניח את שקי החמץ של פסח על גבי בהמה, ללא שיש תחתיהם אוכף או עור עבה, מפני שהקמח מתחמם מגוף הבהמה, ובשעת הלישה זה ימחר להחמיץ, וכן שמא יחמיץ הקמח מהזיעה של הבהמה, ובדיעבד אין לאסור, דמעיקר הדין א"צ לחוש לטעם השני, ולכתחילה טוב יותר ליטול את הקמח במקום שנתחלחל מן הזיעה, אך צריך להמתין נעת לעד הלישה כדי שהקמח יתקרר. וכתב הרמ"א שיש להזהר במקום שאפשר שלא להניח שקי קמח של פסח זה ע"ג זה, וכן לא ישב עליהם, כדי שלא יתחממו, ואם הניח או ישב ימתין נעת לעת לפני הלישה.

חדש מבית "תמצית" מבחנים שבועיים על הדף היומי גמרא רש"י

מידי שבוע יתקיים מבחן על הדף היומי הנלמד באותו שבוע, עם הגרלות על פרסים יקרי ערך. מטרת המבחן לעידוד השינון והחזרה של הדף היומי. להרשמה ולעשיית המבחן וכן לנקודות ההפצה יש להתקשר בטלפון 0737289669.

ניתן להשיג את גליונות תמצית ואת מבחני "לדעת" על הדף היומי, וכן את גליונות תמצית משנה ברורה, במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה. כמו כן ניתן לרכוש את חוברות תמצית על הש"ס ומשנה ברורה בנקודות המכירה. רשימת נקודות המכירה וההפצה בטלפון 0737-289669.

עקב ההוצאות המרובות של הדפסת אלפי הגליונות, אנו מוכשים בזאת להשתתף בתרומה של 1 ₪ לכל גליון, דרך נדרים פלוס, עבור "תמצית", ומי שיכול להיות שותף קבוע בהחזקת הגליון תבוא עליו ברכה.

מתחת לקרקע, ואף במים שנשאבו מנהרות שאינם נמשכים ממעינינות יש להחמיר כיון שהם מתחממים מעט ביום מהשמש, אלא יש ללוש במים שלנו בכלי לאחר שאיבתם, והיינו ששואבים את המים מבעוד יום או בבין השמשות, ולשים בהם אחרי שיעבור הלילה, ובשעת הדחק יש להקל ללוש מעלות דווקא אע"פ שלא עמדו י"ב שעות. ודעת הרמ"א שיש לשאוב דווקא סמוך לבין השמשות, וכתב המ"ב שלכתחילה ראוי לשאוב בבין השמשות משום, אלא שמופץ שא"ל לכוון ממש לזמן בין השמשות רשאי לשאוב סמוך לבין השמשות, ואין להקל לכתחילה לשאוב הרבה מבעוד יום, וביום המועד טוב יותר להקדים מאשר לאחר, ואם נשאבו הרבה מבעוד יום אין להתמיר בדיעבד ויכול ללוש בהם אחרי לילת לילה, והכא שיש קצת דוחק יכול למלא בעוד היום גדול, ואין לשאוב אחרי כניסת הלילה, ואם שאבם בלילה קודם חצות מותר ללוש בהם למחרת לכתחילה, אחרי י"ב שעות מזמן שאיבתם.

שמירת המים לאחר שאיבתם - אפשר לשאוב ביום אחד עבור הרבה ימים, ואם הזמן חס יניחם במורת קר, ואם אין לו מורת קר הוא בבית בחדר שאינו מוסק, ואם הזמן קר יניחם באויר כי המרתף הוא חם, וישכים ויכלינס לבית לפני הירחיח, אך אם המים נמוצים במקום שאינם יכולים לראות מלאי השמש ואין לחוש, וביום מועד אין להניחם אפי' במקום שאינם יכולים לראות פני השמש, דיומא דעיבא כולו שימוש. ואם לא הכניסם בהשכמה, אם נתחממו או שנעשו פושרים כחמימות הרוק אין ללוש בהם, (ובשעת"ת כתב שכל שנתחממו קצת אפי' פחות מחמימות הרוק אין ללוש בהם), ואם לא נתחממו מותר ללוש בהם אם עמדו בשמש. ויותר טוב להעמידם תחת התקרה שמוא ישכח והכניסם בהשכמה, וכשמולץ את המים לבית הלישה תחת אויר הרקיע יש לכסותם, וכלי זכוכית צריך לכסותו גם בצדדים, וטוב לכסותם גם בזמן שמולכים מהנהר לביתו אף אחרי השקיעה, כדי שלא יפול לתוכם שוב דבר חימוץ, ומטעם זה נוהגים לסגן את המים בשעת השאיבה בבגד לבן ונקי.

הכנת המים ללישה ביום ראשון - כשהל פסח באחד בשבת לשיטת השו"ע (סימן תנ"ח) יש ללוש בערב שבת, והנוהגים לאפות במוצאי שבת שהוא ליל פסח, אסור לשאוב בבין השמשות של כניסת השבת, דאין שבת מניעה ליו"ט, (וגם האופים בליל יו"ט שני אסורים לשאוב בבין השמשות של יו"ט ראשון, ואין יו"ט מוכן לחבירו), ובערב שבת מבעוד יום אין נכון לשאוב, שאין ישאב בבין השמשות, ולכן צריכים לשאוב את המים בליל חמישי, ואם שכח יכול לשאוב בערב שבת מבעוד יום אפי' בעוד היום גדול, וכן האופים בימי ראשון לפני הפסח, יכינו לכתחילה את המים בליל חמישי, ובדיעבד בערב שבת מבעוד יום. ואם שכח להכין מבעוד יום, יכין בבין השמשות על ידי נכר, ויש מתיירים אפי' ע"י עצמו. לכתחילה יש לשאוב מהנהרות ולא מבארות, ואם הנהרות גדולות מהפסח שלמים, טוב יותר לשאוב מן הבארות.

אין לשפוך מים שלנו מכה מות או בזמן שהתקופה נופלת, ד"שומר מצוה לא ידע דבר רע", ואם יכול בקלות להשיג מים אחרים, ילוש בהם את שאר המצות, אבל מים שהכין למצת מצוה כתב הט"ז אין נכון לשפכם והא"ר מוסקפס בזה. וטוב לכתחילה לקחת ברזל חדש או נקי, ולתלות אותו במשיחה בתוך המים לפני שהתקופה נופלת, ולא יכניס ידו לתוך המים מפני שהיך מחממת את המים, ובשאר ימות השנה יניח מלח או חותם.

מי ישאב את המים - למצות מצוה לכתחילה ישאב דווקא ישראל מפני שזה מנכשירי מצוה, ונוהגים לטול מים מיוחדים למצוה של מצוה, ויאמר בזמן השאיבה לשם מצת מצוה. ואף לשאר מצות אם אפשר ישאב ישראל שמוא הנכרי יתן לתוכם חמץ, ומ"מ אין בזה קפידא מפני שהמנהג לסגן את המים.

באיזה כלי יניח את המים - נוהגים להניח את המים בכלי חרס חדשים, ולא יניח בישנים אפי' אם הם של פסח, דכלי חרס ישנים מאיסי ואין זה הידור. ובכלי עץ או אבן או כלי חרס מנופים אפשר גם בישנים, והיינו אם השתמש בהם במים, אבל כלי שהשתמש בהם ביום פירות (שאר מושקין חוץ ממים) טוב להזהר שלא לשאוב בהם אפי' המגוללים מקודם, דיש לחוש שיתערבו המי פירות דבש ותמחר העיסה להחמין, ואיסור גמור להניח את המים בחביות דבש שמדיחים אותם. מפני שזה מפליט את המי פירות. ולכתחילה אין לשאוב בכלי נחושת אפי' חדשים, מפני שהנחושת מתחממת, ובדיעבד אין לחוש אפי' אם המים היו בהם הרבה ימים, והלישה עצמה אפשר לעשותה לכתחילה בכלי נחושת.

מים המכונים בסיסטרניה (באר שהוא בנוי גם מולטמה וגם בצדדים, וגם מלמעלה הוא מוכסה), י"א שמותר ללוש בהם סמוך לזמן השאיבה, דחשיב כמנוח בכלי, ואין להקל אלא בשעת הדחק, ואם יש לו מים שאובים שלנו בתוך ביתו טוב יותר שיקח אותם אף שיש לחוש שנשאבו מבעוד יום או אחרי תחילת הלילה, ואם המים נובעים מתחת הרצפה או שבאים לשם ע"י צינור אין להקל אף בשעת הדחק, וכן במים שבמשאבה אין להקל.

מי גשמים שנקלטו מן האויר אינם צריכים לינה, אך יזהר שלא בעמידם לפני השאיבה במקום שתפוג צינתם. וימי גשמים שירדו ביום באר הריטב מצדד לאסור, וברב"ז מנואר להדיא שמותר בכל גוונא.

מים חמים אין ללוש בהם אפי' אם נתחממו בחמה, ואופי' אם נעשו פושרים, ואם נצטנו לגמרי נחלקו הפוסקים או מותר ללוש בהם, ובדעת האוסרים יש מחלוקת אם גם בחמי המה אסור, ודווקא בחמי האור, ובשעת

הדחק או הפסד מורוה יש לסמוך על המתירים. ומים שהיו בודד גדול ששוליו עבים והוא עשוי מנוחשת או מחרס, והוא תלוי על מקום האש, אין להשתמש בהם אפי' אם היו רק בזמן שאין אש תחתיו אם המים פושרים, והיינו כחמימות הרוק או כמים ששואבים בקיץ מן הנהר, אך כתב הפמ"ג שאם הדוד התקור הרבה זמן פשיטא שאין לחוש, וכן אם המים נצטנו לגמרי מותר לכו"ע.

דין מצות שנילוש במים שאין ללוש בהם - אם עבר ולש במים הנ"ל שאין ללוש בהם, אסור לאכול את המצות, אבל בהנאה מותר אפי' אם לש בחמין. ואם לש במים שלא לנו המצות אסורות באכילה, ויש מתיירים, וי"א שבשוגג מותר בכל גוונא כיון שאין ניכר בבצק סימני חימוץ, ובדיעבד אם לש באופנים הנ"ל ואין לו עיסה אחרת סומכים להתיר, והר"ב מחמיר בכל גוונא, אך כמה אחרונים כתבו להתיר ככ"ל, ובמים שנשאבו מהנהרות או מים שלנו שהיו חמים וציננם, יש להקל בדיעבד בשוגג אף לדעת הב"ח. ולרמ"א (ואפשר שגם הרש"ע) מודה לזה וכדמשמע בבית יוסף. במים שלא לנו יש להתיר בשוגג אפי' בלא דחק אם עבר ולש, ולמצת מצוה יש תשדל להשיג מצות אחרת, אבל לכתחילה אסור ללוש בהם אפי' אם אין לו מים אחרים ויאכל בפסח דברים אחרים, אמנם ללילה הראשון יש להקל ללוש בהם כדי שלא יבטל מצות עשה דאורייתא.

ביטול במים שלא לנו - מים שלא לנו שנתבטלו ברוב מים שלנו, מותר ללוש בהם, מפני שהם מצטננים מוכח הרוב, ואף לכתחילה מותר לערב את המים שלא לנו מים שלנו. וכל זה לפני הלישה, אבל אין לתת בעיסה מים שלא לנו יחד עם מים שלנו חד בתרי, ואפי' בדיעבד יש לעיין אם עירב במזיד. ומים חמים או פושרים שנתערבו בהרבה מים צוננים עד שנצטנו, נחלקו הפוסקים אם יש בזה ביטול, ולכן לכתחילה דאי אין ללוש בהם, ובדיעבד במקום הפסד מורוה או מניעת שמחת יו"ט יש להקל.

מה אין לערב בעיסת המצות

נתנית מלח במצות - נוהגים שלא לתת מלח במצוה לפני האפיה, מפני שהמלח מחמם את העיסה והיא נמחרת להחמין, והרמ"א כתב שאפי' בדיעבד יש לאסור באכילה (אמנם בהנאה שרי אפי' אם נתן הרבה מין מלח, כל שאין בו סימני חימוץ), והפ"ח סובר שאין להתמיר בדיעבד מבעט מלח, ובשוגג בודאי יש לסמוך להקל, והאחרונים הסכימו שאם נתן בה מעט מלח ואפה אותה מיד (ולא סמן על כך שהעסק בבצק אינו מניחה להחמין) אין נאסר בדיעבד, ובמלח שנים שנעשה ממי הים ולא חופרים אותו מהקרקע, שהוא תולדות המים אפשר שאין לאסור בדיעבד אפי' אם לא אפה אותה מיד. ולאחר אפיה מותר לקטוף פני המצוה במי מלח ולהחזירם לתנור, ומ"מ במצת מצוה בשתי הלילות יש להזהר.

נתנית תבלין בעיסה - לכתחילה אין נכון לתת תבלין בעיסה, מפני שהוא חד ומחמם את העיסה, ומ"מ הלש את המצוה בקצח (קימל) ושומשמיץ כשרה, כיון שיש בה טעם מצוה, ומשמע מהשו"ע שיוצא אף אם אין בה אלא כזית בכדי אכילת פרס, ודעת הפר"ח והמ"א שצריך לאכול שיעור כזית מן הדגן לבד כדי אכילת פרס. ולכתחילה צריך שיהיה רוב מן הדגן. עוד משמע בשו"ע שיוצאים בה יד"ח בלילה הראשון, דאינה נחשבת מצוה עשירה, וממילא אסור לאוכלה בערב פסח, וי"א שהיא בכלל מצוה עשירה ואין יוצאים בה יד"ח בשתי הלילות הראשונים, ויש להחמיר, ואם נתן פלפלין בעיסה אלא קורט אחד, ואם נשפל לעיסה מעט סיד חי ויבולט עימו, אסור באכילה אפי' בדיעבד ומותר להניח, וסיד שבמחלת שכבר נתייבש ונתקשה כאבן אינו אסור, וזוגביל דינו כפלפלין, ואפשר דה"ה נגעלע"ץ (צפון) וכרכום, וי"א שכל מיני תבלין מותר בדיעבד אפי' באכילה, חוץ מפלפלין וסיד.

סימן תנ"ז

ממזות הקמח לצורך לישת הבצק למצות

אין ללוש לפסח עיסה יותר גדולה משיעור חלה, מפני שבאופן זה העסק בבצק לא מונע את החימוץ. ואם לש יותר משיעור זה אפי' במזיד, מותר בדיעבד, דלא גרע מאם הניח העיסה בלא עסק כלל שאין לאסור כל שלא שהתה שיעור מול. ואם שהתה שיעור מול לפני התחילה לעזוז לו בעירכה, צידדו כמה להניח שיש לאסור גם בדיעבד, דהוי כעיסה המונחת ללא עסק כלל, וי"א שבזמננו אין לאסור, מפני שרק בזמננו לפי תנאי הלישה והאפיה היו המצות שוהים בלא עסק, מנעו הכמים מללוש הרבה יחד, אבל בזמננו שאופים פריזות מרובה בעזרים הרבה, והבתורות גדולים אין להחמיר, והעולם נהגו לכתחילה להזהר, ואין להתורות בידם מפני שיש להם על מין לסמוך, אמנם ר"א שמים יחמיר כדעה הראשונה גם בזמננו, ובפרט בישובים הקטנים שאין להם הרבה אנשים המתעסקים במצות, ואם לשים יותר מול בקיץ, יש למחות ולמונעם, ואפשר שבוה אסור אין בדיעבד. וכתבו הפוסקים שמי שלש בסך הכל רק עיסה אחת ואין לו אין לצרפה חלה, אין לצמצם כ"כ, שמוא לא יתהה בה שיעור חלה ויברך ברכה לבטלה, וי"א שבאופן זה יכול להוסיף ה' או ו' ביצים, ומהשו"ע והרמב"ם לא משמע הכי, וצ"ע.

שיעור חלה היינו עשרון, שזה מ"ג ביצים בינוניות (עם הקליפות) וחומש ביצה, והדרך לשער זאת אינו ע"י משקל, אלא ימלא כלי מים ויערה אותם לכלי אחר, ואח"כ יכניס לכלי מ"ג ביצים וישפוך עליהם מהמים שעירה לכלי השני, ואת המים שישארו בכלי השני ישפוך לכלי שלישי שמחזיק מים בשיעור זה, וכ"ל זה, יהיה המידה של לקמח. וישים בכלי מידה מחוקה ולא גדושה.

מדידת הקמח ביו"ט - אע"פ שאסור ללוש ביו"ט, מותר למדוד ביו"ט של פסח שיעור עשרון, כדי שלא ללוד יותר מעשרון וכ"ל, (וכן אין כדאי ללוש פחות מעשרון, כדי שיוכל להפריש חלה). ויש אוסרים, אלא יקח באומד הדעת ולא ירבה יותר מעשרון, ויקרב העיסה לעיסות אחרת כדי להפריש ממנה חלה, והכי נהוג.

לא ידחק את הקמח בכלי אפי' אם כמות הקמח היא עשרון או פחות, מפני שעת"ו דוחקת יהיו מקומות שלא יגיעו מים ולא יהיו נילושים היטב, וכשיניח את המצוה בתבילה יבוא הקמח לידי חימוץ, אלא ימדוד בפיוזר כדרך שמודדים למכור, ונכון לכתחילה שגם לא יניח ידיו על הקמח. וטוב לומר בשעת נתנית הקמח למידה שעושה לשם מצוה.

סימן תנ"ז

דרך הפרשת חלה מעיסת המצוה

זמן הפרשת החלה - טוב להפריש חלה כבר מן העיסה, דכתיב "ראשית עריסותיכם", וכיון שצריך לדקדק שלא לעשות עיסה יותר משיעור חלה, ועדיף פחות מאשר יותר (אא"כ אין לו אלא עיסה אחת), יש לחוש שחלק מהעיסות אין בהם שיעור חלה, ויבוא לידי ברכה לבטלה, או שאחר האפיה יצרפם בכלי אחד ויחמיבו בחלה מן הדין ונמצא אוכל טבל, לכן טוב לקרב את העיסות זו לזו ולדבקם באופן שאם יפרידם יתלש מאחת לשניה, ואז יפריש חלה, ואם הם קשות ואי"א לדבקם היטב, יצרפם ע"י כלי אחד או ע"י כיוסי מפה, ויש נוהגים להפריש משתי העיסות יחד, ואפשר שטעמם מפני שחוששים שלא נדבכו היטב, וע"י חוק החיתוך ידבקו. ואם הוא לש כל פעם עיסה אחת, יעסוק אחר בעיסה הראשונה עד שתהיה לו עיסה נוספת. ואם אי"א להפריש חלה בעודה עיסה מפני המהירות, יאפה את המצות, ואחרי האפיה יצרפם בסל אחד או שיסכה אותם במפה, וטבלה שאין לה מוסגרת יש ספק אם זה מצרף, ולכן כשמצרף בכלי זהר שלא יבולט כלום מעל דפנות הכלי, ואם חלק בולט צריך לכסותם במפה, ואם לא כיסה ונטל חלה ממה שבוטל, הפמ"ג מסתפק בזה, והבה"ל כתב שאין להחמיר בדיעבד כיון שהוא כלי שיש לו תוך. והנה דעת הפמ"ג שצריך שיניחם במפה, וישים מפה זו על המצות גם מלמעלה, ואף שבאמצע הם קצת מגולת מצטרפות כיון שמתצדדים הם מנוסים, ולפי זה אם הם מונחים על טבלה ומנוסים מלמעלה לא מהני. והבה"ל כתב שמשמע גם סתם כסוי מהני, ונשאר בצ"ע, אך כתב שאם הם בכלי שיש לו תוך והמצות בולטות מלמעלה, ודאי מהני כסוי מפה נפרדת או כפיית כלי מלמעלה. ואם הסס גדול צריך לקרבם באופן שיגעו זה בזה, ואם יש בכל עיסה שיעור חלה א"צ יגיעו זו בזו, ודי שיהיו מנוחים בבית בכל עיסה, מפני שהבית מצרפם, ואם הם מנוחים בכלים יקרב הכלים זה לזה והיו הכלים פתוחים מלמעלה. וצריך להפריש חלה מיד אחרי האפיה.

אף בעיסת חו"ל שמקולים לאכול ולשייר קצת חלה, זה דווקא דבדר מנפיה מעיסה גדולה אע"פ שאח"כ נתחלק לכמה עיסות, אבל במצות מעיסות מחולקות אין להקל לאכול לפני הפרשה, אף שהיו מנוחות פתע אחת בסל, אפי' אם בכל עיסה היה שיעור חלה. במקום שנוהגים ללוש עיסות גדולות משיעור חלה וכ"ל בסימן הקודם, מפורשים חלה מכל עיסה בפני עצמה, ונהגו שמנכל עיסה אשה אחרת מפורשה חלה ומברכת לעצמה, ואם אחד מפורש לכולם די בברכה אחת אם לא הפסיק בינתיים בשיחה שאינה מענין הלישה. והנוהגים לכפול את העיסה כדי לקחת את החלה משתי הקצוות אין זה נכון, ודי להפריש מקצה אחד.

מה יעשה אם שכח להפריש חלה - עיסה שהיה בה שיעור חלה ושכח להפריש בעודה עיסה, יפריש אחרי האפיה, וא"צ לצרף בסל אלא יכול להפריש ממצות עיסה אחת על העיסות האחרות, אמנם צריך שיהיה הכל מונח לפניו בבית, ובדיעבד חלה ההפרישה גם על צדד המנוח בבית אחר, ואם היתה לו רק עיסה אחת בשיעור חלה יכול להפריש בחלת חו"ל את המצות שאינם לפניו, וא"צ מוקף, ואם נזכר ביו"ט שלא הפריש חלה, אם נצטרפו בכלי רק ביו"ט דעת כמה אחרונים שמוותר להפריש ביו"ט, אמנם אם יו"ט חל בשבת אין שייך דין זה, אבל אם היה בהם חיוב חלה כבר לפני יו"ט (שהיה כשיעור או שצטרפו בכלי מערב ביו"ט), אסור להפריש ביו"ט, ועל כן אם יניח בכל מצוה מציחה עיסה חלה, מותר לאכול את כל המצות של אותה עיסה ולשייר מציחת המצות, ע"מ שפירש חלה בחול המועד וישרפנה, וכן יעשה בכל עיסה ועיסה, ואם נתערבו מצות מוכמה עיסות, צריך לשייר מעט מכל מצוה, ואחרי יו"ט יצרף את החתיכות בכלי ויפריש חלה מחתיכה אחת על כולם, ואם יש לו גם חתיכות יכין בהפרשתו לפטור גם אותם והיו מנוחים לפניו, וכן יכול ללוש ולאפות ביו"ט עיסה פחות משיעור חלה ולצרף מוצת אלו למצות שיש לו ואח"כ יפריש ממצות עיסה זו על הכל, ונכון לעשות תקנה זו גם אם לא היה בכל עיסה כשיעור אבל נצטרפו בכלי לפני יו"ט. ולכתחילה אם נזכר לפני הלילה שלח הפריש חלה, יפריש מיד ולא ימתין ליו"ט.

אם הפריש חלה רק מולקו מהעיסות ונתערבו, צריך ללוש עיסה חדשה והפריש ממנה, ויכול להפריש ממנה על כולם, ואם נזכר מצוה שמונחה ודאי לא הופרשה חלה, יכול להפריש ממנה על כולם, וצריך שיהיה כולם מנוחים לפניו בבית אחד.

הלש עיסה ביו"ט של פסח יאפה את כל העיסה ויפריש חלה אח"כ, או שיפריש חתיכה לחלה אבל לא יקרא לחלה שם עד שתיאפה, וגם לא יתכוין במחשבתו שתחול עליה קדושת חלה קודם שתיאפה, (ואם מי שאינו הבעלים קרא לה שם, אינו כלום), מפני שאם חלה קדושת חלה אסור לאפותה ביו"ט מפני שאין באפיה זו צורך אצל פשוט, וא"כ החלה תחמיץ, דאין לשורפה ביו"ט, ואם יניחנה כך היא תחמיץ, דאין לשורפה ביו"ט קודם שתחמיץ, משום שאין שורפים קדשים ביו"ט, וכיון שאם ישאל על ההפרשה היו חולין, עובר עליה בכל יארה, ואם שכח וקרא לה שם טיילנה לצונן כדי שלא תחמיץ (ולכתחילה אין לסמוך על זה, שמוא לא יזהר יפה שיהיה המים צוננים), וכשהמים התחמוץ קצת יזהר להחליטם במים צוננים. וחלת חו"ל שהיא מותרת לכתן שהוא טהור מזהיר קרי, כגון כהן קטן פחות מנב"ט ויום אחד (שאינו נטמא בקרי ומן הסתם לא ראה זבחה), או גדול שנטבל לקרוי אע"פ שלא היה הערב שמש, מותר לאפות את החלה כדי ליתנה להם, וטוב שיאכלנה הכהן מיד אחרי הטבילה לפני שישל מוי רגלים, שמוא יטיל מים חלוקים או עכורים שיש בהם חשש קרי ולא יוכל לאכול את החלה עד שיטבול שנית. וי"א שאין מאכילים חלה בזמן הזה לשום כהן, דדלימא נתחללה אחת מאמותיו, והלכה כדעה ראשונה, וכתב הפמ"ג שלא ראה שנוהגים כך, והמ"ב כתב שבמקומו יש שנהגו בפסח לתת לכהן גדול שטבל לקרוי.

י"א שמוותר ללוש ביו"ט של פסח פחות ממשועור כדי לפטור עצמו מן החלה. רמ"א, ובביאור הגר"א מפקפק על זה.

סימו תנ"ח

זמן אפית מצות מצוה - נוהגים שלא ללוש את המצות שיצאו בהם יד"ח מצה בשתי הלילות הראשונים עד אחר שש שעות, שהוא זמן הקרבת הפסח, (וי"א ממש שעות ומחצה), ואסמכוה אקרא ד"זבחת פסח וכו' ואתכל מצות", אמנם מדינא אין לחוש לזה מפני שיעקר הקטש בא ללמוד שאכילת המצה עד הצות, ולכן בדיעבד אם אפה את המצות לפני שש, ואפי' חודש או חודשיים לפני פסח, כשר אם אפאה לשם מנחה, ורוב ישראל לא נוהגים לאפות את המצות מצוה אחר שש, ובבבא ישע"ל ב"ב ע"ד המנחה, שמפני שיש כמה דעות שחמץ אחר שש אסור במשהו וקשה להזהר למצוא חטים שלא יהיו מצומחים, לכן מקדימים לאפות קודם כדי שיתבטל החמץ. ובמאמר מרדכי כתב שהרבה מקילים לאפות קודם מפני הדוחק, ורק קצת מקפידים בזה, וכך ראוי לעשות. ובי"ד שחל בשבת לשום פסח שבת אחרי שש שעות זכר לשאר שנים, ולא כהמחמירים לאפות בליל יו"ט.

אפית מצות בפסח - מדינא מותר לאפות מצות בפסח, אך המדקדקים נוהגים לאפות הכל לפני פסח, כדי שאם יתערב משהו חמץ במצות הוא יתבטל. והאופה מצות מצוה בליל יו"ט, לא יאפה בלילה הראשון עבור הלילה השני, ואם אפה מבעוד יום יכול לאפות בליל יו"ט כדי לאכול באותו הלילה פת חמה, ואם הוא שופך מבעוד יום יצניע ללילה השני. ולכתחילה אין כדאי לאפות ביו"ט, שלא יבוא לידי קלקול בהפרשת חלה ביו"ט, במדידת הקמח וברחיצת הכלים, וכדי שלא ישנו התינוקות, וכדי שלא יבוא לאכול את האפיקומן אחרי הצות.

שרויה - יש אנשי מעשה שמחמירים שלא לשרות או לבשל מצות בפסח, שמוא נשאר בתוך המצות מעט קמח שלא נילוש יפה ועי' השריה זה יחמיץ, ומדינא א"צ לחוש לזה, דאין חימוץ אחרי יאפה, ובפרט בימינו שאופים ובבבא ישע"ל דקים, ומ"מ מי שנוהג בחומרא זו אין מנזיחים אותו.

סימו תנ"ט

זהירות מחמץ בזמן הלישה

מקום לישת המצות - אין לשים במקום השמש, מפני שהעיסה קרובה לחמיץ מחמת חום השמש, ודעת החק יעקב שבמקום קרוב אל השמש מותר ללוש, ורק במקום השמש ממש אסור, אבל דעת כמה אחרונים להחמיר בזה ואינו מותר אלא במקום הצל. והאופה בתוך הבית כנגד החלון ויש שם שמש אסור, ואם החלון סגור והשמש מזהירה דרך הזכוכית, החק יעקב מותר, אבל כמה אחרונים אסרים, ונהגו לכסות החלונות בסדינים בשעה שיש שמש. וביום המעונן אסור ללוש תחת כל אויר הרקיע אף במקום שגם בלי העננים היה שם שמש, מפני שביים המעונן טבע החמה להגביר חומה בכל מקום, ובבין השמשות אין לחוש. וביום שיש עננים רק מדי פעם מותר מועיקר דיון, אולם יתכן שלדברי הרמ"א להלן יש להחמיר גם בזה. וכתב הרמ"א שנהגו שלא ללוש כנגד חלון פתוח, אפי' אל השמש כבר עברה לצד השני, שמוא יהיה מעונן ולא אדעתיה, אבל בחוץ אין חוששים לזה מפני שיש שמים לבו כשנהיה מעונן. וכן כשמולין את המצות לתנור או את המים, או את הקמח (כשהשק פתוח), יזהר לכתחילה לא לעבור בשמש, או תחת הרקיע ביום מעונן, אלא יכסה את המצות במפה, ואין להניח מפה אחת הרבה פעמים, שמוא נדבק בה בצק והוא יתחמץ. ולא יתקרב ללוש סמוך לפי התנור, מפני חום התנור, ובצדדים או מאחורי

התנור מותר, ומקום שכל החדר מתממם מהתנור, כגון בתנור של בית החורף, אסור ללוש בכל החדר, אלא צריך שלא להסיק כלל ביום הלישה, ואם הסיק אסור ללוש אא"כ יפתח את הדלת והחלונות עד שיצא החום לפי אומדן דעתו, והכל לפי הענין. וכן יש להזהר שלא להשוות את המצות סמוך לפי התנור לפני אפיתם, וכן יש להזהר להחליף את המקלות באופן שלא יחממו את המצות, ובעונותינו הרבים הרבה נכשלים בזה, (ואם לש כנגד השמש או כנגד פי התנור, המצה מותרת אפי' בלש במזיד, אא"כ העיסה התחממה דאז סכתבר שיש להחמיר אף בהחומה שבנוג, ס"ח).

זהירות משהיה אחרי הלישה - לאחר לישת העיסה לפני עריכתה יש להזהר שלא להניח את העיסה בלא עסק אפילו רגע אחד, ואף אם הוא עוסק בלבוז זה בצריכה התנור אסור להחמיר את המצות, וצריך להסיק ולגרוף מתחילה את התנור, כדי שלא יצטרך להניח את המצות בלא עסק. ועסק היינו שלש או מגלגל בעין, אבל מה שדוחק או דופק עם עין במקום אחד אינו מועיל לשאר העיסה. וכל זמן שמתעסקים בעיסה אפי' כל היום אינו מחמיץ, ואם הניחה בלא עסק שיעור מיל היו חמץ אע"פ שלא ניכר בסימני חימוץ, וכשיש עסק אם שהתה שיעור מיל אסור, דספיא דאורייתא לחומרא. ושיעור מיל הוא י"ח מינוטין, ובמקום הפסד מרובה יש להתיר עד כ"ב מינוטין וחצי, אא"כ יש בעיסה סימני שאור וסידוק. (ולענין מליחה לכתחילה ישהה במשך שעה, ואף לשנות, ובדיעבד שכבר הודח ונתבלש אין להלקל אלא בשהה כ"ד מינוטין ולפחות כ"ג מינוטין). וכתב הרמ"א שיש להחמיר למחר בעשיית המצות, כיון שיש לחוש שהשהיית יצטרפו לשיעור מיל, (והיכא שעוסק בעיסה עסק גמור כבעיטת הידים ויודיד (לאפקוי ניקור וכדו'), דעת התרומת הדשן שאין יש שהעיסה שביעתיים מצטרפות, ודעת מהר"ל להחמיר גם בזה), וכן יש לחוש שהעיסה תהיה במקום חם ששם העיסה מחמיצה בפחות משיעור מיל.

זהירות משהיה אחרי שהתעסקו בבצק - אחרי שהתעסקו בבצק שהבצק מתחמם, אם מניחים אותו בלי עסק מיד הוא מחמיץ, ולכן צריך להזהר מאד שכשמניחים את המצה לפני המנקה, שניקה אותה מיד ויניסוה מיד לתנור, והעולם אין נזהרים בזה כ"כ, ואפשר שמיד אינו בודוקא אלא הנונה שהשיעור מועט, ומ"מ לכתחילה ודאי לא יניחך רק אפי' רגע אחד אם אשעור. וכתב הב"מ לא שרבים מן הפוסקים חולקים על דין זה וסוברים שגם אחרי שנתעסקו בבצק אינו מחמיץ בפחות ממיל, ואפשר שדין זה הוא רק היכא שרואים להדיא שהעיסה נתחממה, וצ"ע.

אין יודעים שהעיסה החמיצה - עיסה שהחמיצה עד שיש בה דקים, אפי' לא ידעו שנתעברו סדקים זה בזה היו חמץ גמור, והאוכלה חיבת כרת, ואפי' אם יש סדקים במקצת העיסה הרי כל העיסה חמץ, ואם רק הכסיו (הלבינו) פני כולה או חלקה, והאוכלה פטור, אבל אסור באכילה והנאה, וצריך לדקדק בשיעור זה, כי לפעמים העיסה מכסיפה ואין איש שם לבו לכך. ואם עשו שתי עיסות יחד ואחת מהם החמיצה, בידוע שגם השניה החמיצה אפי' אם אין רואים בה סימני חימוץ ולא נשתהה שיעור מיל.

מצה עשירה שירק שמתחמץ אין מהני שיעביר ידו עליה וישפסף דלא מיקרע עסק ואדברה הרי הוא מחוממה בידי, ויכול לשבורה ולחזור לעשותה כדי שהעסק יבטל את החימוץ, וטוב להזהר בזה לכתחילה, דשמוא בעריכה השניה תהיה סדוקה ופפולה, ולכן אין להתחיל לערוך ולרדד את המצות עד שיגרוף את התנור.

צינון הידים קיטוף העיסה במים - לכתחילה צריך לצנון את הידים בשעת הלישה, ובריטב"א החמיר מאד בזה, מפני שהידיים מתחממות מהעסק והם מתחממות את העיסה, ואין לקטוף (לטוח) את העיסה במים שמצוננים בהם את הידים, מפני שהמים מתחממים ומחממים את העיסה, ואם קיטף בהם נראה דמותר בדיעבד. וכתב המ"ב שבמקומו אין נוהגים לקטף את העיסה במים, ואם לא צינן ידיו מותר, וי"א שרק אם הוא גם מניח את המצות לתנור צריך לצנון ידיו, וכתבו שכן המנהג, אמנם אם רואה שידיו התחממו לכ"ע צריך לצנון ידיו, ולכתחילה טוב להחמיר בכל גוונא לצנון ידיו.

שפיכת מים שטיפת הידים - הלש אחרי שהתחיל זמן איסור חמץ (הרב"ח והס"ח המחמירים גם לפני זמן איסור חמץ), וצינן ידיו או שקיטף את המצה במים, או שרחץ את העריבה במים, יש למחר לשפוך את המים מפני שהם מחמירים להחמיץ, ויש לשפכם במקום מדרון, כדי שלא יתקבצו המים ברשותו ויחמיצו, וגם לא ישפכם על רצפת אבנים, וברה"ר מותר בכל גוונא, וי"א שגם ברה"ר אין נכון לכתחילה לשפכם שלא במקום מדרון, דישי לו לדקדק בפרורי בצקו שלא יבוא לידי חימוץ.

קניון כלי הכנת המצות - בזמן הכנת המצות יש לגרר תמיד בין עיסה לעיסה את הכלים (העריבות והרעל"ין, ומידי פעם יבדוק גם את המורה שמניינים איתה את המצות לתנור שלא נדבק בה בצק), ואף אם לא עבר שיעור מיל בין העיסות, לכתחילה הרי יש להזהר גם בפחות ממיל, וכן צריך לרחוץ ידיו, ולרחוץ ולנגב את האגן שלשים בו, ומנהגו להקפיד בזה כשעובר שיעור מיל מהתחלת הלישה, ובזמן זה מהלפים את הסדינים שמכסים בהם את השלחנות, ואם עורכים את המצות על השלחנות יגרדם בזכוכית. והמנהג הנכון שיהיו שני אגנים ללוש בהם, ובזמן שלש בשני יהיה אדם ממונה לרחוץ את הראשון ולנגבו היטב, וחוזר לחילה. והמנהג הנכון להעמיד משיח בבית אופי המצות להשיח

על הכל, כי רבה המכשלה מאד. (וצריך להזהר לבער הפירורים מעל השלחן אחרי כל עיסה. ס"ק מ"ד).

לאחר שסיים לאפות הסק אחד בתנור ידוח את הכלים (חוץ מהמורה) וינגבם היטב כדי להשתמש בהם פעם נוספת, וזה עדיף מאשר לגוררם כיון שא"ל נלקוטים היטב ע"י גרידה, והמחמיר יגררם ואח"כ ידחתם.

הדתת הכלים ביו"ט - אם הוא ממשיך להכין עוד מצות מותר להדיח את הכלים גם ביו"ט, ולגררם אסור, ואם סיים להכין מצות, מותר להדיח את הכלים שהוא יכול להשתמש בהם כגון העריבות, ושאר הכלים מותר להדיחם ע"י נכרי, (המ"א מזהיר גם לגרר ע"י נכרי, והא"ר משיג שלגרר זה אב מלאכה ולא שבת), ואם אין נכרי יטילם לצונן ויזהר שיהיה כל הכלי ששוקע בצונן, או שישנים את הכלים לתנור כדי שיאפה הבצק שלשוקע, ואין נכון לאכול בצק זה שמוא לא נאפה יפה משני הצדדים, והאחרונים מפקקים בעצה זו משום אפיה שלא לצורך, ויש עוד עצה שיבטל את החמץ לפני שיחמיץ, (אמנם אם יש צו"ע צריך לא מועיל ביטול וצריך לנער), או שיתן את הכלים עם הבצק במותני לנכרי. והיינו שכשהכריזו אינו רוצה להדיח.

הזהירות משאיתו חמץ בכלי העריכה - יפה שלא יהיה גומא או סדק בעריבה שלש בה אפי' על שפתה, מפני שלא יוכל לנקרו אחרי הלישה והבצק יחמיץ ויתערב אח"כ בבצק החדש. ואם המזרק נסדק בשפתו, צריך להרחיב את הסדק ולגרר היטב ולהגעיל ולסותם את הסדקים ולהחליקים ולהשוותם יפה, או שירחיב את הסדק ברוחב אצבע כדי שיוכל להכניס ידו ולנקות שם, אבל לא ידבק שם חתיכות נחושת מסומרים, מפני שהחמץ נשאר מתחת המסמר, אלא ידבק את הנחושת ע"י היתוך. וכן יזהר שלא יהיה במורה סדק או חריץ, וגם הדף שעורכים ומגלגלים עליו את המצות צריך שיהיה חלק בלי סדקים וחריצים, ואם יש בו נקבים צריך לסותמם, ויש נוהגים מטעם זה לערוך על סדן, אך בזה יש לחוש שיכנס בצק בנקבי האריגה (אא"כ יחליפם בכל שיעור מיל), ואינו מועיל להופכם לצד השני, ולכן יותר טוב לערוך על דף חלק, ואנשי מעשה נוהגים לצפות את השלחנות בטס של מתכת חלק או אבנים חלקות, ויש שגם מצפים את המערוך במתכת או בזכוכית. אין לתת את העריבה על כר או לא כסדת מצומר בשעת הלישה, מפני שהם מחממים, וטוב שלא להעמיד גם על בגד צמר, ובדיעבד בכל ענין אין איסור, ועל כר כסדת מעור מותר.

עיסה שיצאה רכה לא יוסיף בה קמח מפני שאותו קמח אינו נילוש היטב, אלא אדם אחר יעשה עיסה קטנה מניבול קשה והוא ימשיך להתעסק בעיסה הרכה (ובדיעבד אם עשה זאת בעצמו אין לאסור), ויערב את שתי העיסות. ואם אינו יכול לעשות עיסה נוספת מותר להוסיף קמח, אך יזהר שלא יתן מוצות אלו בדבר לו, ובדיעבד אם נפלו מצות אלו לתבשיל אין לאסור אא"כ יודע ששנארה בה קמח. יש להרחיק את המצות מהקמח, מפני שאם ידבק קמח במצה הוא יחמיץ כשיכניסו את המצה לתבשיל, ומטעם זה מודד הקמח לא יתקרב לעיסות עד שינקה מלבושיו מן הקמח וידיה ידיו. ומודד הקמח לא ישפוך את המים לעריבה, ושופך המים לא ימודד הקמח.

סימו ת"ס

מי יעסק באפית המצות

לישה ועריכה ע"י נכרי או חש"ו - אין לשים ואין עורכים מצות מצוה ע"י נכרי או חרש (שאינו שמועט ואינו מדבר), או שוטה (המאבד מה שנותנים לו), או קטן (פחות מ"ג ויום אחד בזכר ופחות מ"ב בנקיבה, וכיון שכמה פוסקים סבורים שדין שימור לשם מצה הוא דאורייתא, יש להחזיר שלא לפסוק על חזק דרבא שקטן שהניעו ללכל שנים נכר הביא סימנים, אא"כ הוא גדול בשנים), דכתב "ושמרתם את המצות" והיינו שהשכירה מחמיץ תהיה חמץ לשם מצה, ואף נתינת המים לקמח בכלל הלישה לדעת הי"א בסימן ש"כ. והסכימו הרבה פוסקים שלא מהני שישראל גדול יעמוד על גבם ויזהירם שיכוננו לשם מצות מצוה, ואם אכל מצה כזו לא יצא יד"ח אף בדיעבד, ויש מקילים בזה (וצריך להזהירם בכל שעה ולא מספיק בהחליל העשיה), ויש לסמוך לחק כשא"ל בענין אחר, אך טוב שהחשיראלי יסייעם קצת, וטוב לעשות ע"י חש"ו מאשר ע"י נכרי. וטוב שגם הניקור לא יעשה על ידם, ויש מקילים אף לכתחילה שקטנים וכדו' יעשו את הנקיבים כיון שגם גדולים עומדים על גבם, ועי"ז יהיו הרבה עוזרים למהר עשית המצות. ושאר המצות שא"צ לשמרם לשם מצה, אפשר לעשות ע"י נכרי וחש"ו אף שישראל גדול מלשם עליהם, אך ישראל קדושים הם ונהגו לעשות שימור לשם מצה בכל המצות, ויאמר כל אחד מהפוסקים במצות מה שיעשה היום בענין מצה זו יהיה הכל לשם מצות מצוה, או לכל הפחות שבער"ה יאמר לפני כולם מצות מצוה שזה כעמוד על גביהם ומהני לדעת השניח.

וכתב הפמ"ג שיש לומר בפה שעושה לשמו, ובדיעבד לגבי לישה ואפיה סגי במחשבה, ולענין טחינה וקצירה צ"ע, ומשמע מדבריו שאם לא חשב לשם מצה אפי' במחשבה אינו יוצא אפי' בדיעבד, וכן משמע ברש"י שכתבם לא מותר, ובריטב"א כתב לענין הלישה שכיון שעושה בטביל פסח אין מפרש לשם מצוה, משא"כ לענין קצירה וצ"ע, ובצקת של גרים שמבואר בגמ' שמתור לאוכלם בפסח, הרבה ראשונים מבארים דא"ר ששלש בפי ישראל וישראל ראה שלא נתערב בזה כלום ולא נתחמץ בלישה, אלא שלא נשמרו לשם מצה, ויש מתירים כל שאין בו סידוק ושיאור, ואין להקל בזה אף בשעת חזק גדול.

ולענין טחינת החטים, דעת הס"ח דל"ע מהני כשישראל עומד ורואה שלא נעשה בזה שום חשש חימוץ, אבל דעת הא"ר בה"ח שזה תלוי במחלוקת בסימן ת"ג' אם בענין שימור משעת טחינה או לא, וכל המטה יחדה שראוי לנהוג ולהתיר שלא לטחון את החטים אלא ע"י ישראל בריחים יש יד או לו מים, ולא ע"י ריחים יש נכרי של

הבמות, ומי"מ מנהג העולם להקל כה"ץ, וכן העתיקו להלכה כמה אחרונים, ומי שיכול לעשות הכל ע"י ישראל היה זה משובח.

מצוה בו יותר ממשלוחו - הרא"ש היה משתדל בעצמו במצות מצוה, ועומד על עשייתה, ומזרז את העוסקים, ומסייע בעריכתה, וכן ראוי לכל אדם לעשות, ויטריח עצמו בזה עד שיתחמם ויזיע שזה תיקון לעונן החמור. ומתרה"ל פסק שלכתחילה יעסוק בעצמו בכל המצות, והפר"ח נהג לעמוד בזמן אפית כל המצות לפסח מפני שהמכשלה רבה, והחכם יעקב כתב שאין להאמין לנשים בענין הלישה והאפיה, ולכן רוב התלמידי חכמים והרבנים עומדים על רקידתה ועל לישתה ועל אפיתה.

זהירות מוחמץ בשעת לישה

הלש אחרי זמן איסור חמץ יאמר בשעת לישה כל פרוהים שיפלו בשעת לישה ועריכה וכן בצק הנדבק בכלים אני מבטל אותם, או אני מפקיר אותם, (ולומר פרוהים הפקר לא מהני ויש שמישיבם המנהג לומר לשון זה, ולכתחילה ודאי יותר טוב לצאת ידי כל הדעות, וצריך לומר נוסח

שמירת הלשון

גודל החובה לשלוח בניו ללמוד תורה - יש שמורים התר שלא ללמוד את בנם תורה מפני שבכל מקרה בנם לא יהיה רב, אך האמת שחובת האדם ללמוד תורה כדי לדעת אין לעבוד את ד' ולהנצל מהיצר שסכנתו עצומה, וחסרון הלימוד מביא את האדם להפסיד הרבה מצוות, וגם המצוות שיעשה יהיו בלי שמחה ויראה ואהבה, וגם לא ידע לעשותם כדון, (וכגון מצות תפילין שצריך שיהיו מרובעים כדון, ויהיו הרצועות שחורות, ויהיה של ראש כולו על הראש ולא על המצח, והקשר יהיה כנגד הפנים ושל יד יהיה כולו על מקום הקיבורת, וצריך לזהר בזה בכל זמן ק"ש ותפילה. וכן בק"ש יש לדקדק לקבל על עצמו עומ"ש, ולהשמיע לאזנו ולדקדק באותיותיה ולקרונה בזמנה, כי בשאר מצוות ודאי יחסר לו אם לא ילמד כראוי), ולעת"ל כל אחד יראה איזה חסרון היה במצוותיו, וכמו שדורות הראשונים היו שולחים בניהם לת"ת אף שידעו שאחד מאלף יוצא להוראה, כי גם אם יגדל הבן ויהיה לו עסק ויקבע מעט זמן ללימוד ואפי"ר רק בשבת, כדאי הוא כל הכוחות שעמל האב עליו, והמרחם על בניו ואינו שולחם לת"ת הרי הוא אכזרי, על כן יראה כל אדם להחזיק בנו לתורה והקב"ה יסייע בידו. (שער התורה פרק ז').

על האדם ללמוד בנו תורה ולא לחשב חשבונות אחרים על עתידו - יש האומרים שצריכים להכין את בניהם וללמוד חכמות מפני שאולי יצטרכו לילך לצבא, אמנם זה אינו סיבה שלא ללמוד כלל תורה, ועוד שהגורן ללימוד התורה הוא ודאי והוא טוב ומועיל יותר מכל ענייני העוה"ז, ויתבונן האדם בגודל שכן עוה"ב שאפי"ר אם יתן לאדם כל העוה"ז ותענוגיו אינו מספיק אפי"ר לשכר מצוה אחת, ואם דורות קודמים כשהיו גזירות ותלאות, החזיקו בכל הכח בתורה ומצוות, ק"ו בזמננו שאין הגזירות קשות כ"כ ומניחים ללימוד תורה ולעבוד את ד' שעלינו להחזיק בתורה. והיצר הרע מנסה במיוחד לבטל עסק התורה, בגלל שהוא יודע שהתורה היא כלי הזין להלחם נגדו, ולכן הוא רוצה לבטלנו מהתורה כדי שהוא יוכל לנצח. (פרק ח').

זכות אבות מועילה כשאנו הולכים בדרכי אבות - הנה אנו מתפללים שיזכרו ד' לנו זכות אבות, ואין זכות אבות מועילה אלא אם אנו הולכים בדרכיהם, כפי מה שאנו מסוגלים להשיג. והנה מצוי שאברהם אבינו מוסר את יצחק בנו לעקידה, ובאמת גם בזמננו אם היה הקב"ה מצוה לאדם שישחט את בנו לעולה לא היה נמנע מזה, אבל הנסיון של אברהם היה מה שנתרצה לזה באהבה גמורה, וא"כ כ"ש שהיה מוסר בנו לתורה בלי חשבונות שיוקל לו אם ילמוד שאר דברים, וכן יצחק הלך לעקידה בלב שלם, וודאי לא היה מונע מעבודת ד' בשביל דברים קטנים, וא"כ אנו שמזכירים זכות אבות עלינו לילך בדרכיהם ולא למנוע מתורה ומצוות עבור שום דבר.

וכן מצוי אצל יעקב שהלך י"ד שנה ללמוד תורה אף שהיה בן ס"ג ולא היה לו שום זרע, והיה עליו להעמיד את האומה הישראלית, ובכל זאת מתחם שידע שלבן לא יתן לו בתו בחינם ויצטרך לעבוד אצלו, וירצה להאביזו מן העולם, וגם ביתו מלא טובמאת טרפים, ואינו יכול לעמוד נגד טובמאה זו בלי קדושת התורה, לכן הקדים ללמוד י"ד שנה (כנגד ה"ד שנים שהיה מוכרח להיות אצל לבן עד לידת יוסף) בלי לישן שינת קבע, וא"כ גם אנו צריכים ללכת בדרכיו ולהרגיל בנינו לתורה ומצוות עד שנת כ"א, שגם אם יזכר ללכת לעבודת הקיסר ולא יוכל ללמוד לא תסור ממנו קדושת התורה, ויתן ד' חינו בלב המלכות, ויצליח ד' דרכו אחרי שיחזור, וזהו הצעתי להחשוב על העצלה הזמנית, ועל זה אמרו הוי מחשב הפסד מצוה (הגדול, בעוה"ב), כנגד שכרה (הקטן, בעוה"ז), ושכר עבירה (הקטן, בעוה"ז), כנגד הפסדה (הגדול, בעוה"ב), וכן בעניינינו יעריך גודל השכר בעוה"ב אם בנו יקיים מצוות כראוי, והעונש הנצחי שגיגע לאדם אם בנו לא ילך בדרך הישר, וגם אחרי שהבן ימות יקחו את האב מגן עדן לגיהנום למען יראה ביסורי בנו. וע"י התבוננות בזה ירף מומנו היצר וישלח בנו לתורה, ויזכה לחיי נצח הוא וזרעו, ונכסיו יצליחו בעוה"ז. (פרקים ח' ט').

גודל החיוב לשלוח בנו ללמוד תורה - אל יאמר האדם שיוכל בנו לנהוג כראוי גם בלי לימוד התורה, כי רק ע"י לימוד התורה האדם מוחמץ בקיום מצוותיה, ואם הוא פורש מן התורה הרי הוא נעקר ממקור חייתו ויבוא לבסוף לידי ביטול המצוות, ויכול להגיע אף לעבודת אלילים, ובפרט בזמננו שהרבה סרו מדרך ד' מחמת הפרישה מן התורה, או שהגיעו לחילול שבת ושאר איסורים, ודאי הוא עת לעשות לד' לחזק ענין זה, וטובה אחת בצער ממאה שלא בצער. (פרק י').

ע"י שמירת הלשון יזכה האדם לחשיבות מיוחדת בעוה"ב כי טבע האדם להתגאות באיזה דבר מיוחד שאין לאחרים, וא"כ כיון שאמרו חז"ל שהרוב נכשלים בגזל ומיעוט בעריות וכולם באבק לשון הרע, א"כ הנהרז מלשון הרע יהיה לו היכל מיוחד בעוה"ב שלא יהיה כמוהו לאחרים. ובפרט שע"י שמירת הלשון נמנע ממואות אלפי עיונות ומרווח מאות אלפי מצוות, כי היושב ואינו עובר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה. (חתימת הספר פ"א).

הביטול בלשון (שמבין), כדי שיתבטלו לפני שיחמיצו, ואף אם אינו עומד שם יכול לבטלם בביתו, ומי"מ יכבד את הבית והשלחן אחרי האפיה וישרוף מה שימצא זלכתחילה בעיור חמץ בשריפה, וי"א שטוב שידרוס על הפרורים מיד כשפילו כדי שלא יצטרף לשורפם. ואם לש לפני זמן איסור חמץ, די שיבטל לפני זמן איסורו ולא בשעת לישה. ולענין הכלים, לפני פסח אפי"ר אחרי זמן איסור חמץ צריך לגרר את החמץ מהם ולהדיחם, אבל ביו"ט עצמו עיין בסימן תנ"ט מה יעשה בכלים.

סריקין המצוירים - לכתחילה אין לצייר בפת צורות חיה ועוף, שמא ישהה שיעור חימוץ וזמן זה אינו נחשב לעסק כלל, וחז"ל אסרו אף לעשות ציור ע"י דפוס או בנחתום וכן ברקיקים דקים. ובדיעבד אם לא שהה שיעור חימוץ מותרים באכילה ויוצא בהם יד"ח, וכל מה שעושים במסרק כדי שלא יתפח (ואפי"ר נעשה עיני ציור כל שאינו ממוין לצייר), וכן מה שמנקבים את המצות, מותר, ומי"מ טוב למהר לעשותם ולא לשהות בהם.

מצה עבה - לשיטת השו"ע מותר לעשות מצה פחות מעובי טפח, ודעת כמה פוסקים דאפי"ר פחות מטפח אין לעשות, ובדיעבד עבה טפח נחלקו הפוסקים, ובפחות מטפח אין לאסור בדיעבד, אך אם היא עבה יעיין בתוכה אם נאפתה היטב. ולדעת הרמ"א יש לעשות לכתחילה רקיקים דקים, כיון שאינם מותרים להחמין.

מצה מנוולאת - אין לעשות פאנדי"ש או פלאדוני"ש (מצות מנוולאות בבשר או בגבינה), מפני שהליחה שיוצאת מהמלוי בשעת האפיה מעכבת את האפיה, וכן יש לליחה דין מי פירות הממחרים להחמין את העיסה, ואפי"ר בדיעבד אסורה. ואין לתת ביצים שלימות ואפי"ר מבושלות בתוך המצה בזמן אפיתה, ואפי"ר בדיעבד יש לאסור, אבל אם נתן לתוכה זרעונים קטנים שאינם חדים ואפי"ר אינם כתושים, מותרת באכילה, ולכתחילה יש להזהר גם בזה.

גודל התועלת במה שלא ידבר דיבורים אסורים בבית הכנסת

תועלת גדולה יש למי שיש לו זמן קבוע ללימוד בבית המדרש, שישמור את לשונו באותו הזמן, כי עי"ז לא יפסיד מזמן לימודו, וגם לא תהיה תורתו רקיעים קרעים שעונשו שמאכילים אותו גחלי רתמים (שנענש י"ב חודש כרשע גמור). ועצה טובה למי שרוצה לשמור פיו ולשונו מדיבורים אסורים, שינמנע מלשוח בבית הכנסת ובית המדרש טובה כמה יסבות. א' מפני קדושת המקום. ב' עי"ז תורתו ותפילותיו יהיו בשלימות. ג' עי"ז יהיה שיעור זמן מצטבר של בערך י' שנים מחייו בלא דיבורים אסורים אלא רק תורה ועבודה. ד' עי"ז יהיה לו קל יותר להמנע מדיבורים אסורים בשאר היום. (פרק ב').

צריך להשתדל במיוחד במצוה זו לפי שאין לה דורשים - איתא בספר חרדים שאף שצריך להזהר בכל המצוות, מי"מ יש לאדם להחזיק באופן מיוחד במצוה אחת, שע"ז שאר המצוות נמשכים אחר אותה המצוה, אבל אם בא לאחוז בכולם לא יצליח. וא"כ בזמננו שהופקר אצל חלק מהאנשים עוין לשון הרע ורכילות, א"כ האוחז במצוה זו באופן מיוחד יגיע לו על זה שכר מיוחד. ואם מוט מצוה מותר אפי"ר לכו"ש ונהי' הנסמא לו מפני ביונו, כ"ש אם התורה קדושה מופלגת בזיון, ובעוון זה יש בזיון מיוחד לתורה, שאף גם מזכירים לאדם שהדבר אסור אינו פורש, כי יש לו כל מיני תורים, ואין לך מוט מצוה גדול מזה. ואם יתנו לאדם ס"ת שמחוק בו כמה תיבות ודאי לא יסכים לברך עליו, ואין לא יתבייש האדם שיהיה מופקר אצלו עוין זה כאילו אינו כתוב בתורה כלל. (פרק ג').

השכר הגדול המצוי בשמירת הלשון, וביזוי הרבים בזה - והמתחזק בהמנעות מדיבורים אסורים יש לו בזה רווח מיוחד כי ההמנעות היא מצויה וא"כ מצוי לו הרווח בלא שיצטרך לחפשו. והמזכיר את הרבים בענין זה שכרו גדול, ובודאי יצליח כי ישראל בחזקת כשרים וצדיקים, ואין העוון הזה מצוי אלא מחמת חסרון ידיעת פרטי הדינים בזה, ועי"ז ימהר ביאת הגואל.

ונלך אנו בדרכי אבותינו כמו שמצוינו בישראל ענו לטענות המוצרים, שאמרו להקל העול מעליהם אם לא ישמרו את התורה, וענו להם ישראל "וכי שמא עזבו אבותינו אברהם יצחק ויעקב את אלוקינו שבשמים וכו'", וגם אנו לא נטה ליבנו להסתת היצר וטענותיו. (פרקים ד' ה').

הצה פנאלה להננות מעוונות שבין אדם לחבירו - ע"י מידת הסבלנות האדם מנוחלוקת ולשון הרע ורכילות, כי הרבה פעמים מתגלגל לידו הקפדה ומריבה מדברים קטנים, ואם יקציב איזה ממוין לזה כמו שהוציא על שאר המצוות, ינצל מוכמה עוונות עצומים, והבא ליתרה מסייעים אותו, ועי"ז יזכר לחיים ביום הדין ויסיף לו הקב"ה על השפעתו, והמנע מהוצאה אלו הוא דומה למי שמקמץ ממומנו הנצרך למאכלו, ועי"ז יבוא להוצאות גדולות עבור רפואתו. (פרק ו').

נקודות הפצה ברחבי הארץ:	לפרטים ולפתיחת נקודות נוספות - 052-7692282
ירושלים - ישיבת מיר (בית שלום, ארץ קלטות "ובלכתך בדרך") 0527692282. "מרכז הסת"ם" יחזקאל 1 כ"ב השבת. נוה יעקב - אשר גולק 077-7979554. דברי חיים 12 (פלמן) 02-6259923. רמות פולין 66 דירה 02-5879786. רמת ג' תאודור לביא 12 (יריב) 052-7147249. "מטר מלוכה" רח' בית ישראל 1 053-3117762. בית וגן - רח' משולם ראט 1 (קרפל) 02-6424736. הרצוג יהודי, מול צילו של היכל. 053-3107876. תל יצחק ישראל 65 דירה 6 (כהן) 0527650692.	
בני ברק - מרצב, מלצר 03-5790989 24. מרכז הסת"ם רחוב זכריה 3. יוספי קובץ גליוני 9 0548446691. רוטנר סוקולוב 052-7662047 39. פקשר עזרא א' 33 מול ב"כ"ג אג"י "מורה" ג' 03-6746990. קרלין, רבי עקיבא 9. 054-8439903. כהן, יגאל אלון 054-8440046 27/8. ציקובסקי ונופולד 20 03-6769572. מנקין, ברוקובא 03-5780281. רבי טרפון 4 ממבסת כבס - נא 0524077373. הרב אברמסקי 43 (נילינגר). 0524077373.	
מודיעין עילית - ר"ע 30/6 052-7692282. כולל עטרת שלמה. אבני נזר 30/2 (זיידל) 08-9741111. ריטב"א 26 (רולמן) 050-4173968. "תינוק" רח' ריה"ר 30. הרב מפוניבז' 4 (עקובוביץ). 052-7144090. אהל תורה ריה"ר 35. מרומי שדה 23 (פודולסקי) 08-9791339.	
בית שמש - נחל לה 18 (אופיר) 0533103773. רמב"ג משה רבינו 9/9 (הומינר) 0527674908.	
ביתר - פרידמן. קנג 18 058-3207845. המגיד ממעזריטש 27 קומה ג' (כסטר) 052-7684471.	
אשדוד - רובע י' ה' הפלטה 5/2 (וולף) 08-48642821. רובע ח', ה' ה' 37 (וולף) 053-3148677.	
אלעד - (אדלשטיין) בכלל מדרש אליהו, או ברח' בעלי התוספות 02. 052-7690972. או 03-9337827.	
אופקים - (ריסמן) החיד"א 1605/6 054-8415259. רכסים - כולל נר ישראל (כהן) 052-7183722.	
הר יונה - בבית"ם המרכזי, 058-3293176. פתח תקוה (ברוכים) רח' אריה בן אליעזר 26/15 052-7107905.	
ירושם - משפחת רייך רח' התנהג 748 דירה 6 (0527624968). רחובות - ולוסקי רח' שקלוביץ 5/18 0548456982.	
יסודת - משפחת קורמן 0504172898.	

כל תהליך הוצאת הספר, במקום אחד

הקלדה • עריכה • עימוד • רכיכה

הדפסה • הפצה

חיג עכשיו: **בינוש קרליבך**

052-717-9103

mikra9876@gmail.com

בפעם השלישית (1)

א. מי יכול להגיד שפעם שלישית בחירות זה במקרה?
הרי בכל דבר בתורה ג' פעמים בונה "חזקה", כענין חזקת ג' שנים בקרקעות, וכענין שור שנהיה מועד בתלת זמני, ואפי' בקדושה אנו משלשים הקדושה ואומרים: קדוש קדוש קדוש, כדי להחזיק הענין. כך נבין כאן, פשוט שאין היחס לבחירות הללו כסתם שאלה מי יתמנה לשר כזה או אחר, שהרי עומדות כאן שאלות מהותיות הנוגעות לציפור נפשה של היהדות בנוגע לשבת ותורה ולכל דבר שבקדושה, ולא בדרך של העלמה, אלא במוצהר ובגלוי.

וא"כ מדובר כאן במפקד אוכלוסין, בו בודקים משמים כל יהודי באשר הוא, היכן הוא ממקם את עצמו בעולם של היום, באיזה השקפת חיים הוא תומך, ואחרי מי הוא מוכן ללכת בכל הכוח, אחרי הבעלים או אחרי ה' יתברך.

ואשר לפ"ז יש לנו לקוות שגם הפעם לא יתבחר שום ממשלה, וייקבע "חזקה" לכילוי ממשלת הרע מן העולם, ויתגלה משיח בן דוד, ותהיה מלכותו יתב' בכל משלה, עתה בעצם יושלם הבריור הנורא, מי בפעם השלישית בעד ה' יתברך, ומי בפעם השלישית בעד השקר והאפס והעדר, מי פעם שלישית בעד מפלגות האמצע, ומיהו זה שבפעם השלישית הינו בעד הכלום, בוחר לא לבחור, ובכך מתעלם מזעקת גדולי הדור וקרבניטיו, שהנידון כאן קידוש ה' וחילול ה', אהה, כמה מהותי "בירור" עצום זה.

ב. ודאי סייעתא דשמיא גדולה ירדה לנו כאן, שנקבע סיבוב שלישי זה, לא רק באדר המיוחד לנצחון הקדו' על הסט"א, וכמו שנפסק דמאן דאית ליה דינא בהדי נכרי יזמינו לחודש אדר. אלא שאף ההכרעה היא ביום לידת משה רבינו. כי הנה היום השני לעת ערב, הינו ליל ז' אדר, שיום זה היה עילת שמחתו של המן, על שנפל לו הפור בחודש שנסתלק משה, ולא ידע שבאותו יום נולד משה.

והנה חזינו שיעקר מעלת משה הוא העונה, ובנפה"ח כ' שאילו ימצא אדם עם עונה דמשה, גם הוא יוכל לקלוט כ"כ הרבה תורה כמשה. והנה הקב"ה משרה את שכינתו על ענוים, דכתי' "ואני את דכא ושפל רוח", ומשה שזכה לעונה, זכה גם שיתגלה על ידו דרגת "ידיעתו" יתב' שמו הגבוה מנקודת הבחירה, כדמצינו שאמר ה' למשה: "ואני ידעתי כי לא אתן אתכם מלך מצרים להלוד", וגם עתה בזכות משה נזכה לייחול של "וידעו כי אתה שמך ה' עליון על כל הארץ", ויעלו כולם מעל נקודת ה"בחירה", להגיע לתכלית ה"ידיעה" ולהיות מוכרחים לבחור אך ורק בטוב.

בפעם השלישית (2)

א. בחירות פעם שלישית זה ממש לא מענין!! אז לכאור' הביטול תורה הקשה שמונח תמיד בכל מערכת בחירות, הולך ומתקטן כשמדובר בסוג בחירות נדשות שכאלו. כך לכאורה... אבל זו תאוריה ללא אחיזה, שהרי בפועל היצר ערמומי, ותמיד מצליח ליצור פרשיות "מסעירות" שגורמות לביטול תורה איום. וחמור מזה, בחורים טובים שמתפתים לקחת "תפקיד" בבחירות בשביל רווח כספי, ועבודה זו מהותה יום שלם קירבה לחילוניות פטפטניות! בכל מערכת בחירות יש בחורים שנהרסים מזה רח"ל! למרות שכעת אדר וסוף זמן וכו', החיים זה לא משחק!...

ב. וליכא מידי דלא רמיזי באורייתא. דבפרשתן נאמר "ועשו ארון עצי שיטים... וצפית אותו זהב טהור, מבית ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר זהב סביב" והנה לפי פשוטו של מקרא לא משמע כאן יותר מארון אחד שהוא מצופה זהב מתוכו ומחוצה לו, אבל רש"י כתב: "שלשה ארונות עשה בצלאל, שתים של זהב ואחד של עץ... נתן של עץ בתוך של זהב, ושל זהב בתוך של עץ, וחפה שפתו העליונה בזהב, נמצא מצופה מבית ומחוץ" ותמה השפתי חכמים, היכן מצא רש"י במקרא רמז לכך שהיו שלשה ארונות, הרי הפסוקים יכולים להתפרש יפה בארון אחד.

ותירץ תירוץ מפתיע מאד, וז"ל: ויש לומר, דבפרשה זו של עשיית הארון שהיו מונחין בו הלוחות יש בו כל אותיות של אל"ף בי"ת לפי שבלוחות יש כל התורה, ולכך רומז בפ' זו האל"ף בי"ת שהוא כל התורה, לבד הג' שאין בו, ומאי טעמא אין בו ג' ? אלא ודאי לא צריך לרמז הג' לפי שהארון עצמו היה ג' וכו', עכ"ל. וזה חידוש עצום שרק בגלל החסרון של האות ג' ידע רש"י שהיו ג' ארונות.

עוד תירוץ כותב: "אי נמי לכן כתב הקרא תצפנו יתירה שאחר כך תצפה שפתו העליונה, כלומר ג' ארונות היו והיה נותנן זה לתוך זה וממילא היה מצופה מבית ומחוץ לבד שפה העליונה, ואח"כ היה מצפה את שפתו", עכ"ל. והשתא לפי תירוץ זה צריך להבין מדוע אין ג' בפרשה זו. אז אולי בדרך הדרשנים נאמר, שלא כתוב ג' בפר' הארון, כי בגלל האות ג', יהיו שיפסידו את שייכותם אל הארון!...

אבא יקר, אנא! תשים עין ולב על הבן-ישיבה שלך, כי אם בשביל בצע כסף פיתו אותו להיות 'משקיף' או כעין זה... הרי הוא "משקיף" על עוד דברים מחרדים שרואים שם... תסביר לו היטב את גודל הסכנה! אם הוא לא מבין, תבטיח לו סכום דומה בעד השטייגען, כי רבים חללים...

גודל הזכות להתחבר לחכמי הדור

באה ללמדינו שהצורה הנכונה היא שיהיו שני החלקים הללו, הקדש, והקדש קדשים - "להיות לאחדים לעבודת בוראם, וכן ראוי שהיו בישראל כל קדושי מחוברים אל ההמון להבין ולהורות", כלומר, הארון שהיה מונח בקדש הקדשים, הוא כנגד התלמיד חכם שתוכו כברו מצופה זהב מבית ומחוץ, ועליו הכרובים פניהם איש אל אחיו, להורות על היות החכם מקבל השכל העליון של התורה מלמעלה, וכן פריסת הכנפיים למעלה מורים על שאיפתו אורח חיים למעלה למשכיל, וע"י שיוורה לעם שבהיכל "בוה יתעשת האלקים לנו, כאמרו ואל זה אביט", עכ"ל.

ותוכן דבריו, שעל ידי שיש בכל דור חכמים העמלים התורה שהם כדוגמת ארון בקדש הקדשים, שהם מורים ומדריכים ומחוברים אל העם להראותם הדרך הישרה, הרי זה כדוגמת היריעות שממעל המשכן, שחיברו את קדש הקדשים עם הקדש, וזהו הציור הנכון שעל ידו שורה שכינה עלינו, שע"י הקב"ה מתעשת לתפילתינו. וזו ראייה ראשונה שמביא, שהמשכן ציור לדורות, שכמו שלגבי התפילה זה נכון לכל דור, כך לגבי הדיבור למשה.

ג. ראייה שניה הביא, מדכתי "וכן תעשו" כמו שהעידו ז"ל שקרא להם בהיותם דורשים במעשה מרכבה כאמרו ז"ל (חגיגה י"ב) אתה דורש במעשה מרכבה ושכינה עימנו ומלאכי השרת מלוים אותנו, עכ"ל. שכך ראו בהתגלות חושית במעשה ההוא, כדאיתא שם מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור, והיה מהלך בדרך, ורבי אלעזר בן ערך מחמר אחריו. אמר לו: רבי, שנה לי פרק אחד במעשה מרכבה, אמר לו: לא כך שניתי לכם ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם מבין מדעתו, אמר לו: רבי, תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתי. אמר לו: אמור. מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור, ונתעטף וישב על האבן תחת הזית. אמר לו: רבי, מפני מה ירדת מעל החמור, אמר: אפשר אתה דורש במעשה מרכבה, ושכינה עימנו, ומלאכי השרת מלוין אותנו, ואני ארכב על החמור, מיד פתח רבי אלעזר בן ערך במעשה המרכבה ודרש, וירדה אש מן השמים וסיבבה כל האילנות שבשדה, פתחו כולן ואמרו שירה עיי"ש כל המובא שם.

ונמצא מבו' בדברי הספורנו, שחכמי הדור כמו נתונים הן בקדש הקדשים, ואילו שאר ישראל הן כשאר הכלים שעמדו בקדש, ועל ידי שכלל ישראל נדבק בחכמי הדור, ומציית לכל דבריהם, נוצר חיבור בדרגת משכן, ושע"י ז' כולם זוכים בקשר עם הבורא, שהחכמים זוכים לבחינת ונועדתי שהקב"ה מדבר איתם, וכלל ישראל זוכה שע"י ז' הקב"ה שומע לתפילתם, כמו שהיה בעת שעמד המשכן.

והנה כעת לעת בחירות, נזדמן בקל לכל יהודי באשר הוא, לציינת ולהתחבר לגדולי הדור, ובכך לזכות לימשכן!

א. כמה מרגשים דברי הספורנו בפרשתו, על הפסוק "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת", בו מתואר הקשר הגלוי ביותר שיתכן בין בורא לנברא. לא רק בתוך אירוע התגלות חד-פעמי כדוגמת מעמד הר סיני. ולא רק באחד משלבי ההולדה של העם, כדוגמת הדיבורים והנבואות שקיבל משה בסנה ובתוך מצרים. אלא סתם כך ביום רגיל, משה רבינו נכנס לאהל מועד והנה הקול יוצא מבין שני הכרובים (ר"ת משה) ומדבר אליו כדבר איש אל רעהו, וזה הפיסגה היותר מופלאה שניתן לתאר.

והנה מגלה לנו הספורנו, שהופעה אלקית מופלאה זו, לא היתה שמורה אך ורק למשה רבינו בשעתו, אלא היא נתונה לכל חכמי הדורות שבכל דור ודור - לרבות דורינו השפל והירוד. וזה לשונו: "ונועדתי לך - כי בזה שרתה שכינה, ותשרה בכל מקום אשר שם חכמי הדור, אשר מגמת פניהם השכל וידוע אותו". ונפלאה ההגדרה שנותן כאן הספורנו לחכם שבדורו שהקב"ה מדבר עימו, שיהיה כזה שכל מגמת פניו השכל וידוע אותו, זאת אומרת, לא מיירי כאן בצדיק שמתענה מתפלל ומתחסד עם הבריות, אלא בת"ח עמל בתורה שכל מגמת פניו לימוד תורה יום ולילה, שזהו ההיכי תמצוי להשכיל ולדעת אותו יתברך.

ב. ומביא הספורנו ב' ראיות לכך מלשון התורה: ראייה ראשונה - "כמו שיעד באמרו ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך", כוונתו, שאותו ציווי שנוכר בתחילת הפרשה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ככל אשר אני מראה אותך..." נקרא הכל ברצף אחד (למרות היותם ב' פסוקים נפרדים), שמובנו שתכלית בניית המשכן להשרות בינינו השכינה, שעל ידי כך יוכל הקב"ה להתגלות אלינו.

ויעויין בתחילת הפרשה שהוסיף הספורנו על דרך זה: "ושכנתי בתוכם, אשכון ביניהם לקבל תפילתם ועבודתם באותו האופן שאני מראה אותך שכינתי..." ולדבריו יוצא שהקב"ה אומר כאן למשה, שכלל ישראל עתידים לזכות להשראת השכינה ביניהם כדי לקבל את תפילתם, בדיוק כמו שהקב"ה שומע לתפילתו של משה, אך כדי לזכות להשראת שכינה כזאת, הם צריכים לבנות לעצמם משכן.

ומבאר שם הספורנו חידוש, שבניית המשכן הנדרשת להשראת השכינה, היא לאו דוקא ביריעות קרשים וכלים כמו אז, אלא במה שמסמל אותן יריעות קרשים וכלים. ומבאר הספורנו (ולפי שלשונו שם קצרה נבאר תוכן דבריו), כי הנה אותם כלים וכרובים עמדו מהם בקודש ומהם בקדש הקדשים, ובכל זאת היו יריעות מעל הכל בשני מחברות אחת מעל הקודש והשני מעל הקודש קדשים והיו שניהם מחוברים בקרסים, ומדוע לא ציוה ה' להניח את הכל באותו מקום? ומתרץ הספורנו, דההוראה הזאת

איפה המיקום שלך במשכן...?

שייכים לגילויים של ההיכל, והעובדים שהיו מתפללים כל ימיהם, הם יהיו שייכים לגילויים של העזרה, וכך יהיו מחיצות לחוד, ומדרגות מדרגות, בהשגת האלקות אז.

ומי שיתבונן בזה היום יוכל לזכות ל"ויגבה ליבו" נפלא, אם רק ישים את ליבו עד כמה רבה מעלתו, שהרי נמצא שאם הוא בן ישיבה או אברך שעמל בתורה, הוא איש של קדש הקדשים, וממילא יש לכבדו ולהעריכו לפי רום ערכו וחשיבותו. וגם אם ירבו למאד עמלי התורה יותר ממה שיש היום, אין זה מגרע כלום מדרגתו העצומה של כל אחד אחד מהם, וכמו שיש מושג של "בן עולם הבא" יש מושג של "בן קדש קדשים" שהוא שייד למקום הזה.

ג. נפק"מ רבתי בכל זה, שאע"פ שמוטלת על כל ת"ח החובה להשפיע לחוץ מתורתו, ולקרב את בני משפחתו ואנשי סביבתו, מ"מ אין הפשט שהוא עוזב חלילה את מקומו הקדוש והנורא בקדה"ק, אלא שהוא מחבר אותם אליו כמו שמחברות היריעות, זו שהיתה מעל קדה"ק, וזו שהיתה מעל הקודש, לא תפרו אותם יחד, אלא השאירו אותם כב' יריעות, שמתחברות יחד ע"י חמישים קרסים.

וכשאמרו חז"ל בפס' "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך ליבו של כאו"א, עומק הדבר הוא, שיש לאדם בתוך הלב מקום השראת השכינה, וכדאמרו במשנה בברכות שאם טעה בדרך ואינו יודע מהו הכיוון של בית המקדש, יכוון את ליבו כנגד בית קדה"ק, ולכאן למה לא אמרו בכללות שיכוון את ליבו כנגד ירושלים, אלא רואים שהדרגא הכי גבוהה היא שהלב שלו נעשה ממש קדש הקדשים, וכמו שאסור להכניס בקדש הקדשים שום דבר חיצוני, כך בלב אסור.

ובזה יובן מדוע מקדימים ואומרים בתפילה של שבת ומועדים 'קדשנו במצותיך' ואח"כ 'ותן חלקינו בתורתך', דבאמת בתחילה צריך להתקדש ע"י המצוות, דיש לאדם רמ"ח אברים כנגד רמ"ח מצוות עשה, וכל מצוה שעושה כתיקונה, היא מתקן בזה ובונה את האבר שכנגדה, וכמו שבאדם הנשמה שבו יותר פועלת כאשר הגוף שלם ותקין שאז הנשמה מתפשטת בו כראוי, כך בקומה הכללית התורה שהיא הנשמה, היא מתפשטת רק בגוף שלם ותקין, ולכן ע"י קדושת המצוות זוכה להתעלות לבחינת קדש הקדשים, ששם זוכים לתורה הכי גבוהה. וכן בסוף אלקי נצור אומרים, "עשה למען קדושתך עשה למען תורתך", הרי שע"י הקדושה זוכים לחלק בתורה.

וזהו שלימות העבודה של בן עליה. שמחד הוא מהדר ומדקדק במצוות כדי לבנות את הכלי קיבול הרוחני שלו, ומאידיך הוא עמל בתורה, ומתחבר בכל חושיו אל שכל התורה, ועי"ז התורה נספגת בו ומקדשת אותו למעלה למשכיל, וככל שיהיה תיאום בין המצוות לתורה, יתגדל.

א. אנחנו לא יודעים מה יהיה סדר האירועים כשיבא משיח וירד בית המקדש השלישי בנוי באש מן השמים, מן הסתם יהיו ריקודים סוערים כמה ימים בלי הפסקה, אלפי לויים וכלי נגינה בידם ינעימו בהרמוניה מופלאה את החגיגה הגדולה, ואור בהיר בשחקים יבהיק בבית המקדש למרחוק כמו שהיה בעת שמחת בית השואבה.

אבל מה נעשה עם ה"כל אחד נכוה מחופתו של חברו" שיהיה שם...? הרי מצינו בסעודתו של אהשרוש דאיכא למ"ד שחילקם לפי דרגתם, הראוי לחצר לחצר, הראוי לגינה לגינה, הראוי לביתן לביתן, וכך לעתיד יהיו שם הרבה מחיצות זו לפנים מזו, הראוי להר הבית להר הבית, הראוי לעזרה לעזרה, הראוי לאולם לאולם, הראוי להיכל להיכל, הראוי לקדש הקדשים לקדש הקדשים.

ב. דכך מבואר בספורנו בפרשתן (עי' במאמר הקודם), להתלמידי חכמים נחשבים כארון שמחזיק את הלוחות, וכן אמרו חז"ל הזהירו בזמן ששכח תלמודו שלוחות ושברי לוחות מונחים בארון, כלומר אפילו מי ששכח את תלמודו, נשאר דרגתו כמו של ארון שמחזיק את הלוחות, וכן איתא בגמרא שהספידו את רבי ואמרו "נשבה ארון האלקים", שהוא נחשב הארון שמחזיק את התורה, ולכן צנצנת המן היתה בקדש הקדשים, שכל עמלי התורה שייכים לבחינת קדש הקדשים, שכמו שהארון היה שלא מן המידה, וצנצנת המן שלא מגבולות הטבע, כך חיי עמלי התורה הם שלא במסגרת הטבע, כי באמת לפי חוקי החשבונות הטבעיים בלתי אפשרי להבין איך חיים.

ויש אנשים שהם קובעי עיתים לתורה ויש להם שולחן של מלכים שמשפיעים ממנו לכל סביבתם, ותורמים הון רב לצדקות, הרי הם כמו השולחן אשר לפני ה', והם בחי ההיכל. ויש אנשים בעלי עבודה שאומרים תהילים כל היום בשפיכת הנפש ומאריכים הרבה בתפילתם, הם כמו מזבח החיצון שעניינו לכפר על ישראל ע"י הקרבנות. והם בחינת העזרה. ויש אנשים פשוטים שהם רק בדרגת 'עולי רגלים' שעכ"פ הם משתוקקים לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, והם שייכים בוודאי לבחינת הר הבית.

וא"כ כשיבא משיח ויהיו שם ריקודים וגילויי שכינה מופלאים, הרי שכל אחד יזכה לפי ההכנה שהכין את עצמו, הראוי לקדש הקדשים יזכה להיות בבחינת כה"ג, כדאי בירושלמי על ערך התורה "יקרה היא מפנינים" מכה"ג שנכנס לפני ולפנים, שהתורה משייכת את עמליה אל קדש הקדשים, וא"כ כל האברכים שעמלו בתורה כל חייהם בלי להביט למנעמי העוה"ז, הם קידשו את עצמם להיות קדש קדשים, וכפי זה יהיו הגילויים שלהם לעתיד. ואח"כ כל היהודים הכשרים שעסקו בחסד וכדו', הם יהיו

מה זה "קורונה"??

ב. אבל הנה בד בבד עם התפשטותו של הנגיף הנורא הזה, אנו רואים שמשמים מעוררים על ענין השתיקה בבתי כנסת, וכפי שהתפרסם המכתב הנורא של הרב פלמן בנו של הגאון הגדול רבי בן ציון זצוק"ל, תחת הכותרת "היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו", בו הוא מספר איך שאביו נתגלה אליו בחלום הלילה, וזירזו מאד לעורר ברבים על מעלת השתיקה בעת התפילה, כנודע.

וסימנא מילתא, דעתה ראו להוסיף שם לנגיף המסוכן, לכנותו גם קופיד 19, ומשמים מרמזים לנו שיש להקפיד יותר על תפילת שמו"ע שבה 19 ברכות, ואולי בפרט על הברכה ה-19 שהיא ברכת ולמלשינים שחיברה "שמואל הקטן" הנקרא ע"ש הלבנה, דאי בחולין (ס.ג) שכאשר קיטרגה הלבנה ואמרה א"א לשתי מלכים ב"כתר" אחד, אמר לה הקב"ה ל"כ ומעטי עצמך, ואח"כ ניחם אותה שעוד עתידים צדיקים שיקראו בשמה - "יעקב הקטן" "שמואל הקטן", ואיתא בקדמונים, דתפילת ולמלשינים נוגעת לתיקון ה"כתר" כי עוזן חילול ה' מגיע עד הכתר, ולכן שמואל הקטן, אשר מכונה ע"ש הלבנה שהתאוותה ל"כתר", מתקן לנו להתפלל וכל אויביך מהרה "יכרתו", שאותו חילול ה' ואותו פגם שהם גורמים ל"כתר" יתהפך להם ל"כרת" והזדים מהרה תעקר תשבר תמגר ותכניע.

והנה ידוע שהשכינה שורה בבית הכנסת, ולכן צריכים לשמור שם על השתיקה, כדכתי' "והויה בהיכל קדשו הס מפניו כל הארץ" והיכ"ל גי' ה"ס, שהיכל ה' מחייב שתיקה, וכן שם אדני' שהוא כינוי לשכינה עולה לגי' ה"ס. וראה זה פלא והפלא, שאם תוסיף את ה-19 לתיבת "קורונה" עולה בגימטריא "שכינה" (עה"כ), והרי לנו כאן רמז ברור שיש להישמר מסילוק השכינה בפרט בתפילת לחש כשאחרים עדיין מתפללים, או בחזרת הש"ץ. ואם תצרף את שני שמותיו של הנגיף: קורונה-קופיד 19, יעלה בגי' שופ"ר, לרמז "היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו".

וכעת אין לנו אלא להתחזק באמונה עצומה, שאין שום אפשרות לאיזה כוח רע בעולם, להזיק לאי מי שהוא בלא הוראה משמים, כמו שדרשו הקדמונים בפסוק: "כי אם ישוך הנחש בלא לחש", שאין הנחש מזיק לאדם אם לא שקיבל על כך לחישה מהשמים, והנה הנגיף הזה עם שני שמותיו עולה גם בגי' "ויאמינו בהויה ובמשה עבדו", כי משמים מעוררים אותנו על ענין האמונה בה, שכל כוח התפילה תלוי באמונה, ו"תפילה" הוא מצד אחד "שופר" של זעקה, ומאידך "תפילה" בגי' "שירה", ולכן הפתיחה של השירה הוא בפסוק "ויאמינו בהויה ובמשה עבדו", כי ה"שופר" צריך להביא אותנו לאמונה. ויה"ר שכבר יתקיים בנו: "ויאתיו כל לעבדך... ויקבלו עול מלכותך עליהם, וישמעו רחוקים ויבואו, ויתנו לך כתר מלובה..."

א. הז"ל אמרו: "לא נבראו ברקים ורעמים אלא לפשט עקמומיות שבלב", בודאי גם הופעתו של נגיף ה"קורונה" בארץ, היא בגדר ברקעים ורעמים שנועדו להשיבנו לה. הדברים שנכתוב כאן הם בסך הכל מחשבות והתבוננות בעלמא, כדי לבא לחיזוק, וניתן רשות לסתור ולהתווכח.

הנה שמו של ה"קורונה" לא ניתן לו בדרך מקרה, אי"ז עיר בסין, וגם לא שם של הרופא שחשף אותו, "קורונה" בלועזית מובנו "כתר" (כמו "קרין" באידיש), וזאת על שום צורתו של החיידק הקטלני הזה, שבמבנה מתגלה צורת כתר, ומשום כך מכנה אותו האנושות בשם "כתר".

אנו יודעים שבמשכן היו כמה כלים בעלי "כתר", כנגד שלשה כתרים הנזכרים במסכת אבות, 'כתר תורה' זהו הזר שהיה ע"ג הארון שבו מונחת התורה הקדושה, 'כתר מלכות' זהו הזר שסבב את השולחן כנגד שולחנם של מלכים, ו'כתר כהונה' זהו הזר שסביב המזבח. שלשת הכתרים הללו, מבדילים את הת"ח והמלכים והכהנים מסביבותם, וכאשר כלל ישראל הכריז בהר סיני נעשה ונשמע זכו כל ישראל לכתרים, ונעשו ל"ממלכת כהנים", כי ה"כתר תורה" כולל גם את כתר כהונה וכתר מלכות.

מאידך כפה הקב"ה על ישראל את ההר כגיגית ואמר להם אם מקבלים אתם את התורה מוטב, ואם לאו שם תהיה קבורתכם, כי אותו "כתר" יכול להתהפך ל"כרת" ח"ו, כמו שמצינו בחז"ל דוגמאות של היפוך מעין זה, ש"שפע" יכול להתהפך בסט"א ל"פשע", ו"ענג" ל"נגע".

וזהו שדרשו חז"ל במס' דרך ארץ (פרק היוצא הי"ד) "כל מי שיש לו תלמיד חכם בצידו ואינו משמשו חייב מיתה שנאמר: "כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר, הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה", וכן דרשו האי קרא על המבטל דבר אחד מהתורה, ועל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, שבכולם הדבר נוגע ל"כרת". והטעם לזה כי כשאין ראויים ל'כתר תורה', זה יכול ח"ו להפוך ל"כרת".

א"כ הדבר הראשון שעלינו להתחזק כאשר רואים כזה מין מגיפה של חיידק שצורתו "כתר", להבין שאם מדובר כאן בכתר של הסט"א, כנראה זה אומר שיש כאן איזה חסרון באחד מן הכתרים של ישראל, או בכתר שכולל את כל הכתרים, כמו שדרשו בפס': אשרי העם שככה לו, 'שככ"ה גי' מש"ה, וכן 'ככ"ה ר"ת - כ'תר כ'ל ה'כתרים.

ואין לנו אלא להתפלל ולקוות, שהקצף שיצא במדינת ה"סינים", יהיה די בו בשביל לעוררנו לתשובה שלימה, ויתקיים בנו בקשת משה "ונפלינו אני ועמך מכל העם", שלא יפגע הנגיף בשום יהודי, ומגיפת ה"סינים" יתהפך לנו ל"ניסים" ונפלאות כימי צאתנו מארץ מצרים, אכ"ר.

שאינן איסור מוחק באכילת מאכל עם כיתוב.

1. קטן שמוחק כיתוב

שבירת עוגה: להלכה פסק הרמ"א (סימן שמ סעיף ג) כדעת המרדכי, שאסור לשבור עוגה שכתוב עליה כמין אותיות אפילו שכוונתו רק לאכילה, משום שהוא מוחק. וכתב **המגן אברהם** (סימן שמ ס"ק ה) בשם המרדכי, שמכל מקום מותר ליתנו לתינוק, שאין כאן איסור דאורייתא כי אם איסור דרבנן, וקטן האוכל נבלות אין בית דין מצווים להפרישו, כשאין ספיה בידים.

המחצית השקל (ס"ק ה) שואל, שהרי **המגן אברהם** עצמו כותב (סימן שמג ס"ק ג), שאסור לתת לקטן דבר מאכל של איסור, אפילו בשביל שישחק בו שמא יאכל, כי נחשב שמאכיל אותו בידים ואסור כדין ספיה בידים. השאלה קיימת גם בדברי **המשנ"ב** שכתב (סימן שמ ס"ק יד) שמותר לתת את העוגה עם הכיתוב לתינוק בשבת, ומאידך כתב (סימן שמג ס"ק ד) שאסור לתת לתינוק מאכל איסור לשחק בו שמא יאכלנו.

וסברת המגן אברהם יישב **הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א** (מוריה שנה לב קובץ שעה שעז עמוד קע), שאם הקטן אינו מכוין מותר אף מדרבנן. ונחלק עליו **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (שם), ותירץ באופן אחר, שיש להניח שהקטן יאכל כדרכו ולא ישבור בידים, והרי מבואר במשנ"ב שאם שובר את האותיות דרך אכילה מותר, והאיסור הוא רק בשובר בידים, ולכן מותר לתת לקטן ואין בזה איסור ספיה, כי יש להניח שישבור האותיות דרך אכילה, ולא ישברם בידים.

תרי דרבנן: במשנ"ב (ס"ק יז) ביאר כוונת הרמ"א שאסור לשבור בידים כיתוב שעל גבי העוגה, שאפילו שאינו על מנת לכתוב מכל מקום אסור מדרבנן, ואפילו שאינו מכוין מכל מקום פסיק רישא אסור אף מדרבנן. ומביא **שהדגול מרבבה** (על המג"א ס"ק ו) חולק על הרמ"א וסובר שמותר לשבור בידים מאכל עם כיתוב, וכל שכן לאכול, לא מיבעיא **לתרומת הדשן** (סימן סד) שמתיר פסיק רישא מדרבנן, אלא אפילו **למגן אברהם** (סימן שיד ס"ק ה) שאוסר פסיק רישא מדרבנן, הרי באופן שאינו מתכוון ומקלקל וכלאחר יד גם המגן אברהם כותב שמותר. והמרדכי שאסר הוא רק כאשר מתכוין לאכול את הכיתוב משום סגולה להתחכם על ידי אכילת הכיתוב. והמחמיר יחמיר לעצמו ולא לאחרים. ולמעשה מכריע המשנ"ב שאסור לשבור בידים, אבל באופן ששובר את האותיות בפיו דרך אכילה, יש לסמוך להתיר כדעת הדגול מרבבה.

אך כתב **החזון איש** (או"ח סימן סא ס"ק א) שהרי דעת **הטור** שפסיק רישא דלא איכפת ליה מותר בתרי דרבנן, וכששובר מאכל בידים, יש להסתפק האם הוא תרי דרבנן, אינו מתקיים וגם מוחק שלא על מנת לכתוב במקומו, שכן אינו ברור אם עוגה נחשב דבר שאין מתקיים. וטעם ההיתר של המשנ"ב בדרך אכילה מטעם 'תרי דרבנן', כי אינו על מנת לכתוב וגם נעשה כלאחר יד, מיהו עיקר ההיתר של תרי דרבנן אינו מוכרע, ואין לו מקור בגמ'.
וכתבו **בשו"ת אור לציון** (חלק ב פרק מ תשובה א), ו**בשו"ת יביע אומר** (חלק ד או"ח סימן לח), לדייק שכך שיטת **השו"ע** שלא כתב כדברי הרמ"א, כי סובר שמותר לחתוך את העוגה אפילו שהאותיות אינם חלק מהעוגה כיון שזה תרי דרבנן ומותר. ומסיק בשו"ת אור לציון, שלבני אשכנז אסור לחתוך עוגה עם כיתוב, ומותר רק בציון בגוף העוגה, ולבני ספרד מותר גם כאשר האותיות אינם מגוף העוגה. ומסיק בשו"ת יביע אומר, שאם נעשה מגוף העוגה מותר לשברה אפילו ביד, ואם הכתב בצבע מאכל חיצוני אפשר להקל והמחמיר לשברה רק בפה תבוא אליו ברכה.

מילה שלימה: ולגבי חיתוך בין האותיות של מילה שלימה,

בנייר עטיפה עם כיתוב או במאכל עם כיתוב, כתב בספר **שמירת שבת כהלכתה** (פרק ט הערה נא, פרק יא הערה כט) בשם **הגר"ש אויערבאך זצ"ל**, שמעיקר הדין אין איסור מוחק כיון שהוא רק מפריד בין האותיות, אך למעשה הוא מסיים שטוב להימנע מכך.

2. אותיות בגוף המאכל

מותר: חידוש נוסף כתב **בשו"ת מהר"ש לבית הלוי** (סימן נז), הובא **במגן אברהם** (ס"ק ו) ועוד אחרונים, וכן נקט **המשנ"ב** (ס"ק טו), שהאיסור למוחק אותיות באכילת מאכל שכתובות עליו אותיות, הוא רק כאשר האותיות כתובות עם דיו או צבע, אך כאשר האותיות עשויות בדפוס או בידים מתוך המאכל עצמו, מותר לשבור את האותיות בידים כי אין עליו שם כתיבה, וממילא לא שייך בו מחיקה.

אינו מובן: שואל **החזון איש** (סימן סא ס"ק א) על דברי מהר"ש הלוי, שאינו מובן החילוק בין כיתוב בדיו שאסור לכיתוב מתוך העוגה עצמה שמותר, שהרי גם כאשר עושה את האותיות מהעוגה עצמה ודאי הוא נקרא כותב, ואפילו אם הכיתוב אינו מתקיים, שאין חיוב דאורייתא אבל עדיין אסור מדרבנן, ומסיים שלכן המגן אברהם הניח בצריך עיון. ויש מדייקים **שהשו"ע הרב** (סימן תנח סעיף ח) לא הסכים לסברא זו, מכך שלא הזכיר להלכה את החילוק הזה.

טעם ההיתר: סברת ההיתר באותיות שהם חלק מהמאכל, כתב **החיי אדם** (הלכות שבת ומועדים כלל לח סעיף ד) שנחשב 'דבר שאינו מתקיים על גבי דבר שאינו מתקיים', ולמרות שבכל כתיבה אסור למוחק גם בדבר שלא מתקיים על דבר שאינו מתקיים, מכל מקום במאכל משום כבוד שבת לא גזרו. ו**בערוך השולחן** (סעיף כג) כתב טעם החילוק, כי כשהציורים או האותיות הם מהעיסה עצמה או מהתבלין, ודאי לא שייך על זה שם כתיבה, כי גם הכיתוב הוא מאכל ולכן מותר לגמרי שבירת האותיות.

ולדעת **הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני שבת חלק א עמוד קסא) אין ההבדל אם האותיות הם מהמין של העוגה או ממין אחר, אלא החילוק הוא שאם הכתב מתוך העוגה עצמה מותר לשברה, ואם הכתב הוא מדבר אחר על גבי העוגה אסור לשברה, והוסיף שלפי החילוק הזה, אסור לשבור אותיות מבצק שנאפו ביחד עם העוגה, כי הם דבר אחר מהעוגה, אפילו שהם מאותו סוג של העוגה. עוד כתב שההיתר בכתב שהוא חלק מהעוגה, הוא בין בכתב שוקע ובין בבולט.

כתב **הרמ"א** בהלכות פסח (סימן תעה סעיף ז) נהגו לעשות שלש מצות של ליל הסדר מעשרון, זכר ללחמי תודה, ועושים בהם סימן לידע איזה ראשונה או שנייה או שלישית. וכתב עליו **המשנ"ב** (סימן תעה ס"ק מז) וכן מבואר **בנחלת צבי** (או"ח סימן תעה ס"ק ז) לעשות בשביל ההיכר הזה דוקא צורות ולא אותיות, כי יש איסור מוחק לשבור אותיות. והקשה על כך **הג"ר שמואל הלוי ואזנר זצ"ל** (שו"ת שבט הלוי חלק ט סימן עז) מדוע יש איסור בכך, והרי הוא עושה את האותיות מהמצות בעצמם.

עוגה בצורת אותיות: **החזון איש** מוכיח מהגמ' (פסחים דף לז.) לגבי מצות מצוירות, שצורה על הלחם לא חייל עליה שם צורה, אלא זהו 'תמונת הפת'. וביאר תלמידו **הג"ר יהודא שפירא זצ"ל** (כרמי יהודא תשובה שיד שטו) כפי ששמע ממנו, שמאחר והוא לא כותב על שום דבר, אינו נחשב כתיבה, ולכן מותר לשבור או לאכול פת בצורת אותיות. אמנם לדעת **הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני עמוד קסב) החזו"א היקל רק בצורות, מטעם שזוהי צורת הפת ואינו נחשב צורה בפני עצמה, אבל אין סברא להתיר כתיבת אותיות בצורת הפת, ומשום כך אסר לאכול או לשבור בשבת עוגיות בצורות אותיות.

3. אוכל שיש בו כיתוב

שאלה: בגיליון הקודם הוצגה השאלה, האם מותר לאכול

אכילים עם כיתוב. והשאלה, האם באכילתם בשבת יש לחוש למוחק, והאם יש חילוק בין שובר ביד לשובר בפה תוך כדי אכילה?

תשובה: לגבי השוקולד או העוגיות פתי בר וכדומה, מותר לשברם אפילו בידיים כסברת הר"ש הלוי, שהרי זה ממש חלק מן המאכל, ורק לדעת החזו"א יש לאסור. אולם לגבי השוקולד עם ההדפס לדעת אחד מגדולי הוראה שליט"א והגרי"מ רובין שליט"א אסור לשובר בידיים את השוקולד עם ההדפס, כיון שההדפס נפרד מהשוקולד, ואינו דומה להיתר של המהר"ש הלוי, ששם הכתב הוא מהאוכל בעצמו, ונחשב שזו צורת המאכל ואינו מוחק כתב מעל גבי המאכל, אך כאן השקף עם הכתב או הציר, נחשב דבר חיצוני שנדבק על המאכל ולא חלק מהצורה שלו, ולכן אסור אפילו שהשקף ראוי לאכילה.

ולמרות שהשקף ראוי לאכילה בפני עצמו וזו צורתו, עדיין יש לומר שההיתר של הר"ש הלוי הוא רק כשכותבים על העוגיה מהבצק עצמו, אבל בשקף כותבים עם דיו שהוא מין אחר לגמרי מהשקף, ולכן נחשב דבר אחר. וביותר שהר"ש הלוי כותב להדיא שאין להתיר בכותב עם דיו, והרי כאן זהו דיו רק שהוא אכיל. ולכן אסור לשברם בידיים, ומותר רק לאוכלם אף שנמחק האותיות באכילתו.

ולדעת אחד מחכמי הוראה שליט"א, מותר לאכול עוגה עם דף אכיל וכדומה, מכיון שהם מיוצרים יחד, וכמו ההיתר של הר"ש הלוי, וגם מותר לשובר אותם בידיים בשבת, שכן הוא מגוף המאכל, שהרי יכול לאכול גם את הדף עצמו, וכולו מאכל אחד. ואף אם נניח שהדף נחשב לדבר נפרד מהעוגה, הרי הדף עצמו גם אפשר לאכול, ונמצא שהוא בכלל ההיתר של כתב בגוף המאכל שמותר לשוברו אפילו בידיים.

לבלוע מאכל עם כיתוב: לדעת הגר"י ניסים קרליץ זצ"ל (חוט שני) גם לפי דעת החזו"א, מותר לבלוע את המאכל שיש עליו אותיות, ואין איסור מוחק, כי בשעה שהוא בולע את המאכל הכתב עדיין קיים, וכאשר האותיות ימחקו, המאכל כבר נחשב כאבוד מן העולם ואינו נחשב 'שם מוחק'. ולכן מותר גם לבלוע בשבת תרופות שכתובים עליהם אותיות, באופן שאין איסור משום רפואה בשבת, ואין לחוש למחיקת האותיות.

בס"ד

לקראת חג הבסות

הילכתא
לדעת לחיות כהלכה

שיעור הדרכה מיוחד!
בשורה משמחת לשוהרי התורה וההלכה
לבקשת הציבור
יתקיים אי"ה שיעור מיוחד
בנושא 'שחיטת והכשרת העופות'
בליזוי המחשזות ומצגת מרתקת

מפי המומחה בתחום זה
הרה"ג רבי משה רטמן שליט"א
מריבני השחיטה של בד"ץ 'שארית ישראל'

ביום יבניע מרשת תריסר א' אדר תש"פ
בבית המסות 'סינס קרליץ'
רחוב הכיור קרליץ 1 שכונת בית ישראל ירושלים

תחילת השיעור בשעה 2:00
סיום השיעור בשעה 3:00

בסיום השיעור יחולק לציבור המשתתפים
דפי הדרכה מיוחדים

בברכת התורה - מפעל הילכתא

בשבת מאכל שיש עליו כיתוב, או לא? שכיום מצוי הרבה סוגי מאכלים שכתוב עליהם אותיות או ציורים, שוקולד קליק, שוקולד פרה, עוגיות פתי בר, וכן יש עוגות עם דף אכיל שמופיע עליו אותיות וציורים, שוקולדים שמדפיסים עליהם כיתוב או תמונה (מצו"ב תמונות), בעזרת דף העשוי מסוכר, שכותבים או מציירים עליו (ביד או במדפסת) על ידי דיו מיוחד שראוי למאכל (מצוי גם בכשרות מהודרת), הצבע מאכל נספג בסוכר, ויוצקים עליו שוקולד ואופים אותם יחד, כאשר באפיה הם נהפכים למקשה אחת, ובאופן דומה מייצרים גם סוכריות וקצפיות (נשיקות). וכן צלחות וכוסות

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **שבירה בידיים:** מאכל שיש עליו כיתוב, לדעת המרדכי שהובא ברמ"א אסור מדרבנן לשוברו בידיים, ובתינוק אין לחוש, כי יתכן שישברנו בדרך אכילה. ולדעת הרוקח ויש מדייקים שכך דעת השו"ע, אפילו מדרבנן מותר לשוברו בידיים. ולגבי חיתוך בין האותיות, מותר מעיקר הדין, וטוב להימנע מכך.
- ב. **דרך אכילה:** לדעת המשנ"ב מותר לשובר בדרך אכילה, משום תרי דרבנן, והחזו"א מפקפק בהיתר של תרי דרבנן.
- ג. **מגוף המאכל:** אותיות שהם מגוף המאכל, דעת המהר"ש הלוי שמותר לשוברם בידיים, משום שאין בו תורת כתב, וטעמים נוספים. החזו"א מפקפק בהיתר כאשר עושה כתיבה ממש, אולם מסכים להתיר בצורה שהיא תמונת הפת. ולדעת החוט שני ההיתר לשובר בידיים הוא רק כתב שהוא בגוף העוגה, אבל אותיות ממאכל נפרד שהודבקו על גבי העוגה אסור לשוברם בידיים.
- ד. **דיו אכיל:** ממתקים שיש עליהם כיתובים וצורות, או עוגה עם דיו אכיל וכדומה, יש אומרים שאסור לשברם בידיים, ומותר לאכלם אף שנמחק הכיתוב בפיו. ויש מתירים גם לשוברם בידיים.
- ה. **אותיות שמוטבעות בתוך המאכל:** לדעת המשנ"ב מותר לשוברם בידיים, ולדעת החזו"א אסור. מאכל בצורת אותיות; לדעת המשנ"ב מותר, לדעת החזו"א - לפי הבנת הגר"י שפירא מותר, ולפי הבנת הגר"י קרליץ אסור.
- ו. **תרופה שיש עליה כיתוב מותר לבלועה** אף שנמחק בפיו, וגם החזו"א מודה בזה להתיר כאשר בולע את המאכל ביחד עם הכיתוב.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על: 100 ₪ מזומן

שאלה: האם מותר לשתות משקאות

חריפים בלי הכשר, או לא?

לאחרונה התחילו לשווק משקאות חריפים בכשרויות מהודרות, אולם עדיין קיימים בעולם אלפי סוגי משקאות חריפים, ורובם בלי הכשר.

והשאלה, מהם חששות האיסור, איזה בעיות עלולות לצוץ במהלך הייצור האלכוהול, ומה ההבדל בין הסוגים השונים? מקורות: שו"ת מנחת יצחק (חלק ב סימן כח), מאורות הכשרות (גיליון מספר 5 אדר תשע"ט), ספר יין וויסקי (באנגלית).

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. ניתן גם לענות בעילום שם, בלי להכנס להגרלה.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 254 על סך 100 ₪

הבחור החשוב כמר דוד יוד הי"ו

שיבת עץ חיים ירושלים

מדור זה הוקדש השבוע לע"נ האשה הצדקנית

מינדל ע"ה בת רבי ברוך זצ"ל נלב"ע י"ב שבט

ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

השו"ת השבועי מ'בית הוראה הילכתא'

שאלה: הצעת שידוך בשלב מתקדם, שירדה מהפרק מחמת סירוב צד אחד, והצד השני כאוב מאוד, האם מותר בכדי להפיג את הצער, לספר למדובר על החסרון שיש לצד השני, או להזכיר חיסרון שכבר נודע להם בעבר, שהרי המטרה היא 'לתועלת' להקל על הצער?

תשובה: הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל שאסור לחדש גנאי על הצעת השידוך שכבר ירדה מהפרק, ואינו בכלל ההיתר של 'לתועלת', שכן ההיתר לספר 'לתועלת' הוא רק כאשר הסיפור עצמו הוא התועלת, כגון לספר חסרון של המדובר בהצעת שידוך שעדיין על הפרק, או להזהיר את חברו מפני פלוני החפץ ברעתו וכדומה. אבל לאחר שהשידוך ירד מהפרק, אינו בכלל 'לתועלת' מה שמיפג את צערו. ומפורש בחפץ חיים (כלל א' ס"ו) שאסור לספר לשון הרע, אף שמחמת סירובו יפטר מה מעבודתו, ואין כאן היתר 'לתועלת' למרות שאינו מתכוון לגנות את חברו, כי אם שלא יפטר מה מעבודתו.

אמנם מותר להזכיר למדובר חסרון שראה בעצמו, בלי לחזק את הגנאי, שהרי אינו מחדש לו כלום, ואינו מגנהו יותר, ואינו מתכוון לגנותו. (על פי חפץ חיים כלל ה' באר מים חיים ס"ק ח').

לתגובות: ניתן לפנות ל'בית הוראה הילכתא' - 02-5350535 שלוחה 1-1.

עדכוני הלכה

מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א: אין היתר לכהנים לחזור

הוראה: בגיליון עומק הפשט מספר 253 התברר, שאם אין ברירה מותר לכהן לעבור לפני המתפלל בכדי לישא כפים, קבלנו פניות רבות האם מותר לכהנים לחזור למקומם, כעין שמצינו 'התירו סופם משום תחילתם'.

שלחנו את השאלה למרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, והשיב שאין היתר לכהן לעבור לפני המתפלל כדי לחזור למקומו!

נושא הגיליון הבא:

'כשרות משקאות חריפים'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות הנצחה לע"נ, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאות הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 101

פרשת תרומה

תש"פ

הרב שלמה זלמן שטיינברג ♦ כללי המצוות במצוות כלליות

מתנות לאביונים ע"י הלוואת המקבל לנותן ♦ הרב אברהם זנגר

הרב שלמה זלמן שטיינברג

כללי המצוות במצוות כלליות

עלינו לשמוע בקול יפתח בדורו כמו לשמואל בדורו. ועובר על זה ואינו שומע לעצת הגדולים שבדור בחכמת התורה בכל אשר יורו מבטל עשה זה, וענשו גדול מאד שזהו העמוד החזק שהתורה נשענת בו, ידוע הדבר לכל מי שיש בו דעת, עכ"ל, וע"ע בדבריו במצוה תצ"ו.

ויש לדון כנ"ל האם מותר ללכת להצביע קודם התפילה, הן באופן שרוצה לעשות כן לכתחילה בגדר של זריזין מקדימין, והן באופן שבדרכו לביהכ"ס עובר דרך מקום ההצבעה וימנע ממנו ביטול תורה בהמשך היום. והנה לענין הקדמה לתפילה מצינו דלא נאסר אלא חפציק ולא חפצי שמים, אולם יש לדון מצד דין תדיר ושאינו תדיר קודם, וע"י ביאור הלכה סי' ר"נ שכתב לענין הכנת צרכי שבת קודם התפילה דמ"מ צריך שיקרא ק"ש מקודם לכן, שהיא דאו', אמנם בניד"ד לדברי החינוך יש כאן גם קיום מצוה דאו', אלא שיש לדון מדין תדיר ושאינו תדיר, ומאיך אם אכן נזדמן לו לעבור ע"י מקום ההצבעה אם יש בזה משום אין מעבירין על המצוות.

והנראה בכל זה ד"ל דחלוק קיום מצוה זו משאר דרכי חיובי וקיומי המצוות, דבכללות עניני המצוות הרי יש צד תיקון בעצם הדבר המצווה, והוא לכשעצמו מעשה הרצוי, ותקפו וגדרי דיניו הם מכח החיוב והציווי על מעשה זה והיותו מכלל המצוות, משא"כ בניד"ד וכל כיו"ב הרי המעשה כשלעצמו אין בו מציאות של תיקון בעצמותו, ואדרבה יש בו גם חסרונות, אלא שמסובבים הדברים באופן שכעת מתקיים ע"י מעשה זה עניני המצוות הנ"ל, ובאופן כזה יש לדון בכללי המצוות הנ"ל, כגון זריזין מקדימין למצוות ואין מעבירין על המצוות וכיו"ב אם הם נאמרו רק היכא דגוף המעשה הוא מצוה מצד עצמו או גם היכא שאינו אלא כמו הכשר מצוה וכאמור.

והמשל לענין זה כמו שמאיים גוי על יהודי שאם לא יזרוק צרור לים ביום פלוני יהרגנו או יעבירנו על הדת, הנה ודאי מחויב היהודי לזרוק הצרור לים ומשום לתא דחיובי כל התורה, וגם כל חכמי התורה שישאלם על ענין זה יורו לו לעשות כן ושהוא מחויב בו, אבל האם נאמר דיש כאן שם מצוה עצמית במהותו של זריקת הצרור לים.

ומשל נוסף, מי שנדר שלא יאכל היום מאכל פלוני אם גם למחר לא יאכלנו, ואכלו היום, והרי הוא מחויב לאכול למחר אותו מאכל שהרי אם לא יאכלנו נמצא שעבר על נדרו אתמול, ועתה שמוטל עליו לאכול היום את אותו מאכל אין בזה קיום מצוה עצמית באכילתו, ומ"מ הוא מחויב בדבר זה, וצריך לידע מה הם גדרי החיוב לענין כל הנידונים דלעיל

הנה יש מצוות כלליות שאין להם גדר מסוים אלא הם מכלל גופי תורה והנהגת התורה אשר נצטוינו בהם, ויש לדון בהם בכמה דינים בכללי המצוות, כגון אם יש בהם איסור אכילה קודם קיום המצוה, מצוה בו יותר מבשלוחו, זריזין מקדימין למצוות, עוסק במצוה פטור מן המצוה, ואין מעבירין על המצוות וכיו"ב, ודוגמא לזה מה שמבואר בתוס' יבמות ו. (ד"ה שכן) לענין מצוות כיבוד אב דאינו דוחה ל"ת משום דרוב עניני כיבוד אינם נידונים אלא כהכשר מצוה ולא כגוף המצוה, והיינו דאף שאבינו מצוה על איזה ענין והוא מתעסק בקיומו אינו נידון אלא כהכשר כל שאינו מעשה כיבוד בעצמותו אע"פ שיש בזה עשיית רצון האב אשר הוא מצווה עליו.

ויש לדון בכ"ז לגבי ענין הבחירות העומדות להתקיים בא"י אשר מתבדרין כמה שמועות מפוסקי הדור זצ"ל לגבי כללי המצוות בזה כפי שיבואר. ונקדים כי ענין ההשתתפות בבחירות בא"י בזמנינו שהורו עליו רוב גדולי ישראל יש בו ג' ענינים עיקריים; א. קיום השמיעה לדברי חכמים מוסרי התורה ומעתיקי השמועה. ב. קידוש ה' כלפי פורקי עול שמכריזים את הבחירה של יהודים בה' ובתורתו. ג. קיום עניני היהדות ע"י העמדת נציגים שיהא להם כח להילחם את מלחמות הדת בתוך הממשלה, [ושמעתי לפני כמה שנים מהג"ר צבי פרצוביץ שליט"א על אביו הגאון האדיר רבי נחום זצ"ל, שבהיותו ספון בביתו ימים רבים מחמת מחלתו ולא יצא לשום דבר גדול וקטן, אבל בהגיע יום הבחירות אזר חלציו ובשארית כוחותיו יצא להצביע].

והנה אם יש כאן מצוה דאו' משום 'ועשית ככל אשר יורוך' ו'לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל', כתב המנחת חינוך מצוה תצ"ו בשיטת הרמב"ם דזה נאמר על ב"ד הגדול שבירושלים, אבל לאחר שבטל ב"ד הגדול מלשכת הגזית אפשר דאם עובר על דברי ב"ד שבכל דור ודור אינו עובר בעשה ול"ת, עכ"ד, והרמב"ן [הביאו בחינוך שם] כתב דזהו רק מה שדרשו חז"ל בפסוקים, ומ"מ שיטת החינוך מצוה תצ"ה דהיא מצוה לדורות, וז"ל; 'ובכלל המצוה ג"כ לשמוע ולעשות בכל זמן וזמן כמצוות השופט, כלומר החכם הגדול אשר יהיה בינינו בזמננו, וכמו שדרשו ז"ל (ר"ה כה:): ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, יפתח בדורו כשמואל בדורו, כלומר שמצוה

בכללי המצוות ולענין דיני קדימה, [אמנם בניד"ד עדיף טפי לפי שבפעולה זו נפעלים הדברים בחיוב, ולא רק בתיקון מעשה אחר דלא יהא עבירה כהמשל הנ"ל].

וכבר הקדמנו דוגמא לזה ממצות כיבוד אב שכתבו תוס' ביבמות דברוב האופנים לא חשיב אלא כהכשר ולכן אינו דוחה ל"ת, והיינו לפי שמעשה שאינו מעשה כיבוד בעצמותו אלא רק משום שעושה בזה רצון האב לא חשיב מעשה מצוה בעצמותו, וה"נ ל"ל בניד"ד דכיון שאין זה רק מקרה מזדמן אשר באמצעותו מקיים המצוות הכלליות אין בזה החשיבות של מעשה מצוה בעצמותו כלפי הדינים הנ"ל.

והנה מטין משמיה דהחזו"א דיש בזה ענין של זריזין מקדימין למצוות, ואם כנים הדברים נראה דה"נ יש בזה דין עוסק במצוה פטור מן המצוה, והמשל בזה כמו שהעוסק בצרכי ציבור ובהצלת נערים ליהדות וצריך להתעסק לשם כך באיזו נסיעה שעל ידה תתקבל דעתו לתועלת הענין, דבודאי עסק מצוה חשיב זאת, וכן מסופר על הח"ח שבהיותו באסיפת גדולי ישראל לצרכי הדת אמר שהוא בגדר עוסק במצוה פטור מן המצוה ופטורים מלהפסיק האסיפה כדי להתפלל מנחה.

ומ"מ נראה לדון דדין אין מעבירין על המצוות וכן דין תדיר ושאינו תדיר קודם דבפשוטו הוא דין קדימה בין ב' מצוות, לא שייך בניד"ד, דזהו רק במעשה מצוה בעצמותו ולא בעסק מצוה גרידא, ועל כן לא חל בזה שום דין קדימה, ואין לנו לדון אלא מצד האיסור להתעסק בחפציו קודם התפילה או המצוה, וכיון שהוא חפצי שמים יכול להקדימו למצוה, וכן יכול להקדימו לק"ש משום דלא חשיב שמקדים מצוה אחרת למצוות ק"ש.

ועד"ז נראה לבאר דאין כאן איסור אכילה קודם המצוה שמצאנו במצוות המוטלות על אדם בחובת היום, חדא דאין כאן שם של חובת היום כלל אלא היא מציאות שאפשרות קיום המצוה עומדת לפניו רק לזמן מוגבל, ועוד שעפ"י הנ"ל כיון שאי"ז מצוה בעצמותו אלא עסק מצוה בעלמא לא שייך לאיסור האכילה מקודם, ורק יש לו דין זריזין להזדרז בקיום המצוה, וכן ענין של 'שיהיו מצוה לא משהינן', וכלפי דינים אלו יכול להידחות ע"י עדיפות בסדרי ת"ת שלו וכדו', כגון שמעדיף לעשות זאת רק בצהרים, ובלבד שאין כאן חשש אמיתי שידחה הדבר לגמרי, וכן בכאן יש דבר נוסף שפעמים רבות טובת המערכה עצמה היא לעשות הדבר מוקדם ומסייע בזה לכמה ענינים, והכל לפי הענין.

והנה מצד מצוות קידוש ה' כתב ג"א שליט"א דיש לדון דאין כאן זריזין מקדימין כיון דהקידוש ה' הוא רק בלילה כשסופרים הקולות, וא"כ דמי למי שזורק חץ כמה ימים לפני ערב פסח בשביל לשרוף החמץ בערב פסח, ודן אם יש בכה"ג זריזין מקדימין. והנראה לחלק בזה דהתם אכן הוי מעיקרא רק מעשה זריקת חץ, אבל הכא דמי יותר למעשה שריפת חמץ בזמנו, שהרי האופן והזמן להעמיד את הקידוש ה' הוא בשעה זו ובמעשה הזה שעושה בידים, וא"כ זהו עיקר מעשה ידיה בקידוש ה' ולא הוי כזריקת חץ בעלמא.

ועוד יש לדון בזה שהרי עיקר קידוש ה' שנעשה בזמן ספירת הקולות אינו מחמת עצם מה שיש יותר פתקים למקדשי ה' אלא במה שנועד ע"ז לכל שכל פתק מוכיח על אדם שהניחו כדי להכריז רצונו שיתנהלו הענינים ע"פ רצון ה', וא"כ סו"ס הקידוש ה' הוא במה שנועד המעשה שהוא עושה עכשיו שהוא הנחת הפתק ונעשה למפרע עיקר המעשה דהשתא למעשה של קדוש ה', ולא דמי לזריקת חץ דלעולם ישאר מעשהו בבחינת זריקת חץ בלבד.

עוד יש לדון אם שייך כאן ענין מצוה בו יותר מבשלוחו, וכגון שני אחים תאומים ויכול האחד לבחור בשתי המקומות עבור

שניהם מפני הדמיון שביניהם, האם יש כאן משום מצוה בו יותר מבשלוחו או לא. והנה ע"י אחיעזר אבהע"ז סי' כ"ח סט"ז שכתב דלא מצינו מצוה בו יותר מבשלוחו במצוה של גמילות חסדים בין אדם לחברו, אבל באהבת חסד ח"ב פ"ד כתב שגם בגמילות חסד נאמר זאת. ונראה דלא גרע כאן מגמילות חסד, ואפשר דבניד"ד גם האחיעזר יודה שהרי זה ענין של בין אדם למקום, ונראה לכאור' דלא גרע מענין צרכי שבת דיש בזה דין מצוה בו יותר מבשלוחו לפי שמראה בעצמו כבוד השבת, וה"נ בניד"ד דהרבה גופי תורה ומצוות והעמדת הדת על תילה תלויים בזה, [וגם השבת עצמה תלויה בזה שע"י החוקים יכולים למנוע פרצות גדולות של חילול שבת כנודע], א"כ כשעושה בעצמו מראה שגופי תורה חשובים אצלו לטרוח בהם. וע"י שעה"צ ר"נ ס"ק כ"ח לענין לבטל מלימודו כשאפשר ע"י אחרים.

ומעשה באחים תאומים דומים שכל אחד גר בשכונה אחרת אלא שהכולל של האחד הוא בשכונת אחיו ונוח לשניהם להצביע בהגיעם לכולל ורוצים שכל אחד יבחר במקום אחיו, אלא שא"כ כל אחד יקיים המצוה ע"י שלוחו ורוצים לעשות המצוה בעצמם. ונראה פשוט דכל כה"ג חשיב שמקיימים בעצמם, דמי קבע שקיום המצוה של כל אחד הוא במקום שיעדו לו הרשויות, אלא שבד"כ אין לו אפשרות לקיים המצוה במקום אחר, אבל כאן שכל אחד יכול לקיים בשניהם ומחליפים ביניהם וקובעים שכל אחד מקיים חובתו במקום אחר. הרי הוא מקיים הדבר בעצמו ולא ע"י שליח. [אך יש לדון אם יש כאן חשש איסור משום גניבת דעת או שקר במה שמתחזה כאחר, ואין בזה רווח לקיום היהדות אלא רק מצד שנוח לו ההחלפה, וצ"ע].

הרב אברהם זנגר

מתנות לאביונים ע"י הלוואת

המקבל לנותן

גביר שביקש מראש הישיבה לתת עבורו מתנות לאביונים

הוי עובדא בראש ישיבה שקיבל טלפון מגביר מארה"ב (אחד מתומכי הישיבה) בצהרי יום הפורים שמבקש ממנו לחלק שלושים אלף דולר לשלושים אברכים אביונים עמלים בתורה כדבעי, אלף דולר לאבורך, והוא - הגביר - יעביר לו את הסכום בתוך כמה שבועות, וראש הישיבה נענה לו משום כבודו. והנה ראש הישיבה לא היה לו סכום כזה או קרוב לסכום כזה וקשה היה עליו לחפש ללוות כעת את הכסף, וגם לא רצה לקחת על עצמו את ההלוואה עבור הגביר, והוסיף דיש בכך סיכון מסוים שהגביר ישכח מלשלם את הכסף או שיתמהמה מלשלם זמן זמנים טובא, ואין ראש הישיבה מוכן לקחת על עצמו לגלגל סכום גדול זה, ומלבד זאת אין לו זמן כעת לחלק סכומים אלו לשלושים האברכים מבעוד יום כאשר ביתו שוקק בתלמידים וגם סעודת פורים לפניו כמצוות היום.

עני שמלווה לחבירו ע"מ שיתן לו את הכסף בתורת מתנות לאביונים

[א] והנה עלתה בדעתו עצה מחוכמת וביקש מאחד מבני ביתו לבצע את העצה, והיא שיתקשר לשלושים האברכים ויאמר

אם הכסף שייך לעני, ומשום כך אין העני יכול להשתמש בזה לצרכי סעודת פורים, לא קיים המצוה גם לפי הצד שהכסף שייך לעני, כי סו"ס צריך שתהיה לו אפשרות להשתמש עם הכסף בפועל, כמו שנקטו רבים מפוסקי זמנינו שהנותן צ"ק בזמן שהבנק סגור ואין העני יכול לגבות את הכסף ביום הפורים לא יצא יד"ח לפי שאינו יכול להשתמש בכסף לצרכי סעודת פורים.

הפקיד לעני כסף בחשבון הבנק והעני סבור שזו המשכורת החודשית

וכמו כן אם יפקיד לעני אלף דולר בחשבון הבנק של העני והעני לא יודע מזה ביום הפורים נקטו פוסקי זמנינו דלא קיים המצוה. ולפ"ז יש לדון דה"נ אם העני יראה שהופקד בחשבונו אלף דולר אבל הוא מסתפק אם זה המשכורת החודשית שלו (שהקדימו לו את הפקדת המשכורת לחשבון הבנק שלו) או מתנות לאביונים, י"ל דלא יצא הנותן יד"ח, כי אע"פ שהעני יכול להשתמש בכסף מ"מ אינו חפץ להשתמש בכסף שלו לצורך סעודת פורים, ואין הנותן מקיים המצוה אלא באופן שמחמת הכסף שלו בפנ"ע יכול העני להשתמש בו לסעודת פורים, אבל אם בשביל להשתמש בכסף לצורך סעודת פורים צריך העני לקחת סיכון שהוא מבזבז את כספו האישי לצורך כך, אי"ז נחשב שנתן לו באופן שיכול להשתמש בכסף לצורך הסעודה. וכן באופן הנ"ל שנתן לעני המתנות לאביונים בספק, כגון שאומר לו שספק אם נשאר כסף עבורו ויכול להשתמש בכסף אבל זה ספק מתנה ספק הלוואה ומחר יתברר אם הוא צריך להחזיר את הכסף, י"ל דלא יצא יד"ח. וא"כ בניד"ד ג"כ הואיל והעני קיבל כסף שיש חשש מסוים שהוא שלו מעיקרא ולא מתנות לאביונים י"ל דלא קיים בזה המצוה גם להצד שהגביר ישלם לבסוף את הכסף.

ב] ונראה להציע עצה אחרת, שהעני ילווה לראש הישיבה את הכסף בלי שום תנאי, אולם יקבע שזמן הפרעון הוא כשהגביר יעביר את הכסף לראש הישיבה, וקודם לכן לא הגיע זמן הפרעון, ואז יתן את המתנות לאביונים לעני. ובאופן זה נמצא שהכסף הוא ודאי מתנות לאביונים, ואף שהמתנה מותנית בזה שהעני ילווה לראש הישיבה באופן שיש סיכון מסוים שלא יקבל בחזרה את ההלוואה, מ"מ אי"ז נחשב כאילו נתן מתנה כנגד הכסף אשר בכה"ג נתבאר דפשוט שאין כאן קיום מתנות לאביונים.

ועדיין יש לדון דשנא גם באופן זה לא קיים המצוה, כי סו"ס אין העני חפץ להשתמש בכסף באופן שיש סיכון מסוים שכנגד כסף זה הוא מפסיד את הכסף שלו (של ההלוואה). אך נראה דאין זו טענה, כי ההלוואה והמתנות לאביונים ב' ענינים נפרדים הם, ומה שהוצרך לקחת סיכון מסוים להפסיד אלף דולר כדי לקבל את המתנות לאביונים כבר נתבאר דאי"ז מגרע במתנות לאביונים, והמתנות לאביונים בפנ"ע היא מתנה גמורה שיכול להשתמש בו כאוות נפשו. [ומ"מ אפשר דיש בזה דין ברירה, דאם לבסוף לא יקבל את הכסף מהגביר נתברר שכסף ההלוואה היה כמתנה ולא נתווסף לו ממון ע"י המתנות האביונים ונמצא שלא קיים למפרע, אך כבר נתבאר שאין ראש הישיבה אחראי לקיום מצותו של הגביר אם לא ישלם אח"כ את חובו].

ג] עוד עצה נראה להציע, שילווה את הכסף לגביר ולא לראש הישיבה, ומסתבר דיכול להלוות לגביר בלי לדבר עמו על כך, לפי שהגביר הלא ביקש מראש הישיבה לתת עבורו מתנות לאביונים, ומסתבר שנכלל בזה שראש הישיבה ישיג לו הלוואה ממאן דהו והוא ממנה את ראש הישיבה שליח לתת

לכל אחד מהם שאם הוא רוצה לקבל אלף דולר כשיגיע הכסף מהגביר אזי עליו לדאוג שיהיו בידיו כעת אלף דולר למשך כמה דקות (כגון שילווה מגבאי הצדקה בשכונתו אלף דולר לכמה דקות), ויעשה כדלהלן; ילווה את האלף דולר שבידיו לראש הישיבה למשך שנה (ע"י אדם אחר שיעשה קנין בכסף מדין זכיה לראש הישיבה בתורת הלוואה), אבל ההלוואה היא בתנאי כפול שהגביר יעביר סכום זה לראש הישיבה, ואם לאו איננו מלווה לו, ועתה מודיע ראש הישיבה כי הוא נותן את הכסף לאברך העני בתורת מתנות לאביונים בשליחות הגביר [ניתן דצריך לזכות את הכסף לגביר כדי שהגביר יקיים בזה המתנות לאביונים, והוא ע"י שהאברך העני יזכה בכסף לצורך הגביר מדין זכין, אך אפשר דדי בכך שראש הישיבה נותן בשליחות הגביר והוי כהוציא הוצאות על פיו הואיל והגביר מתחייב לשלם על כך לראש הישיבה וחשיב שניתן מהגביר לעני ואכמ"ל], ונמצא שיש ביד העני אלף דולר שהם ספק שלו מעיקרא וספק מתנות לאביונים שקיבל מהגביר, והספק תלוי אם אכן ישלם הגביר את ההלוואה דרך ראש הישיבה, ואם לא ישלם לא זכה לקיים מתנות לאביונים ע"י ראש הישיבה, (ופשוט שאין ראש הישיבה אחראי לקיום מצותו של הגביר אם לא ישלם אח"כ את חובו, ואין בכך משום הפרת התחייבותו של ראש הישיבה לגביר לתת עבורו את המתנות לאביונים). ואח"כ יחזיר האברך את הכסף למי שלוה ממנו לפני כמה דקות.

מתנות לאביונים כשאינן לעני ריוח מזה ביום הפורים

ונראה לדון בזה כדהלן; הנה אם אחד יאמר לעני שהוא חפץ לתת לו אלף דולר מתנות לאביונים בתנאי שהעני יקדים ויתן לו מתנה של אלף דולר ברור ופשוט שלא קיים בכך שום מצוה, כי לא נוסף לעני שום ממון הואיל והמתנות לאביונים שקיבל היה מותנה בכך שיוציא כנגדו אותו סכום, אבל האומר לעני שהוא חפץ לתת לו אלף דולר אבל אין לו כסף מזומן ולכן הוא מתנה את הנתנה בכך שהעני ילווה לו אלף דולר למשך חודש מסתבר דקיים המצוה, כי העני קיבל אלף דולר ומה שהלווה לו הלא יחזיר לו בעוד חודש.

ואף שנקטו רבים מהפוסקים דקיום מתנות לאביונים מותנה בכך שיוכל העני להשתמש בכסף לצורך סעודת פורים, ובאופן הנ"ל הלא לא נוסף לו כסף שיוכל להשתמש בו ביום הפורים עצמו אלא רק בעוד חודש, מ"מ מסתבר דאין בכך כלום, כי סו"ס קיבל כסף בעין שיכול להשתמש בו לצרכי הסעודה, ומה שנתניה זו היתה מותנית בהוצאת כסף משלו לצורך ההלוואה, תנאי מילתא אחריתי, ואי"ז נחשב שלא קיבל ממון שיכול להשתמש בו לצורך הסעודה. וזהו יסוד העצה הנ"ל.

[ואף שבעובדא הנ"ל העני לווה את הכסף ועליו להחזירו לאחר כמה דקות ולא יוכל לקנות צרכי סעודת פורים בכסף שקיבל בתורת מתנות לאביונים אין בכך כלום, כי ב' ענינים הם, והמתנות לאביונים לא היה מותנה בכך שיחזיר לאלתר את הכסף למי שלוה ממנו, והוי כמו עני שיש לו חוב אחר לשלם תוך כמה דקות ובא אחד ונתן לו מתנות לאביונים והחזיר מיד את חובו ולא קנה בזה צרכי סעודת פורים, דפשוט שקיים המצוה, כי העני יכול היה לקנות עם הכסף צרכי פורים, ומה שהוא בחר לשלם עם כסף זה את החוב אינו ענין לנותן המתנות לאביונים, ופשוט].

אם אפשר לקיים מתנות לאביונים בספק

אך יש לפקפק בזה מטעם אחר, דהנה נראה דאחד שנתן מתנות לאביונים לעני בספק, כגון שהיה ספק קנין ולא מוכרע

את כסף ההלוואה כמתנות לאביונים, ואכן ראש הישיבה השיג לו הלוואה ממאן דהו. ואם יעשה כן אין כאן שום חשש, דההלוואה היא הלוואה גמורה לכל דבר, ואם לבסוף הגביר לא ישלם את ההלוואה הקולר תלוי בצואר הגביר להיות לוהו רשע ולא ישלם, אך מ"מ קיים מתנות לאביונים כהלכה.

אם יש איסור כהן המסייע בבית הגרנות במתנות לאביונים

עוד יש לדון בענין זה, אם יש כאן חשש איסור מדין כהן המסייע בבית הגרנות, דהנה הובא בשם מרן הגר"נ קרליץ זצ"ל לאיסור קניית כרטיסי הגרלה למכירה סינית בכספי מעשר מטעם זה, דהעני נותן לו כרטיס הגרלה כדי שיתן לו את כספי המעשר, וכן דנו פוסקי זמנינו אם מותר להתנות עם אברכי כולל שינכו את המעשר כספים מהמילגה המיועדת להם לטובת הכולל, ונאמרו בזה כמה צדדים, ויש שכתבו דיש בזה איסור כהן המסייע בבית הגרנות, דתמורת קבלתו לכולל הוא נותן את המעשר כספים, ודמי למי שמתקבל לעבודה אצל כהן ע"מ שיתן לו תרומותיו.

אך בעיקר האיסור דקדקו בחת"ס נדרים פה: ודרך אמונה פ"ב מתרומות ה"ח מד' הרמב"ם דליכא איסור כהן המסייע במתנות עניים אלא רק במתנות כהונה ולויה (ודלא כד' רש"י בכורות כו:), והרחיב בזה בשו"ת להורות נתן ח"ה סי' ע', ואף לד' רש"י י"ל דזהו רק במתנות עניים שזיכתה להם תורה אבל במתנות לאביונים ליכא איסור כהן המסייע, דהרמב"ם שם ביאר יסוד האיסור לפי שהם מתנות שזיכתה להם תורה ועל שלחן המקום הם אוכלים והוי חילול ה' שניתנים להם רק ע"י סיוע ושלא בדרך כבוד, וזה לא שייך במתנות לאביונים, דלא הוי בגדר מתנות עניים אלא חובת גברא ליתן צדקה, (ואף מעשר כספים נראה דלא הוי בגדר מתנות עניים, דהא קי"ל לעיקר דאינו חיוב גמור אלא רק מנהג, וגם קי"ל לעיקר דיכול ליתן לת"ת ולא רק לעניים).

אם יש איסור לתת טוה"נ לחבירו כדי שיתן לו את המתנות לאביונים

אמנם בדרך אמונה שם כתב בשם הירושלמי דיש איסור נוסף ליתן טובת הנאה תמורת התרומה משום מראית העין דנראה כמוכר התרומה בממון ויש כאן חילול ה' ע"ש. ויש לצדד דג"ז לא שייך בניד"ד מהטעם הנ"ל, דהאיסור הוא רק במתנות כהונה ומתנות עניים שזיכתה להם תורה משלחן גבוה ונראה כעושה סחורה בשל גבוה, משא"כ במתנות לאביונים. ועוד נראה דלא שייך האיסור אלא באופן שקונה מתרומה או מממון עניים, משא"כ אם קונה ממעותיו ונעשה ממון עניים רק לאחר שהגיעו ליד העני אין בזה חשש.

וסייעתא לזה משו"ת כת"ס יו"ד סי' קי"ב שהתיר לחלק כספי צדקה לעני שילמד ויאמר תהילים לרפואת החולה. הרי דלא חשש בזה, לא לאיסור כהן המסייע ולא למראית העין.

אם הוי ריבית קצוצה במלווה ע"מ שיתן לו מתנות לאביונים

עוד יש לדון בניד"ד מצד איסור ריבית קצוצה, דנמצא שהעני מלווה כסף בתנאי שהמלווה יתן לו מתנות לאביונים, והרי זה דומה למש"כ הרא"ש בפ' איזהו נשך סי' י"ז בשם הרמב"ן דכהן שהלוה מעות לישראל ע"מ שיתן לו תרומותיו הוי ריבית קצוצה למ"ד טובת הנאה ממון, והובא בב"י יו"ד סי' ק"ס סכ"ג וביה"ג סקנ"ד.

ויש לדון לחלק דהכא הלווה חפץ לתת לו המתנות לאביונים שלא מחמת ההלוואה, והוא זקוק להלוואה כדי שיהא לו כסף לתת לו המתנות לאביונים, ונמצא דא"ז שכר המתנת מעות אלא להיפך.

אולם הנה בשו"ת כתב סופר יו"ד סי' קמ"ו כתב אודות אחד שלא היו לו מטבעות של כסף לפדות בנו ובא כהן אחד ואמר שילוה לו המטבעות בתנאי שיפדה אצלו, וכתב הכת"ס דהוי ריבית והחמיר בזה טובא וכתב דהוי מצוה הבאה בעבירה ולא קיים המצוה ע"ש, ולכא' דמי לניד"ד. [וגם באופן שמלווה לראש הישיבה והגביר נותן את המתנות לאביונים שהוא הריבית מסתבר דאיסור כדן השו"ע יו"ד סי' ק"ס סי"ג לא יאמר הלווה למלוה פלוני יתן בשבילי, ועי' חזו"א סי' ע"א סק"א שהאר"ך בענין זה, וצ"ע].

אולם שמעתי מכמה ת"ח דלא דמי לדברי הכתב סופר, דהתם לולי ההלוואה לא היה פודה אצלו (אלא היה משיג הלוואה מישראל אחר), אבל בניד"ד הוא רוצה לתת המתנות לאביונים לאברך מסוים, וגם אילו ישיג ההלוואה ממקום אחר יתן לאברך המסוים הזה את המתנות לאביונים, ובכה"ג ההלוואה היא רק כדי שיהא לו כסף לבצע את רצונו, [כלומר הלווה אינו מתחייב את הריבית כדי לקבל ההלוואה אלא להיפך, הוא לוהו כדי שיוכל לתת את הריבית], וכה"ג שרי, ודומה למי שבא לקנות חפץ בחנות ואין לו כסף והמוכר מציע לו הלוואה כדי שיוכל לקנות, ומתנה את ההלוואה בכך שיקנה ממנו את החפץ בכסף זה, ומצינו כן בדין הקדמת מעות במקח דשרי מה"ט, (אף שא"ז ראייה מוכרחת לפי ששם הוא ריבית דרבנן ולא ריבית דאו"), וצ"ע.

המלווה ומגביל את השימוש במעות שיתן ממנו צדקה לפלוני וכדו' אם הוי ריבית

אולם יש היתר אחר בזה, דלא חשיב ריבית אלא הגבלה על השימוש בהלוואה, דמותר לאדם להלוות ע"מ שלא ישתמש בו הלווה אלא לצורך מסוים כגון ליתן צדקה לפלוני וכדו', דאינו אלא מגביל את שימוש ההלוואה (וכ"כ בספר ברית יהודה פ"ו הערה כ"ט), ועל כן י"ל דאף כשמגביל את השימוש בנתנית צדקה למלווה עצמו לא חשיב ריבית.

טעם ההיתר של קופות הצדקה לזכות כסף מזומן לצורך מתנות לאביונים בו ביום למי שתורם בצ"ק דחוי

וזהו עיקר יסוד המנהג בזמנינו, דמי שתורם בצ"ק דחוי לקופות הצדקה עבור מתנות לאביונים הם מזכים לו כסף מזומן כדי לקיים מתנות לאביונים בו ביום, ונמצא שמקבל הלוואה מגבאי הצדקה וההלוואה מותנית בזה שנותן מתנות לאביונים לעניי הקופה ויש בזה נידון של ריבית מדין ערב, [ובזה לא תועיל הסברא הקודמת שכתבנו שהוא חפץ בלא"ה לתת לעני זה גם אם יקבל הלוואה מאחר, כי פעמים רבות אינו כן, ואילו יקבל הלוואה מאחר יתן המתנות לאביונים לעניים אחרים, ורק מחמת ההלוואה הוא נותן לקופת צדקה זו], ורבים כתבו שההיתר הוא משום הסברא הנ"ל, דא"ז חשוב ריבית כי אם הגבלת השימוש בהלוואה, והסכים לזה הגאון רבי נתן קופשיץ שליט"א, וכן שמעתי בשם מרן הגר"ד לנדו שליט"א, ודימה זאת לעיסקא שמתנה דהלווה ישקיע את המחצה מלווה יחד עם המחצה פקדון באותו עסק ואין בכך משום ריבית (ויש לדון בדמיון זה ואכ"מ), ועי' ספר גנת אגוז להג"ר שמשון אלטמן שליט"א עמ' קמ"א שהרחיב בזה והביא כן גם בשם מו"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל.

מרבֵים בשמחה

השבוע נכנס אדר. עלינו להרבות אפוא בשמחה.

מהי שמחה?

אברהם אבינו הולך לעקוד את בנו. בדרכו לניסיון הקשה מנשוא, מקבל אברהם שלש פעמים נבואה. בתחילה בשעת הציווי, ושוב מקץ שלשה ימים בשאתו את עיניו לראות את המקום, ובעמדו ליד יצחק העקוד על המזבח והסכין בידו נוגע-לא-נוגע בצווארו של יצחק.

חז"ל אמרו "אין הנבואה שורה אלא מתוך שמחה" ומצינו שנביאים בקשו מנגן כאשר לא היו בשמחה על מנת להגיע למצב של שמחה לצלילי הנגינה ולהיות מוכנים לקבל את הנבואה.

האלוקים ניסה את אברהם ואמר לו "קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק והעלהו שם לעולה..." כיון שדיבור זה נאמר לאברהם בנבואה הרי אברהם היה בשמחה... והוסיף להיות בשמחה כל משך ההתגלות, גם אחרי ששמע את מטרת ההתגלות ואת הציווי "והעלהו שם לעולה", שהרי המשיך לשמוע את האלוקים ואמר לו "על אחד ההרים אשר אומר אליך".

אברהם הולך שלשה ימים ובליבו הידיעה כי עומד הוא לעקוד את יצחק ולשוחטו במו ידיו... באותם שלשה ימים עומדים לפניו מכשולים רבים, השטן מופיע בדמות זקן ובצורת נהר... ואחרי שלשה ימים אמור היה אברהם להיות בשמחה, שאם לא כן, כיצד יקבל את המראה שמנחה אותו אל המקום... שהרי כשנשא אברהם את עיניו וראה את המקום מרחוק היה זה במראה נבואה שכך אמר לו האלוקים: "על אחד ההרים אשר אומר אליך", משמע שהאלוקים יאמר לו בנבואה, ועובדה היא שהנערים שליוו אותם, את אברהם ואת יצחק, לא ראו. וכשהגיע הרגע נורא ההוד ואברהם בנכונות מלאה עומד להיפרד מיצחק ולשוחטו באותו רגע נדרש אברהם להיות בשמחה בעוד הסכין בידו המונפת מעל צווארו של יצחק, כי באותו רגע היה אמור לקבל נבואה ולשמוע את הציווי "אל תשלח ידך אל הנער", ואין הנבואה שורה אלא מתוך שמחה!

אז מה זו שמחה?

בדרך כלל משתמשים במילה שמחה לתיאור הרגשת עליצות וקלילות. זו ודאי אינה השמחה אליה התכוונו רבותינו, שהרי לא יתכן שברגע הרציני והנשגב בחייו יהיה אברהם באווירת עליצות וקלילות, ובה במידה לא יתכן שהקב"ה ידרוש מאברהם לחוש כך באחד הרגעים הגבוהים והנשגבים ביותר בהיסטוריה.

מהי אפוא שמחה שמהווה תנאי לנבואה?

חז"ל אמרו "אין שמחה כהתרת הספקות" וכן אמרו "אין שמחה אלא בבשר וביין" וכן יש מצוה לשמח חתן וכלה. ועל ברית מילה נאמר כי זו מצוה שקבלו עליהם בשמחה ועדיין מקיימים אותה בשמחה וסוכות הוא "זמן שמחתנו".

אומר מהר"ל ששמחה היא פועל יוצא של שלמות. השלם - שמח וכשאדם מסופק מרגיש הוא חצוי ואינו שמח ולכן "אין שמחה כהתרת הספקות". גם הגוף הוא חלק מהאדם וגם הוא צריך להשתתף בשלמות ולכן "אין שמחה אלא באכילת בשר ויין". וכשאינו נושא אשה משלימים הם זה את זה וזו שמחת חתן וכלה. וכשמכניסים יהודי בבריתו של אברהם אבינו, הברית בין הקב"ה ליהודי הרי משלימים את הקשר של קוב"ה ישראל ואוריתא והשמחה גדולה. ובחג הסוכות שהוא חג האסיף סוגרים מעגלים והכל נשלם. נסגר המעגל החקלאי אחרי הזריעה והקציר, נסגר מעגל הרגלים, נסגר מעגל הימים הנוראים (הושענא רבה) נשלמת קבלת התורה (שמחת תורה), ממילא זה "זמן שמחתנו". לעתים היה צריך מנגן כדי שתשרה נבואה על הנביא, כי נגון

אמיתי משרה על האדם אורה של רגיעה ושלמות וקישור בין גוף נפש רוח ונשמה וכזו היתה שירת הלויים בפה ובכלי שיר בבית המקדש.

מכיוון שנבואה שורה על השלמים, כמו שאמר רבי פנחס בין יאיר על הפסוק "ונשמרת מכל דבר רע": תורה מביאה לידי זהירות וזהירות לזריזות ולנקיות ולפרישות ולטהרה ולחסידות ולענווה ויראת חטא וקדושה, וקדושה מביאה לידי רוח הקודש. מי שמצטיין בכל המידות האלה הוא האדם השלם ורוח הקודש היא דרגה לפני נבואה. כך שכדי להגיע לנבואה צריך להיות שלם, וממילא שמח.

אברהם אבינו אמר לשטן שניסה להסיתו לבל יקיים את ציווי העקידה "אני לתומי אלך". תמימות פירושה - שלימות. ומכיוון שלא היה לו כל ספק שזה מה שעליו לעשות ושאל הקב"ה שכולו טוב ורוצה רק טוב אמר לו לעשות זאת, הרי זה מה שטוב ורצונו היה לעשות את רצון ה' באופן מוחלט, הרגיש אברהם הרגשת שלמות, וכאמור, הרגשת השלמות היא היא הרגשת השמחה ויכול היה אפוא לקבל נבואה.

אנו רואים תהליכים ובהם עליות ומורדות. אין אנו רואים את סוף הדרך. וכשנמצאים במורד וסובלים, קשה מאד להרגיש שמחה כי הכל נראה חסר שלמות וחסר כיוון, ובמקומה חשים בדאגה המכרסמת את הלב ושוללת כל אפשרות לשמחה.

לו הייתה אפשרות לראות את כל התהליך כולו לא היינו מאבדים את השמחה גם ברגעים המורכבים יותר. חודש אדר הסוגר את השנה, בעצם היותו כזה, מרמז לנו כי כשמעגלים נסגרים, דברים מתבררים, חודש אדר סוגר את מעגל השנה, מסמל הוא את הזמן בו ייסגר המעגל ההיסטורי כולו, ואז ודאי הכל יתברר, ותהיה השמחה גדולה.

ולכן בחודש אדר, בו נסגר כאמור מעגל השנה, עוסקים בזכירת מחיית עמלק, שהרי בהיכרת עמלק סופית, ייסגר המעגל ההיסטורי וכולם יאמרו "אודך ה' כי אנת בי" (ישעיהו י"ב א').

רמח"ל בפתח מאמר הגאולה אומר שכשיגיע העולם לתכליתו "תהיה השמחה גדולה מה שאין הפה יכול לדבר ולא האוזן לשמוע ואף לא הלב להבין", כי כגודל השלמות כך גדולה השמחה.

והדברים קשורים במיוחד לפורים שבמרכז חודש אדר. שהרי זה סיפורה של מגילת אסתר, שבסופה רואים למפרע איך שהכל התגלגל לקראת ההצלה, וגם אותם אירועים שנראה היה בזמן התרחשותם כי קשים הם, מהווים אבני דרך להצלה וגם אירועים שנראים כנסיגה, מהווים מנוף להתקדמות.

בהיותנו באמצע הדרך והאופק מעורפל והדרך מלאה חתחתים. כיצד נשמח?

אנו רואים את מה שעברנו עד עתה וכיצד כל הנבואות שהיו אמורות להתגשם עד ימינו התגשמו. אנו אמנם באמצע התהליך, אך התבוננות בספרי הנבואה המנבאים על המשך התהליך עד אחרית הימים נותנת לנו תמונה שלמה ומהווה מקור של נחמה.

אנו רואים כיצד מעגלים שכבר נסגרו כאמור לעיל - אירועי מגילת אסתר - נסגרו בצורה שביררה למפרע כי מול עינינו מתגשם הפסוק בתהילים מ' "רבות עשית אתה ה' אלוקי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו". ומזה נסיק שכל מה שעובר אלינו אינו יוצא מהכלל האמור.

{ אז נדברו }

פרשת תרומה תש"פ | חודש טוב ☺!!!! | עלון מספר: 455 | לסדר: "ישנתי בתוכם"

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

ענה בכינות: מתי אתה מרגיש יותר התעלות? באלול או בערב פורים?

הייתי נוכח באיזה חידון מסוג של טריוויה שנעשה לבחורים באחד מאגודי בני הישיבות... שאלו שם שאלות אמריקאיות וכל הבחורים היו צריכים לענות... ואחת השאלות הייתה: באיזה יום בשנה אתה מרגיש הכי הרבה קרבת אלוקים והתעלות? ? שלוש תשובות: א. יום כיפור! ב. תחילת זמן. ג. סעודת פורים... יותר משמונים אחוז מהבחורים ענו **סעודת פורים!!!!**

האנשים מבחוץ שעמדו שם מהצד היו בטוחים שהבחורים האלו עשו צחוק... היה אפילו יהודי מבוגר אחד שהזדעזע כל כולו מהרמה הירודה של הבחורי ישיבות בדורנו. אבל לא!!! הם לא התבדחו!!! הם צדקו!!! ואני לא מתבייש להודות שגם אני ענית את אותה תשובה... כן... אני מרגיש בימים של פורים התעלות והתרוממות עוד יותר גדולה מעשרת ימי תשובה...

אה... מה אתה אומר עלי? ? אתה בהלם ממני ומהבחורי ישיבות של היום... אתה בטח חושב שאני ליצן עם אף אדום עגול... **אז אני אוכיח לך מינייה וביה עד כמה אני צודק...**

יש לי שאלה: מתי נראה לך יותר חשוב לתת צדקה?? האם בעשרת ימי תשובה או בערב פורים?? **ברור שבעשרת ימי תשובה!!!!** **ללא ספק!!!** בעשי"ת כתוב בגמ' להדיא: שתשובה ותפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה!! אנחנו מכריזים את זה בשאגות ב"נתנה תוקף..." כולנו מפחדים מיום הדין... וכולנו רוצים לסדר את עצמנו... וחז"ל מודיעים לנו בצורה מפורשת שצדקה זה אחד משלושת הדברים שמסדרים אותך ליום הדין...

ואני שואל אותך כעת נתונים יבשים: בקופות הצדקה... תנחש: מתי נכנס יותר תרומות?? בימים הנוראים או בפורים?? **אז זהו!!! שלא תאמיני!!!** אבל בפורים נכנסים כמויות הרבה יותר גדולות של צדקה מאשר בימים הנוראים!!!! **כן... זה נתונים יבשים שמגיעים מהחפ"ק...**

איר אתה מסביר את זה??? זה הרי היה אמור להיות בדיוק הפוך!!! בערב פורים ש... שכל האוירה פורימית והכל צחוקים... אף אחד לא מבוהל ולא חרד מכלום... אז אין שום דחף ושום סיבה מיוחדת לתת צדקה... ואילו בימים הנוראים שזוחלים ורועדים מיום בואך... היו אמורים לתת כמויות הרבה יותר גדולות של צדקה?? ? נו... אז איך אתה מסביר את התופעה הזו שזה בדיוק הפוך?? ? דווקא בפורים כלל ישראל נותנים הרבה יותר צדקה מימים הנוראים?? ? **נו... מה טמונו בזה?? מה רואים מכאן??**

בסופו של דבר אין תחליף לכח של שמחה!!!! אין תחליף ללב שנפתח מתוך שמחה!!! הכח שיש לשמחה של פורים להרחיב את הלב... הוא כח ששווה עשרת מוניית יותר מאימת הדין של ימים הנוראים... וזו עובדה!!! הוכחתי לך את זה מנתון עובדתי מקצועי!!!

אז אותו דבר בדיוק לגבי עבודת ה'... כן... יש לנו את חודש אלול... שבחודש אלול אנחנו מתחזקים בתורה ובעבודת ה' מתוך אימת הדין... אבל בחודש אדר?? מי שתופס את אדר בצורה הנכונה... מי שלוקח את ההצתה של השמחה והטוב לב של ה"משנכנס אדר..." ומגייס את זה לעבודת ה'... הוא יכול לנסוג ולהתעלות לחיזוק הרבה יותר ממה שהיה לו בחודש אלול מתוך אימת דין... ואם נראה לך שזה משפטים שמתאימים למהותן מברסלב זיע"א... אז תתפלא לשמוע שגם הילנא גאון זיע"א אומר את המשפטים האלו ממש על שמחת תורה... **וצריך לדעת את זה!!! ולאמץ את זה בחודש אדר שנכנס כעת!!!**

עכשיו חכה!!! כאן מגיע ההסתייגות!!! נא לא להתבלבל ולא להפוך את הקערה על פיה!!! באופן טבעי חודש אדר הוא חודש של ריפיון!!! **באופן טבעי** השמחה והעליצות של פורים בדרך כלל לא לוקחת אותנו למקום טוב... כי... כי... כי אל תשכח שהיצר הרע גם רוקד לצלילי המוזיקה הקצבית... הוא דווקא יודע משתלב הרבה יותר בקלות באוירה של שמחה מאשר באוירה של רצינות... כך שגם לא להפוך את הקערה על פיה!!! מה שאמרת לך פה שחודש אדר הוא חודש התעלות יותר מחודש אלול... זה... זה רק למי שתפס את המושכות חזק חזק חזק... כי מי שלא... ? ! אז באופן טבעי זה בדיוק הפוך...

זו הסיבה שבחודש אלול אנחנו בוחרים להיות רציניים... כי... כי לכאורה לפי הנתונים שהבאתי לך מקודם שהוכח מדעית שההישגים שלנו בפורים יותר גדולים מאשר בחודש אלול... אז לכאורה בא נחליף דיסק... נתחיל להשתכר ולהתחפש בחודש אלול...?? ? אז זהו שלא!!! בדרך כלל כשאנחנו מקבלים את המעליץ לו שקוראים לה שמחה וששון... הנטייה הטבעית שלנו להשתמש במעליץ זהו רק לכיוון מטה... ולא לכיוון מעלה... ולכן בחודש אלול זה מלחיץ וגורלי מידי בשביל לקחת את ההימור הזה... אבל בחודש אדר... אנחנו כן מאפשרים לעצמנו לקחת את ההימור... נכנסים לטורבו של שמחה... וכאן!!!! כאן הבחירה בידיך והמושכות לגמרי בידיים שלך... לאן!!! לאן לקחת את השמחה של הימים הבאים... לטוב או למוטב...

כן... משנכנס אדר יש בעולם כח סגולי של שמחה!!! יש כח סגולי של הילוך מהיר יותר... ואתה תחליט לאן לקחת את זה. האם לקחת את זה לעוד כמה סגיריות ששם תתחיל ההתמכרות שלך... האם לקחת את זה להתפרקות ולחיסול חשבונות עם כל מיני אנשים... או!!! או לקחת את זה לעקב אמיתית קלי קלי למה עזבתני... וקפיצה בבת אחת לרמפה רוחנית שיכולה להביא אותך לקנה מידה אחר ברוחניות... מושגים אחרים בלימוד התורה... מושגים חדשים במשטר עצמי מול החברה הרדודה וחסרת הרוסן בימים אלו... הרי שלך לפניך!! זה בידך!!!! זכור: משנכנס אדר מרבים בשמחה זה לא סיסמא!!!

להשתתפות בהוצאות הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

"קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

גובה מראש!!!

לא שואפו

שלאם אנצקא אר

ידינו...

66

ניתן לקנות את הקונטרס וקבל היהודים

ובו מאמרים בענייני ימי הפורים והמסעף.

בפלא': 0548446691

ניתן להשיג במוקדי המכירה כדלהלן:

ירושלים:

מרכז העיר: רחוב נחמיה 10.

בית וגן רח' הרב פרנק 29 קומה ב'

נוה עקב - 0527171721

רמות - רובין 47 קומה ב'

רוממה: המ'ג 31. 0527682281

ביתר עילית גבעה ב' אזור רמי לוי 0548450998

בני ברק: קבוץ גלויות 9

משפחת בוים רחוב השלושה 11.

חזון איש 34 (פינת דסלר - דריימוס) 0527117271

(ניתן לקבל גיליונות יחידים מידי שבוע בכמות זז)

בית שמש: נהר הירדן 9 רמה ב', מוש' צוויבל.

אשדוד - 0504120311

אלעד - 0548418684

קריית ספר: מרומי שדה 3 052-7174781

ברכנלד - 0533109169 (כולל עטרות)

(שלמה)

גרין פארק - 0527644795

אופקים: שנירא 0534112035

נתביבות - 0548473542

צפון: חיפה: הדר, שכפולית רחוב ביתר.

נוה שאנן: חניטה 81 משפחת זלושינסקי

רכסיס: הודים 4 א' משפ' קריעלר לתאם

058413410

כרמאל - 0527136165 משפחת שטיימן.

צפת - 0548449816 משפחת יעקובוביץ.

חלומות רבות!!!

הנה בעל החלומות...

בשבוע הבא... במסגרת הלימוד בדף היומי... רבנות אלפי ישראל יפגשו את הסוגיה המסתורית והמרתקת שנקראת "חלומות!!" מה זה חלום... איך להתייחס לחלום?? האם באמת חלומות שוא ידברו או לא לגמרי?? יש לציין שדווקא הגמ' בברכות ניגשת לחלומות דווקא די ברצינות... (כמוכן באופן יחסי ומסוייג) אבל מרן החזו"א כבר אמר שבדורות האחרונים כבר אין בכלל בכלל מה להתייחס לחלומות... (ושמעתי מגוף שלישי על המשגיח הרב ולבה ז"ל שלא היה חשוד על 'בעל חלומות'... והוא חלם ג'פ על דבר שצריך לצום עליו החזו"א אמר לו שהיום לא צריך להשיג בחלומות כל עיקר... ותשמע לי... מניסיון... כדאי לך לאמץ את החזו"א הזה... נכון שיהיו לך כמה חלומות טובים שתפסיד על הדרך... אבל זה עדיין ריווחי... על כל חלום אחד טוב שהפסדת יש ארבע חלומות רעים שהרווחת...) עכ"פ מה באמת הסיפור של החלומות?? איך יהודי אמור לגשת לדבריהם המסתוריים האלו?? אז זהו!!! שחלומות זה בסה"כ סיפטום וסעיף קטן של מושג הרבה יותר כללי שנקרא "דמינויות!!" אז ברשותך... בא קודם ננתח בקצרה את המושג הגדול והרחב שנקרא דמינויות... ואח"כ נעבור לדבר על הפרט הנקודתי ששמו חלומות... **ביאור העניין בעמוד 6 בגיליון זה...**

למה אתה לא כותב על הבחירות. למה אתה לא כותב על...??

בשבוע הבא!! ביום שני הבא עלינו לטובה כל כלל ישראל **ללא יוצא מן הכלל!!!** יתייצבו בבוקר ויעשו... את מה הם יעשו?? את רצון ה'!!! מה רצון ה'?? **אז ככה:** יש תרי"ג מצוות... לקרא ק"ש... להניח תפילין... להתפלל... להאכיל את הילדים... לדאוג לאישה...

אבל ביום שני יש עוד משהו מיוחד!!! משהו שאין אותו בכל יום!!!

ביום שני יש מצווה מיוחדת "ועשית ככל אשר יורוך..." ש... ש... מה זה אומר???

שיש תקנת עזרא שהוא תיקן להם לישראל שיהיו קורין בתורה כל שני וחמישי!!! ולכן רבבות אלפי ישראל יתאספו בשעות הבוקר בבתי כנסיות כדי לשמוע קריאת התורה... אבל רגע... באיזה ספר תורה?? אז כאן שוב!!! יהודי עושה את רצון ה'... והיות וכתוב בתורה "ועשית ככל אשר יורוך" אז במשך אלפי השנים התרבו השיטות והמחלוקות והדעות בין הפוסקים בכל מיני נושאים הלכתיים וגם בהלכות ספר תורה ובכל המסעף... וגם בצורת האותיות יש שתי דעות עיקריות... וכל קהילה בעם יש לה את המסורת שלה... ולכן ביום שני הקרוב אני אעשה רצון ה' שציווה אותי "ועשית ככל אשר יורוך" ולכן אני אשמע קריאת התורה מספר תורה אשכנזי שכתוב בכתב ב"י ואילו ידידי החסידי יקשיב לקריאת התורה מספר תורה אשכנזי בכתב האר"י... ואילו ידידי הספרדי גם הוא יספית אזנו ויצוית וישמע לקריאת התורה מספר תורה הספרדי... וכך כולנו נצא מבית הכנסת לאחר התפילה ונמשיך לעשות רצון ה' על זה הדרך!!! אני אעשה רצון ה' שציווה אותי "ועשית ככל אשר יורוך" ואני אצביע ג... וידידי הספרדי יעשה רצון ה' ויצביע ש"ס... וידידי ממאה שערים יעשה רצון ה' ולא יצביע בכלל... ושלשתינו נעשה רצון ה'!!!!!! בזה שכל אחד יצוית לרבותיו ויעשה ככל אשר יורוהו! **לאו חתרתי בכל האריכות הזו?? מה רציית להרויח???**

היות ולדאבוננו הנושא של הבחירות נהיה כבר נושא יותר מידי מצוין... אני מקבל שני סוגי טלפונים מנוגדים מן הקצה אל הקצה... (לפעמים טלפון אחד מגיע תוך כדי ה"ממתנה" של השני...) **סוג אחד של טלפון:** למה אתה לא כותב את גודל החשיבות הגורלית שיש בבחירות... שגדולי ישראל כ"כ חרדים לנושא הזה ומרן החזו"א אמר שזה דבר שרוב גופי תורה תלויים פה?? זה טלפון אחד!!! בקושי הספקתי לסיים את השיחה איתו... **ומגיע טלפון הבא מיהודי ירושלמי יקר ממאה שערים:** למה אתה כותב על הבחירות?? למה? לא אתה לא יודע שיש קהילות שלימות וחשובות בכלל ישראל שגם הם קוראים את העלון שלך והם מתנגדים לכל המושג של הבחירות הטמאות? אתה הרי יודע שהבחירות זה נושא ששנוי במחלוקת... ובשבילנו זה סדין אדום... מבחינתנו זה איסור... אז למה לפתוח את הנושא הזה בכלל?? אל תדבר על זה מטוב ועד רע... אה... מה אתה אומר? תעזור לי להכריע בין שני האנשים.

(כאן חשוב להדגיש: שהסיבה למה השאלה הזו מאוד נוגעת דווקא אליו! כי הפריבילגיה שלי שאני בסה"כ כותב עלון **ואף אחד לא מינה אותי להיות הדובר של היהדות הנאמנת**... אני זוכר של הבטן שלי בלבד!!! ולכן באופן נקודתי... בייחס למשצת שבה אני נמצא... למרות שאני דווקא שייך לציבור שכן מצביע בבחירות... הטענה של הירושלמי הנ"ל נמצאת אצלי בנקודת יתרון בייחס לטענה של אנ"ש מהקלפ... כ"י כי הוא טוען טענה נקודתית כלפי... אתה הרי לא דובר של כלל ישראל שחיבי להזדקק לענייני השעה... אז למה אתה נכנס לנושאים ששנויים במחלוקת?? זו בהחלט טענה... אבל היא נקודתית כלפי... אבל כעת בא נוציא אותי מהמתמנה... בא נחליט לצורך העניין שאני כן הדובר של האומה היהודית... איך אני מצליח להסתדר עם שניהם??)

ובכו: מה אתה אומר?? אז ככה: הסו הוא מאוד ברוך:

לאותו אנ"ש... ידידי ורעי... שאני נפגיש איתו בקלפי... ושם הוא נוזף בי למה אתה לא כותב יותר על הבחירות... למה אתה מדבר בחשיבות העניין?? **התשובה היא כדלהלן:** מתי תבינו?? מתי תבינו שאנחנו החרדים לדבר ה'... אם אנחנו צריכים להצביע לבחירות הטמאות... זה רק בגלל "ועשית ככל אשר יורוך"!! לא בגלל שהאחריות מחייבת... ולא בגלל ההסתה הפרועה גג החרדים... אנחנו הולכים להצביע כי אנחנו נשמעים לגדולי ישראל שאומרים לנו שצריך!!! ואם צריך... אז עושים מה שצריך!!! תבין: אנחנו לא חילונים... חילוני קם בבוקר... מה הוא עושה?? עושה מה שהוא רוצה... אוכל ארוחת בוקר... נובר עוד קצת באיפיון... כזה אדם בשביל לגרום אותו לקלפי אתה צריך אחד מהשטים: או לעשות את נאום הגיוואלד ולשכנע אותו שאוי ואבוי אם לא... או לחילופין לשכנע אותו שזה כדאי לו!!! כן... ככה מדברים עם חילוני שעושה מה **שרוצה**... חי כמו שהוא **רוצה**... וקם בבוקר ועסוק כמה אני **רוצה**... אבל יהודי חרדי קם בבוקר דרוך **מה צריך לעשות!!!** ממילא מול יהודי חרדי לא צריך ללכת סחור סחור... לא צריך להגידי לו כמה מסוכן אם לא וכמה כדאי שכן... מספיק שגדולי ישראל אמרו לו שצריך!!! והוא יעשה מה שצריך... כמו שהוא התפלל שחרית כי צריך... וכמו שהוא שמע קריאת התורה כי צריך... ככה להבדיל אם גדולי ישראל אמרו להצביע הוא ילך כי צריך!!! **וצרינו!!! נסודתנו!!!** די לעשות אותנו נמוכים... תפסיקו לעשות אותנו רדודים... תפסיקו לבטל את גדולי ישראל מתורתם ולהביא אותם עד אלינו הבייתה בשביל לשכנע אותנו לשמוע בקולם... **אנחנו לא כאלה סטניס!!! אני מוחה!!!**

עד כאן התשובה לידידי מהקלפי... למה לא צריך לשכנע פה בגיליון זה לצאת ולהצביע...

וכעת נעבור לידידי לא מהקלפי!!! אלא מהמקווה!!! ידידי מהסה"ק שומר אמונים ושלחן הטהור... שאלת אותי: למה אני לפעמים מזכיר לפעמים שצריך ללכת לבחור?? לא!!! יש לך טעות!!! לא צריך ללכת להצביע בקלפי... צריך לעשות מה שצריך!!! צריך לשמוע בקול גדולי ישראל!!! הרבנים שלי אמרו לי לצאת ולהצביע וזה מה שאני צריך לעשות!!! והרבנים שלך אמרו לך לא להצביע אז אתה צריך לא להצביע!!! (יתכן שאני צריך לשכנע את מי שאין לו רב מוגדר... שישמע לרבנים שלי ויצביע ובשביל זה יש קמפיין... ואתה צריך לשכנע את מי שאין לו רב מוגדר שישמע לרבנים שלך ולא יצביע... אבל אני ואתה שלשנונו יש רבנים... אני לא מחפש לגייר אותך ואתה לא מחפש לגייר אותי) וזה לא רק בנושא הזה... זה באלף ואחד נושאים אחרים... אם פוסק גדול מהעדה החרדית פוסק בענייני כיפין שכן וכך וכך זה בסדר... והפוסק השני אומר שזה לא בסדר... כל אחד צריך!!!!!! צריך לשמוע בקול הרב שלו... כל אחד מחויב לדעת רבותיו!!!

אל תשכח!!! שמידי יום ביומו **אנחנו פוגשים עשרות אם לא מאות** מחלוקות הלכתיות מובהקות בין השו"ע לרמ"א ובין המג"א לט"ז ובין המ"ב לכף החיים... שכל אחד נוקט כדעה מסוימת ואף אחד לא נעמד באמצע הבית מדרש ופוצח בהפגנה!!! אנחנו יודעים להסתדר יופי עם מאות חילוקי דעות בתוך היהדות וההלכה... אנחנו פוגשים את זה יומם ולילה... רק מה?? יש תמיד כמה מנוערים מן המצוות שרצון ה' הוא הדבר האחרון שמעניין אותם... ויש להם את הכשרון לתפוס טרמפ על איזה ויכוח הלכתי או השקפת... והם מרוקנים עליו את כל המידות רעות שלהם... איפה אתם?? בואו... אני צריך אתכם בעוד עשרות נושאים הלכתיים אחרים הרבה יותר מהותיים וקיימים שצריך את האנרגיות שלכם שם... בואו... אנחנו לא נתפתה!!! לא אתה ידידי מהקלפי... ולא אתה ידידי ממאה שערים... שנינו לא נתבלבל מהחילוקי דעות המאוד נקודתיים שיש בינינו בנושא הבחירות!!! כ"י כי יש לנו עוד הרבה חילוקי דעות השקפתיים שלא מפריעים לנו לחיות אחד לצדי השני...

למה את אחשוורוש עדיין לא תלו על שום עץ...???

במגילת אסתר אנחנו פוגשים שני שונאי ישראל מושבעים!!! שני רשעים ארורים שתכנונו בצורה הכי זדונית ומרושעת להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים... **לרשע הראשון קראו המן!!!** ואכן הקב"ה העניש אותו בגדול ו"בור כרה ויחפרוהו ויפול בשחת יפעל" והוא ובניו נתלו על העץ... כן יאבדו כל אויביך ה'... **אבל רגע רגע... מה עם הרשע השני???**

הרי היה פה עוד מישהו בסיפור... היה פה את אחשוורוש... שחז"ל מדגישים לנו שאחשוורוש רצה להשמיד את היהודים **עוד יותר** מהמן... וכשהמן הציע לו עשרת אלפים כיכר כסף הוא ויתר באדיבות... קח... הכסף נתון לך... העיקר תהרוג לי אותם... ואל תשכח שבסופו של דבר המלך פה זה אחשוורוש ולא המן... כמה שהמן רוצה להרוג את היהודים... עדיין אחשוורוש הוא פה המילה האחרונה... וממילא אם מגיע פה עונש למישהו... אז לאחשוורוש מגיע עונש לא פחות מהמן אם לא יותר... **אז למה לא מצינו שאחשוורוש נענש?** אנחנו רק יודעים שהמן נענש... אנחנו רק רואים את המן תלוי על העץ... ואילו אחשוורוש?? אחשוורוש ממשיך לטייל לו שם בגינת הביתן עם שרביט הזהב בידו... **למה?? איפה העץ שלו?? למה הוא עדיין לא תלוי על העץ???**

זו הרי שאלה עצומה!!!! ננו... מה אתה אומר???

אז לא יודע... אפשר לומר כמה תירוצים... (בפרט לקראת פורים שרוחא לבסומי שכיח... יש אפשרות להכיל כמה וכמה מהלכים שונים...) אבל תרשה לי לומר פשוט: **תנו דעתך... אחשוורוש גם נענש!!!** רק מה? אחשוורוש בשביל להיענש לא צריך להיתלות על עץ!!! העונש הכי גדול בשביל אחשוורוש זה להישאר בחיים!!! אחשוורוש היה סוג של אישיות כ"כ בלתי נסבלת לעצמו **שהוא יודע להעניש את עצמו לבד!** הוא לא צריך עזרה מבחוץ...

אל תשכח: הרי חז"ל אומרים שהסיבה שקראו לו אחשוורוש זה בגלל שכל מי שנזכר בו אומר **אח לראשו**... בקיצור: אחשוורוש היה אישיות שמעוררת כאב ראש... אז בשלמא אני... לי אין בעיה... אם התחלתי את הבוקר על רגל ימין ופתאום באמצע היום עשיתי טעות ונזכרתי באחשוורוש... ונהיה לי מזה כאב ראש וכל המצב רוח שלי ירד... אז לא נורא!!! אני בסה"כ צריך להסיח את דעתי ולשכוח מאחשוורוש... זהו... הכאב ראש חלף... עבר... אני כבר רגוע... **אבל אחשוורוש בעצמו?? מה הוא יעשה???** וכי הוא יכול לשכוח מעצמו?? לא!!! הוא עשירים וארבע שעות- שבע!!! חי עם הכאב ראש הזה שקוראים לו אחש-וורוש... והוא לא יכול לברוח מזה... לאיפה שהוא הולך... הכאב ראש הזה הולך אחריו כמו דחפור...

ננו... כזה אדם צריך לתלות על עץ???

מה פתאום!! שישאר בחיים!!!! הוא מעניש את עצמו כשהוא חי הרבה יותר מאשר שהוא תלוי!!! הוא כמות שהוא אחשוורוש... עם כל התפאורה... הוא העונש הכי גדול בשביל עצמו... **זו הסיבה שלא**

מצינו שהוא נענש!!!! לא מצינו שתלו אותו על עץ... ולמה?? כי את מי צריך לתלות על עץ?? מי שטוב לו לחיות... אז העונש שלו למות... אבל מי שהחיים שלו זה סבל אחד ומתמשך... אז לא צריך להרוג אותו... צריך בסה"כ להשאיר אותו ככה... להשאיר אותו בחיים... שיחיה ויסבול...

מה באמת הפשט בזה?? למה אחשוורוש היה אדם כזה מסכן?? הרי בסה"כ הנתונים שלו היו הכי מושלמים בעולם!! הוא היה מושל בכיפה... והמגילה לא חוסכת בדיו ומתארת לנו את כל עושר כבוד מלכותו ואת כל יקר תפארת גדולתו... זה בן אדם שעשה מה שבא לו ומתי שבא לו ואיך שבא לו... ממילא היה אדם שנמצא בפסגת הפסגות של מנעמי העולם מכל הסיבות שבעולם... **אז בדיוק עליו לומר שהוא היה אדם מסכן??** בדיוק עליו להגיד שהיה לו כאב ראש כל היום? ממה בדיוק?? לא היה לו חובות ולא טרדות... הוא לא פחד מאף אחד... לא היה לו שום מלחמות ושום מאבקים... אז למה דווקא הוא כל הזמן חש בראשו???

מה התשובה?? תקשיב טוב טוב!!! מאוד מאוד חשוב!!!

לשם השוואה... בא נעמיד את אחשוורוש מול המן!!! בא ננסה להשוות ביניהם... המן!!! מדובר בן אדם שמגיע מרקע פשוט... ולאט לאט הוא התחיל להמריא ולהגיע לפסגות... להמן יש המון אתגרים בחיים!!! יש לו לאן לטפס... והוא כל הזמן מטפס... הוא כובש עוד יעד ועוד פסגה... והוא כל הזמן מתקדם ומצליח וממילא אין מאושר יותר ממנו... מה הפלא שנאמר עליו "יוצא המן ביום ההוא **שמח וטוב לב**"... אדם שיש לו יעדים והוא מצליח להשיג אותם אחד אחרי השני... זה באמת בן אדם מאושר ושמח ומלא סיפוק ושמחת חיים... (ואם מגיע לו עונש... אז העונש שלו זה פשוט לעצור את השמחה הגדולה הזו... ולהפיל אותו עד שאול)

אבל אחשוורוש?? אחשוורוש זה סיפור הפוך ב-180 מעלות...

אחשוורוש מהיום הראשון שולט בכיפה!!! אין לו אתגרים!!! אין לו לאן לשאוף!!! כי הכל יש לו!!! תבין: מילא אם הוא היה מושל רק על מאה עשרים מדינות... והיו עוד שבע מדינות שהוא עדיין לא כבש אותם...

ננו... לפחות יש לו בשביל מה לקום בבוקר... הוא קם כל בוקר עם כל האימביציה... יוצאים למלחמת עולם על השבע מדינות שעוד נותרו לכבוש... **דא עקא!!! שלא!!!** הוא לא קיבל את הפריבילגיה הזו... הקב"ה נתן לו על מגש של כסף את ההכלל... אין לך לאן להתקדם... יש לך הכל הכל הכל!!! מהרגע הראשון מולך מהודו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה... **אבל!!! עדיין!!!** יש אתגר אחד ויחיד שעדיין נותר לאותו אחשוורוש... יש לו חסר אחד שעדיין נותר לו סיבה לקום בבוקר... מה זה?? שלפי חישובים מסוימים (שהתבררו מוטעים) יוצא שעם ישראל אמורים לסיים את גלות בבל ולחזור ולבנות את בית

המקדש... אוהו... יופי!!! יש לי פה איזשהו אתגר... אז הנה!!! אני אראה להם מי פה הבעל הבית... אני לא אתן להם לבנות את בית המקדש... במשך השלוש שנים האלו אחשוורוש רגוע... יש לו לפחות את עם ישראל שקצת מאתגרים אותו וקצת מטרידים אותו והם על הכוונת... ואז!!! בשנת שלוש למלכו... זהו!!! למרבה ה"צער" מתברר שלא!!! עם ישראל מצידם לא מביעים שום תכנית לעלות כעת ולבנות את בית המקדש... אין פה בכלל מול מי להיאבק... אין פה שום אתגר... זהו!!! אחשוורוש כעת לגמרי לגמרי משועמם!! כעת כבר לגמרי לגמרי אין לו בשביל מה לקום בבוקר!!! **ונראה לך שזה בדיחה!!! אין לך מושג עד כמה שזה ככה!!!** כפשוטו ממש!!!! בחור צעיר שאין לו חשק לעשות כלום ואין לו סיבה לקום בבוקר ו--אחשוורוש שמוך על מאה עשרים ושבע מדינות ואין לו סיבה לקום בבוקר... **התחושה שלהם זיהה לגמרי לגמרי לגמרי!!!** (ההבדל היחיד שבכל זאת יש ביניהם... שלבחרו יש עדיין אתגר... הוא חולם להרויח קצת כסף... הוא חולם אולי לדפוק איזה מישהו... אבל לאחשוורוש גם את התענוג הזה אין!!! כי אין לו שום יעד לכבוש!! שום!!! שום כלום!!! דכאון טוטאלי!!!) **ושוב: חשוב לחזור ולהבהיר:** אברך שלא מסודר בחיים מבחינה כלכלית או כל אחד אחר שיש לו התמודדויות בחיים והוא משווע לקרטוב של שגרה... כשהוא קורא את המשפטים האלו... הוא בטוח שזה סוג של אפליה מתקנת... הוא חושב לעצמו: נו ננו... הלוואי עלי כאלו צרות... הלוואי עלי שיהיו לי בוחטות של כסף... ואני אהיה מתוסכל מרוב שיעמום שיש לי הכל... **ותדע לך שזה לא נכון!!!** אדם שיש לו הכל הוא באמת מתוסכל יותר ממך!!! וזה לגמרי לגמרי ככה... בלי שום התבדחויות... **זה היה אחשוורוש!!!**

כל מי שנזכר בו אומר אח לראשו... אחשוורוש היה מסתובב כל היום בארמון שלו כארי בסוגר **ודפק את הראש בקיר**... מה אני עושה עם עצמי?? לאן... **נו... אז מה באמת???** אז הנה... בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבדיו... **שמונים ומאת יום!!!** בן אדם שעושה סעודה שנמשכת מאה שמונים יום... אתה יודע מה זה?? **זה בן אדם שלגמרי מת משיעמום!!!** והוא פשוט נאלץ לצאת לשיקום של 180 יום שיפיגו את החוסר מעש שלו... דא עקא שגם 180 יום זה משהו שנגמר יום אחד... ונו... מה יהיה ביום למחרת? כן... בדיוק כמו להבדיל אשת אברך שעובדת במילוי מקום במשך ארבעה חודשים... והנה... מגיע השבוע האחרון... והיא מוטרדת מה יהיה בשבוע הבא? מאיפה אביא פרנסה הבייתת?? ואז ברגע האחרון מגיעה ישועת ה'... ומתפנה עוד איזה מיליו מקום...

אז להבדיל: אותו דבר אצל אחשוורוש... יש לו כעת מיליו מקום של תעסוקה במשך 180 יום של סעודה... אבל עוד כמה ימים ה-180 יום האלו מסתיימים... נו... ומה אני אעשה מחר עם הראש שלי? **אני שוב אתחיל לדפוק את הראש בקיר???** אז אותו רבש"ע שדואג לקרני ראמים- לאותה אשת אברך למצא מיליו מקום!! אותו רבש"ע דואג גם לבצי כינים... הוא דואג גם לתעסוקה של אחשוורוש... ובדיוק ביום האחרון... **בום טראח!!!** היה איזה אי הבנה והדברים יצאו מהקשרם **ואחשוורוש הורג את ושתי**... ואז הוא נכנס לדרמה

לאן לחתור!!! יש לנו כזה שפע רוחני וגשמי שאין!!! אין לנו לאן להתקדם עם זה... לפחות הייתי צריך להילחם על כזית מצה... לפחות הייתי צריך להילחם על השמירת שבת שלי כמו באמריקה של פעם... לפחות הייתי צריך להיאבק להיות בחור ישיבה שרעב ללחם ואוכל ימים אצל בעלי בתים... אבל כלום!!!! הכל נותנים לך על מגש של כסף עם כל החומרות וההידורים והכל באותו מחיר!!!! נו... לאן יש להתקדם???

אבל לא!!! תנוח דעתך... גם בתוך הארמון של אחשוורוש... יש!!! אוהו... יש המון המון עבודה!!! רק לאחשוורוש משעמם כ"כ בארמון שלו.. אבל יש עוד משהו שנמצא בארמון אחשוורוש והוא בכלל לא משעמם... תנחש מי? אסתר המלכה!!! אסתר המלכה גם נמצאת באותו ארמון מפואר ודווקא לה לא משעמם בכלל!!! **אתה יודע למה?? כי אסתר המלכה...** מאז שהיא נכנסה לארמון אחשוורוש יש לה יעדים כבירים שהיא צריכה לכבוש אותם!!! **מה היעדים של אסתר המלכה??** לחיות בתוך כל העולם הנהנתני הזה... **ו... ולסרב באדיבות!!!** לעמוד מול כל השפע האדיר שהעולם החומרי שלנו מציע ולסוּב את הראש ולהגיד לא תודה!!!

כן... כככל אשר תאמר ינתן לה לבא עמה... מה שתבקש... מה שרק תרצה... **ולא!!! אני מוותר!!! אני מוותר על הנהנתנות הזו!!!**

וכאן מגיע הבחור ישיבה הקלאסי של דורנו ושואל ולא מבין:

מה יש??? מה רע בזה? למה לא ליהנות??? וכי יש עניין לסבול בכח???

מה עונה לו אסתר המלכה??? אדוני היקר... אתה מדבר על סבל??

בא תראה מי פה הסובל הגדול... בא תראה מי פה כל היום דופק את הראש בקיר... מי?? מרדכי או אחשוורוש???

מרדכי הגלותי יושב בבית המדרש ופניו מאירות כאור החמה... ואחשוורוש דופק את הראש בתוך החור כרפס ותכלת... אחשוורוש מרט את ראשו מחוסר עניין... אחשוורוש חי בתוך כלוב מזהב... ו... והוא בתוכו!! בתוך הכלוב!!!

הנהנתנות היא שלילית לא בגלל שיהודי צריך לסבול... אלא בגלל שלעם היהודי יש את שלמה המלך שגם לו היה נתונים דומים כמו להבדיל לאחשוורוש... גם הוא עשה לעצמו שרים ושרות... ותענוגות בני אדם שידה ושידות... ובסוף פניתי אני בכל מעשי... והנה הכל הבל ורעות רוח (קהלת ב'... מומלץ ללמוד פרק זה) ובסוף בסוף החכם מכל אדם מגיע למסקנה שסוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם!!!

יהודי הוא בסה"כ אינטלגנט שיש לו תקשורת עם בעל הבירה והוא יודע סודות מהחדר ומבין איך המערכת עובדת... והוא יודע כמה עשרות צעדים קדימה... ויהודי מבין שנהנתנות לא באמת מביאה אותך לאן שחלמת להגיע... כי הדבר היחיד שיכול למלאות את הנפש שלנו זה רק **"סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם!!!"** תאמין לאסתר המלכה... היא רואה את זה מקרוב...

כלפי מה הדברים אמורים???

הדמות של אחשוורוש היא דמות שמאוד נחוצה לנו בדור האחרון!! זה מצד אחד דמות שעדיין מוזכרת בתנ"ך... אבל מצד שני זה כבר דמות עדכנית שמוכרת לנו מהחיים שלנו... של דור 2020... **שתבין:** אנחנו לא יכולים להיכנס לראש של נבוכדנאצר וסנחריב... אחרי הכל זה אנשים ששייכים למושגים של ע"ז... זה סוג של ריגושים ומשאלות לב שאנחנו לא מבינים אותם בכלל... (גם אחרי שמנצחים את סנחריב... הוא עדיין משתחוה לע"ז... יש לו איזה פלחן מסוים שעדיין ממלא את האישיות שלו... בקיצור: זה מושגים אחרים...)

אבל אחשוורוש?? הוא כבר שייך לשיטבלאך שלנו!!! אנחנו נמצאים בדור שהנושא שהכי מעסיק אותנו זה נהנתנות!!! היום כל אחד שיוצא מהבית... מאחלים לו מכל הלב: **תהנה!!!** וכשהוא חוזר הבייתה שואלים אותו בדאגה: **נהנית??** כל אחד שרוצה להסביר את עצמו עד כמה המצב שלו בלתי נסבל... הוא מסביר: ש... ש... **שאני בכלל לא נהנה.** אם אני לא נהנה אז... אז למה לי חיים?? **זה היום המדד!!!** אנחנו צריכים ליהנות... זה ערך חדש מהעשרים שלושים שנה האחרונות... נהנית או לא נהנית???

הכל תלוי בהנאות... כמה כיף להיות מאמין בה'... ואיזה הנאה לשמור שבת... וכמה זה משתלם ששתיים כפול שתיים זה ארבע...

אז זהו!!! שהאישיות של אחשוורוש!!! הוא הדמות האידיאלית בדורנו!!!

אחשוורוש הוא הסמל והדוגמא לפסגת **הנהנתנות!!!**

וממילא אגרת הפורים הזאת... שבכל דור ודור היא הייתה עדכנית מהמקום של להודיע שכל קוין לא יבושו וכו'... הרי בדור שלנו היא עדכנית **מעוד זיית נוספת!!!** מהזיית של הנהנתנות של אחשוורוש!!!

אז הנה... אתה רואה מה הסוף של הנהנתנות של אחשוורוש??

אתה רואה מה קרה לאחשוורוש שכל הזמן רצה ליהנות??

נו... מה קרה לו?? תלו אותו על עץ?? לא!!! הרבה יותר גרוע מזה... הוא ממשיך להסתובב סביב הזנב של עצמו כארי בסוגר ודופק את הראש בקיר... ומי כמוך מבין אותנו???

כן... לפני הטיסה לחו"ל לא דפקת את הראש בקיר... היה לך עוד איזה יעד... רצית לנסוע לחו"ל... אז נסעת... איכשהו זה עבר... ואז חזרת הבייתה... ומה עשית אז?? **דפקת את הראש בקיר!!!** ואז סו"ס מצאת עוד איזה יעד חדש... לשדרג עוד איזה משהו באיכות חיים... וליהנות עוד קצת... וב"ה סו"ס סימנת וי... עשית את זה!!! נו... ו...???

עכשיו לא נותר לך אלא שוב לדפוק את הראש בקיר!!! **בדורות הקודמים אחזי הדכאון היו אפסיים לעומת היום!!!** ולמה???

כי הדור הקודם היה הדור של מרדכי ואסתר... יהודים גלותיים עם עיניים יוקדות ונחושות שנלחמו לשרוד!! נלחמו לחיות כמו יהודים זה לא היה מובן מאליו... ולכן היה להם אור בעיניים... **אבל אנחנו???** אנחנו לא שייכים לדור של מרדכי ואסתר... אנחנו כבר נולדנו לתוך הארמון של אחשוורוש הנהנתני... הכל מגיע לך עם כפית של זהב בתוך הפה... ואתה מסתובב כארי בסוגר... ולא טוב לך... למה? כי אין לי

חדשה... עכשיו הוא צריך לחפש שידוך... זהו... כעת הסעודה באמת יכולה להסתיים... כי מצאנו תעסוקה חדשה למלך המשועמם... ועכשיו טוב: במשך חמש שנים הוא משגע את העולם... כל העולם אומר אח לראשו... בשביל מה?? בשביל שאחשוורוש לא ידפוק את הראש בקיר מרוב שעמום! ואפשר להמשיך לתאר אבל אכמ"ל...

בקיצור: היסוד והמבנה של הנפש שלנו עובד ככה:

בן אדם שחסר לו כל מיני משאלות לב בחיים!!! זה בן אדם **שיש לו** צבע בלחיים... **יש לו** יעדים לכבוש... יש לו בשביל מה לקום בבוקר!! ויש לו סיפוק בחיים!!! כל זמן שיש לו יעדים שהוא צריך לכבוש... הוא מלא חיוניות ושמחת חיים... **זה האדם!! כל אדם לעמל נברא!**

אבל!!! בן אדם שיש לו הכל הכל!!! הוא אדם אומלל!! שמחוסר ברירה!!! בשביל לשרוד את החיים **הוא מוכרח לייצר לעצמו בעיות יזומות** בשביל שיהיה לו מה לתקן!!! אחשוורוש מוכרח להרוג את אשתו בשביל **לייצר לעצמו** אתגר לחפש אישה חדשה... הוא מוכרח **לייצר לעצמו** בכח תסבוכות יזומות בחיים... בשביל שיהיה לו תעסוקה איך לפתור אותם ולהתגבר עליהם... **זה בדיוק אבל בדיוק!!!** כמו ילד קטן שמשחק בלגו ו... וסוף סוף הוא בנה עם כל החלקים בית מאוד גדול ויפה... דא עקא שברגע שהבנין באמת בנוי לגמרי לגמרי!!! זהו!!! כבר אין לו מה לשחק בלגו!!! ואז מה עושים?? אין ברירה... אמא עוזרת לו לפרק את הבנין כדי שיהיה לו מה לבנות ולשחק שוב... נכון???

זה בדיוק הסיפור עם אחשוורוש!! היות ולאחשוורוש יש הכל בכל מכל!!! אז הוא פשוט חש בראשו!!! הוא דופק את הראש בקיר... מה אני עושה עם עצמי... ולכן אין לו ברירה אלא ללכת ברוורס... לשבור ולייצר לעצמו בעיות חדשות בחיים... בשביל שיהיה לו מה לתקן...

נו... תגיד לי: כזה בן אדם צריך להעניש??? אין צורך!!! הוא מעניש את עצמו לבד!!! הוא יוצר לעצמו את הבעיות בחיים בלי שתעזור לו!! הוא תמיד מסתובב סביב הזנב שלו **ומתוסבך כל הזמן ממה נפשך!!!** כי הרי כשיש לו הכל... אז הוא חש בראשו... הוא דופק את הראש בקיר מחוסר מעש... ואם הוא כבר הצליח לייצר לעצמו בעיות חדשות בחיים... אז כעת הוא סתם מסכן שאשתו מתה ויש לו רשימה של בעיות שהוא הזמין לעצמו... ועכשיו צריך לחפש אישה חדשה... וכשהוא סו"ס מוצא את אותה אשה חדשה... ויש כבר סיבה לשמוח... אז הוא שוב חוזר לברררררר שלו... לחוסר מעש שלו... אז אף פעם לא טוב לו... בן אדם כזה... מה שיהיה לו... לא יהיה לו טוב... בן אדם כזה עצם מבנה ומעגל צורת החיים שלו כמות שהיא זה העונש הכי גדול שהוא יכול להעניש את עצמו!!! אין צורך לתלות אותו על עץ!! הוא תלוי ועומד כשהוא חי!!!

התחילו ה"ניקיונות" לקראת העליה לבית חיינו... קומו ונעלה..

אמנם פרשת משפטים מאחורינו... אבל חודש המשפטים??? חודש המשפטים כעת רק בפתחנו!!! חודש אדר זה החודש הכי דומיננטי בשימוש בבית דין בנושאים של חושן משפט... כל הדיונים והתיקים שנשחבו ושנחנו מחוסר שיתוף פעולה של הבעלי דינים... הרי בחודש ניסן סוגרים את כל הפרשיות... בבית דין יש ל"ז צפון...

לא נצליח בשורות הקצרות האלו למנות את הרשימה הארוכה של הנושאים... אבל נפתח דווקא בקלטר השחור!!! דווקא בקלטר ובתיק הכאוב ביותר בבית דין... ובכן:

מידי שנה בחודש אדר... בבית הדין נאלצים לפתוח את הקלטר השחור!!! קלטר ה"מלקות"!!! בקלטר הזה רשום תיעוד של כל העדויות הפחות נעימות שהגיעו לבי"ד בשנה האחרונה... אז כן... בשנה האחרונה היו פה כמה פרשיות לא נעימות שגררו איתם רשימה לא קטנה של יהודים שהתחייבו מלקות... הסיפור הראשון היה לפני בערך שמונה חודשים... ביום ששי אחרי צהרים הגיע איזה חאפער אחד ופתח מספרה מאולתרת במקום... כל מי שרוצה יבא להסתפר... אנשים נכנסו לתומם ואז לתדהמתם הם גילו שהוא לא יודע איסורי תורה מפורשים והוא מספר בתער!!! היו שם כמה יהודים יראי שמים שראו את הפירצה ונעמדו להתריע... רבותי!!! יש פה יהודי שמגלח בתער!!! אמנם הוא ידע מתי להגיע... היום יום ששי אהה"צ ובי"ד כבר לא יושבים ועד יום ראשון הספר הזה יעלם מהשטח... אבל אתם... תושבי העיר... תדעו לכם שאסור לכם להסתפר פה!!! זה חמש לאוין שיש בהם מעשה!!! והיו איזה שתיים עשרה בחורים צעירים שצפצפו... הם טענו שהם מכירים אותו... הוא אחד הספרים הכי פופולריים במספרת... והוא ספר ב-ליגה... כולם הולכים אצלו... "מה... אתה לא יודע...?" ועמדו שני עדים והתריעו!!!! בחור יקר: תדע לך שאתה עובר על לאו שיש בו מעשה ואתה תתחייב מלקות!!! וככה אחד אחרי השני... וביום ראשון הלכו העדים והעידו על אחד עשרה בחורים מטובי המשפחות פה בשכונה שהם עברו על לאו דאורייתא... בקלטר של בית דין נכתב שאותם בחורים צריכים יום אחד להגיע לבית דין לקבל מלקות!!!

היה פה עוד איזה פרשה באיזה מחוצף אחד שפתח פה מסעדה מאולתרת... הוא השוחט... הוא הבודק... הוא הסנקר... ותסמכו עלי... "אני יודע... כולם קונים אצלי" נו נו... יום אחד הגיעו שני תלמידי חכמים שמבינים בכשרות ונכנסו אצלו בפתאומיות ובקשו ממנו להראות להם את הסכין... והם הזדעזעו עד עמקי נשמתם לגלות שהסכין פגומה ופסולה לגמרי... וכל השחיטה שהוא עשה עכ"פ באותו יום היא בודאי טרף לגמרי!!! והוא כמובן התעצבן וטען שאתם לא מבינים מהחיים שלכם... ונהיה שם סקנדל שלם... ואותם תלמידי חכמים לא ויתרו... הם נכנסו למסעדה כשכל השלחנות היו מלאים באנשים!!! והם הלכו משלחן לשלחן והתרו!!! משפחת יוגב היקרה... אבא ואמא ארבעה בנים ושתי גיסים ובני ביתם... נכון שבאתם פה למסעדה לרגל יום הנישואין של ההורים היקרים... ואכן מזל טוב... חן חן... אבל תדעו לכם שאתם אוכלים כאן נבלות וטרפות!!! זה לאו שיש בו מעשה!!! ואין חכמה ואין עצה... אתם צריכים לפרוש ברגע זה... להוציא את הלאפא מהמספה... ואתם פטורים מלברך ברכה אחרונה (כי אין זה מברך אלא מנאץ...) מיותר לציין שאדון יוגב "לא אהב" את הפניה הזו... הוא מסמך התעצבן... אבל אותם שני תלמידי חכמים המשיכו הלאה... לשולחן הבא... שם ישבו זוג חרדי והם באמת נבהלו ומיד עזבו... ובשלחן השלישי של המסעדה... ישבו שם משפחה שלימה ומלוכדת שבאו לכאן בשביל להתגבש... וכולם יושבים בדממה סביב השלחן... כל אחד באיפיון שלו והבשר עודנו בין שיניהם... ושני האברכים האלו נישאו אליהם והעירו אותם... ההלו... ר' ייד... אתה וכל משפחתך... תדעו לכם שאתם אוכלים נבלות וטרפות וזה לאו שיש בו מעשה!!! וכאן כבר קמה מהומה... אדון אייפון קם בכעס... ודרש מהמלצר "ירגיע אותם..." והלך שם כמעט מכות... אותם שני אברכים למחר הופיעו בבית דין והעידו על שמונה אנשים משלחן הראשון... ושתיים עשרה אנשים מהשלחן ה"מגובש" בביקור: בקלטר השחור של בית דין נכנסו עוד רשימה לא נעימה של שמונה עשרה אנשים נוספים שצריכים להגיע לבית דין לספוג את הארבעים!!! כן... האנשים האלו שנצפו במסעדה... וגם אותם צעירים שהסתפרו אצל מיודעינו... הספר מהליגה... הם לא חשודים על עודף יראת שמים... אבל סו"ס הם יהודים!!! וכשמגיע חודש אדר וימי חג הפסח ממשמשים ובאים... הרי משהו מתעורר בלב היהודי... וגם היהודי החלש ביותר... ברגע שמתחילים ד' פרשיות... רוח טהרה מתחילה לפעפעע בו והוא יודע שהוא צריך להתחיל להיטהר ולהתנקות לקראת העליה לבית חיינו...

ואז!!! חודש אדר זה... זה החודש אלול של ניסן... כולם מתחילים להתעורר... ואז בי"ד מתחילים לפתוח את הקלטר השחור... ושולחים זימון!!! משפחת יוגב היקרים... שמונת בני המשפחה נדרשים לסור לבית דין בחודש הקרוב כדי להתנקות ולכפר על לאו דלא תאכלו כל נבלה... ומשפחת יוגב... כן... המודרניים האלו... לוקחים את העניינים ברצינות... ויום אחד הם נכנסו לכאן בראש מורכך... כל המשפחה... ואחרי כך וכך זמן הם יצאו כאובים אבל עם ברק בעיניים... כן... אנחנו כבר יכולים לגשת לבדיקת חמץ... אנחנו יכולים לעלות לירושלים... אבא שבשמים כבר מתגעגע ומשתוקק לראות אותנו... ('אמש היה זה שנאי לפני המקום מרוחק משוקך ותועבה והיום הוא אהוב נחמד קרוב וידיד... מודבק בשכיחה... צועק ונענה מיד... רב"ם הל' תשובה פ"ו) גם אותם בחורים מהמספרה שכנראה במשך השנה לא סבלו מעודף יראת שמים... אבל כעת זה חודש אדר!!! שכתוב: "וזכור את בוראך בימי בחורותיך- אומר הוזה"ק שזה הולך על חודש אדר... בחודש אדר כל בחור פתאום נשאב לבוראו... רוצה להתפייס... רוצה לסגור פינות כדי להיפגש בירושלים ולהסתכל לקב"ה כביכול בעיניים (יראה כל מורך)... אותם בחורים הגיעו אחד אחד לבי"ד ויצאו משם ברגשות הומים... הנה המכות אשר הכייתי בית מאהבי... כן... זה לא קל!!! לא קל לעבור ליד בית דין בימים אלו ולראות אנשים חלקם מכובדים בגיל העמידה... והם נכנסים לספוג מלקות... אבל מצד שני: אשריהם ישראל!!! זה אנשים שמרצונם ומיזמתם נכנסים להתנקות... נכנסים לכאן בשביל להתפייס עם הקב"ה... אבל בזכות זה!!! בזכות שיש דין למטה ה' ספקיד שומרים לעירנו כל היום וכל הלילה ושומר עלינו מכל צרה וצוקה ומכל גנע ומחלה... בחודש אדר העיר שלנו כלונה לובשת רוח טהרה... רוח של מחיית עמלק פנימית... ומיד אח"כ תהרה מי חטאת... העיניים כבר נשאות לירושלים... דמעות של געגועים מציפים אותנו... נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'... מתי אבא... בקרוב ממש... כמעט ל יום קודם החג...

כל פעם שאני כותב כאן במדור זה על מלקות! אני מרגיש כאילו צורך להתנצל... להבהיר... שלא!!! זה לא היה בדיוק ככה... לא מסמך מלקות... מה... הולך אצלו מכות??? מה... אנחנו הולכים מכות???

אבל מי שיודע!!! אין שמחה ושלימות יותר גדולה מאדם שיודע מה הבעיה שלו ויודע איך לסיים אותה!!! בזמן שבית המקדש היה קיים לא היה בית חולים!!! מה כן היה? היה ספר תורה!!! שבספר תורה היה כתוב תרי"ג מצוות... שאם עברת על אחד ממצוות התורה... אתה יודע בדיוק מה אתה צריך לעשות בשביל לסיים את הסכסוך הזה עם הרבש"ע... יהודי היה מגיע וסוגר פינות!!! מתנקה... ומתחיל דף חדש ונקי... את זה אין לנו... אין לנו את המסלול המסודר איך "להסדיר את ענייני התשלום של העבירות שלנו... לא נותר לנו אלא להתפלל לה'... אנא תבנה לנו את בית הבחירה לכפר לנו על כל עוונותינו...

"למען לא נבוש..."

מונשים בסיסיים בהלכה

לבחורים היוצאים לאסוף כסף לת"ת...

א. דבר ראשון: סתם חשוב לדעת: בחור שנשאל אי פעם בגול הרבים (דבר מאוד מאוד מצוי בחיי ישיבה) והרי גזל הרבים זה מדברים שאין להם השבה, קיי"ל: (ש"ע ח"מ סי' שס"ז סי"ב) שהדרך תשובה היחידה שמסרו לו חז"ל הוא לעסוק בצרכי הרבים, ובעת!! שבלאו הכי יש לך הזדמנות להתנדב ולהתגייס לטובת הרבים בגביית הכספים עבור הת"ת, זו הזדמנות לכפרה על חטא זה, ואי לכך: אם אכן נכשלת בגול הרבים, תתאמץ כעת במיוחד, ובאמת תתמסר למען קופת הרבים, ותזכה למחוק שטר חוב של "גזל מקמטרג בראש" מומלץ בחום.

ב. אתה אמנם שומר חינוך של התרומות שאספו, אבל גם שומר חינוך חייב בפשיעה... נא לא להקל ראש... זה מעוה של צדקה... קח בחשבון שאם פתאום באמצע המגבת אתה התיא מעורבב... וסוף זמן... ואין מצב... ותוך כדי הכסף איכשהו יאבד בפשיעה... אתה תצטרך לשלם את הכל מכיסך!! המיעוט מהסוג של בחור ישיבה לא תקפיד בדני ממונות

ג. אתה כעת בעיצומה של המגבת ולא התפללת מעריב, ואם תלך להתפלל יעבור זמן יקר, ואז השעה תתאחר, וכבר לא תוכל לדפוק בבתים, עקרונית מותר לך לדחות תפילת ערבית מדין עוסק במצוה... (ומה קורה אם אח"כ לא יהיה מנוף? האם גם ככהאי גוונא לדחות את התפילה? עדיף שתשאל רב... תבין: אני בתור בחור אודיאליסט מעטני בתוקף שיש לי דין של עוסק במצוה ואני פטור מתפילה מדינא ואין לי אפילו דין תשלומין!!! אבל כיום אני מבין שטעיתי ב, כי... כי תתרי לי בריא... נראה אותך אוסף כסף בלי העקשנות והבלגן והסעודות והסירות והבלונים... אז ה"מצוה" פה היא בערכך מוגבל, אמנם לא אכזה שאם מאוד תרצה תוכל להשיב נגדי מביאור הלכה כפי" ל"ח סעיף ד' ח' שם אדרבה... אני בעד... תעלה את הנושא לדיון בישיבה נראה מה יהיו המסקנות)

ד. "ופקדתי על כל לוחציו!!! אומרת הגמי: אפילו נבאי צדקה... אתה הולך לאסוף כסף אצל הבוגרים... מותר לך לבקש יפה... אתה יכול גם להגיד לו כמה הוא תרם שנה שעברה... אבל לא ללחוץ!!! אתה לא יודע מה המצב הכלכלי שלו... והוא גם לא צריך למסור לך דין וחשבון... (גם אם אתה רוצה אצלו וסירית ואפילו נברשת זה עדיין לא אמור שהוא מיליונר...) ואל תשכח!! שלכאורה הוא מחויב לעניי עירו עוד לפני הת"ת של הישיבה... (לישיבה עצמה יתכן שהוא כן מחויב... הוא גדל בה ויש לו הכרת המובן לרבים שבת שהם היו הרבנים שלו... אבל לת"ת? יש להסתפק שעד כמה שהת"ת שייך לבחורים הנוכחים בישיבה... הוא לא מחויב (לא קשור אליהם בכלל... אדרבה... תעשה על זה חבורה... האם הת"ת שממנו הוא קיבל אותו אותו גוף ת"ת שאתם אליו אוספים או פנים חדשות באו לכאן... צ"ע.)

ה. כן... אני יודע שעשוי לך שטיפת מוח בישיבה... הציפו את החדר אוכל והמסדרון במודעות ובפלייירים... לא פחות ממאה אלף... וקדחו לך בראש והכניסו אותך ללחץ חברתי שאתה חייב לחזור עם הכי הרבה כסף... צר לי!!! צר לי ליישב אותך!!! אבל בתור אחד שאספתי כסף בתור בחור לת"ת של הישיבה ומומשיך לאסוף כסף בתור נשוי לעניי העיר... אני רוצה להרגיע אותך שתנוח דעתך!!! עיקר מטרת הגיוס כספים בישיבה היא לא הכסף... אלא התיעוד!!! זה שאתה מוכן ומרגיל את עצמך לחשוב על חבר שלך... עד כדי נכונות להתבנות למענו... זה עיקר הנושא!!! (זה לא כמו קופת העיר וכדו שמאכילה משפחות רעבות ממש... שם באמת צריך לדחוף עם כל הכח... כי באמת באמת צריך כסף!!! יש יהודים ששוריים במצוקה גדולה וכמה שעלוני הצדקה מתארים את המצוקה זה עדיין חיור... כאן נאום הגיונאלד נדרש ומתבקש וכל יהודי שנשאו לבו שיבא ויתרם ויתרום את עצמו!!!!) כך שאם אתה כבר סוגר את הגמי ויוצא לאסוף כסף... אל תשכח את עיקר המטרה והיא להציב לנגד עיניך צורך מוסיים... נניח חליפה של חתן שאתה כעת מקריב את עצמך למענו... מוכן להתבנות כדי להתחסד איתו... אם זה מה שיעמוד לך מול העיניים... אתה תחזור לישיבה עם מידת החסד שהתעצמה אצלך... ולא כל מיני פיציקפקס... חבל עליך... בהצלחה

איר משתחררים מהדרות דימויות וחלומות...??

ובכו: העולם שלנו מתחלק לשני סוגי אנשים שונים וקיצוניים:

הסוג הראשון: זה אנשים שמזלזלים לגמרי לגמרי בדימויות!!! מדובר באנשים שכלתניים מצד טבעם... אנשים שמחזיקים ונעוצים עם שני גלגלים למציאות... ולכן כשיש משהו שחי עם דימויות ותחושות רעות והרגשות טובות ונפטרים וגילגלים... הם לועגים... מזלזלים... מבטלים... שטויות... הכל דימויות... זה הסוג הראשון!!! **ומצד שני:** יש כאלו שכל החיים שלהם זה דימיון אחד גדול... כל החיים שלהם מסתובבים סביב חלומות והרגשות ותחושות טובות ולא טובות... וסימנים משמים... ומזלות... נו... כעת שני סוגי האנשים האלו עומדים לפניך!!! ונשאלת השאלה: מי יותר צודק ומי פחות טובה?? זה הכל המדומיין או השכלתן??

התשובה היא: שניהם טובים ובגדול!!! זה השלם חי סביב הדימוין הוא טובה בגדול... כי... כי **סוף סוף הוא מדומיין**... אני לא צריך להסביר לך למה מדומיין טובה... הוא טובה כי הוא... הוא מדומיין והכל אצלו דימיון והכל שטויות... לא היה ולא נברא... **זה פשוט!! איפה מה להביא**... אבל!!! תתפלא לשמוע **שלא רק** המדומיין טובה... גם השכלתן הזה שמזלזל לגמרי בדימויות הוא טובה לא פחות מהמדומיין ואולי יותר!!!

ולמה?? כי נכון... נכון שדימויות זה... זה בסה"כ דימויות... נכון שדימויות זה שטויות... **אבל איך אפשר לזלזל בדימויו??** הרי המנוע שמניע את כל העולם זה **דימויו אחד גדול**... תשעים ותשע אחוז מהמעשים שלנו ותחושות והרגשות מבוססים מותנעים רק על דימיון... אז איך אפשר לבטל דימיון?? **רק בתור דוגמא:** אתה מאמין ששידוך מגיע משמים?? מאמין!!! נו... איך שידוך נסגר?? **נטו עם דימויו!!!** לכל אחד יש את הדימויות שלו ואת הג'וקים שלו... איזה סוג משפחה הייתי רוצה... ואיזה סוג מסוים של אנשים אני לא רוצה... ועם הנפה הזו של הדימוין הוא מנפה ומסמן מי זה **לא** השידוך שלו... ו... ואז מגיע משהו שלפי **הדימוין** שלו זה כן השידוך שלו... והשידוך נסגר **...וזה מ ש מ ס!!!** הדימוין הזה הוא המלאך שמביא לנו את השידוכים **מ ש מ ס!!!**

אז אפשר לזלזל בדימויו?? ההחלטות הכי גורליות ושמימיות שנגזרות נטו משמים... הרי בסופו של דבר הדימוין הוא השליח שמגלה לנו מה נגזר בשמים!!! ולא רק זה: 99% מהסבל והצרות שנגזר על בן אדם **משמים**... זה רק בגלל כל מיני דימויות שהוא מרגיש וחושב ונדמה לו ונעלב ומפחד ודואג ומתעצב... **וכי אפשר להתעלם מהדימויו הזה??**

עכשיו: שלא תביי לא נכוו!!! זה לא סתירה שהדימוין ממשיך להיות דימיון... דימיון ממשיך להיות **שקר אחד גדול!!!** אבל הוא שקר שמימי!!! **הוא שקר מתחזמו משמים!!!** שקר שיש לו תפקיד להוביל את העולם לאן שבורא עולם רוצה להוביל אותנו... **הבנת מה אמרתי??**

אני לדוגמא מפחד מכלבים!!! נוקדה!!! עכשיו: יש באמת מה לפחד מכלבים? **לא!!!** אני צודק שאני מפחד מכלבים? **לא!!!** אבל אפשר לזלזל בפחד שלי? **אני מפחד!! תעשה משהו**... אני במצוקה... אל תזלזל במצוקה שלי... זה שאתה יודע שהפחד הזה הוא סתם דימיון... זה לא מוריד ככהו אז את המצוקה האמיתית שלי! לא בגלל הכלב... אלא בגלל הפחד שלי! **הבנת??** זה לא אותו משקל: דימיון זה דימיון... זה שטויות!!! אבל זה לא סתירה שהדימוין הזה הוא מלאך גדול שמנהל לנו את החיים... הפחדים שלנו מגיעים מהדימוין... והאוסר שלנו מגיע מהדימוין... ממילא מי שמבטל ומזלזל ומתעלם לגמרי מהמושג ששמו דימיון... הוא לא מתעלם מדימויו!!! אלא מתעלם **מפסגת המציאות!!!** כי הדימוין מנהל ומכתוב לנו את כל המציאות...

ורק עוד מילה אחת... להמחיש עד כמה זה טעות לזלזל בדימויו... כשהייתי בחור היה לי חבר אחד שכלתן... אבל מממה... פצצה של נטו שכל!!! השכלתנות החולנית שלו התבטאה בזה שמצד תפיסת החיים שלו הוא פשוט לא הכיר במציאות הזו שנקראת **דימויו!!!** הוא מצידו התייחס לדמיון כדבר שאין לו ממשות (לא צודק??) והנה!!! יום אחד נתתי לו הלוואה וציפיתי שהוא יחזיר לי... והוא לא החזיר ולא החזיר... עד שיום אחד הוא פשוט הודיע לי חגיגת שהוא החליט באופן עקרוני שהוא **פטור מלהחזיר** לי... ולמה?? הוא ישב והסביר לי בצורה כ"כ שכלית הרגיונית: שהוא הגיע למסקנה שאליבא דאמת אני בכלל לא צריך את הכסף באמת... כי תכל'ס שהכסף הזה רק ישכב אצלי בארון... וכל הסיבה שאני רוצה את הכסף אצלי... זה רק בשביל שאני אוכל **לדמיין** את להרגיש טוב שיש לי כסף... ואם ככה: אז מה זה משנה אם הכסף נמצא בארון שלי או בארון שלו... "כל היכא דאיתיה" זה דימיון אחד גדול... **נו... אני שואל אותך:**

הוא צודק?? אוהו... אין לך מושג עד כמה שהוא צודק אליבא דאמת... בינינו... תשעים אחוז מתאוות ממון שלנו זה נטו עניין של דימיון!!! נטו דימיון של כח ושליטה... עצם הידיעה שיש לי כסף ששוכב באיזשהו מקום... (שים לב: שהדגשתי שרק תשעים אחוז... כי ס"ס עשר אחוז מתאוות ממון אהנו כן צריכים טכנית בשביל לחיות ולהתקיים... זה כבר לא דימיון) אז חבר שלי **מאה אחוז צודק!! ומאמיתיים אחוז גדול!!!** כי אז מה... אז מה ותאוות הממון שלי זה דימיון... לכן מה?? לכן הכסף הזה לא שייך לי?? לכן אין לי בעלות גמורה של חושן משפט על הכסף הזה!!! כל העולם שלנו מותנע על דימיון אחד גדול והתורה מתייחסת לדימיון שלנו ברצינות תהומית **מציאות מורה... הבנת את הרעיון??**

הדימוין הוא שקר!!! הוא דימיון!!! אבל זה לא סתירה **שהוא מציאות!!!**
עד כאן ברור?? אז תכל'ס... סיבכתי אותך... איך תכל'ס לגשת לדימויו??
הרי כפי שסיכמנו לזלזל בדימוין זה לא נכון... כי הדימוין הוא מציאות... ומצד שני להיות מדומיין זה בודאי לא נכון... דימיון זה שקר ודימיון...

אז מה כוונת?? אז העניין הוא ככה: היות ודימיון זה שקר!!! אז יהודי... מתוקף תפקידו כיהודי צריך להשליט את כח הנשמה **והשכל** על הדימוין וכמה שיותר לגרש את הדימוין השקרי **ולשלוט** עליו... עד כמה?? **עד!!!! עד שאתה נתמע בסיר!!!**

צריך לדעת שיש מקום שבו אנו נוצרים... עם כל הרצון הטוב שלי להתגבר ולשלוט על הדימוין... יש מקום מסוים שבו אני נעצר... והוא! **הדימויו יותר חזק ממני!!!** הוא **מעלני** (בעזש"ש אני אמשיך לעשות שטיין... וכח השכל שבי יתקדם בעוד כמה צעדים... ואז הוא יבוס ויגבר עוד יותר על הדימוין... אבל כעת! נכון לעכשיו!! נעצרת פה!!) **ברגע שהדימוין יותר חזק ממני ? !** כי במילים אחרות הדימוין הזה הוא **כח עליון!!** זה כבר **דימויו אלוקי!!!** שים לב: הוא נשאר דימיון... הוא נשאר שקר... אבל זה כח עליון!! כח שהוא למעלה מהשליטה שלי!! כח שהוא חזק יותר ממני ושולט עליו!! ברגע שהדימוין הזה יותר חזק ממני... אז כאן יש פסוק שאומר: **ואלוקים עשה שיראנו!!!** ממי?? **לא** מהדימוין... **אלא מלפניו!!!**

אם אתה לא מצליח להתגבר על הדימוין הזה... סימן שהדימוין הזה הוא משמים... מה??

לפחד מהדימוין?? **לא!!!** אלא **מלפניו** יתב'!!!

ניסח לדוגמא: בן אדם נכנס לחדרות מהקורונה... הוא כל הזמן לחוץ שהוא נדבק בקורונה... מה נדרש ממנו?? תבין שהדימוין הוא שקר... אין מה לפחד... מה יעזור לך שתפחד וכו' וכו'... טוב... הוא מנסה... נלחם... משתדל כמה שיכול להשליט שכל על רגש ולצאת מהדימויות והפחדים!! ותכל'ס... עם כל הרצון הטוב זה לא לגמרי עובד!! הדימוין חזק יותר ממנו!!! הפחד והלחץ בלתי נשלט!!! **ואני עכשיו שואל אותך:** אתה יהודי מאמין? אתה מאמין שהכל משמים??... נו... יש כאן יהודי שיש לו חרדות דימויות בלתי נשלטות!!! החרדות האלו משמים או לא?? **בטח משמים!!!** תבין: מילא אם הוא היה יכול להשתלט על הדימויות... היית אומר שזה סתם דימויות בשביל שיתגבר עליהם... אבל אם הוא לא מצליח... אז יש כאן באמת כח עליון!!! זה דימויות שמגיעות משמים!!! נו... בשביל מה הקב"ה שולח את הדימויות האלו?? זה התשובה היא: **ואלוקים עשה שיראנו!!!** מה? מה הקורונה?? **לא!!!** שיראו **מלפניו!!!** הקב"ה שלח לו את החרדה המדומינת הזו בשביל לעורר אותו שיחזור בתשובה אליו יתב'... ממילא לזלזל לגמרי בפחד הזה?? **מה פתאום!!!**

זה פחד שנשלח ישירות מהשמים!!! רק מה?? צריך לקחת את הפחד הזה למקום הנכון... כן ידידי... אתה באמת מפחד **יש לך ממה**... נו... ממה?? מהקורונה?? לא?? קורונה... קורונה זה סתם דימיון... זה שטויות... רק מה?? **ואלוקים עשה** את הדימוין הזה... שיראו אבל לא מהדימוין אלא **מלפניו !!!** קלטת את הנקודה?? אין לך מושג איזה טיפול רגשי אמיתי ונכון זה!!! לפעמים כשאנו מנסים להרגיע את עצמנו... אנו באיזשהו מקום נלחמים ברבש"ע... אתה מפחד ממה... צריך לקחת בחשבון שיכול להיות שהקב"ה שלח לך את הפחד הזה... אז להירגע מהפחד הזה בכל מחיר... לא בטוח שזה נכון!!! אתה כן צריך להפעיל את כל כח השכל שבך בשביל להתגבר על הדימויון!!! כי דימוין הוא שקר... ועד כמה שניסית להתגבר ולא הצלחת... אז תקשיב... יש דברים בגו!!! אני לא מצליח להירגע מהפחד!!! אם הפחד הזה חזק יותר ממני סימן שהפחד הזה משמים... **ואלוקים עשה שיראנו!!!** הקב"ה רצה פה להפחיד... והנה... אני באמת מפחד... נו... אז מה עכשיו צריך לעשות?? צריך להתפנת לבית חולים?? לא!!! **ואלוקים עשה שיראו**... לא מהקורונה... אלא מלפניו!! תעשה חשבון הנפש... תחזור בתשובה כדי ש'ה' ישמור עליך מהקורונה... תפחד!!! אבל לא מהקורונה אלא מהרבש"ע שהקורונה בידו

לאחר שאמא שלי נפטרה מהמחלה... ועוד כמה אנשים קרובים ללבי גם נפטרו מהמחלה... נכנסתי לסיטום מהמחלה... (כמדומני שיש עוד כמה אנשים כמוני שמפחדים מזה)... הלכתי לטיפול רגשי ואפילו הלכתי לפסיכולוג... והם באמת עזרו לי לסדר לעצמי את הראש... ואז קלטתי שאלוקים עשה שיראנו!!! זה שקיימת מחלה כזו מפחידה זה אלוקים עשה!!! אלוקים עשה שיראו... אבל ממה? מהמחלה? לא!! מלפניו!!! אלוקים עשה את המחלה... בשביל מה?? בשביל שכל יום תלך לעשות בדיקות דם?? לא!!! אלא בשביל שכל יום תעשה חשבון הנפש!! שתפחד מהרבש"ע... **אין לך מושג**

איזה טיפול רגשי יהודי זה!!!

לא!!! יהודי לא מטייח בעיות... יהודי לא מתעלם מפחדים וחרדות כי יש! יש פחדים... יש חששות... יש דברים מפחידים בעולם... והקב"ה שולח אותם במטרה מאוד מסוימת!!! הקב"ה רוצה לעשות אותנו רציניים... (אני רוצה שתבין: חילוני הוא באמת נבעיה... כי יש דברים מפחידים בעולם ואין לו מה לעשות איתם... אבל אנו כן מאמינים... אנו מבינים שיש בורא עולם שעושה פה כל מיני דברים והוא רוצה בזה משהו... אז זה לא נכון להירגע בכל מחיר... אודבה... קח את זה)... אז במקום לפחד מהמחלה... תפחד מהרבש"ע... תרטיב מעשים טובים לפניו כדי שיחון אותך... תשכנע אותו ותתפלל שישמור עליך...

וכעת נעבור לחלומות!!! אני אגלה לך סוד: חלומות שוא ידברו!!! תנחש למה חלומות שוא ידברו? בגלל שיש כזה פסוק? לא!!! אלא למה?? פשוט מאוד: לילה אחד חלמתי שנפלתי מגובה... ונפצעתי... והנה קמתי בבוקר והתברר שלא היה ולא נברא... נו... אז מה זה?? **שוא!!!** הסיבה שחלומות שוא ידברו בגלל שזו המציאות!!! המציאות היא שפקחתי את העיניים והתברר שלא היה כלום... והוא!!! כאן נגמר הסיפור... כחלום יעוף... רק מה?? קמתי... התחלתי את היים... ועדיין אני מרגיש עגמומי... אני עדיין תקוע בחלום... אני לא מצליח להשתחרר מהחלום הזה... אה... יש לך פה דימיון שאתה לא מצליח להשתחרר ממנו?? אם הדימוין- החלום הזה יותר חזק ממך זה כבר אומר שהוא **חלום משמים!!!**

אם ככה... יש לך מה לפחד... ממה? מהחלום?? לא!!! לא מהחלום... החלום אני יודע שהוא שטויות... החלום תמיד ישאר בגדר חלום ודימיון... (עובדה שקמתי בבוקר וראיתי שהכל היה חלום)... רק מה?? אני מפחד מהרבש"ע... ואלוקים עשה שיראו... מלפניו!!! אם הקב"ה שלח לי דימיון שהוא יותר חזק ממני... זה אומר שהקב"ה שלח לי פה פחד!!! הקב"ה מזמין ממני פחד!! הקב"ה רוצה שאני אפחד?? ממה?? מהדובים הלבנים שהתקרבו אלי בחלום?? לא!!! מלפניו הקב"ה הזמין ראה מלפניו!!! אז הנה... אני מפחד ממנו... אני עושה חשבון הנפש... מתחזק במה שאני צריך להתחזק... **הבנת מה הנסודה של המאמר הזה??**

דימיון לעולם ועד ישאר שקר וכזב!!! דימיון לנצח נצחים ישאר יצר הרע שצריך להתגבר עליו ולשלוט עליו והמדרגה הגבוהה ביותר שבו אנו צריך לשאוף להגיע אליה זה "חסידים הראשונים שהיו מתבודדים... עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות כח השכלי..." אבל!!! כל זמן שאנו עדיין בדרך... ועדיין כח המדמה הוא הבייסטר ששולט עליו... אז רוב המסר שהקב"ה מעביר לנו... נאלצים לעבור **דרך** הדימוין!!! אז כל מה שנדרש מאיתנו זה פשוט לאכול את הקליפה ולזרוק את האוכל... יש לך דימויות שאתה גורא מוצלח... קח את הדימוין הזה ותקלף אותו ותוציא מה באמת הכישרים האמיתיים שלך לעבודת ה'! ואת השטויות תזרוק... יש לך דימויות של פחדים וחרדות... קח את הפחד הזה ותבין ממי באמת צריך לפחד... ואת הדימויות תזרוק בכ הקיבוץ... וכן הלאה... אפשר להאריך בנושא הזה בלי סוף... ובחזמנות

תוספת שבת

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פר' תרומה

ירושלים: 5:00 מוקדם: 4:50

בני ברק: 5:15 מוקדם: 5:05

מודיעין עילית: 5:11 מוקדם: 5:01

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

ברכת ה' היא תעשיר זו השבת (ירושלמי סוף פ"ב דברכות סוף הלכה ז)

לאור דברי החזו"א שהובאו כאן שבוע שעבר בשם הגר"י אדלשטיין זצוק"ל שאמר שכדי למנוע חילולי שבת המוניים, מספיק חיזוק של יחידים בעירוב, וכד', בשבוע זה שאנו זקוקים להרבה רחמי שמים שיתגדל ויתקדש שמיה רבה, ושכל אויבך מהרה יכרתו... וכמו שזכינו למפלת הרשע מטבריה כך נזכה למפלת רשעי ישראל בקרוב, ושיהדות התורה תגדל ותפרח, ומאחר ומפלת הרשע מטבריה היתה ע"י חיזוק גדול שנקבע ע"י רבן של ישראל מרן הגר"ג אדלשטיין שליט"א לחזק לימוד הלכות שבת ולהקדים בכניסת השבת, ראינו לנכון בימים אלו להביא דקדוקי הלכה שראוי לבני תורה להתחזק בהם, והדבר

ימשיך ויגרום למפלת שאר הרשעים שנלחמים בשבת ובחרידים, וכמו שאמר מרן רה"י שליט"א באלול האחרון שהזמן הוא עת צרה ליעקב.. יש הסתה רוצים לעקור הכל, לגרום חילולי שבת בפרהסיא, חילול שבת הוא דבר מסוכן.. וחובתנו לעשות מה שבידינו.. וגם אנו נזכה בס"ד לישועה גדולה, וכמו שנאמר במגילה שכשרשעים מתחילים ליפול סופם להמשיך ליפול...אכ"ר. וכמו שהגמ' במגילה יג: אומרת "תנא כיון שנפל פור בחודש אדר שמח שמחה גדולה אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבז' אדר מת ובז' אדר נולד" ...

מצוות זנוחות בקשר לשבת שבס"ד נדבר עליהם בזמן הקרוב:

- א. יש מצוה להשכים ביום ו' להכין צרכי שבת, וזה דאורייתא שבבוקר יום ו' עד סוף זמן קריאת שמע יש להכין או לקנות משהו לשבת וזה נלמד מהכנת המן (עיי' בריש סי' ר"ג ובביאור הלכה שם בהרחבה)
- ב. סמוך לשבת יש מצוות הכנה נוספת הנלמדת מהפסוק "והיה משנה" כלומר שיכינו שנית. (ס"ק ב')
- ג. ועוד כתב שם המשנ"ב טוב שיאמר על כל דבר שקונה לשבת זהו לכבוד שבת כי הדיבור הוא פועל הרבה בקדושה, ומה"ט העידו לי שנוהג מרן רה"י הגר"ג אדלשטיין שליט"א לומר בסעודת שבת לפני אכילתו לכבוד שב"ק
- ד. לשתות יין או מיץ ענבים בכל סעודה בשבת (והפעם נבאר זאת בהרחבה):

חיזוק למצוה לשתות יין גם בסעודות שבת

משנה שלרמב"ם בסעודה ג' א"צ קידוש לפני הסעודה כשני הסעודות הראשונות אלא מספיק שישתה יין בתוך סעודתו, ומשמע מדברי הרמב"ם שיש לשתות יין בג' סעודות חוץ מהקידוש, וכמו שבוצע הככרות לסעודה זה לאחר הקידוש גם שתית היין לאחר הקידוש, (וכן כתב גם בפסקי תשובות בס"י ר"ג)

אמנם בסעודה ג' יש יותר עניין לשתות יין בסעודתו, וכמו שכתב המשנ"ב בס' רצ"א ס"ק כ"א "וטוב להדר לברך על היין תוך הסעודה" והסביר השעה"צ (ס"ק י"א) שכונתו לצאת דעת הכס"מ ברמב"ם. (וכן בחת"ס או"ח י"ז שיכח לשתות יין בסעודה ג' וכן

השו"ע בהלכ' יו"ט סי' תקכ"ט סעיף א' כתב "חייב לבצוע על שני ככרות ולקבוע כל סעודה על היין" וכתב ע"ז המשנ"ב ס"ק י"א על היין - היינו גם באמצע הסעודה, מלבד מה שקידש על היין מתחילה, וכמו לענין שבת בסוף סימן ר"ג...

ובסי' ר"ג ס"ב כתוב "ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכולתו" מוכח שסבר מרן החפץ חיים שיש חיוב לשתות יין בכל סעודה בשבת ומה נלמד גם ליו"ט שיצטרך יין בסעודה! ומקורו בדברי הרמב"ם בהלכ' שבת פרק ל' הל' ט': וצריך לקבוע כל סעודה משלשתו על היין, ולבצוע על שני ככרות, וכן בימים טובים עכ"ל. רואים מהרמב"ם שהחיוב של שבת הוא כיו"ט! ומסבירו הכסף

גם את יין הקידוש, אז כששותה יין גם בסעודה א"צ לזה. ג. שנמנעים מלחשוש לשיטה המצרכת לברך על שתית מים בסעודה (שו"ע קע"ד ס"ז) אפי' שהרמ"א לא פסק כמותם, בכ"ז בכ"ז כתב בביאור הלכה ד"ה והמנהג "שכשיש לו יין טוב שיפטור המים ע"י שיברך על היין בתוך הסעודה שפוטר כל המשקין" וכך גם לשותים ליקר וכד' בסעודה נפטרים ונמנעים מהמחלוקת אם לברך על יי"ש בסעודה, משום שי"א שאין שותים זאת לצמאון ויצטרך לברך (משנ"ב רע"ד ס"ק ל"ט) אמנם בב' סעודות ראשונות אולי יספיק הקידוש לזה. ד. מה שהבאנו לעיל כשמקדש שוב רק לב"ב.

האם יש חילוק בין יין למיץ ענבים בקידוש:

דעת מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א שזה תלוי בטעם חשיבות ברכת היין הפוטרת את שאר המשקים ומאידך לא נפטרת בברכת הפת בסעודה, שהגמ' בברכות דף מב. מסבירה שחשיבות היין "דגורם ברכה לעצמו" והסביר רש"י שלפעמים שותים יין גם כשלא רוצים לשתות... כגון בקידוש והבדלה, לכן זה מחייב ברכה לעצמו ולא נפטר בברכת הפת, שאינו נחשב לבא מחמת הסעודה, ולטעם זה גם מיץ ענבים קובע ברכה לעצמו לקידוש והבדלה, ויפטור שאר משקים מברכה ראשונה. כדאמרינן סוחט אדם אשכול ענבים ומקדש עליו קדושת היום. (הערות רבינו הגרי"ש אלישיב - ברכות מב. ע"ש באריכות)

אמנם לפירוש הרשב"א והרבינו חננאל שסוברים שיין קובע ברכה לעצמו משום חשיבותו, שסעיף ומשמח, והוא ראש וראשון לכל המשקים, (או שגורר תאוות המאכל) ממילא במיץ ענבים אין לו חשיבות זו, וממילא לא יפטור שאר משקין בסעודה, ולא יצטרך לברכה ראשונה בסעודה שאין בה קידוש, שנחשב לדברים הבאים מחמת הסעודה, וכן לא יחשב שתיית רביעית מיץ ענבים כדי לפוטרו מקידוש במקום סעודה, כמו שרביעית יין נוספת בקידוש נחשבת לקידוש במקום סעודה. (ע"כ דברי מרן הגרי"ש) אמנם מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל נקט שגם מיץ ענבים פוטר לשאר משקין בסעודה. ונחשב כיון גמור לענינים אלו (חוט שני שבת פ"ה י"ג) וכן יין הקידוש נפטר בברכת המזון ופוטור היין שבסעודה שזה דבר הבא מחמת הסעודה (שו"ע ומשנ"ב רע"ב ס"י) אמנם לחשוש לראשונים שאינם מחשיבים היין לחלק מהסעודה כתב הביאור הלכה בס' קע"ד סעי' ו' ד"ה וכן שראוי לכוון בברכת המזון לפטור יין הקידוש, ודעת מרנן הגרי"ש"א והשבט הלוי שעיצה זו לא מועילה כשמקדש על מיץ ענבים, רק שמבטל המיץ ביין, או שיכוון בקידוש שרוצה לשתות מיץ ענבים גם בסעודה, וכשישתה בסעודה ברהמ"ז תפטרנו, ויש בזה עוד סיבה שראוי לשתות יין בסעודה!! אמנם כבר הבאנו את דעת מרן החוט שני שמיץ ענבים נחשב ליין לכל דבר. (מתוך הערת דרשו בסו"ס רע"ב)

בנסתר יש עניין גדול) אבל גם בשאר סעודות השבת יש ענין גדול לשתות מעט יין או מיץ ענבים בתוך הסעודה וכמו שכתב הרמב"ם בהל' י' "אכילת בשר ושתית יין בשבת עונג הוא לה, והוא שהיה ידו משגת" והטעם שישנם שלא ראו כן אצל אבותיהם משום שהיין היה יקר משא"כ בזמנינו ניתן לקיים מצוות עונג שבת ביין כעיקר ההלכה. אמנם דעת מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל שכיום שלא רגילים בשתית יין בסעודה ושתית היין בשבת הוא כדי להחשיב הסעודה מספיק לשתות מעט יין ואפי' פחות מרביעית (חוט שני ח"ד פפ"ה סק"כ) אמנם המקדש בביהכנ"ס ואוכל מזונות ולאחמ"כ מגיע לביתו ומוציא בני ביתו בקידושו יש יותר חיוב לכוון ולשתות יין בסעודה, ע"מ שברכת המזון שלו תפטור גם את יין הקידוש שלא ממש קשור לסעודתו, אלא לסעודת משפחתו (הגר"י זיכרמן שליט"א, וכמשנ"ב סי' רצ"ט ס"ק כ"ז, לגבי הבדלה שכשותה יין בסעודתו פוטר את יין ההבדלה בברהמ"ז, וכן משנ"ב רע"ו סק"ב) אמנם בדיעבד השבט הלוי (ט' אות מ') נקט שיש לחלק בין הבדלה לקידוש, ובקידוש אפי' שעושה קידוש רק לבני ביתו נחשב לחלק מהסעודה, ונפטר בברהמ"ז.

ואכן כבר בגמ' שבת קיט. משמע שיש ענין לשתות יין בכל סעודה שהגמ' שואלת "כגון אגן דשכיח לן בישראל וחמרא כל יומא במאי נשנייה" ואמר להם שיקדימו או יאחרו, משמע שזה חובת סעודת שבת לשתות יין בסעודה. אמנם מנהג זה נשכח מאחר ובדורות האחרונים היין היה יקר, ולא כל אחד יכל להרשות לעצמו לשתות יין בכל סעודה (וכמו שכתב המשנ"ב קע"ד ס"ק ח')

אבל בזמנינו ראוי לחזור ולשתות יין בכל סעודת שבת. וכן נהג מרן הגרי"ש אלישיב זיע"א (מנכדו ר' אריה) וכן הגר"ש דבלצקי זצ"ל (דרך ישרה פל"ה אות נ"ז) אמנם ודאי שמי שאינו אוהב יין מסתמא למיץ ענבים יהיה דין יין גמור לענין זה גם לשיטת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל (הגר"י קנר) ובפרט למרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל (חוט שני שבת פ"ה י"ג) ויבדלחט"א מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א (שאלת רב ח"ב עמ' רס"ד) שמיץ ענבים דינו כיון לכל דיניו. (אמנם יש חילוק בין מצוות שתית היין בשבת ליו"ט שבשבת שתית היין בסעודה הוא מדין עונג ומצוותה דווקא כשמתענג מזה, אבל ביו"ט מצוותה מטעם שמחה ואפי' שלא נהנה, חז"ל תקנו שכך נהיה שמחה.

דברים נוספים שמרויחים ע"י שתית יין בכל סעודת שבת

א. שנמנע ממנו ספק ברכה באופן שחד פעמי רוצה לשתות יין בסעודה, שתמיד צריך דעת מפורשת לזה בקידוש, אבל מי שרגיל לשתות יין בסעודה תמיד נחשב שזה דעתו ופוטור כל המשקין בסעודתו, ואפי' שהיין הנוסף לא נמצא עדיין על שולחנו (משנ"ב קע"ד ס"ק ו' וג' ושעה"צ י"ג, וכן ביאה"ל סעיף ג' ד"ה יין - ואפי' משקין חשובים כמפורש סי' ר"ח ס"ק ע"א).
ב. שע"י שתית היין בסעודה לכו"ע ברכת המזון תפטור את יין הקידוש, וגם לדעות שחשש להם הביאור הלכה בס"ק קע"ד סעיף ו' ולכן כתב שראוי לכוון בפירוש בברכת המזון לפטור

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדריים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

מים זכים

זרשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פב).

פרשת תרומה

[וגם כאשר עוברים מחוץ לבניין הקלפי, יש לדון מצד אין מעבירין על המצוות, ע"פ מה שהביא הישדי חמדי (ח"א עמ' ל אות קפט, וח"ו עמ' איתקו אות צב) שדנו האחרונים, האם חייב להתפלל בביהכ"ס הראשון שפוגע בו בדרכו, משום אין מעבירין על המצוות, עיי"ש ואכמ"ל, - וע"ע בביאור הלכה סי' כה בד"ה שלא ינחו, שהביא את מחלו' המג"א והאחרונים, בגוונא שעובר ליד התפילין כשהם נמצאים בתוך הכיס, האם יש בזה משום אין מעבירין על המצוות, עיי"ש ואכמ"ל].

- ב -

ויש לפלפל טובא בזה מכמה צדדים, וכדלהלן.

א. דהנה נחלקו האחרונים, בגוונא שפגע בתחילה במצוה שאינה תדירה, האם צריך לקיימה תחילה משום 'אין מעבירין על המצוות', או"ד דתדיר קודם גם בכה"ג שצריך להעביר על המצוה שאינה תדירה.

דהנה ברמ"א (או"ח סי' תרפד, ג) כתב, שאם בר"ח טבת טעה והתחיל לקרות בתורה בתחילה בשל חנוכה, צריך להפסיק ולקרות תחילה בשל ר"ח, - וזהו משום דקריאת ר"ח הוא קריאה תדירה כלפי קריאת החנוכה, ותדיר קודם.

אמנם ה'קרוב נתנאל' (פ"ד דמגילה סי' י, אות ג) פליג על הרמ"א, וכתב להוכיח מדברי התוס' **שדין אין מעבירין על המצוות דוחה את הדין של תדיר קודם,** ולכן ס"ל דאם טעה והתחיל בשל חנוכה לא יפסיק, וכן **בתוס' רע"א** (זבחים ה, א-ט) הביא את דברי הקרבי"ן הנ"ל, עיי"ש.

- ג -

אכן בביאור הלכה (שם, בד"ה ואם טעה) נקט, שאם העולה אכתי לא התחיל לברך על קריאת החנוכה, אזי יש לקרות קודם את קריאת ר"ח, ואע"פ שכבר פתחו את הס"ת של קריאת החנוכה עיי"ש, ומשמע דס"ל דתדיר קודם גם במקום שצריך להעביר על המצוה שאינה תדירה, (ורק במקום שהעולה בירך ויש בזה ברכה לבטלה, רק שם כתב שיקראו קודם בשל החנוכה), והדברים ארוכים ואכמ"ל.

ומעתה יש לומר, דלדעת הנך דס"ל שדין אין מעבירין על המצוות עדיף על הדין של תדיר קודם, א"כ יש לדון דבנידו"ד יצטרכו להקדים לקיים בתחילה את המצוה לשמוע להוראת רבותינו גדולי הדור, כיון שפגעו בה תחילה, ואין מעבירין על המצוות.

אך לדעת הנך דס"ל, דהתדיר קודם גם במקום שצריך להעביר על המצוה שאינה תדירה, א"כ יש לדון דבנידו"ד יצטרכו להקדים להתפלל תחילה, משום דתדיר קודם.

- ד -

ב. אמנם יש להוסיף לפלפל בזה, דגם לדעת הנך דס"ל, **דהתדיר קודם גם במקום שצריך להעביר על המצוה שאינה**

נתבקשנו לאור המערכה הגורלית העומדת לפנינו, לעורר את הקוראים בעניין חובת השעה, ולהביא שוב את הדברים שהבאנו בעבר, בעניין מצות 'ועשית... ככל אשר יורוך' העומדת לפנינו, וכדלהלן.

הנה בספר החינוך (מצוה תצה) כתב וז"ל, (מצוה) 'לשמוע בקול בי"ד הגדול, ולעשות כל מה שיצוו אותנו בדרכי התורה... ובכל דבר שיראה להם שהוא חיזוק ותיקון בדתנו, וע"ז נאמר וְעִשִׂיתָ עַל פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ...!'

'ובכלל המצוה ג"כ לשמוע ולעשות בכל זמן וזמן כמצות השופט, כלומר החכם הגדול אשר יהי' בינינו בזמננו... - ועובר ע"ז ואינו שומע לעצת הגדולים שבדור בחכמת התורה בכל אשר יורו, מבטל עשה זה ועונשו גדול מאוד, שזהו העמוד החזק שהתורה נשענת בו, ידוע הדבר לכל מי שיש בו דעת' עכ"ל, (וע"ע במנ"ח שם).

והדברים שייכי טובא לעניינא דיומא, שלדעת החינוך יש לפנינו מצות עשה ממש, לנהוג בעניין הבחירות כפי הוראת רבותינו גדולי הדור זיע"א ושיבלחט"א.

והנה בספר 'פאר הדור' (ח"ב עמ' צו) מסופר על החזו"א: עוד אמר לפלוני אחד מבאי ביתו, כי ביום הבחירות (לעיריית ב"ב) מן הראוי שישכים וילך להצביע אפי' לפני תפילת שחרית, שמא יסיח דעתו וישכח אח"כ למלא את חובתו, 'אך להתפלל בטוחני שלא תשכח' ע"כ, - וע"ע בקונטרס 'עלי שי"ח' (עמ' סד), שמרן הגר"ק שליט"א נשאל: האם מותר להצביע לכנסת לפני שהתפלל שחרית? - תשובה: אם אמר ברכות.

וע"ע בספר 'כל משאלותיך' (עמ' תקפד) שהביא את דברי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שאסור לאכול לפני ההצבעה בבחירות, וכמו שיש איסור לאכול לפני שאר מצוות עיי"ש.

ולפי"ז יש לפלפל טובא בנידון מצוי מאוד, וכדלהלן.

- א -

דהנה יידי הרה"ג ר' יעקב ישראל יונגרמן שליט"א עוררני לדון בנידון המצוי מאוד, שהנה ישנם רבים שביום הבחירות בדרכם לביהכ"ס לתפילת שחרית, הם עוברים ליד מקום הקלפי.

ומעתה יש לדון, האם מצד דין 'אין מעבירין על המצוות' הם צריכים לקיים מייד את המצוות עשה לקיים את הוראת גדולי הדור שליט"א להשתתף בבחירות, ואע"פ שעדיין לא התפללו שחרית.

או"ד דאם בכוונתם ללכת להתפלל כעת, אזי יש להם להקדים בתחילה את תפילת השחרית, מחמת דקיי"ל דתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, ורק בחזרתם מהתפילה ילכו לקיים את הוראת גדולי הדור.

בבחירות אינו תדיר (ועכ"פ אינו תדיר כתדירות מצות תפילה...).

אך אי נימא שהקובע הוא האם 'קיום' המצוה תדיר, אי"כ י"ל ד'קיום' המצוה לשמוע בקול גדולי הדור, הוא תדיר יותר מ'קיום' מצות תפילה, כיון שבכל עת ובכל שעה האדם מקיים בכל אורחותיו, את המצוה לשמוע בקול גדולי הדור בהרבה עניינים והנהגות וכנ"ל.

- ה -

והנה יש להוכיח, שהמצוה לשמוע בקול גדולי הדור ולהשתתף בבחירות נחשבת כמצוה שאינה תדירה, - דהנה בספר 'כל משאלותיך' (עמ' תקפד) כתב בזה"ל: **'כשנכנס רבנו (הגר"ק שליט"א) מההצבעה אמר: זו מצוה שהיא אחת לכמה שנים, ואח"כ חזר על משפט זה שוב, - ושאלתי, אי"כ יגידו שהחיינו ק"ו ממצוה של כל שנה? - והשיב: על דבר רע לא אומרים ברכה, - ואמרת, הנה זה מה שאמר הגאון מטשעבין, שאמנם להצביע זו מצוה, אבל צריך לדעת שזו מצות מרור ולא מצות מצה, ע"כ.**

הרי לן שלדעת מרן שליט"א, המצוה להשתתף בבחירות נחשבת כמצוה שאינה תדירה, - דאילו היינו מחשיבים אותה כמצוה תדירה, מחמת שבכל עת ובכל שעה מקיימים את המצוה לשמוע בקול גדולי הדור בהרבה עניינים, אי"כ אין מקום לדון כלל שיתחייבו לברך ע"ז שהחיינו.

- ט -

ובאמת יעוי' בספר 'פניני רבנו הקה"י' (שם), שהביא שמרן הגר"ק שליט"א פשט את ספיקו של אביו זצ"ל בעניין ברכת האילנות וברכת החמה, מהא דמבואר בסוכה (נו), שהישהחיינו על הסוכה נחשב כתדיר יותר מברכת לישוב בסוכה, ואע"פ שהישהחיינו על הסוכה אינו שייך לישהחיינו על מצה ועל פרי חדש, - וא"כ יש להוכיח מזה, שכיון שהנוסח של ברכת החמה (עושה מעשה בראשית) הוי תדיר, זה יחשיב את ברכת החמה לתדירה יותר מברכת האילנות, עיי"ש.

וא"כ יש לדון דמבואר בזה דדעת מרן שליט"א היא, דהקובע לעניין תדיר הוא, האם 'מעשה' המצוה תדיר, - ומעתה לפי"ז מבואר שפיר, שלכן גם לעניין ההצבעה בבחירות ס"ל למרן שליט"א, שכיון שימעשה' המצוה הויא דבר שבא רק אחת לכמה שנים, לכן המצוה הזו נחשבת כמצוה נדירה, ולכן ה"י מקום לדון מדוע אין מברכים ע"ז שהחיינו וכנ"ל, ודו"ק.

[ובאמת אילו נימא כהצד שהעלינו, שהמצוה לשמוע בקול דברי גדולי הדור נחשבת כתדירה, מחמת שמקיימים אותה בכל שעה, אי"כ לפי"ז נצטרך לבאר מדוע כל המצוות דרבנן לא יחשבו כתדירות כלפי מצוה דאורייתא, מחמת שהרי בכל שעה אנו מקיימים מצוות דרבנן, ובכל המצוות דרבנן אנו מקיימים את המצוה לשמוע בקול חכמים, ויל"פ].

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850

כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ל'קן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המצינית: 'עלון מים זכים' - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ו"ש וכדו' (500), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

תדירה, אך מ"מ אכתי יש לדון, דבנידו"ד יצטרכו להקדים לקיים בתחילה את המצוה לשמוע להוראת רבותינו גדולי הדור.

משום דהנה יש לחקור, האם המצוה לשמוע בקול גדולי הדור ולהשתתף בבחירות, נחשבת כמצוה שאינה תדירה, - או"ד שכיון דאנו מצווים **בכל עת** לשמוע בקול גדולי הדור, **ובכל עת ובכל שעה יש לנו הוראות מגדולי הדור לנהוג כך ולא לעשות כך**, - וגם בכל יום רגיל, כל אדם מקיים הרבה פעמים את המצוה לשמוע בקול דברי גדולי הדור, בהרבה הנהגות שנוהג על פי הוראתם, - **וא"כ אולי המצוה לשמוע בקול דברי גדולי הדור, נחשבת כמצוה תדירה הרבה יותר ממצות תפילה.**

או דנימא דכל הוראה של גדולי הדור נחשבת כמצוה נפרדת, **משום דאין שייכות בין הוראה זו להוראה זו**, ואזי יש לדון דהמצוה לשמוע בקול גדולי הדור בעניין ההשתתפות בבחירות, אינה נחשבת כמצוה תדירה, ואע"פ שאנו מצווים בכל עת לשמוע בקול דברי גדולי הדור, וילייע בזה.

ואי נימא דהמצוה לשמוע בקול דברי גדולי הדור, נחשבת כמצוה תדירה יותר ממצות תפילה, אזי יש לדון דיצטרכו להקדים ולקיים את מצות גדולי הדור להשתתף בבחירות לפני התפילה, כיון דתדיר קודם, (ולפי"ז אי"ז שייך לפלוגתא בעניין אין מעבירין על המצוות כנגד תדיר הנ"ל, משום דלכו"ע יצטרכו להקדים ולקיים בתחילה את הוראת גדולי הדור, שזוהי מצוה תדירה יותר להנ"ל).

- ה -

והנה מצינו שמרן בעל הקה"י זצ"ל הסתפק בכע"ז, דהנה בספר פניני רבנו הקה"י (ח"א עמ' סו) כתב הגרמ"מ שולוינגר זצ"ל בזה"ל, **'הנה שמעתי שביום רביעי ד' ניסן תשמ"א, כשיצא כבוד מרן הקה"י זצוק"ל לראות את זריחת החמה כדי לברך ברכת החמה, ראה גם לראשונה אילנות ביומי ניסן, ונתעורר אצלו ספק איזו ברכה להקדים, אם (להקדים את) ברכת האילנות דהויא תדירה בכל שנה, משא"כ ברכת החמה הויא אחת לכ"ח שנה.'**

'או (להקדים את) ברכת החמה, דאמנם חיובה הוא רק אחת לכ"ח שנה, אבל מטבע הברכה הוא 'עושה מעשה בראשית', ומטבע כזו אמרינן כמה פעמים בשנה גם על בריקים וכו', משא"כ הנוסח של ברכת האילנות אמרינן רק פעם אחת בשנה' עכ"ל.

- ו -

ומעתה יש מקום לבאר את צדדי הספק של בעל הקה"י, ע"פ מה דיש לחקור, האם כאשר דנים בדיני הקדימה של תדיר, בוחנים את **'מעשה'** המצוה שלפנינו האם הוא תדיר, - או"ד דבוחנים את **'קיום'** המצוה שלפנינו האם הוא תדיר.

והיינו, דאם הקובע הוא האם הימעשה' תדיר, אי"כ י"ל דימעשה' המצוה של ברכת החמה הוא, לברך את ברכת עושה מעשה בראשית, וא"כ הימעשה' של המצוה הזו, הוא מעשה תדיר יותר מהימעשה' של הברכה המיוחדת לברכת האילנות.

אך אם הקובע הוא האם 'קיום' המצוה תדיר, אי"כ י"ל ד'קיום' המצוה של ברכת האילנות, הוא תדיר יותר מ'קיום' המצוה של ברכת החמה, (כיון שלכאוי אם נשאל על אדם שקיים את מצות ברכת החמה, איזו מצוה הוא 'קיים', הרי התשובה תהיי שהוא 'קיים' את מצות ברכת החמה, - ולא נאמר שהוא 'קיים' את מצות ברכת עושה מעשה בראשית, וע"ע בזה).

- ז -

וכע"ז יש לחקור ולומר נמי בנידו"ד, שאם הקובע הוא האם הימעשה' תדיר, אי"כ י"ל דהימעשה' של ההצבעה

הפרשה המחכימה

פירושים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת תרומה תש"פ גליון 117

שאיפה לגדלות

שאלה: האם יש לאדם להסתפק במה שיש לו ברוחניות?

א. שמות כה, י: 'ועשו ארון... אמתים וזוֹצֵי ארכו ואמדה וזוֹצֵי רזוזבו, ואמדה וזוֹצֵי קובמתו'. הארון והמנורה הם כנגד התורה, ואילו השולחן הוא כנגד העשירות (ועיין ב'כלי יקר' כאן ולעיל פי"א ד"ה ומה, וב'על הטורים'). ויש לפרש שדוקא מידות הארון היו חצויות, ואילו מידות השולחן היו שלימות, כי הארון שהוא כנגד התלמיד חכם, בא לרמז שברוחניות לעולם ירגיש עצמו ככלי שאינו שלם, ועל אף שידוע כבר תורה ירגיש שבור בעיני עצמו, וידע כי עדיין לא הגיע אל השלימות (כמאמר הגר"ר נתן אדלר זצ"ל, והובא במעיינה של תורה. וכע"ז כתב רבינו בחיי "ודרו רז"ל כל האמות שבארון היו שבורות, מכאן לתלמיד חכם שיהא נכנע ולבו נשבר בקרבו"), בתורה אין מושג של 'הסתפקות במועט' ועליו לשאוף לעוד תורה ומעשים טובים (ולכן בני ישראל נצטוו להביא 'מחצית השקל' ולא שקל שלם, כדי ללמד שברוחניות לעולם אין האדם שלם ועליו להשלים את עצמו יותר ויותר). ולכן נקרא הלומד "תלמיד חכם", כיון שתמיד הוא בגדר "תלמיד" הרוצה להתקדם עוד ועוד, ובכל עת משלים עצמו עוד ועוד.

וכן פירש הגר"א (משלי כ, יד) את הפסוק (שם והובא גם בבבא בתרא פד.) "רע רע יאמר הקונה, ואוול לו אז יתהלל", שכמו בעת שאדם קונה איזה דבר הוא מגנה את מה שנותנים לו ראשונה ואומר "רע רע" כדי שיתנו לו אחרת יפה הימנה, אך לאחר שהולך "יתהלל" במה שבחר, כך העוסק בתורה ובמצוות, הכל מעט ורעים בעיניו בכדי שיתגבר לבחור ללמוד ולעשות טוב יותר, ויאמר "רע רע" על כל הבא לו ראשונה, כלומר שאין זה כלום, ומעט הוא, ולא זו העבודה אשר בה בחר ה' יתברך, עד שקובץ ובוחר לעשות טוב הרבה, ואחר כך כשאוול (הולך) לבית עולמו "אז יתהלל", שמח במה שקנה בעצמו. **וזהו** שכתוב (משלי כג, כג) "אמת קנה ואל תמכור", והקשו המפרשים איך אפשר לצוות על הקונה שיקנה ואילו על המוכר מצוה שלא ימכור, הלא אם לא ימכרו לו כיצד יקנה. אלא הכוונה שבדברי 'אמת' שהוא התורה, יהיה האדם תמיד בבחינת 'קונה' שמצדו עדיין 'רע רע יאמר הקונה', והדבר אינו מושלם אצלו אלא רוצה טוב יותר. אבל "ואל תמכור" שלא יהיה בבחינת המוכר שמצדו תמיד המקת גמור, ואומר לקונה 'החליפה בדיוק תפורה עליך' וכדומה. וכן מבואר ב'בן איש חי' (שנה ב' ריש פרשת ויצא).

זהו גם מה שכתוב (משלי טו, כד) "אורח חיים למעלה למשכיל, למען סור משאול מטה", ופירש הגר"א "האדם נקרא הולך, שצריך לילך תמיד מדרגה לדרגה, ואם לא יעלה למעלה ירד מטה מטה (על פי דברים כח, מג) ח"ו, כי בלתי אפשר שיעמוד בדרגה אחת, וזהו 'אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה', כדי שלא יטה לרדת

למטה לשאול, ומחמת האורח חיים יסור משאול" (ובספר 'לב טהור' מאמר 'הליכה בתורה' הארכנו). כלומר שעל האדם מוטל לעלות כל הזמן בעבודת ה', כי אם אינו עולה – בודאי הוא יורד. **ואמרו** בגמרא (ברכות סד.) תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, ופירש הגר"א "שבעולם הזה נקרא האדם הולך, שהוא הולך תמיד ממעלה למעלה על ידי המצוות שעושה, אבל בעולם הבא נקרא עומד, שבעולם הבא אי אפשר לעשות מצוה".

וכן כתב תלמידו הגר"ח מוולאז'ין (רוח חיים אבות א, יג) "ודלא מוסיף – יסיף. אם אינו מוסיף על לימודו – ישכח גם מה שלמד מכבר. ויפורש עוד על פי מה שכתוב במשלי 'אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה'. כי האדם יאמר לפעמים לא אלך בגדולות ודי לי אם על משמרת אעמודה להחזיק בתומתי ויראתי ולא להוסיף. אבל באמת אינו כן, כי האדם אי אפשר לו לעמוד במקום אחד, ואם לא יעלה על כרחך יפול. **ובבאר** יוסף להג"ר יוסף סלנט זצ"ל ביאר על פי זה את הכתוב (בראשית ד, ז) "הלא אם תיטיב שאת, ואם לא תטיב לפתח חטאת רובץ – שזהו שאמר לקין 'אם תיטיב' היינו שתוסיף שלימות במעשים טובים 'שאת', תתנשא ותתעלה, אבל 'אם לא תיטיב' היינו שלא תוסיף בהטבה ובתיקון נפשך 'לפתח חטאת רובץ', שתיכף תיפול בחטאת, אף על פי שאינך מרגיש שום נפילה בנפשך. והביא בשם הזוהר (ח"א ג, ד): "הלא אם תיטיב שאת... כדאמר רבי אבא 'שאת' תסתלק לעילא, ולא תיחות לתתא (תעלה מעלה ולא תרד למטה)", ואולי כוונת הזוהר כמו שנתבאר. (ועיין עוד בהגהות לביאור הגר"א לנ"ך הנדפס מחדש, שם). כל זה ברוחניות, ולכן מידות הארון הם חצויות, כדי שירגיש חצוי וישאף ליותר שלימות.

אמנם השולחן שהוא כנגד הגשמיות והאוכל הנזקק לאדם, מידותיו שלימות, כדי ללמד שבגשמיות לעולם יסתפק במה שיש לו, ולא יזדקק להוסיף עוד ועוד, כאומרם (אבות ד, א) 'איזהו עשיר? השמח בחלקו', וכמו שיעקב שהוא סמל התורה אמר (בראשית לג, יא) 'יש לי כל', ואמר (שם כח, כ) 'נתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש' ואין צריך יותר מהמינימום הנצרך (כמו שביארנו שם 'בקשת המתרות', ושם מז, יב 'מידת ההסתפקות במועט'). **ומה** שבכל זאת בקומת השולחן היו מידותיו חצויות, יש לומר שבא ללמד שמי שיש לו קצת 'נפש רחבה' ולפי דרגתו נצרך לגשמיות (עיין ברכות נז: מרחיבין דעתו של אדם, ובמהרש"א), עליו להשקיע בזה כדי שלא יפריע לו בלימודו (מעין מה שכתב במסילת ישרים פרק יג שמידת ההנאה וההסתפקות מהעולם הזה תלוי לאדם לפי דרגתו), ולכן נרמז זאת דוקא ב'קומתו' שהוא דבר הנראה מבחוץ, וכך בזה מצדו נראה לו חסרון ומפריעו בלימודו, ועוד שדבר זה נמדד לפי שיעור קומתו של האדם בעצמו ודרגתו הרוחנית. ועוד בא ללמד שכלפי מה

כל הזמיות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

שנראה בחוץ (שהוא קומתו) צריך שיהיה חצי, כי כמו שיכין ובוועז היו הרגלים והיטודות במקדש (כנגד נצח והוד שהם הרגלים), בבחינת תמכין דאורייתא, כך כלפי מזה שנראה בחוץ שהם התורמים וכדומה, צריך להראות את החצי והחסרון כדי שיוכלו להשלימם. גם אפשר שבא ללמד שאפילו שבענייני גשמיות המידה היא שלימה כי יש להסתפק במועט, אמנם כלפי הדאגה בזה לזולת, אין להסתפק במועט, ואדרבה הרוחניות שלך היא הגשמיות של השני (כמו שכתב באור ישראל אגרת ל).

תשובה: בגשמיות יסתפק אדם במה שיש לו ולא ישאף ליותר, אבל ברוחניות לא יסתפק במה שיש לו אלא ישאף תמיד לעלות עוד ועוד.

תורה מעל הטבע

שאלה: האם מושגים של תורה נתפסים בטבע?

ב. שמות כה, י: 'ועשו ארון... אבותים וזיצי ארכו ואמה וזיצי רזובו, ואמה וזיצי קומתו'. בגמרא (יומא כא. מגילה י: ובבא בתרא צט.) "אמר רבי לוי, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המידה", שהרי הארון בעצמו היה כאמתיים ברוחבו, ובכל זאת כשניתן בבית קדשי הקדשים שהוא עשירים על עשרים אמה, עדיין נשאר עשר אמות ריות מהארון לקיר, מכל צד, מימין ומשמאל, כאילו שהארון לא קיים. **ורבינו בחיי** (כאן, ובויקרא ו, כא) כתב שלכן נקרא הארון "ארון העדות" – לפי שהיא עדות לשכינה ששורה בישראל, בשלא היה הארון מן המידה... שלא היה מחזיק מקום כלל, כי בנס היה עומד (וכמו שאין יודעים את מקום כבודו כהפסיקתא).

כתוב בספרים (מעיינה של תורה) שלכן אף שכל דבר בטבע, מן ההכרח שיהיה לו מקום. ברם, קיומם של תלמידי חכמים ולומדי תורה אינו טבעי כלל. בדרך הטבע אי אפשר להבין במה הם מתפרנסים וממה הם ניזונים, ואם מתקיימים הם, בכל זאת, הרי זה 'אינו מן המידה'. **אם** ישנם תקופות שמנסים שונאינו למעט מתקציבי האברכים השוקדים בתורה, אולי זה אות שעלינו להתחזק בדבר זה, ולהכיר בו, לדעת ש'לומדי התורה הם אוכלי המן', מעצמה של למעלה מהטבע, ולכן אין לנו לחשוש מפניהם כלל, וכמו שהרחבנו (במקום אחר) שאין על לומדי התורה לדאוג לפרנסתם, וכגודל יגיעתם בתורה – כך יתרבה עליהם שפע הפרנסה בריוח דרך צנצנת המן המונחת לפני ה'.

תשובה: התורה היא מעל הטבע, ולכן אין מזון לומדי התורה ופרנסתם ושאר צרכיהם נתפסים בטבע.

תוכו כבדו

שאלה: מתי חומרת הלומד תורה ואינו משתנה בפנימיותו?

ג. שמות כה, יא: 'וציפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ'. תצפנו". דרשו מכך בגמרא (ברכות כה. ויומא עב:) אמר רבא, כל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו, אינו נקרא תלמיד חכם, שנאמר "מבית ומחוץ תצפנו", והואיל והארון מרמז על התורה כנתבאר שם, והיה מצופה בזה מבפנים ומבחוץ, ומי שאין פנימיותו דומה לחיצוניותו, על כרחך שאינו תלמיד חכם, והיינו כי התורה, אינה סתם חכמה, אלא משפיעה על כל מעשי האדם, ואם היא לא השפיעה עליו, ממילא אינו 'תלמיד חכם'. **ומסופר** שפעם הגיע אדם לפני האדמו"ר מקוצק זצ"ל, וסיפר לו שלמד את כל הש"ס, השיבו הרב בתמיהה: טוב שלמדת את כל הש"ס, אבל מה הש"ס לימד אותך? וכמו שנתבאר כי צריך שהתורה עם הראש והשכל יתקשר לגוף ולמידות וישפיעו עליו, שלא יהיה האדם רק 'ראש גדול' אלא 'איש גדול' ומושלם במידותיו.

הוסיפו בגמרא שנקרא גם 'תועבה', ככתוב (איוב טו, טז) "אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עולה", כי הלומד תורה המשולה למים (תענית ז.) ועושה עוול, הרי הוא נתעב. **ועוד** נקרא 'כסיל', ככתוב (משלי יז, טז) "למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין", אוי להם

לשונאיהן של תלמידי חכמים (בלשון סגי נהור) שעוסקים בתורה ואין בהם יראת שמים. והקשה המהרש"א מה החסרון בזה שהוא כסיל, אדרבה ילמד תורה ויחכם שכן 'תורת ה' מתכימת פתי' (תהלים יט, ה) והיא תכין לו לב לחכמה, אלא מזה הבינה הגמרא שבדאי מדובר על כסיל ביראה, שבלא יראת שמים חסר בלב 'ולב אין', ולכן סמכה הגמרא 'כל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו', משום שהתורה נשאת בחוץ ולא חודרת פנימה כי אין לו לב שהוא היראת שמים. הרי שיראת שמים פותחת את הלב שהתורה תכנס אליו.

וכן אמרו (סנהדרין קו:) על דואג האדומי, על אף שהיה חכם בתורה, "תורתו של דואג היתה מן השפה ולחוץ", עד שנאמר עליו (משלי ג, טז) "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי, ותשא בריתי עלי פיך", כלומר אין לך ללמוד את תורת הנקראת ברית, שהנך לומדה 'עלי פיך', כלומר שאתה רק מוציא את הלימוד בשפתך ואינך משיבו אל לבך, לקיים מה שאתה לומד (כפרש"י שם). ובתורת חיים (ד"ה אלא) כתב שלא היה לבו לשמים ולא עסק בתורה משום ציווי ה', וכעין זה פירש בעיון יעקב (ד"ה לא) שלמד תורה שלא לשמה (ויש אומרים שזה גם החסרון אצל תלמיד חכם שאין תוכו כבדו). וכבר הארכנו במקום אחר שגם מי שלומד תורה מחוייב לעבוד ולקנות בעצמו יראת שמים שזהו המקיים והמשמר של לימוד התורה, ואולי אף כל תכלית התורה והמצוות.

תשובה: הלומד תורה רק בחיצוניותו ולא בפנימיותו דחינו בלא יראת שמים, אינו נקרא תלמיד חכם אלא 'תועבה' ו'כסיל', כי רק על ידי חיראה יכולה התורה לחשטר אצל האדם.

מידות טובות

שאלה: כלפי מי צריך האדם להתנהג במידות טובות?

ד. שמות כה, יא: 'וציפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ'. תצפנו". מבואר שהארון היה זהב מבפנים וזהב מבחוץ, ובתוכו עץ. ושמעתי לרמז בזה, יש אנשים שבחוץ מתנהגים למופת, מגישים עזרה לכל נצרך, אבל כאשר מגיעים לביתם, פתאום נעשים משהו אחר ושם אינם יודעים להטות שכם ולהושיט עזרה. **דבר** זה הוא מגונה, כי אדרבה האדם נמדד דוקא לפי התנהגותו בביתו, וכפי המובא בשם רבי חיים ויטאל זצ"ל שהמקום האמיתי של תיקון המידות ועידונן הוא ביתו של האדם.

מאידך יש אנשים שיודעים לעזור רק בבית, לנשותיהם ולבני ביתם, אך לאנשים אחרים אינם עוזרים כלל. גם זה לא טוב, שהרי כל ישראל אחים, וצריך לעשות חסד עם כל בריה בעולם, גם אם אינו נמנה בדיוק עם בני משפחתו, או עם חוג קהילתו. **לכן** אמר הכתוב "וציפית אותו זהב טהור מבית ומבחוץ", שכיון שהמידות הם קודמות לתורה (שער הקדושה א, ב) והם ציפוי לארון הרומז על התורה, לומר שבשביל להיות בעל תורה, צריך להיות 'מצופה זהב טהור' – מידות טובות, גם 'מבית' כשהוא בביתו, וגם 'מבחוץ' כלפי אנשים אחרים.

אמנם החלק האמצעי היה מעץ ולא מזהב טהור, לרמז שרק במידות יהיה זהב טהור, אך בעצמו יהא כעץ, שלא יהיה בעל גאווה, אלא יהא ענו ויאהז עצמו כעץ פשוט, ורק כך תיתפס אצלו התורה, מפני שהולכת רק למי שמקטין את עצמו ומתנהג בענוותנות. וכעין זה כתב החיד"א ('דברים אהדים' דרוש כד לשבת זכור) "הארון היה מצופה זהב מבית ומחוץ, כך תלמיד חכם שהוא כלי מחזיק התורה צריך שהיא תוכו כבדו, ואף שיש בו חומר והוא בשר ודם, צריך להשתדל שהחומר יכלכל את הצורה שכמעט אינו ניכר חומר שבו, כמו הארון שבתוכו עץ ולא ניכר אלא הזהב המצפה אותו, כך התלמיד חכם על ידי מידות טובות וענוותנותו מבית ומחוץ כמעט מכסה את עצמיותו".

תשובה: חובתו של האדם להתנהג במידות טובות, הן בבית כלפי אשתו ובניו, והן בחוץ כלפי אנשים אחרים, אבל לא יתגאה משום כך, ובכך יזכה לתורה שתכנס בו כראוי.

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

לענין הלכה

הערות מעשיות בהל' קריעה על כותל המערבי, פורים

גליון זה מודפס לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה **גליון 254**

ואח"כ קורע כלפי מטה טפח אחד.

סיכום ההולך לכותל :

ההלכות דלהלן הם על פי המנהג לקרוע רק את הבגד העליון :
 לכתחילה יש לקרוע החליפה שהוא הבגד העליון. מותר להוריד את החליפה ולקרוע את החולצה, ואח"כ ללבוש את החליפה. כמו כן אפשר ללבוש על גבי החולצה עוד חולצה עבור הקריעה, ובכל לקרוע, ואז להורידו. וכן מותר לייחד בגד עבור הקריעה, ובכל פעם שמגיע לכותל (לאחר לי יום), ללבושו ולהוסיף רק כל שהוא (הטעם עי' ה' קריעה סי' שמ סעי' יט ובדברי סופרים ס"ק קמו) דכיון שאם היה רוצה היה שוללו סגי בהוספת כל שהוא, דהקריעה הראשונה שעודנה קרועה עולה גם למת זה. וכן דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א (סי' תורת המועדים אכן הגר"ש דבליצקי זצ"ל כתב שצריך לקרוע טפח גם על בגד ישן שקרעו בו פעם אחת ולא סגי בקריעה כל שהוא (מכתב תחילת סי' תורת המועדים).

ועי' שו"ע סי' שמ סעי' לט שכל הקריעות כגון חורבן בהמ"ק מותר למוללן ולשוללן למחרתו ואינו מתאחה לעולם. (ולא צריכים לעשות קנין רק צריכים רשות לקרוע הבגד).

סיכום קצר של קריעה : יש לקרוע מעומד, להתחיל לקרוע משפת הבגד. (אפשר להיעזר על ידי מפתח וכדו', וכן להכין את הבגד מראש) ואז לקרוע טפח (ובענין הצוארון ראה בהע"י) מלמעלה למטה טפח או להוסיף כל שהוא (לכתחילה נוהגין בצד שמאל ומותר בצד ימין).

בדרך : נוהגין לא לקרוע על ירושלים אלא על מקום המקדש ולכן לכתחילה אין להסתכל על חומות ירושלים דקריעה עליו הוא שנוי במחלוקת, ואפשר לצאת ידי שתייהם בקריעה בכותל.

נוסח כשרואה ירושלים

כתב בשו"ע או"ח סי' תקסא סי' ב הרואה ירושלים בחורבנה אומר ציון היתה מדבר שממה וקורע, וכשרואה בית המקדש אומר **בית קדשנו ותפארתנו אשר הללך בו אבותינו היה לשרפת אש וכל מחמדנו היה לחרבה**, וקורע. וסי' ד כל הקרעים אלו בידו ומעומד וקורע כל כסותו עד שיגלה את לבו. **ובמ"ב** ס"ק ו עי' ב"ח שהביא להשתחוות ולקרוע את בגדיו ולבכות ולהתאוון ולהתאבל על חרבן בית המקדש, ולקונן ולומר מזמור לאסף וכו' (תהילים פ' עט) **עד הסוף, וכשקורע מברך ואומר : ברוך דין אמת (אך בלי שם ומלכות) כי כל משפטיו צדק ואמת, הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט קל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא, ואתה צדיק על כל הבא עלינו כי באמת עשית ואנחנו הרשענו** עכ"ל מי שאינו קורע קריעה נפרדת על ראיית ירושלים בחורבנה, יכוין בקריעתו על מקום המקדש, שקורע גם על חורבן ירושלים.¹

קריעה ביד : יכול להתחיל לקרוע בכלי, אם קורע טפח בידו, וצריך לקרוע בצד שמאל, לאורך הבגד או באלכסון (אבל לא ברוחב הבגד). **וצריך לקרוע מעומד (שו"ע סי' תקסא סעי' ד).**

מי שחס על החליפה

גליון מהרש"א יו"ד סי' שמ סעי' ט' כתב מי שחס על מעיל

הל' קריעה על חורבן בהמ"ק

ארגון תפילות בכותל

כשיש עצרת תפילות בכותל המערבי, (וכן לפעמים נזעקים להתפלל ליד הכותל המערבי משום חולה ר"ל או שאר סיבות) יש לשים לב שלא יעבור על חיוב לקרוע כרואה מקום המקדש שהוא הלכה בשו"ע ודינא דגמרא. **וכדאי הוא בית אלקנו לקרוע עליו.**

והורה הגר"ש אלישיב זצ"ל שבאופן שנוסע לכותל ואינו קורע כדין אין לו ליסע לשם (וכן אין לסמוך על הקנאת הבגדים) (רמ"ד לוי' שליט"א), וכן עי' בחוט שני על אבילות על ירושלים עמי' שעה מהגר"נ קרליץ זצ"ל "מי שיודע שלא יקרע על מקום המקדש עדיף שלא יסע לשם". וכן עי' בס' קרא עלי מועד פ' יא העי' ז מדברי הגר"ח קניבסקי שליט"א שהחמיר מאד בדבר, והשיב לאחד שהשאל בגד של קרוב משפחה כדי לפטור מקריעה: "מוטב שלא תלך לכותל המערבי". (וכן עי' בס' שערי נחמה עמי' קכד, עי' שו"ת שבט הלוי שם וסי' קרא עלי מועד ועוד).

עצה לזכות את הציבור : כיון שיש מהציבור שלא זכרו להכין מראש בגדים עבור קריעה, כדאי להביא כמה חולצות ישנות עבור הציבור.²

יש לדעת שחולצה אחת יכול להועיל לכמה אנשים : באופן שכל אחד יקרע טפח, ויעביר לחברו שמרחיק ג' אצבעות וקורע.

הראשון שקורע יש להתחיל לקרוע משפת הבגד ואז לקרוע טפח. והשני עליו ללבוש, להרחיק ג' אצבעות וקורע טפח, וכן השלישי.³

ללבוש החליפה לאחר קריעת החולצה

לדעת רוב פוסקי זמננו אפשר להוריד החליפה לפני שרואה מקום המקדש, לקרוע החולצה ואח"כ מותר להחזיר החליפה וכבר פטור מקריעה. (ראה סי' קרא עלי מועד פ"א). ובדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל ראה בהע"י.⁴

המנהג לקרוע רק בגד עליון

הנה דעת השו"ע סי' תקסא סעי' ד שבקריעה על הכותל צריך לקרוע כל בגדיו עד שיגלה את לבו (כמו קריעה על אביו ואמו) וכן עי' במשנה ברורה (שם ס"ק יג). אכן המנהג הוא לקרוע רק את הבגד העליון, וכן נוהגים גדולי ישראל (כשיטת הראב"ד ולא כהרמב"ם).⁵

ובסי' קרא עלי מועד (פי' י"א סעי' ו) כתב שבבגדים שלנו יש לקרוע תחילה לרוחב הבגד כנגד החזה מעט (כמו ג' אצבעות),⁶

¹ ויש לציין שדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שגם בחור שיביה חייב לקרוע ואינו יכול לומר שהבגד שייך להורים, והם מקפידים עליו שלא לקרוע (הרמ"ד לוי' שליט"א) ובאופן שהורים מקפידים בדבר יש לעשות כעצה הנ"ל.

² לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל אם לובש החליפה שוב מתחייב לקרוע החליפה (דלא נגמר חיובו כל זמן שנמצא על יד מקום המקדש). ושמענו מהגר"ב צ' קוק שליט"א שאף לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל, אם לאחר קריעת החולצה נכנס לתוך בנין שבו לא רואים את מקום המקדש [כגון במשרדי הכותל (ק"כ) או בשירותים], אז נגמר חיובו, ואם אח"כ לובש החליפה אינו חייב לקרוע.

³ דעת הראב"ד הל' תענית פ"ה הי"ז ודעת הרמב"ן. וכן נוהגים כדיון קריעה על שאר קרובים ודלא כרמב"ם ושו"ע (ספר ארץ ישראל סי' כב, שו"ת מנחת שלמה סי' עג, ארחות רבינו ח"ב עמ' קמה).

⁴ שהם פתוחים לפניו.

⁵ והביא מקצור דברי סופרים (פ"ט סל"ה) שכתב שכדה"ה משמע שא"צ להרחיק ג' אצבעות מן השפה, אבל מהמהר"ל משמע שצריך להרחיק ג' אצבעות, והטעם

¹ י"ל דפחות מזה אין בו שיעור בגד ולא חשיב קריעה ע"ש. [אבל קריעה לרוחב הבגד לבד לא מהני (פתחי תשובה סי' שמ ס"ק ב בשם הכ"א)].

² עי' רמ"א יו"ד סי' שמ סעי' ב שיש לקרוע משפת הבגד [אף לשאר קרובים].

³ ובענין הצוארון דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שכפילות של הצוארון לא נכלל בשיעור טפח אלא החלק השווה עם שאר הבגד (רמ"ד לוי' שליט"א).

⁴ עי' ארחות רבינו ח"ב קנו אך עי' מו"ק דף כו.

⁵ וז"ל בשם הכנה"ג ורשאי לפשוט הבגד שלבוש בו אם חס עליו ללבוש אחר לקריעה אף על אביו עכ"ל. וכ"כ הגר"ש דבליצקי זצ"ל (קונטרס אחר כתלנו)

החליפה שלו, יכול לפושטו וקורע החולצה שכתה היא העליונה שבבגדיו וכן הביא בסי' **שערי נחמה** עמי' כג וכו"כ בסי' **קרא עלי מועד** (פי' י"א סעי' ד). ולכתחילה' ראוי לפושטו לפני שראה ונתחייב.

קושי מעשה הקריעה בכותל

צריך להתחיל לקרוע משפת הבגד וזה קשה לעשות בלי מספרים חזקים או סכין (שבדרך כלל השפה חזקה יותר), אך בכותל המערבי לא מרשים להכניס סכין או מספרים ולכן יש לעשות קריעה ע"י ראיית כיפת הזהב מחוץ לרחבת הכותל, או להכין בביתו בגד להתחיל לחתכו. [ואז להמשיך לקרוע אחרי ראיית הכותל (עי' **שערי נחמה** שם)].

קטנים שהולכים לכותל

קטנים פטורים מקריעה (**ארחות רבינו** ח"ב עמי' קנד, [וביאר הטעם בסי' **תורת המועדים** סי' תקס"א ס"ק יא שבזמננו עד הבר מצוה לא יודעים להתאבל על ירושלים], **שערי נחמה** עמי' כג בשם **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** [שאין צריך לחנכו על זה, מפני שמצפים אנו שעד שיגדל יבנה כבר בהמ"ק]).

מה נחשב ראיית בהמ"ק

כתבו **הב"ח והפאת השולחן** שעל ראיית כיפת המסגד שעל הר הבית, שקורע (הו"ד בסי' **ארץ ישראל להגרי"מ טוקציניסקי זצ"ל**) אך צריך לראות מקום העזרה ולא רק הכותל (סי' **ארץ ישראל** שם). אך **בשו"ת אגרות משה** (או"ח ח"ד סי' ע אות יא) משמע שאף מי שבא לכותל המערבי ואינו רואה את רצפת העזרה שצריך לקרוע וכן נהגו **החזון איש והגרי"מ קניבסקי זצ"ל** (ארחות רבינו ח"ב עמי' קמה-קמט).

תושבי ירושלים

לדעת רוב הפוסקים תושבי ירושלים הדרים חוץ לעיר העתיקה, שלא ראו את הכותל ל' יום חייבים בקריעה. ומה שיש מנהג ירושלים לא לקרוע הוא רק לאלו הדרים בעיר העתיקה:

1) **עי' בשו"ת רדב"ז** שאף תושבי ירושלים שלא ראו את ירושלים ל' יום חייבים לקרוע, וכן דעת **הגר"מ פיינשטיין זצ"ל** (או"ח ח"ה סי' ל"ז אות ג'), **הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הגרי"מ פישר זצ"ל** (הליכות אבן ישראל מועדים ח"א), **הגר"ח קניבסקי שליט"א**.

2) ועי' **בברכי יוסף הו"ד בשערי תשובה** (סי' תקס"א ס"ק ב) שנוהגים תושבי ירושלים לא לקרוע וכן בסי' **ארץ ישראל** (סי' כב). ודעת **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** שמנהג זה רק לאלו הדרים בעיר העתיקה, וכן **הגרי"ש נהג לקרוע כשלא ראה מקום המקדש** ל' יום כגון בעת זקנותו (הרמ"ד לוי' שליט"א וכן **בשו"ת תשובות והנהגות** (ח"ה סי' קסה).

מאידך דעת **הגר"ש אויערבך זצ"ל** (עי' הליכות שלמה תפילה פכ"ג ארחות הלכה העי' 116)) שאף אלו הדרים מחוץ לעיר העתיקה, כל שמרגישים קרובים לכותל (שיכולים להגיע למקום בכל עת שרוצים לא לקרוע [וכעין זה הורה הביט שדר בעיר גדול הקרוב לים, דאם לא מתפעל מלראות את הים, לא יכול לברך אע"ג דלא ראה ל' יום (עי' הליכות שלמה תפילה פי' כג סעי' כח)].

מה שיש שאינם נוהגים לקרוע בזמנינו כתב **בשו"ת שבט הלוי** (ח"ז סי' עח) שאינו כדון, וכן דעת **הגרי"ש אלישיב זצ"ל**, וכן מבואר **בשו"ת אגרות משה** או"ח ח"ה סי' ל' אות ג).

להקפיד לבקר את הכותל אחת בל' יום

והתבטא **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** "מי שיכול ללכת לכותל פעם בל' יום ואינו הולך **דומה למי שיש לו אם זקנה ואינו הולך לבקרה** והיה רגיל **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** ללכת לכותל כל ל' יום. ובעת זקנותו היה הולך לרחוב הנביאים לראות את כיפת הזהב כפעם בחודש. **והגר"ש אויערבך זצ"ל** היה נזהר לילך כל

דבדיעבד אף אחר שראה מקום המקדש יכול לפשוט החליפה ולקרוע הבגד שתחתיו [חולצה וכדו] ואחר שקרע יכול תיכף ללבוש בחזרה עכ"ד, אך ע' בחוט שני שאם כבר ראה ונתחייב בבגד עליון צריך לקרועו.

יש לציין שבדיעבד אם לא קרע הבגד עליון רק הבגד שתחתיו דעת רוב האחרונים שיצא (דברי סופרים קיצור הל' אבילות עמ' צט) [בענין קריעה על שאר קרובים].

אכן ע' בס' קרא עלי מועד שהעיר שלפי טעם זה, גם בתשעת הימים א"צ להנך קטנים [וכתב שאולי יש להלק בין קריעה על החורבן לשאר עניני אבילות] ועי' בס' תורת המועדים שם שהביא הילוק בין אבילות על חורבן הבית שהוא אבילות של ציבור גזרו אף על הקטנים שלא הגיעו לחינוך, משא"כ קריעה על המקדש, שהוא אבילות פרטית של הרואה יתכן שלא שייך להרבות הצער והאבל.

ל' יום. [ועי' **בהליכות שלמה** (תפילה עמי' רפח העי' 116) ופעם אמר לשואל דרך תוכחה, הדר בירושלים ולא הי' ל' יום בכותל המערבי, על דבר זה עצמו ראוי לו לקרוע בגדו].

ועי' בסי' **ארץ ישראל (להגרי"מ ט)** שהחרד לדבר ד' הדר בירושלים יש להקפיד לבקר את הכותל פעם בל' יום ע"ש. ועיקר טעמו כדי שלא להיכנס לשאלות של קריעה. ויש לעיין, למה לא להעדיף את המעלה של קריעה לאחר ל' יום. **"אם אשכח ירושלים"**: ואפשר להוסיף טעם, דמי שלא ראה את ירושלים בחורבנה ל' יום יש חיוב קריעה מחדש, זאת אומרת שעל פי הלכה הוא כבר שכח את ירושלים, אכן כתוב בפסוק **"אם אשכח ירושלים תשכח ימיני"** להקפיד לא לשכוח את ירושלים. ואפשר דזה עוד טעם במה שראינו גדולי ישראל שהקפידו להגיע לכל הפחות פעם בל' יום לכותל המערבי.

אכילה לפני קריאת המגילה

באיסור טעימה לפני קריאת המגילה – יש לעיין אך זה יותר חמור מקריאת שמע שהתיר **המשנה ברורה** (סי' רלה ס"ק יח) אפילו לאכול סעודה ע"י שומר, וכאן לא התיר אפילו טעימה ע"י שומר (עי' להלן).

1) **אפשר כיון שמקרא מגילה הוא יותר חשוב שדוחה כל מצוות עשה (וקריאת שמע) משום פירסומי ניסא ולכן הוא עדיף (ראה להלן שו"ע סי' תרפ"ז ומ"ב ב"ס"ק יא בשם האחרונים).**

2) **עי' באילה רבה** שבמצאי תענית יותר חמור שכיון שעייפיים מהתענית יש יותר חשש מכשול.

3) שמענו בשם **הגר"ח קניבסקי שליט"א** הטעם שמצוה הבאה מזמן לזמן הוא יותר חמור.

קריאת המגילה מבעוד יום כדי להימנע אכילה לפני המגילה:

י"א שעדיף לקרוא המגילה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה מאשר לאכול לפני קריאת המגילה כיון שאסור לאכול לפני המגילה (שו"ע ורמ"א סי' תרצב סעי' ד).

למעשה **המשנה ברורה** הביא אחרונים שאין לסמוך על קריאת המגילה מבעוד יום, והתיר לאדם חלוש שיכול לבוא לידי חולי לאכול לפני המגילה ע"י שומר, אבל שאר בני אדם אסורים לאכול לפני קריאת המגילה.

טעימה לפני קריאת המגילה: אפילו יטעימה' אין להקל אלא לצורך גדול, דהיינו חולה קצת או מי שמתענה והתענית קשה לו. (מ"ב שם).

שיעור טעימה: היינו כביצת פת או משקין כשיעור ביצה.

ובגדר משקין עי' **מ"ב** בסי' רלב ס"ק לה שהיינו דוקא משקה המשכר, שאז כששותה יותר מכביצה יש לחוש שמא ימשך, אבל סתם משקה שאינו משכר מותר לשתות אפילו הרבה.

אשה המתענית תענית אסתר וממתנת לשמיעת המגילה עד אחר יציאתה מבית הכנסת, אפשר לה לטעום קודם, דבשעת הדחק מתירין טעימה, ובדידהו הוי תמיד צורך. (הגר"מ קרליץ זצ"ל חוט שני פורים עמ' סז, וכן עי' **יבקשו מפיהו** בשם **הגרי"ש אלישיב זצ"ל**).

[עוד כתב בחוט שני שם דמסתברא דמותר להמשיך לאכול קודם קריאת המגילה אם התחיל בהיתר].

שתיית מים: עוד כתב מסתברא דמותר לכל אדם לשתות מים לפני קריאת המגילה בליל י"ד, אבל אין לשתות תה או קפה וכיוצא"ב (חוט שני שם). ע"ע בסי' **יבקשו מפיהו** ח"א בשם **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** שיש לדון בדבר.

חומר חיוב קריאת המגילה אף יותר משל תורה

קריאת שמע דאורייתא או קריאת המגילה: מבטלים תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר לשאר מצוות של תורה שכולם נדחים מפני מקרא מגילה, שאין לך דבר שנדחה לפני מקרא מגילה מפניו חוץ ממת מצוה שאין לו קוברים שהפוגע בו קוברו תחילה ואח"כ קוברו (שו"ע סי' תרפ"ז סעי' ב).

י"א שאם אין זמן לעשות שתייה אין שום מצוה דאורייתא נדחית מפני קריאת המגילה (רמ"א שם).

אבל **המשנה ברורה** (שם ס"ק יא) הביא ה"ט"ז בשם **רש"י** ו"ב"ח, **דמתנה מקרא מגילה קודם משום פירסומי ניסא**, וכן **הגר"א** בבאורו.

"ללמוד ולקיים" הערות מעשיות על סדר הדין היומי ניתן לקבל בדוא"ל

לתרומות הערות והארות, 0533-163-916 נא להשאיר הודעה (מ. הרסקין מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגילון במייל 089285647@gmail.com
תרומות עבור גילון 'לענין הלכה' דרך נדרים פלוס

אומן פדגוג

קווים לדרכו של המחנך לדורות אביר הרועים רב רבנן מרן רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל ה"סבא מסלבודקא"

הרוחנית העדינה שבו, התבטאה בכך שבדרכו התורנית-מוסרית יצר אופי וסגנון לבני הישיבות. הוא זה שבנשמתו הגדולה הפיח בהיכלי התורה את הרוח הכבירה של תנועת המוסר בכלל ושל הזרם הסלבודקאי בפרט. דרכו החינוכית הוכיחה את עצמה כמגדלת ומטפחת גדולי תורה ויראה, וכעומדת במבחן תהפוכות הדור ההוא, ועוד לא נס ליחה עד לדורנו.

די לנו להזכיר ברעדה כמה מן התלמידים הגדולים שהתחנכו תחת ידו, גדלו ועשו פרי, עד שיצאו והאירו את העולם, הלא הם מרנן ורבנן – רבי אליעזר יהודה פינקל (בנו), רבי אהרן קוטלר, רבי יצחק הוטנר, רבי יעקב קמנצקי, רבי יצחק יעקב רודרמן, רבי מאיר חדש, רבי אברהם אליהו קפלן, רבי אלעזר מנחם שך, רבי יחזקאל סרנא, רבי יחיאל יעקב ויינברג, רבי אברהם גרודז'ינסקי, רבי ראובן גרודז'ינסקי, חתנו רבי אייזיק שר, רבי אהרן כהן, רבי מרדכי שולמן, ועוד רבים, זכר כולם לברכה. כמו"כ, רבי ירוחם הלוי ממיר נחשב גם הוא לתלמידו.

אין ספק שאישים רבים נוספים טבעו את חותמם בהקמת ועיצוב עולם הישיבות בליטא, אך פעולת הסבא היתה המקיפה ביותר, וזו שצרבה את חותמה לדורות.

כי לא תשכח מפי זרעו

מצב הדור, אשר היווה הרקע להתמסרותו להקמת ישיבות ומוסדות תורה על ידו, מתואר במאמר לתולדותיו: "בימים ההם לא התקיימה בליטא וזאמוט שום ישיבה מרכזית זולת ישיבת ואלאז'ין, ואף היא התחילה לרדת מגדולתה ע"י סגירתה בפקודת הממשלה, ולבעלי הכישרון הנאמנים לתורת ה' לא נמצא מקום תורה לפי ערכם.

כבוד התורה התחיל אז לרדת והיחס לבני תורה היה אדיש, קריר ולפעמים אף מעליב. גרוע יותר היה מצבם של תלמידי החכמים גדולי התורה שהיו סמוכים על שולחן חותניהם. והגיע המצב לידי כך שהתחילו לזלזל בגלוי בכבוד חובשי ביהמ"ד ולכנותם בכינויי

אחת החוליות המזהירות בשלשלת מסירת התורה והמוסר, היה מרן הסבא מסלבודקא, רבי נתן צבי פינקל זצ"ל, או כפי שכונה אצל בני דורו: 'רבי נטע הירש'.

ניתן להמליץ עליו את הכתוב "איש חי, רב פעלים, מקבציאל", שכן בראש ובראשונה היה בעצמו איש גדול וקדוש, מלא בחיות פנימית של תורה ומוסר, וכתוצאה מכך עלה בידו גם לרבות ולקבץ פעלים לתורה [כדרשת חז"ל ברכות יח, ב על הפסוק הנ"ל].

שמשו של הסבא הפציעה בשמי ליטא בתקופה קשה לתורה וללומדיה, בעת בה עמדו מוסדות היהדות באירופה תחת התקפות קשות מבית ומחוץ, וערכה של תורה הלך וירד.

אך ההשגחה העליונה אשר הבטיחה "כי לא תשכח מפי זרעו", הועידה את הסבא מסלבודקא להיות האיש שעל ידו תתרומם קרן התורה. אלמלא מפעליו הגדולים, כמעט והיתה משתכחת תורה וגדולתה מישראל. במשך כל חייו לא ידע מנוח והקדיש את עצמו להקמת עולם התורה, בין בישיבת סלבודקא שנעשתה לבית היוצר המרכזי למרביצי תורה, ובין בישיבות אחרות בהן פעל רבות בצורה גלויה ונסתרת. הסבא היה הדמות המרכזית מאחורי עולם הישיבות המפואר של ליטא שפרח עד החורבן הנורא, וממנו יצאה תורה לכל העולם. עולם הישיבות הפורח לנגד עינינו בימינו, נזקף לזכותו של הסבא במידה רבה מאד, ואלו פירות ופירי פירות של חזונו ומפעליו של הסבא.

פעולה חיצונית ונפיחה פנימית

פעולתו של הסבא היתה בשני רבדים: המעשי והרוחני. שילוב זה נדיר הוא, מפני שבדרך כלל אדם שכוחו גדול בצד הארגוני-ניהולי, תקצר ידו מלהכניס תוכן רוחני, וכן להיפך. ואילו הסבא היה איש העשייה הגדול, וגם איש הרוח והחינוך. כוח העשייה העצום שלו התבטא בהקמת ישיבות וביסוסן [הן בצד החומרי-מומני, והן בחיזוקן הרוחני ע"י הבאת תלמידים ואנשי צוות]. הסגולה

תורת ארץ ישראל

כתב מרן החזו"א באגרותיו: "זאת התורה שגלתה עשר גלויות ושבנתה ביתה בארץ שנער, ושגלתה מבבל לארצות המערב, זאת התורה החוזרת עכשיו מערבות שממוות המערביות אל ארץ הצבי ארץ הקדושה הניתנה לאבותינו לנחלת עולם... עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שייקבעו בא"י". (מגילה כ"ט א)

ואכן מול עינינו ניצב עולם התורה המופלא בארץ ישראל. דומה כי התרגלנו למחזה זה, אבל לאמיתו של דבר כל התפעלות אל מולו לא תיחשב כהפצה. אך זאת יש לנו לדעת כי עולם תורני זה בנוי ומושתת הוא על אבני פינה שהניח הסבא (יחד עם ראש הישיבה הגרמ"מ אפשטיין זצ"ל ועוד). דבר נפלא הוא כי התקיים בו "אוהב כסף לא ישבע כסף", ולאחר שהעמיד את עולם הישיבות בליטא, מן שמיא קזכו ליה לתקוע את היתד להשתרשות עולם הישיבות אף בארץ ישראל.

הישיבה הראשונה שהוקמה בארץ הקודש ביישוב החדש היתה ישיבת כנסת ישראל סלבודקה שפתחה שלוחה בחברון (בשנת תרפד-ה) ולאחר מכן בירושלים. ע"י הקמת ישיבה זו פרץ לימוד התורה גם אל מחוץ לגבולות היישוב הישן שבירושלים. סגנון הישיבה הנותן דגש על זקיפות קומה והדר הן בפנימיות והן בחיצוניות, היה תריס חזק בפני הרוחות

ישיבת כנסת ישראל בעיר חברון

השונות שסחפו אחריהן את הצעירים אל מחוזות חילוניים. במהלך חורבן יהדות אירופה ולאחריו, כאשר שרידי ראשי הישיבות באו לקומם אותן מחדש בארץ ישראל, נסמכו הם על תבנית שכבר היתה קיימת בארץ, הלא היא ישיבת חברון.

זאת ועוד אחרת: הנה המושג היותר מופלא וייחודי של עולם התורה החדש שבארץ הקודש, אינו דוקא הישיבות, כי כבר היה לעולמים, אלא דוקא המוסד הקדוש הנקרא 'כולל אברכים' הוא החידוש הגדול של 'תורת ארץ ישראל' האינדנא. גם כאן לסבא זצ"ל זכות בכורה, כי הורתו של הכולל הראשון ביישוב החדש היה פרי רוחו של הסבא. וכך נכתב בספר 'רבי הירש':

"כבר בחדשי החורף דשנת תרפ"ז, החדשים האחרונים לחיי הסבא, כאשר עקב מצב בריאותו נזקק להתגורר בתל אביב, קרא הסבא את תלמידו הנאמן רבי ישראל זיסל דבורץ והמריצו להקים 'כולל אברכים' בתל אביב. שאיפתו היתה להקים דור של תלמידי חכמים ביישוב החדש ההולך ונבנה בארץ. אולם, הרעיון קרם עור וגידים ולבש צורה רק לאחר הסתלקות הסבא. בז' מרחשון תרצ"א, הוקם "היכל התלמוד" בראשות תלמידי הסבא, הגאון ר' יוסף פרבר חתן נכדתו של הסבא והגאון ר' טוביה לסיצין."

בעקבות זאת, נשים לב לעובדה מעניינת. הפעולה הציבורית הראשונה שעשה הסבא להרמת קרן התורה היתה הקמת כולל קובנה (בשנת תרל"ז). לאחר מכן את מיטב שנותיו הקדיש לפתיחת וביסוס ישיבות, ובסוף ימיו (בשנת תרפ"ז) חתם את

גנאי. גדול היה הצורך ביצירת קיבוץ של תלמידי חכמים בעלי כישרון ורגש, שתהיה להם סביבה תורנית המכרת בערכו של תלמיד חכם, יודעת את לבו ונושאת בעולו.

את מילוי התפקיד הזה הטילה כנראה ההשגחה העליונה על מרן הגרנ"צ זצ"ל. רק הוא בכשרונותיו ומרצו הנפלאים, בשלהבת אהבתו העזה לכל הנברא בצלם אלקים בכלל ולהוגים בתורת ה' בפרט - רק לאיש הזה זכו מן השמים ליצור כמעט את כל מרכזי התורה בליטא, ולהציל את שארית הפליטה. אין לנו כל דמיון ומושג לצייר בנפשנו איזו צורה היה מקבל עם ישראל בתקופה זו, אלמלא השליח הזה ממרום... ומה היה גורלה של תורתנו הקדושה בעת הזאת, אלמלי לא היה הוא מחזיר את העטרה ליושנה."

כל זה מקופל במה שמפורסם כי כשניגש הסבא לפתוח את הישיבה, פנה לרבי ישראל מסלנט ושאלו על איזה בסיס להעמיד את הישיבה, ונענה: "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים."

ופשוט שכוונת הגר"ס היתה ביחס לצורך החיוני להרים קרנם של עמלי התורה שהיו במצב שפל ונדכא.

רבי יחיאל מיכל גורדון זצ"ל ראש ישיבת לומז'ה שח פעם לרבי מאיר חדש, כי הוא זוכר משנות בחרותו שלאחד מחבריו הטובים הוצעה בת טובים, אך היא מיאנה להנשא לו כיון שהרגישה עליונות וגבהות על אותו בן ישיבה, שהרי הוא בסך הכל בן ישיבה,

ואני עובדת בבית חולים. ואם רצונך לדעת מה היה תפקידה באותו בית חולים? היא עבדה במכבסה. לא רופאה, גם לא אחות או טבחית. זו היתה ההסתכלות אז... החרה החזיק אחריו רבי מאיר ונקב בשמותיהם של בני ישיבה ממשפחות מיוחסות שהתקשו למצוא זיווג הגון.

או אז הגיע הסבא והעלה את דמותו של בן הישיבה על במתי הרוממות, עד שנוצרה משיכה אצל הצעירים להצטרף ללגיון בני הישיבות. לא בינוניים או חלשים, אלא טובי המוחות והכשרונות התלקטו אליו, וכפי שמתאר זאת הגר"י ויינברג זצ"ל בעל השרידי אש: "לאחר סגירת ישיבת וולוז'ין ע"י מלכות הרשעה של הצאר הרוסי, ירשה סלבודקה את מקומה ואת שמה בעולם התורני. בה נקבצו ובאו כל העילויים שבעולם היהודי וכל בעל כישרון בישראל נדחק ובא לישיבת 'כנסת ישראל'..."

קומתם של הבחורים שחסו תחת כנפיו היתה זקופה, לבושים היו במיטב המחלצות, האור הפנימי ננסך על פניהם, והם התהלכו בתחושת חשיבות ורוממות של בן-תורה. תלמידו רבי זבולון גרז זצ"ל אמר פעם: "האר פניך ונושעה - כי באור פניך נראה אור", מה נתן לנו האלטער? אני עוד זוכר איך הביטו על בחור ישיבה, והוא האלטער, האיר אותנו באור התורה! באור פניו ראינו אור! האלטער נתן לנו את התחושה המוזכרת ברש"י פרשת בשלח על הפסוק 'ובני ישראל יוצאים ביד רמה' - 'בגבורה גבוהה ומפורסמת'!

פעליו ביוזמה להקמת כולל לאברכים ביישוב החדש בא"י. הרי לנו כי נעץ סופו בתחילתו.

אור צפון ומוצנע

בתהלוכות חייו של הסבא אנו מוצאים כדמות סתירה.

מחד הציב את עצמו כאחד מהמחנכים הגדולים מרביצי התורה והמוסר ביד רמה, ומעמיד עולם התורה המפואר שבליתא. תחומי השפעתו ופעילותו חרגו מגבולות ישיבת סלבודקה, והתפשטו על פני ישיבות אחרות. ומאידך הצטיין מאוד במידת הצנע לכת. הלא כך נהג הוא תמיד לחתום את ראשי תיבות שמו: "הצפן" (ר"ת: הירש צבי פינקל נתן). גם את ספרו קראו תלמידיו "אור הצפן".

אלא שזוהי גבורת מידותיו, להיות נגלה ומושפיע, לפעול בעוז ותעצומות, אך למרות כל זאת להישאר נסתר במה שלא נצרך למילוי תפקידו.

וכך כתב עליו תלמידו ר' ישראל זיסל דבורץ זצ"ל: "במידת הצנע לכת' התנהג באופן נפלא. במקצוע זה הלך בדרך אדמו"ר רשכבה"ג מרן ר' ישראל סלנטר זצוק"ל, אשר התנגד לשיטת ההסתרה המוחלטת מעין דרך הצדיקים הנסתרים שבדורות הקודמים, והיה אומר: האיש אשר הוא ברום המעלה בחכמה ויראת חטא, אינני מאמין אשר לעת כזאת יסגר את עצמו ויהיה נחבא אל הכלים לישב בדד ולדום, מבלי לדאוג גם בעד הדור. לעומת זה המציא מרן הגר"ס מדת הסתרה חדשה: להיות צנוע בתוך הפרסום, ונסתר בתוך הנגלה..."

ומפרט רי"ז דבורץ עד כמה הצליח הסבא להיות נסתר בתוך הפרסום, צנוע בתוך הגילוי:

"אף שהיה הרוח החיה בכל אופני הישיבה הגדולה 'סלבודקה' ובלעדו לא נעשה שום דבר, גדול שבגדולים או קטן שבקטנים, אנו רואים עובדה מפליאה: בכל משך התקופה הארוכה הזאת אין אנו מוצאים את חתימת ידו על אחד המכתבים או המסמכים של הנהלת הישיבה, בה בשעה שמהישיבה יצאו במשך הזמן מכתבים לרבבות! אילו יקום חוקר היסטוריה כעבור שנים ויבקש לחקור את תולדות ימי הישיבה הגדולה הזאת על פי המסמכים שלה, לא ימצא בהם אף רמז קל שבישיבה חי ופעל איש כזה, וכי בו היה תלוי כל קיומה.

זאת היתה מידתו: לייסד דברים גדולים חשובי הערך אשר יתפרסמו מסוף העולם ועד סופו, ולהיות מקיימם היחידי כמה עשרות בשנים, וביחד עם זה להשאר נסתר וחבוי מעין רואים.

על כן לא יפתיע כל כך מה שנודע לאנשים בודדים, כי מלבד גאונותו בתורת המוסר, בכשרון החינוך ובארגון הישיבות, היה גם גאון גדול בחלק התורה שרגילים לכנותו בשם "הלכה ופלפול". הידיעה הזאת חדשה אף לחלק מתלמידיו אשר היו רגילים להביט

עליו כעל גאון המוסר, הצידיקות והכשרונות, אך יחד עם זה החזיקוהו לאיש פשוט בחלק התורה המכונה לומדות".

ממשיך הרי"ז דבורץ לספר מה ששמע מפיו כמסיח לפי תומו, כי עיקר התודעותו לגאון החסיד ר' שמחה זיסל מקלם זצ"ל היה ע"י כוחו בפלפול דאורייתא. ומעשה שהיה כך היה:

בהיותו עוד אברך צעיר מיד אחר חתונתו בקלם, היה רגיל לנסוע מעיר לעיר בתור 'דרשן'. דרשותיו היו אז בדרך הפלפול. בדרך נסיעתו נזדמן לעיר מולדתו ראסיין, ואז שימש שם בתור אב"ד הגאון המפורסם ר' אלכסנדר משה לפידות זצ"ל. דרשתו בראסיין עוררה התפעלות בחוג הלומדים וגם ר' אלכסנדר משה שבא לשמוע את דרשתו התפעל ממנה ביותר. בשוב הגרנ"צ לקלם, מסר ר' אלכסנדר משה על ידו מכתב לגרש"ז מקלם. במכתב זה הביע הגרא"מ לפני הסבא מקלם את רגשי התפעלותו מהגרנ"צ, ומאז התחיל הסבא מקלם לחבבו ולקרבו אל המוסר.

אפילו את עצם לימוד הגמרא הסתיר, וכפי שסיפר רבי מנדל שיינין שפעם דן בליבו והסתפק מה עושה הסבא בלילות שבת הארוכים. עקב כך בהזדמנות הקרובה בה נצרך להיכנס באמצע ליל שבת לביתו של הסבא, החליט לעקוב אחר המתרחש שם. הוא הבחין שברגע שפתח את דלת הבית, נשמעה תזוזה בחדרו של הסבא, הוא הצליח להבחין איך שהסבא נמלט לצידי החדר ומתכסה בשמיכה חורפית גדולה שהיתה פרוסה על מיטתו... רעייתו של הסבא שהבינה מה ראה הבחור פנתה אליו ואמרה: "דער אלטער! האלטער הזה! יושב ולומד לילות שלמים, וכאשר נכנס אי מי אל הבית, תיכף ומיד הוא קופץ למיטתו..."

רבי יהודה קרביץ העיד שהיה נוכח בשעה שרבי מנדל שיינין הצליח לזעזע את רבי מאיר חדש. היה זה בשעה שהזכיר לו

שבסלבודקה היו בחורים שהתווכחו האם האלטער בשעה שלומד גמרא - לומד גמרא רש"י ותוס', או רק גמרא עם רש"י...

מחנך בחסד עליון

חינוך צעירים דומה לעיבוד קרקע, כאשר האיכר משקיע את כוחו במגמה שהאדמה תוציא את מה שבחוקה להוציא, כפי מה שזרעו בה. כך המחנך האמיתי אינו מכתוב לחניך את המטרה, וגם אינו אומר לו: 'הִיָּה כמוני!', אלא פועל בדרך מושכלת ומהלך כנגד רוחו של הצעיר בכדי שיוציא הלה את כשרונותיו וכוחותיו המיוחדים אל הפועל ויגדל להיות מה שבחוקו להיות.

אם כן, מובן שלא בכדי מכונה הסבא 'גדול המחנכים', כי מי כמוהו אשר הצמיח תלמידים השונים כ"כ זה מזה, ואשר גדלו כל אחד כפי דרכו וטבעו. כשנסקור את רשימת תלמידיו שצמחו להיות מרביצי תורה נוכל בנקל לראות כמה שונים הם זה מזה, בדרכי הלימוד והעבודה. לא הרי רבי יצחק הוטנר כהרי רבי מאיר חדש; לא הרי רבי יעקב קמנצקי כהרי רבי אלעזר מנחם שך; ולא זה וזה

כהרי רבי אברהם קפלן ורבי יחיאל יעקב וינברג. על זה תפארתה של סלבודקה, בית היוצר הגדול.

וכך נהג הסבא בעצמו ביחס לחינוך שקיבל הוא מרבותיו. מורו ורבו המובהק הינו הסבא מקעלם (עד כדי שלימים כאשר חתנו רבי אייזיק שר שאלו "מה היחס בינו ובין האלטער מקעלם?", נענה: "הלא הוא גייר אותי! הוא גיירני!") ואף על פי כן, הלך הסבא בדרך שונה לחלוטין משיטת החינוך של בית התלמוד דקעלם.

כשם שאיש החינוך נבחן אם מתאים את חינוכו למתחנך, כך נבחן הוא האם מסוגל הוא ליצור שיטה התואמת למציאות המשתנה, במקום ובזמן. ובאשר לסבא, במבט לאחור מנקודת הזמן שאנו עומדים בה, אך מישרים נשפוט שהסבא התגלה כמי שהבין את רוח הדור עד תומה וידע להלוך כנגד רוחם של הצעירים ולקרבים

לתורה ע"י שיטת החינוך המכונה "גדלות האדם". ובאמת גם אצל אומות העולם בעת החדשה ששיאה היה בתקופה היא נשאו על נס את גדלות האדם והעמידוהו במרכז החשיבות וההתרחשות; אלא שכרחוק מזרח ממערב וכיתרון האור מן החושך גבהו דרכי הסבא מדרכיהם, באשר הם באו להעמיד את האדם במרכז כתגובת-נגד להעמדת האלקים במרכז, ואצל הסבא אדרבה כל עיקרה של גדלות האדם נובעת מהיותו צלם אלקים.

נמצינו אומרים שהסבא במבטו החודר 'גזל את החנית מיד המצרי', ואת אותה תחושה מזוייפת של גדלות אנושית שסחפה אחריה את הצעירים אל תנועות שונות שהבטיחו עתיד טוב יותר, אל הלאומיות ואל המדע המתקדם וחיי חופש, המיר בגדלות אמיתית ועמוקה

המושרשת ונטועה באדם הראשון קודם החטא ובאבות הקדושים (אשר הם היו הנושאים עליהם הירבה לדבר).

בשיחות רבי אייזיק שר, חתנו של הסבא (ח"ג רצג-ד), מבאר הוא מפני מה הירבה הסבא לדבר עם תלמידיו על גדלות האדם, ומפני מה נטה מדרכו של רבי ישראל סלנטר אשר הירבה להשפיע יראת שמים מתוך הרגשה של יראת העונש, ור' אייזיק מבאר שההסבר נעוץ בפער הדורות. בזמן ר' ישראל היו יכולים להתעורר ע"י יראת העונש, אולם בדורו של הסבא הוזקק לחזק את יסודות העבודה על גדלות האדם וחייב הכרת הטוב וכו', כי רק על ידי זה יכול היה לחזור לליבותם של התלמידים.

[אמנם חשוב להדגיש כי אין להבין זאת כהכרח חיצוני בעלמא, וכאילו לא היתה ברירה אלא לסטות מהקו האמיתי, בכדי למצוא מסילות לליבות החניכים. אין הדבר כן, אלא יש כאן דרך אמיתית ושליומה, אשר היא אחת מנתיבותיה של התורה. ההכרח הנובע מנסיבות שינויי הדורות, הביא את הסבא לפשפש בנפש האדם ובתוה"ק ולחשוף דרך חדשה, עד שנגלתה לפניו במלא הדרה, בוקעת ועולה מתוך המון דברי תורה וחז"ל, וכפי שנגלה למעיין בשיחותיו כיצד הראה את הדברים יוצאים מדברי הקדמונים.]

פעם נוספת אנו מוצאים את הסבא מתאים את שיטתו למציאות. מפי תלמידיו נכתב, כי עם עליית הסבא ארצה, חשו סובביו כי חל שינוי בדרכי החינוך: בגולה נהג לזרוק מרה בתלמידים והשתמש ב"מקל חובלים", ואילו בחברון החזיק ב"מקל נועם", והתייחס לתלמידיו ברכות ונעימות.

זה ספר תולדות אדם

רבי יחזקאל סרנא זצ"ל כתב בהקדמה לעיוניו על המסילת ישרים: "אמסור מודעה. מה שלא הזכרתי ב'עיונים' דבר בשם מורי ורבי מרן הגרצ"פ הוא מפני שאין צריך להזכיר, כי הכל ממנו ובלעדו הייתי כעוור וחרש, ורק על ידו זכיתי שנפקחו עיני ונפתחו מעט אוזני, וגם כל דרך הלימוד והעיון בהלכות אלו, אך ממנו הוא, כרב מובהק".

מבקשים אנו להתחקות אחר תורתו, ולהבין מה היה בדיבוריו שפעלו באופן כה כביר ועמוק על השומעים, שהיו בעצמם גדולי הכשרונות. נראה שלא נוכל לספק את רצוננו, ראשית משום שהסבא לא הותיר אחריו כל כתבים. וגם במעט שיחותיו שנכתבו ע"י תלמידיו וראו אור בספר 'אור הצפון', כמדומה שקשה לדלות משם 'זוהרים' כלשהם או חידושים גדולים שניתן ליצור על ידם עניין אצל השומעים. ברור הדבר שאת כוח תורתו ויפיה לא ניתן להעביר אלי כתב. השפעתו הפלאית על תלמידיו, נבעה מן הדיבורים היוצאים מפיו דייקא, הנחצבים תוך כדי אמירה מפנימיות נפשו.

מובן אפוא שהסבא נמנע לגמרי מכתובה, הוא העדיף לחקוק את הדברים על לבבות שומעי לקחו. על זאת עמד תלמידו רבי מאיר חדש זצ"ל באחת משיחותיו, וכך סיפר:

פעם, בזמן נסיעתו לא"י עבר דרך ברלין, ונכנס אצל תלמידו הגר"י וינברג זצ"ל. שאל התלמיד את רבו הסבא מדוע אין אתה כותב את שיחותיך, הרי כידוע שהסבא היה מדבר יומם ולילה. אותו תלמיד סיפר לסבא שהיו אצלו קודם לכן כמה מחשובי תלמידיו ושאלם מה דיבר הסבא בתקופה האחרונה. חזרו בפניו על שלש שיחות שאמר, וברביעית כבר היה קשה להם. וא"כ הרי השיחות הולכות לאיבוד, ומדוע אין הוא כותב אותם. ענה לו הסבא בדרך שאלה, אתה הרי שוחחת עם תלמידיי, האם הם כמו שאר האנשים? ענה לו הרב וינברג: לא, בודאי שלא, הרי השוני ניכר עליהם מיד. ענה לו הסבא, אלה הם השיחות שלי, על תלמידיי הן כתובות.

המשיך רבי מאיר ואמר: עיקר הכתיבה - בלב. וא"כ הסבא כתב באלפי לבבות והעמידם וחינכם לעבודת ה'.

והיה החפץ חיים זצ"ל נוהג לומר: "אני מחבר ספרים, והאלטער מסלבודקה יוצר אנשים".

מי אתם - "מכון מנדל"?

נתפרסם בעת האחרונה מכתב מגדולי הדור ראשי הישיבות והאדמו"רים שליט"א חברי מועצות גדולי התורה, המזהירים מפני השתתפות בלימודים ב'מכון מנדל למנהיגות'.

מן הסתם רוב הציבור הנמנה על היהדות החרדית, לא שמעו את שמעו של מכון זה, ולא פגשו את עמיתיו ובוגריו. לכן באנו לנסות להבין מה עומד מאחורי עמידתם של גדולי ישראל בקריאתם ואתהרתם הברורה להיבדל ולהתרחק ממכון זה וממשתתפיו, ואם ועד כמה הדברים נוגעים אל הפרט.

לצורך בירור זה פנינו אל הרה"ג רבי **מרדכי נויגרשל** שליט"א, אשר ידיו רב לו בהצגת העמדה החרדית במגוון נושאים - בין בנושאי אמונה ובין בענייני הנהגה ואף בתחומים חינוכיים רבים, ושמענו על מהותו של 'מכון מנדל', מטרתיו ודרך פעולתו.

בס"ד, שבט תש"פ

בדבר שנשאלנו ע"י רבנים שליט"א ומנהלים ועוסקים בצרכי ציבור שיחיו, הננו לגלות דעתנו נגד כל השתתפות ולימודים ב'מכון מנדל למנהיגות' וכד'.

מקום זה מגמתו ותכליתו לטשטש את ההבדלה וההפרדה ולהסיר ההתברלות בין ציבור שומרי תומ"צ לבין הרחוקים ר"ל, ופעילתו הרסנית לייצר חיבורים ולערבב אותנו החרדים עם הציבור החילוני.

ומה גדול צערנו על המכשלה הגדולה של אנשים חרדים שלא הבחינו בין רע לטוב והלכו ללמוד שם ולרעות בשדות זרים ומשכנעים אנשים בפה רך לבוא ללמוד ולהתחנך אצלם, אך האמת שכל מגמתו ותכליתו של המכון הנ"ל להיות הוא המחנך והמלמד את הבאים בשעריו כיצד להנהיג וכו', והתוצאות הן כי רבים חללים הפילו, וחלקם ממש נתקלקלו וניזוקו בדעותיהם ומעשיהם.

ובאנו בזה באזהרה חמורה מכאן ולהבא לבל יהיו איש מתוכנו לילך למקומות שכאלו וכל מי שילך ללמוד שם הרי זה פורץ גדר ואי אפשר למנותו לתפקידים הנוגעים לציבור החרדי ואין לתת לו לדבר ולדרוש בפני הציבור בשום ענין, ועל כל מנהלי המוסדות והעוסקים בצרכי ציבור לבדוק ולעקוב על כך, והשומע לדברים ישכון בטח.

חיים קניבסקי	יעקב ארי' אלתר	נרשון אדלשטיין	הק' ישכר דב רוקה	יצחק שיינר	ישראל שטיינר	ברוך מרדכי אורחי	הק' צבי אלימלך פרידמאן	מאיר צבי ברגמן
שמואל ברוצבסקי	ברוך דוב פורבסקי	נחום דוב בריאר	משה הלל חרש	בש"ם בן ציון רביטובין	ישראל שטיינר	משה יהודה שלזינגר	מנחם מנדל פרידמאן	יצחק זילברשטיין
	יעקב שטיינר	יהודה עדס	ישראל משה פרידמאן	חיים שאול מאוב	דוד סקן			

התנגדותם של גדולי דורינו ללימודי אקדמיה הן מהפן ההלכתי והן מהן החינוכי ידועה וברורה. כעת נתפרסם מכתבם בנוגע להרחקה מ'מכון מנדל', ונדמה כי זאת פעם ראשונה בה יוצאים הרבנים ומזהירים מפני גוף מסוים. מה יש במכון זה ועל מה ולמה יצאו חוצץ כנגדו?

הנושא של 'מכון מנדל' מוכר לי. אחד ממשתתפי התכנית היה עימי בקשר רציף במשך כל תקופת הלימודים והיה מתייעץ בכל מה שנוגע למה שקורה שם, כך שבמשך כשנה הייתי ער למושגים

המדוברים שם, לשאלות הנידונות ולכל הנושאים הקשורים למכון. ישנם מכוני נוספים המקבילים ל'מכון מנדל' ועוסקים בנושאים ובפעילויות דומות כמו 'המכון לחקר הדמוקרטיה', והצד השווה של כולם שמטרתם העיקרית היא קבלת תקציבים. בין המקימים המנהלים והמשתתפים מתגלגלים סכומי כסף גדולים מקרנות שונות בעולם וישנם הרבה קופצים... בנוסף, המכון מייצר אורה אקסקלוסיבית מרשימה, ותדמית מכובדת למשתתפים ולבוגרים שמספקת קידום משמעותי בתפקידי מפתח, אך תדמית זו ריקה מתוכן. כאשר מרכיבים רשימת

סקירה קצרה על 'מכון מנדל' - מקימו מטרותיו ופעולותיו

כפי המשתקף מתוך הפרסומים הרשמיים של המכון

ועל תוכנית 'שלוחי ציבור' המיועדת למנהיגים בתוך הציבור החרדי

'מכון מנדל' למנהיגות הוקם בשנת תשנ"ב [1992 למנינם] על ידי 'קרן מנדל' של האחים ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל מקליבלנד אוהיו בשיתוף משרד החינוך, המפעילה בישראל מזה קרוב לשלושים שנה מספר רב של תכניות חינוך ומנהיגות, כאשר מאות מבוגרי הקרן מצויים בתפקידי מפתח במגזר הציבורי. משפחת מנדל משתייכת לקהילה הרפורמית והינה תורמת קבועה לפעילות התנועה הרפורמית. בין השאר תרמו נשיא 'קרן מנדל' מורטון מנדל ומשפחתו 1.4 מיליון דולר לפעילות ההיברו יוניון קולג', וכמו כן תרמה משפחת מנדל 16 מיליון דולר לטובת השלמת הבנייה של בית התיפלה הרפורמי 'תפארת ישראל'. בראש הארגון בישראל עומדת רעייתו של ראש ארגון 'התנועה המסורתית בישראל', שהוא ארגון הגג של הקהילות הקונסרבטיביות.

תכניות מכון מנדל מתנהלות בשיתוף פעולה הדוק עם משרדי הממשלה תוך סבסוד ניכר של קרן מנדל. המיזם המשותף שבין משרד החינוך ובין 'מכון מנדל' לפיתוח מנהיגות, מקנה למשתתפים במשך שנות הלימודים כלים למנהיגות בלימוד נושאים חברתיים רבים. תכנית הלימודים כוללת סדרות מפגשים עם מרצי 'מכון מנדל' בנושאי פילוסופיה של המוסר, פילוסופיה פוליטית ועוד. ההכשרה של 'מכון מנדל' למנהיגות' מדגישה את רכיב החזון במנהיגות. (במילים אחרות - פיתוח דרכים יצירתיות להובלת שינויים כלליים במערכת הציבורית) חזון זה מגובש תוך העמקה ביסודות רעיוניים, תרבותיים וחברתיים, עם דגש על פיתוח זהות אישית ומקצועית ועיצוב השקפת עולם לאורה של ההשכלה האקדמית והליברלית אותה סופגים עמיתי המכון, וכן על הפן האסטרטגי של תכנון, קבלת החלטות ויישום מדיניות.

משרדי הממשלה מעונינים במעורבותו של מכון מנדל במערכת החינוכית והפעלת תוכניותיו, בשל תמיכתו ונשיאתו ברוב העלויות הכספיות של התכניות. קשרים מעין אלו, של מכון מנדל עם משרדי הממשלה מתקיימים בפורום ממכרז ומתהדקים באופן ניכר בשנים האחרונות.

תכנית מכון מנדל למנהיגות חרדית - 'שלוחי ציבור'

בשנת תשע"א הוקמה במסגרת 'מכון מנדל' למנהיגות' תוכנית חדשה לפיתוח מנהיגות בקהילה החרדית. התכנית מיועדת לאנשי חינוך בכירים, לראשי ארגונים חברתיים וחינוכיים, לפעילים ויזמים בתחומי החינוך והחברה, ולמתווכים בין הקהילה החרדית לחברה הישראלית הכללית. התכנית אשר נקראה בהמשך בשם 'שלוחי ציבור' הוגדרה על ידי יוזמיה כתכנית ייחודית המכשירה שכבת מנהיגות ציבורית חדשה, שמטרתה לטפל בצרכי הפרט והכלל בקהילה החרדית תוך מחויבות לשגשוגה, לרווחתה, ולקידום תהליך השתלבותה בחברה הישראלית.

מתוך סקירת דבריהם של ראשי המכון והמרצים וכן מדו"ח ארגון חותם עולה, כי הרעיון לכינונה של התכנית גובש מתוך ראייה מציאותית של הגידול המשמעותי של הציבור החרדי ביחס לאוכלוסיה הכללית, ומתוך דאגה לשינוי צביונה של מדינת ישראל הבא בעקבותיו. לשם כך נרתם המכון לפתח תוכנית מנהיגות חדשה אשר תתמודד עם אתגרי ההווה, ועם הקשר בין הציבור החרדי לחברה הישראלית.

משתתפי התכנית מקיימים מפגשים בהם נחשפים להרצאות מגדולי הפרופסורים והוגי הדעות הבכירים במדינה. ההרצאות עוסקות במגוון נושאים - תפיסות ליברליות, פלורליסטיות, ערכי הדמוקרטיה, שותפות ומעורבות במדינת ישראל, ובפיתוח כלי מחקר והובלת שינויים מתוך הכרה והבנה של החסמים העומדים בפניהם. בנוסף מתקיימות סדנאות למידה ודיונים מעמיקים בנושאי דת ומדינה, סיורים לימודיים וחוייתיים ושבת משותפת. חשוב לציין כי הפעילות מתקיימת שלא בהפרדה.

"כמו כל פעילויותיו של מכון מנדל, גם התוכנית לקהילה החרדית נשענת על תפיסת הכשרה הדורשת בירור יסודי של החזון החינוכי-חברתי, ניסוחו באופן מעמיק, עשיר ומדויק ותרגומו לפעולה. הדבר נעשה באמצעות חיבור בין עושר הידע התורני ועולם הספרים היהודי לנקודות מבט נוספות: תיאוריות של מדיניות ומנהיגות, סוציולוגיה, פילוסופיה פוליטית ומחשבת החינוך. שדה הפעולה וזירת המנהיגות של השותפים בקבוצה משמשים גם הם כמשאב ללמידה וכמקור לדיון ולעיון". (מתוך פרסום מטעם מכון מנדל)

בהמשך התכנית בונה העמית פרויקט אישי ליצירת מפעל חינוכי או חברתי וכיו"ב בקהילתו בנושא הטעון תיקון בו הוא בחר לעסוק, עם הנחיה וליווי מקצועי מטעם המכון. בפרסומים רשמיים של 'קרן מנדל' נטען כי עד שנת תשע"ח סיימו את התוכניות (הכללית והחרדית) כ-400 עמיתים ועמיתות, שהשתלבו בתפקידי מפתח במערכת החינוך, במחלקות חינוך ברשויות מקומיות, ובארגונים חינוכיים וחברתיים שונים. לאחר סיום התכנית מתקיימים מידי פעם כינוסי בוגרים בהם מציגים העמיתים את מפעליהם בקהילתם.

בכינוסים מסוג זה ובאירועי סיום של הקהילה המנדליסטית, נשאו מנהלי ובוגרי המכון דברים, והציגו את משנתם ואת תפיסת עולמם על החברה החרדית והתנהלותה. על ה'כשלים' של ההנהגה הישנה שאינה 'קוראת את המציאות', ועל שאיפתם כמנהיגים פורצי דרך לקדם רפורמות לשיפור החברה החרדית ושילובה בחברה הכללית.

דירקטורים למפעל או חברה, יש לבוגרי 'מכון מנדל' הילה מסוימת שמקפיצה אותם לראש הרשימה, למרות שבפועל לא עשו במכון זה כלום. ההרצאות, הדיונים, המחקרים והסטטיסטיקות אינם מלמדים דבר ונערכים ברמה רדודה. מעולם לא כתבו במכון מנדל מאמר שמשותווה לקטע קצר ב'מכתב מאליהו'.

באמת, לא עמדתי מעולם על הכוונות הנסתרות של אף אחד, אבל נראה שהמגמה של כולם להגיע בשלום הביתה עם הרבה כסף... האנשים המפעילים את המערכת אינם נראים ברמה אידיאליסטית כה גבוהה שמאד אכפת להם מהחברה הישראלית, ואינני בטוח כלל שהם באמת רוצים להוביל שינויים משמעותיים ומוכנים לשם כך למסור מעצמם לאחרים. מה שבעיקר אכפת להם היא הקריירה שלהם, ולכן הם מסוכנים יותר.

למה באמת הם מסוכנים יותר? מפני שאם מדובר באופורטוניסטים הם ירמסו הכל בדרך להשיג את המטרות שלהם. במקרה הזה הם יצטרכו לרצות גם את המקורות הכספיים שלהם, שלכאורה הם עלומים אבל פחות או יותר מובן מי עומד מאחוריהם.

המקורות מפורסמים, ואף אחד לא מסתיר את העובדה שמנהלי הקרן המממנת את מכון מנדל הינם רפורמים מוצהרים.

חשוב שיהיה מובן לכולם דבר בסיסי בנושא של הרפורמים והקונסרבטיבים. השאלה שמנקרת להרבה אנשים היא, מדוע מקורות המימון של הרפורמים משופעות בכל כך הרבה כספים לעומת האורתודוקסים. הרי מיליונרים מצויים בכל חברה, כמו שאפשר להתרשם ממפעל שהקים מיליונר אחד בנושא של סיומי הש"ס. וכמו כן הקהילות האורתודוקסיות בחו"ל גדולות יותר מאלו הרפורמיות מבחינת הפעילים האמיתיים שבהם. אבל הענין הוא כזה. רוב האנשים הרשומים כחברים בקהילות הרפורמיות ומשלמים דמי חבר, הם אלו שבסך הכל רוצים למות כיהודים ולשם כך עליהם להיות רשומים בקהילה כלשהי ולהיקבר בבית קברות יהודי, אך מעבר לזה אין להם שום קשר לקהילה. ממילא, הכספים של האורתודוקסים ובוודאי של החרדים תפוסים, מאחר והם זקוקים להם לצרכי חינוך, לבתי כנסת פעילים 24 שעות בכל ימי השבוע, לקופות גמ"ח ועזרה הדדית, ולכל הפעילויות הדתיות סביב השעון. אבל הכספים שבידי הרפורמים אין להם כל שימוש, ואין להם מה לעשות עמם כלל.

מצד שני צריך להבין, שהרפורמים עסוקים במלחמת הישרדות היות והם הולכים ונעלמים. אחד מגדולי הלוחמים ברפורמים בארה"ב שהיה שייך לחוגים מודרניים יותר, אך היה מקושר עם גדולי ישראל, קרא לי לפני כשלושים שנה ואמר לי "אתם טועים בהבנה של הבעיה הרפורמית. הנכם סבורים שהבעיה של האמריקאים, אבל באמת זאת בעיה של היושבים בארץ ישראל. מאחר והמקום היחיד שהרפורמים יכולים לקבל הכרה הוא מדינת ישראל שבה יש זיקה בין דת ומדינה. לכן הם יעשו הכל כדי לזכות להכרה בהם דווקא כאן". רק אנחנו יכולים לתת ליהדות שלהם איזושהי משמעות, כזרם נוסף ביהדות וכתנועה קיימת. לכן לכל המכונים האלו שהם שלוחי הרפורמים והקונסרבטיבים ובעצם לכל תנועה חילונית, מטרה ברורה לזכות להכרה מאיתנו. מעתה, בעצם זה שחרדים משתתפים בתכניות, נהנים מהכספים, ומסכימים שיש להם מה לתרום לנו, טמונה סכנה גדולה הרבה יותר, והסכנה היא לעתיד של עם ישראל בכללותו. הם לא באים מתוך כוונות טובות ולא מתוך כוונות רעות כלפינו, אלא רק מתוך אגואיזם כלפיהם, וזה חמור הרבה יותר.

האדם המסוכן ביותר בין הוגי הדעות הציונים לא היה ביאליק או אחד העם אלא אליעזר בן יהודה. מילון בן יהודה הוא ספר עם ידע רב מאד. בן יהודה היה מלומד גדול והסתובב בירושלים עם זקן גדול והיה עטור בטלית ותפילין עד ליום שבו יצאו נגדו מודעות גדולות 'צבוע - צא מתוכינו', ואז גילח את זקנו וגילה את פרצופו האמיתי. כאז כן עתה, לפעמים מסתובבים בינינו שליחים של תנועה רפורמית או חילונית, ובשיתוף הפעולה שלנו עימם במערכות שהקימו - מכירה היהדות הנאמנה במוסדות הרפורמיים והחילוניים כתנועה וכזרם נוסף ביהדות, ומודה בנחיתותה בעצם העובדה שהיא זקוקה להם. מכאן נובעת הדאגה הגדולה.

האם ההכרה בתנועות רפורמיות וחילוניות על ידינו הוא המכשול היחיד שישינו במכון מנדל?

דבר נוסף שצריך לדעת - במה הם עוסקים. יש שם דיבורים רבים אודות הבעיות המצויות בציבור החרדי והעמיתים מעלים מגוון של הצעות ופתרונות לשינוי ותיקון המצב, ועל זה אנו צריכים לומר דברים ברורים - אנחנו לא זקוקים לאנשים מבחוץ שיבואו ויטפלו בבעיות שלנו!

החינוך שלנו בידינו ובאחריותנו, ולא הם שיבואו וילמדו אותנו. על התכנים הלימודיים של בנינו אנחנו מופקדים, לחינוך שלנו די והותר מה להציע, ואין לנו צורך בתכני האקדמיה. אנו יודעים היטב שגם אצלינו ישנם דברים הטעונים תיקון. אבל נתקן אותם

בעצמינו. לבד. איננו זקוקים למישהו מבחוץ שיבוא ויסביר לנו מה לתקן וכיצד. אם איננו עושים זאת, כנראה שאנו חושבים שעדיין לא הגיע הזמן.

וכאן צריך להדגיש, שבנקודה זו המצב שלנו מאד קל, ואסביר.

בעבר, כאשר היו לי שאלות בהלכה נהגתי לפנות אל תלמיד לכם מופלג ששימש כמורה הוראה בשכונה, אבל לגבי שאלות הנוגעות לכלל ישראל, אחר פטירת מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל אני פונה למרן הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א, לפני הגראי"ל שאלתי את מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל וקודם לכן הייתי הולך לשאול את מרן הגרא"מ שך זצ"ל. בשאלות בהלכה אין צורך ברב שאחריות כלל ישראל הוטלה על כתפיו, אבל בשאלות בהנהגה אינני שואל רב תלמיד חכם גדול בתורה ככל שיהיה, אלא את מי שנושא באחריות לכלל ישראל. כאשר יש מי שלוקח על עצמו אחריות, והוא מורה דרך מה לעשות ובאיזו דרך וממה להימנע, אין לנו להיות חכמים ממנו וליטול אחריות שלא במקומה. כלל ישראל אינו מונח על הכתפיים שלי ואף שמותר לאדם לחשוב, ההלכה אומרת שעליו לציית בפועל למה שמורים לו גדולי הדור הקיימים עימנו.

יש שחושבים שאפשר לדעת לבד דעת תורה על פי מה שנמסר לנו מגדולי התורה מהדורות הקודמים, אבל התורה מצוה 'ועשית ככל אשר ירוך' - גדולי הדור הנוכחיים יודעים גם הם את הוראות אלו שקדמו להם ואם הכריעו בדעתם לפעול כעת בצורה שונה, זאת ההלכה למעשה וכך יש לנהוג. כמה פעמים נשלחתי ע"י גדולי ישראל להשתתף בוועדות למיניהן ונכנסתי בעובי הקורה של הנושאים המדוברים. יכלתי לחשוב שאני מכיר את הנושא הרבה יותר מאשר גדולי התורה שבידם ההכרעה, אבל בכל אופן מאחר ובזמן שאני טרחתי ללמוד את הנושא הם היו שקועים בלימוד, ובנוסף האחריות מוטלת על כתפיהם, לכן רק הם אלו שיודעים באמת מה נכון ומה ישר. אינני נכנס לבדוק אם אותו גדול מכיר מספיק את הנושא אם לא, כי אם הוא היה חושב שאין לו מספיק מידע הוא היה מברר, ואם הוא החליט משהו מסוים ברוחב דעתו - זאת ההלכה ללא פקפוק.

גם מי שסבור שהנהגה הזקנה כשלה (ח"ו), ידע שזה לא עסק שלו! האם הוא יצטרך ליתן דין וחשבון בפני הקב"ה למה נהג לפי הנהגה שכשלה? האם עלינו לעשות דברים עבור כלל ישראל כדי להצליח או כדי לעשות רצון ה'? אם אנשים פועלים לפי תחושת הלב ומתוך רצון לעזור בלבד, הרי הם פשוט חדלו להיות דתיים!

להיות דתי פירושו לקיים מצוות, ואחת המצוות היא "ועשית ככל אשר ירוך" וכמו שהתפרש שצריך לפנות אל "השופט אשר יהיה בימים ההם", ומי שאינו מקיים מצוה זו אינו דתי.

היו מקרים בהם קבלתי הוראה לפעול על פי הבנתי, יש לי דעה ואני יודע להחליט... אני לא הולך לשאול את גדולי ישראל מפני שאין לי דעה אלא למרות שיש לי דעה אני שואל. הדעה שלי אינה יכולה להכתיב לעם ישראל מה לעשות.

יש מידה רבה של עזות פנים לאנשים שהולכים למקום מתוך שיש להם דעות, והם חושבים שעליהם לפעול ובזה הם תוקעים מקל בגלגלים של המאבק שלנו על צורתו של עם ישראל כמו שדברנו. אם יש למישהו רצון אמיתי לתקן ולשנות - יש מנגנונים בפנים! אם הינך סבור שאינם קיימים נסה ליצור אותם מבפנים. הדלתות של גדולי ישראל פתוחות! ולא כפי שנהוג לספר...

מי שראה מקרוב את שקיעותם העצומה של גדולי ישראל בתורה, את עמלם ואת גדלותם, מבין שאין מקום לשאלות ולספקות, אין מקום לבוא ולהגיד דעות ולהתנגד חלילה לדעתם.

לסיכום. אם אדם הולך למכון מנדל לקבל תואר 'עמית מכון מנדל', האינטרסים הקטנים שלו גורמים לו להיות חלק מסוים מההכרה שמחפשים מאיתנו לפעילות בפגיעה בכלל ישראל. אבל אם מישהו מצטרף לשם מתוך מטרה לבנות מחדש את הציבור החרדי הוא פשוט פושע ישראל, ואף טפש. איך האנשים האלו שאין להם מושג על מה שעובר על אדם שבאמת שקוע בלימוד וגם רוצה לפרנס את ביתו, משתכרים במשכורות נכבדות וחיים חיי רווחה, יבואו ויפתרו בעיות כאלו שאין להם עליהם כל מושג אמיתי.

לטענתם, יש בעיות אמיתיות שהם עוסקים בהם בתוך הציבור שאין עליהן מענה בתוך המערכת, והם עושים עבודת קודש?

על כל בעיה שהם מביאים אפשר להוסיף עוד... בעיות יש בכל מקום, כשאני הייתי ילד הייתי בטוח שכולם ניצלו בשואה. ראיתי סביבי רק ניצולי שואה ולא פגשתי אפילו אחד שלא ניצל... מי שנמצא בחברה שבה הוא רואה רק את הבעיות אינו רואה נכון. האוכלוסיה גדלה והולכת ברוך ד' ועמה מתרבות גם בעיות, אבל אין זו תמונת מצב שלמה של כלל הציבור, לא את הבעיות האמיתיות ולא את ההקף שלהן. גדולי ישראל עיני העדה הם מורי דרכינו, הם היוודעים באמת את שעלינו לעשות, לאורם נלך ולא ניכשל.

יומא טבא לרבנן

על הספר 'חדושי רבי דוב לנדו'

אור חדש הפציע בשמי עולם התורה בשבוע זה, עת יצאו לאור שלשה כרכים מהספר 'חדושי רבי דוב לנדו' מתוך כתביו של מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי **דוב לנדו** שליט"א ראש ישיבת סלבודקה. שלשת הכרכים הם הראשונים בסדרה, האמורה להמשיך להופיע בזמן הקרוב בעזר ד', וכבר כעת נמצאים כרכים נוספים בשלבי עריכה מתקדמים.

הספרים הנ"ל על שלשת הבבות, ב"ק ב"מ וב"ב, ערוכים לפי סימנים הכוללים חידושי סוגיות חקירות ורבבות (!) ציונים וראיות למאות נידונים חדשים וישנים גם יחדיו.

טרם נציג כמה נידונים מתוך מאות הנידונים שבספר, נקדים מעשה שהיה. בראשית שנה זו, כשהוציאו חבר התלמידים קונטרס מחידושי מרן הגר"ד לנדו שליט"א על מסכת סוכה, נכנסה קבוצת אברכים מכולל סלבודקה לברכו לרגל המאורע, סח אחד האברכים לראש הישיבה שליט"א, שמיד כאשר הגיע הספר לכולל החלו לעיין וללמוד בו, והוסיף שראו חקירה הנידונית בספר בשמעתא דמיגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לענין סוכה, האם יש מיגו להכשיר את הסוכה בזמן תוספת שבת, ולמי שקיבל עליו תוספת שבת מבעוד יום.

מיד הגיב רה"י בתמיהה: "וכי זה מה שרואים בקונטרס"? העיקר זה הדברים המרכזיים שבעומק הסוגיות בשיטות הראשונים! החקירות הללו הם 'כבדרך אגב'....

מרן ראש הישיבה הגר"י אדלשטיין שליט"א מקבל את הספר "חדושי רבי דוב לנדו"

ולפי דרכנו למדנו מדבריו של רה"י שליט"א, מהו עיקר לימוד הגמרא - לא לחפש את הפנינים והפרפראות, אלא לעסוק בבשר ויין, בסידור הסוגיות לעומקן ולפרטי פרטיהן, ללבן את שיטות הראשונים והנפק"מ שביניהם עד לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא.

ספרי 'חידושי הגאון רבי דוב לנדו' שיצאו לאור השבוע, מתייחדים בליבון הסוגיות לעומקן ולרחבן, החל מדברי הגמרא ושיטות הראשונים וכלה בדברי האחרונים כהתומים הגרע"א והקצה"ח הנתיבות הגר"ב פרנקל בעל 'ברוך טעם' והאו"ש, ורבותינו שבדורות האחרונים מרנן הגר"ח הלוי והחזו"א והגר"י ז.

בסוף הספר באו 'שעורים והערות על סדר הדף', במדור זה כונסו שיעורי בקיאות שנאמרו בישיבת סלבודקה במשך עשרות שנים, בענינים שונים על סדר המסכת, ומטבע הדברים הנושאים הקצרים טומנים בחובם עשרות ומאות נידונים חדשים ומעניינים, עם ראיות מקוריות מכל מקצועות התורה, אשר בחלקם הגדול אף לא נידונו בספרי האחרונים והינם בבחינת 'אומר הבא מן החדש'.

לקטנו מעט מזעיר מתוך שלשת כרכי הספרים 'חדושי רבי דוב לנדו' על מסכתות בבא קמא בבא מציעא ובבא בתרא, להטעים את עין הקורא מצופי נועם חידושי רבינו רה"י, אך כאמור, עיקר חשיבותם של הספרים הם השיעורים והסימנים הדנים בעומקם של הסוגיות.

המלוה לחברו ומתנה עמו שלא יפריענו בשעות המנוחה

רבים הם החיבורים שנתחברו בעניני ריבית, אך כמדומה, שהשאלה המענינת - אשר נגעה למעשה - שאלה חדשה היא.

מעשה באדם אשר מנהגו היה להפריע את מנוחת שכניו באופן תדיר בשעות הצהריים, השכנים לא מצאה ידם כיצד להניאו ממנהגו זה. והנה פנה ה'מרעיש' אל אחד משכניו בבקשת הלואה. נענה השכן ואמר, אני מלווה לך, בתנאי שלא תרעיש ולא תפריע בשעות הצהריים. ובכן, האם יש בהתנייה מעין זו משום ריבית. ושרש הנידון הוא, דאפשר שלא אסרה תורה איסור ריבית אלא ריבית של ממון הניתן מן הלווה למלוה או פעולות שעושה הלווה למלוה, אך המנועות ממעשה לא חשיבא ריבית.

יומא טבא לרבנן - חידושי רבי דוב לנדו

לנידון זה מביא רבינו רה"י ראייה ממה שמצאנו בחזו"א (אהע"ז סימן קמ"ח לדף נ"ב) דבאמר לחברו שימנע מפעולה ועבור כך ישלם לו, אינו נחשב כשכיר ולא חל חיוב תשלום על כך שנמנע מעשיית הפעולה בצווי חברו. אכן מעיר שם, שיתכן שאין זו ראייה לגבי ריבית, וצ"ע.

בגדר פטור חרש ושוטה מנזיקין

לפנינו חילוק הגדרתי, אשר יש לו נפקא-מינה הלכתית.

הנה לכאורה פטור חרש ושוטה מנזיקין אינו כפטור דיין ושיכור, דהם, הישן והשיכור פטורים מחמת אונס, וחרש ושוטה פטורים דלאו בני חיוב נזקים הם בעצמותם.

ונפ"מ מי שהוא עתים חלים ועתים שוטה ויודע עת שטותו, אין צריך לשמור את שורו שלא יצא ויזיק בעת שטותו, דאז פטור הוא לגמרי ואינו אחראי שלא יצא ויזיק אז, ולא דמי לבעת שינה ושכרות שחייב לשמור דלא יצא אז.

האם שייך ביטול ברוב באדם

ומכאן לנידון מרתק, הקשור לאו דוקא לעניני חו"מ אלא נידון כללי בכל התורה. הנה בדברי התוספות (ב"מ ו' ב' ד"ה קפ"ז) מבואר שבעל חי אינו בטל ברוב מן התורה, אולם מדברי המהרי"ל בתשובה (תשובה ע"ב) מוכח דאדם בטל ברוב מן התורה. יעו"ש שהקשה לגבי עיר שכבשוה כרכום כל כהנות שנמצאות בתוכה פסולות לכהונה מדין שבויה ואם יש מחבואה אחת מצלת על כולם. ומייתי שם מהרי"ל קושיא מ"ט לא תתבטל אותה אחת שנחבאת ברוב הנשים וע"י כך יהיו כולן פסולות לכהונה [וראה שם מה שתירץ בזה].

מדברי מהרי"ל אלו מוכיח הגאון שליט"א דשייך דין ביטול ברוב באדם. [ועוד מוכח מדברי המהרי"ל דביטול ברוב מהני לתת דינים על המתבטל ולא רק לבטל איסורים וכנודע הנידון בזה בשם העונג יו"ט לגבי לשמה בציצית ובמצה].

ולכאורה יש להוכיח לאידך גיסא מדברי הירושלמי (פסחים פ"ז ה"ו) שדן בציבור שנטמא אחד מהם ואין ידוע מי הטמא דיעשו כולם את הפסח בטומאה משום דטומאה הותרה בציבור. ואי נימא דאדם בטל ברוב א"כ יתבטל הטמא ברוב הטוהרים ותו לא שייך בו דינא דטומאה הותרה בציבור.

שנים שעשאוה לענין סקילה

מתוך שלל המובאות והראיות לנידונים שבספר פעמים רבות אנו מוצאים גם ראיות מהירושלמי והתוספתא, לפנינו אחת מהן.

ק"ל (שבת צ"ג ב') דשנים שעשאוה וזה יכול וזה יכול פטורין. ודין זה הוא גם בשאר דיני התורה, דהא ילפינן מקרא דבעשותה דלא קאי דוקא לגבי שבת. וכתב בספר מקור חיים (לבעל הנתיה"מ) סימן רס"ו דהני מילי דוקא לענין קרבן אבל אכתי איכא איסור מדאורייתא וחייבין כרת וסקילה. ויעויין ברמב"ם (פ"ט מכלאים הל' ט') דאפילו מאה שהנהיגו כלאי בהמה לוקין. והוכיח מכאן בספר ישועות מלכו להגר"י מקוטנא זצ"ל דשנים שעשאוה לא מפטרי אלא מקרבן אבל לאו ומלקות איכא.

ויש להביא ראייה מהירושלמי בחגיגה (פ"ב הל' א' דף ט' א' מדפי הירושלמי) דבשעת השמד היו הגויים אונסים את ישראל לשאת משאות ברה"ר ביום השבת והיו ישראל נושאים שנים שנים כדי שיהא שנים שעשאוה, אמר להם אחר לגוים שיטעינום יחידים, ולאחר שחייבום לטעון יחידים החלו להניח בכרמלית כדי שלא תהא הוצאה מרה"י לרה"ר. ולכאורה מוכח דשנים שעשאוה הוי פטור גמור גם מלאו מהא דבתחילה היו ממעטים באיסור ע"י שנים שעשאוה ורק לאחר שהגוים כפו אותם לשאת יחידים החלו לעשות הנחה בכרמלית. ודו"ק.

היאך הרג יואב את רבו?

איתא בב"ב (כ"ב ב') דרבו של יואב לימדו את הפסוק שנאמר בעמלק 'תמחה את זכר עמלק' ומחמת כן השאיר יואב את הנקבות, ואח"כ כשפגש יואב את רבו הרגו ואמר על זה 'ארור מונע חרבו מדם'. וקשה היכן מצינו חיוב מיתה למי שלא לימד את תלמידיו כראוי?

וצריך לומר דיואב הרגו משום צורך השעה כדקיימא לן דבית דין עונשין ומכין שלא מן התורה, ובדין סנהדרין הרגו, שהיה יואב ראש הסנהדרין, וארור מונע חרבו מדם היינו הסנהדרין שלא הורגים את מי שצריך להרגו.

יומא טבא לרבנן - חידושי רבי דוב לנדו

בענין כפיה על צדקה

התוספות בבבא בתרא (ח' ב' ד"ה אכפיה) הקשו היאך כופין על הצדקה הרי קי"ל דמצות עשה שמתן שכרה בצידה אין כופין עליה, ותיצרו דכופין משום לאו דלא תקפוץ את ירך ומשום הלאו דלא תאמץ את לבבך.

ולכאורה היה מקום לומר דלא שייך לכפות מכח הלאו דלא תאמץ את לבבך, שהרי מאחר ונותן על ידי כפיה עדיין הוא מאמץ את לבבו ולא ניצול מן הלאו ע"י הכפיה. אולם באופן שכופין אותו עד שמוסכים לתת יש לומר דהוי כמו לענין כפיה בגט שכופין אותו עד שיאמר רוצה אני וחשיב עשיה מרצון וממילא אינו עובר בלאו דלא תאמץ את לבבך.

עוד יש מקום ליישב את קושית התוספות ע"פ דברי הט"ז (יו"ד סימן רמ"ט סק"ב) שכתב דהעושה צדקה ע"י כפיה הפסיד את זכותו, וא"כ באופן שכופין אותו אין זה מצות עשה שמתן שכרה בצידה ושפיר כופין עליה. ויש לדחות דאינו מפסיד את כל שכרו ועדיין יש כאן מתן שכרה בצידה.

בענין בכורים מדרבנן

כתבו התוספות בב"ב (קל"ו ב' ד"ה מביא) דיש בכורים מדרבנן בקנין פירות יעוין שם. וקשה, היכי שרי להביא בכורים בעזרה שאינם קדושים מן התורה, הא הוי חולין בעזרה. ואין לומר דהתוספות סבירא להו דחולין בעזרה הוי איסור דרבנן שהרי כבר הוכיח הרמב"ן (חולין ק"ל ב') מהגמרא שם דאם עושה תנופה בחולין בעזרה לכו"ע הוי איסור דאורייתא. וצ"ע.

ידועים דברי הט"ז (או"ח שס"ו סק"ה) לענין הגבהת עירוב, דאם הניחו את העירוב על ידו התלויה באויר צריך שיגביה את ידו טפח, והובא שם במשנ"ב ס"ק נ"א.

ויש לדון בזה מדברי התוספות קידושין פ"ב ה"ז התקדשי לי בטלית זו וכו' והחזיקה בטלית הרי זו מקודשת. ומשמע דסגי במה שהטלית תפוסה בידה ואין צריך שתגביה את הטלית.

רובע שורו של חבירו

גם חקירות - שלאו בהכרח נפשטו - אלא חקירה להגדרת הדין עם נפק"מ בצידה - אנו מוצאים בספר, לדוגמא, הרובע שורו של חבירו וגורם ע"י כך שיאסר בהנאה ע"י פסק דין [ולשיטת ר"ת גורם שיסקל השור], יש להסתפק אם חשיב הזק שאינו ניכר או חשיב גרמא בנזיקין או כגרמי, אלא דבלאו הכי הוא פטור משום דקם ל' בדרבה מיניה, אבל יש נפק"מ בנידון זה לענין תפיסה לצאת ידי שמים.

כהנה וכהנה רבים הם הנושאים בהם עוסק רבינו ראש הישיבה שליט"א בספרו, ובכל נושא כדרכו, החל משרשי הסוגיא וכלה בדברי הראשונים והאחרונים, גם הליקוט שבמאמר זה הינו רק חלק מתוך הנכתב ואינו מקיף את כל האמור בספר בבחינת 'תן לחכם ויחכם עוד'. ישוטטו רבים ותרבה הדעת.

ניתן להשיג בטלפון

054-8403088

או בדוא"ל

8403088@gmail.com

בחנויות הספרים

ובישיבת סלבודקא

פה תאמור

אידיאלי לשולחן השבת
ולתכניות חברתיות!

משלוח מנות מכובד
ושימושי ביותר למלמדים,
למורות ולכל צוות ההוראה!

• ידע • מחשבה • חידוד •

יצירת מופת רבת היקף, שמנחילה בדרך חווייתית וסוחפת ידע רחב ועשיר בעולם התנ"ך, במעגל השנה היהודי, במושגים ביהדות ועוד.

1,900 שאלות ותשובות מוגשים בעריכה מתודית ובשפה מרתקת!
יצירת פאר שנוצרה במשך יובל שנות חינוך והעשרת תלמידות.

טעימה מתוך הספר:

היכן מוזכרים בתורה אדום, כחול, לבן, ירוק, ולא כצבעים?

איזו ברכה מברכים, גם בחו"ל, רק פעם אחת בשנה?

מי היתה אמו של: שת, נפתלי, שמואל, יואב, דלפון, חבקוק?

מהי הקירבה המשפחתית בין תרח ושרה, יוסף ופוטוטר, דוד ושאול?

כמה פעמים אנו אומרים בתפילת שחרית "ה' הושיעה המלך יעננו"?

כמה אנשים נתלו במגילת אסתר? אלו שלושה מלכים הוזכרו במגילה?

האם והיכן מוזכרים החתול והתרנגול בתנ"ך?

כמה ברכות בתפילת שמונה עשרה פותחות במילה "אתה"?

רבני בית המדרש 'הילכתא' בבית מרן שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א

התרגשות עצומה, במעמד הכביר במעון קודשו של מרן רבינו שר התורה הגר"ח קנייבסקי שליט"א, כאשר נכנסו ראש מפעל 'הילכתא' הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א, עורכי גיליון 'עומק הפשט', רבני בית ההוראה, וחברי בית המדרש, למעמד הגדול לחיזוק ידיעת ההלכה.

מרן עיין בגליונות 'עומק הפשט', והביע קורת רוח מרובה על תוכנם הנפלא, לאחר מכן השיב לשאלות ההלכתיות, והוסיף שצריך 'להתפלל' כדי לזכות לדעת את ההלכה לאמיתה של תורה.

בעיצומו של המעמד, פתח מרן את המגבית הגדולה 'הגרלה כהלכה', שתיערך אי"ה בתאריך י"ז אדר תש"פ, ובירך את כל השותפים והתורמים שיזכו לברכה והצלחה, והורה שאפשר לתרום מכספי מעשר עבור מפעל 'הילכתא'.

קמפיין 'הגרלה כהלכה'

כעת, לרגל הרחבת הפעילות שעל ידי בית המדרש 'הילכתא', בהדפסת גליונות 'עומק הפשט' ביותר מ-12,000 עותקים כל שבוע, והביקוש הגדול בקרב ציבור שוחרי התורה להגדיל את מערך ההפצה של הגיליון, הגדלת שעות המענה בבית הוראה, הוספת 'שיעורי הלכה' מפי הרבנים הגאונים שליט"א, 'חוברות הדרכה' לנושאים הלכתיים רבים, ועוד, כך גם ישנם תוכניות רבות להרחבת וביסוס המפעל, לתועלת וזיכוי הרבים ללומדי התורה שבכל אתר ואתר, אולם אין הקומץ משביע את הארי, ועל כן מפעל 'הילכתא' יוצא בקמפיין התרמה מיוחד, בו יוגרלו בין התורמים פרסים יקרי ערך.

**ומכאן תצא הקריאה לכל אחד ואחד,
לפעול ולהפעיל להגדיל תורה ולהאדירה.**

הזדרזו להתקשר:

02-5350535 (שלוחה 9)

ההגרלה תתקיים אי"ה ביום שישי פרשת כי תשא יז אדר תש"פ
ההגרלה על דעת הרבנים | ניתן לתרום מכספי מעשר

אוצר החכמה

הספרייה היהודית הממוחשבת הגדולה בעולם

תוכנת 'אוצר החכמה'
+ מחשב נייד מקצועי

Dell Vostro 15 3568 V3568-4006

מעבד Intel i3

אחריות 3 שנים מהיבואן הרישמי

שבת מברכים ניסן תש"פ במירון
לזוג כולל אש"ל מלא ונסיעות

קרטיס טיסה לליז'ענסק ביום
היארצייט כ"א אדר תש"פ

אלף שקל תלויים
ברשת חנויות 'אושר עד'

1000 ₪
תלויים

אושר עד

סט ספרי דרשו
חומש, משנ"ב, חפץ חיים, שמה"ל

לקראת שבת מלכתא

פנינים לפרשות תרומה | גליון מס' 213 | תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה' | לקבלת הגליון למייל: dirshu@dirshu.co.il

פעם שאלו לרבינו, שבהקדמה לספרו 'שונה הלכות' מודה לכמה אנשים שעברו על הספר ובתוכם מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל, ומדוע נתן דווקא לו לעבור על הספר? חשב רבינו רגע והשיב: "אני ביקשתי מכמה ת"ח גדולים שיעברו על הספר, ר' אהרן לייב הסכים לעבור על הלכות שבת, על עצמי לבד לא יכולתי לסמוך"

פנינים מאחורי הספרים של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א

"וַעֲשׂוּ לִי מִקֶּדֶשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם" (שמות כ"ה, ח')

לעתיד לבוא יצטרכו לדעת הכל בעל פה אמרו פעם לרבינו, דהנה כשיבנה ביהמ"ק בב"א ויהיה שאלה איך לנהוג בביהמ"ק, יפתחו את הספר 'דרך חכמה' ויראו מה פסק. ואמר רבינו, שיתכן שלעתיד לבוא כשיקויים בנו המקרא "ומלאה הארץ דעה את ה' וגו'", כבר לא יהיה היתר לכתוב דברים שבע"פ. ושאלו לרבינו, הייתכן שכל ספרי ה'חזון איש', ה'קהילות יעקב' וה'דרך אמונה' יתבטלו? והשיב רבינו, כי יצטרכו לדעת הכל בע"פ. וסיים רבינו: "אני מסתפק בדבר זה" (רמשי"ג).

מותר לכתוב גם בשאר עניינים, אבל בדרך כלל נוהג לכתוב רק בענייני המגילה.

ועוד אמר רבינו, שהטעם שרצה לסיימו בליל פורים כיון שרצה לתת קונטרס זה משלוח מנות לאביו זצ"ל, וא"כ הווה צורך היום וש"י. וכך הווה ב' פעמים ששלח משלוח מנות מסוג זה - פעם את קונטרס 'בשער המלך', ופעם את קונטרס 'איש איטר' ששלח לאביו בהזדמנות אחרת במשלוח מנות.

וסיפר רבינו את המעשה שבעל הטורים כתב את פירושו על החומש בליל פורים כדי לתת לאביו הרא"ש למשלוח מנות (ועין

לתרגם את ה'שונה הלכות' לאנגלית

רבינו סיפר, שלאחר הוצאת הספר 'שונה הלכות' ביקשו ממנו רשות לתרגם את הספר לאנגלית, ושאל רבינו את אביו ה'קהילות יעקב' זללה"ה, והשיב לו שלא כדאי לעשות כן כי לפעמים שינוי של תיבה אחת משנה את כל הדין, ומי אמר שהמתרגם כל כך ת"ח שיכול לדייק ולהבין.

'בשער המלך' - למשלוח מנות

אמר רבינו, כי מה שכתב בסוף קונטרס 'בשער המלך' שבספרו 'שיח השדה': "סיימתי ליל פורים תשי"ז", הוא משום דמעיקר הדין

מה שכתב רבי שלמה אלקבץ בעל ה'מנחת הלוי' בהקדמתו, ששלח את הפירוש לחמיו למשלוח מנות)

לא הדפיס, וכנראה לגודל ענונותו).

לימוד עם החזו"א בצוותא מסכת תענית

שח רבינו: "בצעירותי נסענו לנוח בצפת בחודש אב יחד עם מרן החזו"א, ואמר לי החזו"א: 'אלמד עמך', ושאלני איזו גמרא אני לומד, וחששתי מלומר גמרא קשה אז אמרתי לו תענית. ולמד אתי במשך כמה ימים, ושאל אותי על כל תוס' כמה שאלות, וחלק מהחידושי תורה שנתחדשו לי ממנו כתבתי בספרי 'שיח השדה' חלק ג' במסכת תענית".

קרית מלך

דרך כתיבתו של ה'קרית מלך'

כידוע, אחד מספריו החשובים ביותר של רבינו הוא ספרו 'קרית מלך', והוא הרבה מקורות על דברי הרמב"ם שהמפרשים לא מצאו להם מקור. הוא נדפס בתחילה יחד עם הרמב"ם בהוצאת 'פרדס', ושוב נדפס בשנת תשי"ח כספר בפני עצמו. וקודם שנתחבר הספר עבר רבינו בהתמדה עצומה על כל ספר הי"ד החזקה להרמב"ם, וציין לעצמו בפנקס קטן את כל ההלכות שצריך לחפש להן מקור, והניח הפנקס בכיסו, והיה חושב כל פעם כשהיה בדרך מקור לדברי הרמב"ם, וכפי שכתב בהקדמתו: "ואני עני, מדי למדי בו תמידין כסדרן זיכני השי"ת בחסדו הגדול לציין בכמה מקומות וכו".

וחשוב לציין, שספר זה יצא לראשונה בשנת תשי"ח כשהיה רבינו אברך צעיר בן שלושים שנה בלבד, ועשה רעש גדול בעולם. ובאמת, אף היום למרות כל תוכנות המחשב ומאגרי המידע וספרי הליקוטים שישנם לא פג טעמו ולא נס ליחו של הספר, ואת הייחודיות והמקוריות שיש בו בהחלט לא ניתן למצוא בשום מקום מלבדו (רמז"ג).

ההסכמה ל'קרית מלך'

פעם שאלו את רבינו במה שפר גורלו של ה'קרית מלך' שזכה להסכמה מאביו הקה"י זצ"ל יותר משאר ספריו? והשיב רבינו: "האמת, שביקשתי מאבא הסכמה על כל הספרים שלי, אך לא רצה לתת כי פחד מאוד לתת הסכמה על דברים הנוגעים למעשה, אבל על ספר 'קרית מלך' שאין לו שום שייכות למעשה, הסכים לתת". והוסיף רבינו לספר, שחמיו מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל כתב לו מכתב הסכמה על מס' תפילין ומזוזה שבסופו נדפס החיבור 'מזוזות ביתך' שהוא כעין משנה ברורה על הל' מזוזה, ואמר רבינו לאביו שמאחר ויש בידו מכתב מהשווער, א"כ יכול גם הוא לצרף הסכמתו. ונענה לו ה'קהילות יעקב' וכתב לו הסכמה, ובסופו של דבר לא הדפיס רבינו שום הסכמה (רמז"ג).

(אגב, מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל כתב לרבינו הסכמה אף על פירושו ל'ברייתא דמלאכת המשכן', וגם כתב לו הערות. ואף שאת ההערות הדפיס רבינו בגוף הספר מכל מקום את ההסכמה

מחיקת תיבות "אין ספור"...

בראש ספר 'קרית מלך' כתב אביו מרן ה'קהילות יעקב' זצוק"ל הסכמה נפלאה לבנו, בה כתב "ופעמים רבות אין ספור הציע בני הרה"ג מקורות לפני וכו". אמנם, אחר שנדפס הספר הרהר שוב ה'קהילות יעקב' שאין זה אמת, שהרי למה "אין ספור" המקורות שהציע, הרי אם יספרו יהיה מספר... לכן אמר לבנו למחוק תיבות הללו, ואכן בתיקונים (בסוף הספר) כתוב שתיבות אלו מחוקות.

שקל הקודש

"היום כל ברכותיו של רבינו מתקיימות"

סיפר אחד שהיה בערב ר"ה תשנ"ט בבית רבינו, ואמרה לו הרבנית ע"ה בשמחה "היום כל ברכותיו של הרב מתקיימות, כי היום יצאו ב' ספרים חדשים מהדפוס" (- 'שקל הקודש', ו'מסכת ס"ת וגרים') (רמז"ג).

מידת הענווה של רבינו

בזמן שרבינו עסק בכתיבת חיבורו 'שקל הקודש' על הלכות קידוש החודש, נצרך להסתייע באברך שמומחה בענייני קידוש החודש בשם הרב הסגל שליט"א, שלומד בכלל 'סלבודקא' וגר בקרית ספר. בתחילה נסע רבינו לקרית ספר לדבר עמו ולא מצאו בביתו, לפיכך נסע לכולל 'סלבודקא', וכשראוהו הרב הסגל היה מופתע מאוד ושאל מיד את רבינו מדוע הטריח את עצמו, הלא ודאי שאם היה קורא לו היה מגיע מיד לביתו! והשיב לו רבינו בפשטות האופיינית לו: "אני הוא זה שצריך אותך ולכן באתי אליך".

"לא גרע מחשב לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה"

במהדורה שנייה של 'שקל הקודש' הזכיר רבינו בתוך ההקדמה את מעשה הגניבה שאירע (אבל במהדורה שאח"כ כבר השמיטו את זה) ואת הנדיב שתרם וכו', וז"ל: "הנה בתחילה נדבו להדפסת ספר זה (כאן מציין רבינו את השמות) והם נתנו כל הוצאת הדפוס. אמנם אירע גניבה בעוונותינו הרבים וגנבו כל הכסף, אבל לא גרע מחשב לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה דמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, ויה"ר שיעמוד להם זכות זה אמון", עכ"ל.

מאמר 'יין הטוב' שנדפס ב'ארחות יושר'

חתן רבינו הוציא לפני שנים רבות קונטרס 'הבו לה' כבוד' על ענייני תפילה, ושם יש מאמר ארוך בשם 'יין הטוב' בו נקבצו כל ענייני התפילה ממדרשי חז"ל מחכם אחד שליט"א, עי"ש באריכות גדולה. וידוע שהוא מרבינו שליט"א שכתב לו כדי שידפיסו בספרו, ולאחר שנים רבות כשיצא ה'ארחות יושר' הדפיסו רבינו שם בשינויים מסוימים.

ובשעתו, כשנדפס הקונטרס שאלו לרבינו האם המאמר שם אכן יצא מתחת ידו? והשיב רבינו: "במדרש איכה מסופר על חכמתם

של ילדי ירושלים, ומובא שם מעשה בילד שהלך עם סיר מכוסה ושאלו אחד מה בפנים, והשיב לו הילד: "אם אמי הייתה רוצה שתדע לא הייתה מכסה את הסיר"..." (רמש"ג)

שונה הלכות

החששות בחיבור ה'שונה הלכות'

ידוע ומפורסם שרבינו הוא מיראי ההוראה הגדולים, ותכונה זו ירש מאביו הגדול ז"ע, ועל כן תמיד כותב בהקדמות לספריו או במכתבים לאחרים שלא לסמוך ע"ז למעשה. ובדרך כלל במשך השנים כשהיו באים לשאלו בהלכה למעשה, אם היה זה דין המפורש ב'משנה ברורה' היה פותח ומראה לשואל, ואם לא היה מצדד לכאן ולכאן (ובחיי אביו סבר רבינו שאסור לו להורות כי אביו שהוא רבו גר כאן, והווה מורה הלכה בפני רבו). ולכן את כל ספריו הגיה ב' פעמים, אבל את ה'שונה הלכות' הגיה שלוש פעמים. ואמר רבינו, שכיון שזה הלכה למעשה הוא חושש מאוד לטעויות, ומטעם זה זהו הספר היחיד שחיבר עם חברותא (הגה"צ רא"צ טורצין זצ"ל וחלק עם חתנו הגה"צ ר"צ גרינהוז שליט"א) כי חשש שמא יטעה ולא יחשבן נכון, וגם נתן לכמה ת"ח גדולים שיעברו ע"ז קודם שהדפיס, והזכירם בהקדמה, וביניהם מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל וכן הגרש"ב ולדנברג זצ"ל (וכשהיה רבינו מזדמן לירושלים היה נכנס אליו לכולל ללבן העניינים. ועיין בספר 'בינת שמחה' הרבה מכתבים מרבינו אליו בעניינים אלו).

ובאמת השקיע רבינו רבות בספר זה, ובמידה מסוימת יותר משאר ספריו, כדי לברר כל דין ובאיזה נוסח מדויק לכתוב את ההלכה, ובפרט מה שהביא מספרי החזו"א. וניכר ממכתביו להגרי"א זילבר זצ"ל בעמח"ס 'בירור הלכה' שנכתבו עם כל החריפות, ולא במהרה הסכים לשנות תיבה מסוימת וכיו"ב, ע"ש.

ופעם שאלו לרבינו, שבהקדמה לספרו 'שונה הלכות' מודה לכמה אנשים שעברו על הספר, ובתוכם מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, ומדוע נתן דווקא לו לעבור על הספר? חשב רבינו רגע והשיב: "אני ביקשתי מכמה ת"ח גדולים שיעברו על הספר, ר' אהרן לייב הסכים לעבור על הלכות שבת, על עצמי לבד לא יכולתי לסמוך אבל הוא ת"ח גדול ואפשר לסמוך עליו. ואחרי שעוד ת"ח עברו על הספר יכולתי להוציא לאור".

ודווקא לספר 'דרך אמונה' התייחס רבינו פחות כספר הלכה מובהק. ופעם אמר אחד לרבינו: "זכה ספר 'דרך אמונה' שכל העולם מסתכל בו וכולם לומדים בו", ואמר לו רבינו בענוותנותו: "זה שום דבר אלא רק ליקוט בעלמא". ופעם אחרת אמר: "מסתכלים בזה כי יש שם הרבה מראי מקומות על כל עניין ועניין", כלומר רבינו יותר מתייחס לזה כספר ליקוט ופולפול ולא כ'שונה הלכות' שצריך שיקול דעת גדול איזו שיטה להביא ואיך לכתוב וכו' (רמש"ג).

עבור מי נכתב ה'שונה הלכות'

פעם סיפר רבינו: "מעיקרא, לפני למעלה מעשרים שנים

כשכתבתי את ה'שונה הלכות' לא חשבתי להדפיסו כלל, כי כתבתי זאת לעצמי לדעת איך להתנהג, ולבסוף סברתי שכן כדאי להדפיסו לתועלת הרבים" (רמש"ג).

ופעם אחרת שמעתי מרבינו שאמר, כי בתחילה כתב את ספרו 'שונה הלכות' לתועלת ילדיו, ועל הדרך נהנים עוד יהודים.

ענוותנותו של רבינו

סיפר הגאון ר' חיים ישראל שפירא שליט"א: "בתקופה שחיבר רבינו את ה'שונה הלכות', כשסיים לערוך הלכות מורכבות היה ניגש מדי פעם לאבי הגאון הגדול ר' יהודה שפירא זצ"ל ומראה לו את מה שכתב, ושואל בהכנעה: 'האם כתבתי טוב? האם הדברים מדויקים?', ולא נתקררה דעתו עד שקיבל את הסכמתו לדברים".

"אסיא במגן מגן שויה"

סיפר הר"א טיגר, שרבינו פעם ביקשו שיגיה את ספרו 'שונה הלכות', ושאלו כמה שכר מגיע לו עבור עבודתו, והוא סירב לקחת ואמר בתמיהה: "וכי אני אקח כסף מרבינו?". אמר לו רבינו, הרי "אסיא במגן מגן שויה" וישלם לו לפי המחיר בשוק. עוד אמר לו, שכיון שזה ספר הלכה צריך לעבור על זה ד' פעמים.

כתיבת מפתח ל'משנה ברורה'

שמעתי שלהגאון ר' אלעזר צדוק טורצין זצ"ל היה 'משנה ברורה' ללא מפתח, ואמר לרבינו שנצרך למפתח. רבינו נטל דף ומיד כתב לו מפתח שלם, וסיפר רא"צ שאח"כ בדק ולא היה חסר כלום.

שליטה מדהימה בכל אותיות התורה

ב'טעמא דקרא' פ' כי תצא הביא רבינו מהגר"א שהטעם שגט נקרא בשם זה, כיון שלא מצינו אותיות ג"ט סמוכות זו לזו בכל הפסוקים. והקשה רבינו, דגם ג"ק ז"ט ז"ץ ס"ץ לא מצאנו סמוכות, ע"ש. ובעידנא דחדוותא נשאל פעם רבינו איך ייתכן לזכור כל אותיות התורה בדרגה נעלה ושליטה מדהימה כזו, וביטל זאת רבינו בענוותנותו מכל וכל ואמר: "חישבתי למשל היכן יש בתנ"ך א"א, ואחר א"ב ואח"כ א"ג, וכן על זה הדרך, עד שעברתי על הכל" (ועיין קידושין (ל). לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האותיות שבתורה וכו').

'טעמא דקרא' על מגילת אסתר

שמעתי מרבינו, שהטעם שיש ב'טעמא דקרא' הרבה דברים על מגילת אסתר, כיון שכתוב בהלכה לכתוב בפורים רק מענייני המגילה (מפני איסור מלאכה), ולכך נתן לבו יותר בפורים ללימוד המגילה, ומתחדשים לו באותה שעה הרבה דברים. והוסיף רבינו, כי בנו רצה להוציא 'טעמא דקרא' על מגילת אסתר בנפרד, ואמר לו רבינו כי ב"ה כל שנה מתווסף הרבה ולפיכך לא כדאי להוציא בנפרד.

(מתוך ספר 'הספרים')

כשהגרמנים פרצו לבתינו הם גילו את הכספת והיו בטוחים שהסתרנו בה כסף והחרימו אותה. את ארון הספרים יחד עם כל הרהיטים הם השליכו החוצה. אלא שהקב"ה חמל על מעשיהם של צדיקים, ובתום המלחמה שוטטתי בסמוך לבית ולמול עיניי המשתאות גיליתי את הקונטרס הנ"ל מוטל ברחוב! מיהרתי להרים אותו. קשה לתאר את האושר והסיפוק שהיה מנת חלקי על האוד המוצל מאש...

הגאון רבי בעריש וייס שליט"א ממנצ'סטר על אביו מרן גאב"ד 'העדה החרדית' בירושלים, בעל ה'מנחת יצחק' זי"ע

"וַנִּתֵּן אֶל הָאָרֶן אֶת הָעֵדֻת" (שמות כ"ה, ט"ז)

הדבר נחשף באקראיות בעקבות צילום מודעת 'מזל טוב' שהתנוססה בין כותלי הישיבה במונקאטש לרגל אירוסיו של הגרי"י עם בת הגר"פ, עליה היו חתומים ידידיו. צילום המודעה התגלגל והגיע לידי בנו, איש שיחנו רבי בעריש. במודעה נאמר, כי "עוד בטרם עבר עליו שנת השיתסר נסמך להוראה מראשי גדולי דורנו". לאחר נישואיו, בשנת תרפ"ט, עבר להתגורר בגרוסוורדיין, בדירה צמודה לבית חמיו. הגרי"י צורף עד מהרה לבית הדין בו, כאמור, שימש חותנו ראב"ד. שנה לאחר מכן נולד בנו יחידו, רבי יששכר בעריש.

הסבא הראב"ד

בתחילת השיחה מספר רבי בעריש בזכרונות על הסבא, וסיבת בואו לכהן פאר בגרוסוורדיין. במשך שנים שימש הגר"פ ראב"ד בעיר קלויזנבורג. וכאמור, נסיבות הגעתו לגרוסוורדיין כרוכות בסיפור מרתק שהתרחש בבית ראש הקהל של גרוסוורדיין, הרה"ח רבי ישראל אולמן זצ"ל: רבי ישראל נודע כתלמיד חכם גדול ועשיר מופלג. הוא היה בנו של

זכתה עיר התורה מנצ'סטר שבאנגליה שאותה איווה לה למושב רבות בשנים מרן גאב"ד 'העדה החרדית' בירושלים, בעל ה'מנחת יצחק' זי"ע, ששמו נודע כ'הדיין' של מנצ'סטר, והשפעתו על העיר הייתה רבה ועצומה לשעה ולדורות, ואכן זכתה כיום להיות עיר הבירה של תורה וחסידות באנגליה, לא מעט בזכותו של האי צדיק. גם לאחר שעלה ונתעלה לכהן פאר בעיר הקודש והמקדש נותר במנצ'סטר בנו יחידו, אוד מוצל מאש, הרה"ח רבי בעריש שליט"א, שנותר לשמור על היסודות האיתנים שבנה אביו הגדול ביזע ובעמל, ובצדקת פזרונו פיתה, שכלל והרחיב את גבולות התורה במנצ'סטר, והוא בריח התיכון לכל ענייני היהדות בעירו.

השהייה במחיצתו מהווה חוויה מופלאה ביותר. בזיכרונו הפנומנלי מצליח רבי בעריש להכניס את היושב מולו לחוש את העולם שהיה לפני שבעים ושמונים שנים ויותר, אותו דור מופלא שלפני המלחמה שהיה ואיננו עוד, כאשר מרכזי התורה והיהדות עמדו על תלם בשיא זוהרם. פיו לא פסק מלספר ולהתרפק בגעגועים עזים על זיכרונותיו המרתקים מאותן תקופות מפוארות, וכל שאיפתו להעביר הלאה ממה שראו עיניו למען ידעו דור אחרון.

בצל האבא הגדול

אביו הגדול, הרי"י זצ"ל, נולד בשנת תרס"א בעיירה דאלינא שבחבל גליציה, לאביו הרה"ג רבי יוסף יהודה זצ"ל. בתקופת מלחמת העולם הראשונה עבר למונקאטש, שם שימש אביו מרביץ תורה וחסידות לצעירים. הגרי"י נודע כ'עילוי מדאלינא' כבר בצעירותו.

רק לאחר הסתלקותו של הרי"י נודע את אשר לא סיפר מעולם לצאצאיו ולמקורביו, כי זכה לקבל סמיכה להוראה עוד בטרם מלאות לו 16 שנים. מי שהעניקו לו את ה'הורמנא' והסמיכו אותו להוראה היו גאוני עולם, הגאונים רבי מאיר אריק ורבי שמואל ענגיל, גאב"ד ראדומי שלא זצ"ל, וכן חברי בית הדין של מונקאטש.

הגאון רבי שלמה זלמן אולמן, בעל ה'יריעות שלמה' זצ"ל. לרשותו עמדו מפעלי תעשייה ענקיים, שמהם היה מייצא סחורה לכל רחבי אירופה. רכבות המשא שחלפו במסילותיה של גרוסוורדין נהגו לעצור בסמיכות לבתי החרושת שלו כדי להטעין עליהן סחורה בדרכן ליעד.

לרשותו של רבי ישראל עמדה ספריית ענק ובה כ-15 אלף ספרי קודש. הוא הכיר היטב את כל אוצרו הרוחני הבלום על שמות מחברי הספרים. זולת ספר אחד שתוכנו היה פלפולים וחיידושים על הש"ס. הסיבה לכך הייתה, שבעת שרכש את הספר מצא אותו תלוש ללא הכריכה ודפי השער. רבי ישראל השתוקק לגלות מיהו המחבר, ולשם כך היה נוטל עמו לכל מסעותיו ומציגו לפני גדולי תורה שפגש. אלא שגם אלה לא ידעו את זהות המחבר.

באחד הימים התארח אצלו תלמיד חכם מופלג שסיפר לרבי ישראל על גאון בתורה בשם רבי פנחס צימטבוים, היושב בקלויזנבורג. "אולי הוא יוכל לפתור את החידה", אמר. רבי ישראל לא התמהמה ושיגר אגרת לגר"פ, בה הזמינו להתארח במעונו וליהנות מספריית הענק שברשותו. הגר"פ נענה להזמנה והגיע לבקר אצל רבי ישראל כעבור ימים מספר בהם שהה באכסניה ועבר על הספרייה הוציא רבי ישראל את הספר עלום השם, ושאל את הגר"פ אם ידוע לו מיהו המחבר. "תן לי שעה קלה", ביקש האורח ממארחו, "ואומר לך במי מדובר". לאחר שעה שב הגר"פ בפנים צוהלות ונקב בשמו של המחבר. אולם רבי ישראל נותר עדיין ספקן. "מי יאמר שאכן כדברך הוא ולא המצאת שם של מחבר?", שאל, ספק בהלצה ספק ברצינות. הגר"פ שהיה נחוש להוכיח את אמיתות קביעתו, הורה למארחו להביא לו מתוך הספרייה שלושה ספרים עתיקים שבשמות נקב. הוא פתח אותם, עלעל בהם קלות, והחוזה באצבעו על מספר ציטוטים שהביאו המחברים מתוך הספר האנונימי. לאחר מכן הראה לו הגר"פ כי הציטוטים הנ"ל אכן מופיעים ככתבם וכלשונם באותו ספר, שמחברו היה אלמוני עד לרגע זה.

את התפעלותו הרבה של רבי ישראל אין צורך לתאר. הוא תרגם אותה להחלטה מיידית והפטיר בקול: "מכאן אינכם חוזרים יותר לשום מקום. אני ממנה אתכם בזאת לראב"ד בעירנו". בני העיר קלויזנבורג התקשו להשלים עם ה'גזירה' שניחתה עליהם - לאבד את רבם הנערץ, אולם הפור כבר נפל והגר"פ עקר לגרוסוורדין, שם התגורר עד חג השבועות תש"ד ונהג את רבנותו ברמה.

העילוי הצעיר

סיפורים לרוב נשזרו אודות שקידתו העצומה וידיעותיו הנרחבות בכל מכמני התורה עוד בהיותו עול ימים. אחד הסיפורים הפחות ידועים הם על חיבור מיוחד שעשה ה'מנחת יצחק', שלא זכה לראות אור עולם, ואף לא הושלם עד השנים האחרונות מחמת הוראתו של הגאון רבי שמעון גרינפלד זצ"ל בעל 'שו"ת מהרש"ג', רבה של העיר סעמילי.

מספר רבי בעריש: "כאשר היה אבי בימי חורפו והוא נער צעיר, נקלע לידו ספרו של הגאון הגדול רבי יוסף ענגיל זצ"ל, בעל

ה'גבורות שמונים', ובו שמונים תירוצים על קושיה אחת באחת הסוגיות המורכבות בסדר קדושים. אבא התפעל מאוד מגאונותו האדירה של הגר", וחשקה נפשו לצעוד בדרכיו ולחבר יצירה דומה. הוא חיבר אז קונטרס שנקרא 'רבי שמעון לשיטתו' שבו הוא מיישב את קושיית התוס' במסכת כתובות דף טו ע"א, שנשארו שם בקושיה אודות שיטתו של רבי שמעון. הוא החל לקשר באורח גאוני את כל מאמריו של רבי שמעון בכל הש"ס מתוך קו מנחה המגבש את כולם ל'שיטה אחת', ולאחר מכן החל ליישב את קושיית התוס' בסדרה של תירוצים, אותה העלה על הכתב.

"יצירה זו עוררה בשעתו הדים עצומים אצל תלמידי החכמים שבעירו, והכל שחו בהשתאות אודות כשרונותיו המזהירים של העילוי הצעיר. במהלך כתיבת החיבור נסע אבי לקבל היתר הוראה מידי המהרש"ג. הוא שוחח אתו ארוכות וקצרות בתורה, ונדהם לנוכח ידיעותיו המופלאות בכל מקצועות התורה, ועל אתר העניק לו את היתר ההוראה המבוקש, תוך כדי שהוא חולק לו שבחים רבים.

"בשולי השיחה סיפר אבא למהרש"ג אודות היצירה בה הוא עוסק, והציג בפניו מספר תירוצים מתוך הקונטרס. יעץ המהרש"ג לאבי לחדול מדרך לימודים זו, ולהתמקד רק ב'אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא'.

"בפועל נטה אבא לקבל את עצתו של המהרש"ג ולא השלים יותר את החיבור הזה, ומאז הקדיש כל מעייניו בליבון ובידור ההלכה. אולם הקונטרס שכבר חובר נמצא תחת ידי ולא הוצאנו אותו עד לפני מספר שנים.

הספר המופלא נמצא

"גם סביב זה ישנו סיפור מיוחד, 'נס הצלה' לשעצמו. בזמן המלחמה, כשאבא הבין כי כלתה אלינו הרעה והגרמנים מתכננים לסלק את היהודים, הוא הכניס לתוך כספת שהייתה בביתנו את כל כתבי ידיו וחיבוריו, בהם של זקני הגר"פ. היו שם שו"ת רבות מאוד. בין היתר הכניס גם את שו"ת 'דברי יצחק' - החיבור הראשון שהוציא לאור בעיצומה של מלחמת העולם השנייה. למעשה, מאוחר יותר, כשאבא הוציא את ספרו הידוע 'מנחת יצחק', הוא שילב את כל השו"ת שמופיעות ב'דברי יצחק' והסב את שם הספר ל'מנחת יצחק' כדי להודות לה' ולהגיש לו 'מנחה' על שהציל אותו מידי אויבינו הגרמנים. ואגב, ברשותי עותקים מקוריים של הספר 'דברי יצחק'.

"למרבה האירוניה, הכספת הייתה דחוסה ומלאה בכתבי היד היקרים ודווקא לאותו קונטרס - פרי ביכוריו של אבא, לא היה מקום. מכיון שאבא כבר ויתר עליו הוא הכניסו לארון הספרים והדחיקו ממחשבתו.

"כשהגרמנים פרצו לביתנו לא נכחנו כמובן. הם גילו את הכספת והיו בטוחים שהסתירו בו כסף והחרימו אותו. את ארון הספרים יחד עם כל הרהיטים הם השליכו החוצה. אלא שהקב"ה חמל על מעשיהם של צדיקים, ובתום המלחמה שוטטתי בסמוך לבית, בתקווה למצוא

"הכנתי צ'ק של כמה מיליוני דולרים על כל הסכום הנדרש!", הכריז הנגיד. "ורוצה אני לתת במתנה למרן על מנת שיקדיש לי שעה אחת בלבד מדי חודש כדי שאוכל לברר את ספקותיי וללמוד עמו בחברותא!". מרן שמע את ההצעה ובלא שהייה השיב בבת שחוק...

ההסתפקות במועט של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

"מאת כל איש אשר ידבקנו לבו" (שמות כ"ה, ב')

"באחת ההזדמנויות הצגתי את תמיהתי בפני רעיית רבינו שהשיבה: 'הכל בזכות מידת השמחה! בביתנו שרתה תמיד שמחה עצומה על שזכינו לכך שאבי המשפחה יושב ולומד בהתמדה גדולה, ועל ידי זאת החזקנו את הבית!'".

באתנויי גברייהו בי רבנן

ברבות הימים, כאשר היה רבינו לעיני העדה ולרבן של כל בני הגולה, דאגה הרבנית וחששה שעול הציבור יטרידו מלימודו. באחת ההזדמנויות, כשאחד מגדולי הדור פקד את ביתם ביקשה ממנו הרבנית שיתפלל על בעלה כדי שיוכל להתמיד בלימודו ללא כל טרדות!

כאשר בקשת רעייתו הגיעה לאוזניו, אמר מרן בהתפעלות: "אמנם כל אשה מבקשת שבעלה יהיה גדול בתורה וכל אם שואפת לגדל בנים תלמידי חכמים, אבל ייתכן שבשאיפה זו מעורבת גם מחשבה זרה, כיון שאם בעלה ובניה יהיו גדולים בתורה הם יזכו גם לפרנסה טובה, כבוד וגדולה. אך לעומת זאת, כל בקשתה של רעייתי הינה שאוכל להמשיך ללמוד ללא כל טרדות!".

מעניין לציין, כי קשר השידוכים בין שני מאורי הדורות, הלוא הם מרן בעל ה'קהילות יעקב' ומרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, נוצר בעקבות מסירותה והקרבתה של הרבנית בעבור תורת בעלה.

בשנות קדם שררה בבית רבינו עניות מרובה במידה שאין לתארה ואין לשערה. כאשר אחת מכלותיו התארחה בבית לראשונה בשבת, הכינו לכבודה מאכל מיוחד שבדרך כלל לא נהגו להכינו. היה זה מאכל זול, המצוי כיום בשפע בשווקים, אך באותם הימים בביתו הדל של מרן הגרי"ש אלישיב נחשב מאכל פשוט זה כמעדן מלכים יקר המציאות. בבית היו ילדים רבים, וכאשר הוגשו המנות בני הבית שמו ליבם לכך שכל המנות חולקו ולא נותרה כל מנה בעבור הכלה הצעירה. בעוד המסובים יושבים נבוכים ומעיפים מבטים חטופים בצלחתה הריקה של הכלה, קלטה הרבנית לאה אויערבאך ע"ה, שהייתה אז נערה צעירה, את המבוכה שנוצרה ובן-דגה החליקה את מנתה לצלחתה של הכלה, שבאותה העת לא הבינה את המתרחש ורק בחלוף עשרות שנים הבינה כי מאכל זה הוכן לכבודה.

מרן ישב בראש השולחן, וכאשר הבחין במעשה האצילי של בתו הצעירה עפעף לעברה בעינו, מסמן לה ברמיזה כי גאה הוא בהנהגתה הנבונה. היה זה עפעוף קצר כהרף עין, אולם הערכתו הרבה של אביה, שבוטאה ברמז קל, הייתה שווה בעבור הנערה הצעירה יותר מכל אוצרות תבל.

משיבת נפש

בן רבינו, יבלחט"א רבי בנימין אלישיב שליט"א, העיד כי בימי נעוריו הגיעה לאוזניו שיחה שהתקיימה בין אביו ואמו, שבה דנו השניים בדלות הרבה ששררה בביתם.

במשך שנים רבות היה תלוי שעון עתיק ונאה בחדר השינה, אולם באותה העת, כאשר המחסור הרב והדוחק העצום אימו להכריע את הבית, פנתה הרבנית אל בעלה הגדול והציעה למכור את השעון כדי שיוכלו להתקיים במעט הפרוטות שיקבלו בעבורו, בעוד רבינו נענה לדבריה ומסכים עמה.

בעניין זה הוסיף לספר רבי יצחק דרזי: "טבע האדם שכאשר הוא שרוי בדלות ומחסור הדבר פוגע ביישוב הדעת ובמנוחת הנפש שלו ושל בני משפחתו. עקב כך, מאז ומתמיד תמהתי בלבי כיצד עלה בידי מרן ובני ביתו להחזיק מעמד במשך שנים כה רבות, כשהם מתקיימים בתנאי עניות נוראה, מבלי שהדבר יזיק להם כלל וייתן אותותיו בחייהם ובאורחותיהם.

המעשה אירע בתקופת שידוכיו של רבי חיים קנייבסקי, כאשר חמיו לעתיד - הלוא הוא מרן הגרי"ש אלישיב, נכנס אל מרן ה'חזון איש' כדי לשוחח עמו בלימוד ולהיוועץ בו במספר נידונים הלכתיים. לאחר שמרן נפרד ממנו לשלום ויצא מן הבית פנה ה'חזון איש' לבני ביתו ואמר, שצריך לברר האם יש לרבי יוסף שלום בת שהגיעה לפרקה. "ישוב הדעת בלימוד התורה כפי שראיתי על פניו מוכיח שרעייתו מוסרת את כל כולה לתורתו, ואם כן ניתן להניח שגם בתו ינקה את אוירת התורה השוררת בביתה, ועל כן כדאי לשדכה עם אחייני, בנו של מרן הסטייפלר!".

ואכן, דברי ה'חזון איש' התקיימו במלואם, וכך קם ונהיה השידוך בין שני מאורי הדורות ורבי חיים קנייבסקי היה לחתנו של מרן. נכד רבנו, הרב ליפא ישראלזון, מספר: "בעת רצון סיפר לי אבי, רבי יוסף ישראלזון, שבתקופה בה הוצע לו השידוך עם בת מרן הגרי"ש אלישיב, עמדו על הפרק עוד שני שידוכים מכובדים ורמי מעלה. המעשה אירע בסוף שנת תשי"ד, לאחר שמרן ה'חזון איש', עמו נהגו להתייעץ עד עתה על כל צעד ושעל כבר הסתלק לבית עולמו. מכיון שכך פנה אבי לרבנו, רבי דוד פוברסקי, שהכיר את משפחתו עוד מהעיר ברנוביץ שבליטא, ונועץ עמו בדבר שלושת השידוכים הנכבדים העומדים על הפרק.

"לאחר ששמע את שלושת השמות המדוברים, ציין רבי דוד כי בזמנו שוחח עם מרן ה'חזון איש' שחיווה את דעתו ואמר, כי אם מבקשים למצוא דוגמא לבית של תורה אליו ראוי להיכנס, הרי שזו ביתו של רבי יוסף שלום אלישיב. למוותר לציין, כי כאשר הדברים המפורשים והנחרצים הגיעו לאוזניו של אבי, אמר כי נהיר ובהיר לו לאיזה שידוך עליו לגשת ועם מי עליו להקים את ביתו".

שלא על מנת לקבל פרס

במשך כל שנות חייו היה מרן הוגה בתלמודו, כשהוא מסתגר בצנעה בד' אמות של הלכה ועוסק בתורה שלא על מנת לקבל פרס. מעולם לא תר אחר משרות כאלו ואחרות, ואף כאשר התבקש לא אחת לקבל על שכמו כהונות רמות ונכבדות, ששכר רב עומד בצדן, סירב להיענות לדבר.

לימים העידה רעיית רבינו כיצד עלה בידי הנוגעים בדבר לשדל את מרן ליטול על שכמו את כהונת הדיינות בניגוד לרצונו הראשוני. כאשר ההצעה הובאה לפתחו סירב מרן בכל תוקף לקבל את המינוי, ולא נעתר לכך אף לאחר שראשי הכולל בו למד הפצירו בו ליטול על שכמו את המשרה. בניסיון להפוך את הדברים לעובדה מוגמרת עשו הנוגעים בדבר מעשה ופרסמו בעיתונות התקופה כי מרן כבר נבחר לכהן כדיין בבית הדין - כל זאת עוד בטרם ניאות לקבל על עצמו את המינוי. אולם גם מהלך זה לא שינה את דעתו כמלוא נימה.

רק לבסוף, כאשר חמיו, הצדיק רבי אריה לוי, הצטרף למפצירים ועתר בו לקבל על עצמו את המשרה, נענה רבינו לדבר וניאות לשמש כדיין.

עם מינויו של רבנו לכהן כדיין סברו חברי 'תפארת בחורים' כי אין

זה מן הראוי להניח לו לדור עוד בדירה הדלה בה התגורר עד עתה. בני החבורה פנו לרובם וביקשו לסדר בעבורו דירה נאה ומרווחת, אולם מרן השיב להם דברים כהווייתם ודחה את הצעתם באומרו: "אמנם בשנים הקודמות, כאשר ילדיי הקטנים היו ישנים במשכרות מחמת חוסר מקום והדירה הייתה צרה מלהכיל את יושביה, היה בכך צורך. אבל כיום, כאשר צאצאיי כבר עוזבים את הבית, אינני רואה בכך כל נחיצות!".

כהמשך לעניין זה, מן הראוי לציין כי רבינו הרחיק עצמו מכל נגיעה אישית וקבלת טובת הנאה מתוקף תפקידו הרם בבית הדין. לאור כהונתו הבכירה כדיין בבית הדין הגדול היה מרן זכאי להטבות שונות על חשבון הקופה הציבורית, אך חרף זאת הוא מיאן לקבל כל הטבות ותגמולים נוספים מעבר למשכורת הקבועה. עם התבגרותו והיחלשות גופו עלתה ההצעה לממן בעבורו מונית שתוביל אותו מדי יום עד לפתח בית הדין, אך רבנו דחה את הרעיון והמשיך לצעוד ברגליו לבית הדין יום אחר יום, כמנהגו מיומים ימימה.

רבי בצלאל ז'ולטי, שהיה יושב עם רבינו במושב אחד בבית הדין, העיד עליו כהאי לישראל: "כאשר ישבתי במחיצת הגרי"ש אלישיב, הייתי רואה לנגד עיניי אדם שכל ענייני הכבוד אינם נוגעים אליו אפילו באחוזים קטנים. לא הייתה אצלו כל משמעות לא לעושר, לא לכבוד ולא לתענוגי עולם הזה, אלא רק ליגיעה ושקידה בתורה בפרישות מופלאה!".

אם ייתן איש את כל הון ביתו באהבה

נכד רבינו, הרב ליפא ישראלזון, מספר: "לפני כעשרים וחמש שנים פנה הרב ירוחם פישל פפר לאבי, רבי יוסף ישראלזון, וסיפר כי אחיינו, גביר אדיר בן למשפחת רייכמן, מבקש ללמוד עם מרן הגרי"ש אחת לחודש באופן קבוע, ולפיכך מבקש הוא לנסוע יחד עם אבי אל רבינו ולדבר על לבו שיעתר ללמוד עמו בחברותא.

"אבי השיב על אתר, כי לדעתו קלושים הסיכויים שרבינו יענה להצעה, ועל כן סבור הוא כי הנסיעה כולה מיותרת. אולם בימי חול המועד, שבהם הוא מגיע בלאו הכי לירושלים, מוכן הוא לפנות לרבינו יחד עם הנגיד ולהעלות בפניו את הבקשה.

"ואכן, באחד מימי חול המועד, כאשר נסענו לירושלים נכנסו אבי והנגיד אל הקודש פנימה ופרשו בפני רבו את הבקשה. רייכמן פנה למרן וציין כי ערך חשבון ובירר מהו הסכום הנדרש שדי לחתן את כל נכדיו המרובים של רבינו.

"הכנתי צ'ק של כמה מיליוני דולרים על כל הסכום הנדרש!", הכריז הנגיד, 'ורוצה אני לתתו במתנה למרן על מנת שיקדיש לי שעה אחת בלבד מדי חודש כדי שאוכל לברר את ספקותיי וללמוד עמו בחברותא!".

מרן שמע את ההצעה ובלא שהייה השיב בבת שחוק מהולה בתמיהה: "האם נראה לך שבשביל כמה מיליונים שווה לשנות זמן מועט מסדרי הלימוד?!"

(מתוך הספר 'עמודו של עולם')

"פעם גיליתי בחול המועד מעטפה ששכחתי לתת לנמען. היה אכפת לי שהיא לא הגיעה בזמן אבל כמוזן לא יכולתי לספר על כך לרבי שלמה זלמן, פחדתי פחד מוות. לא הייתה לי ברירה והתקשרתי למי שהמעטפה הייתה מיועדת לו והתנצלתי שיש אצלי מעטפה עבורו ושכחתי להעביר לו לפני החג. הלה התנפל עלי בצעקות, הרגשתי סכינים בלב

רבה של עזרת תורה, הגאון רבי יחיאל מיכל שטרן שליט"א על מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל

"מֵאֵת כָּל אִישׁ אֶשֶׁר יִדְבְּנֵנוּ לְבוֹ תִקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי" (שמות כ"ה, ב')

דומה ודמותו הייחודית של הגאון רבי יחיאל מיכל שטרן שליט"א רבה של שכונת 'עזרת תורה', משתלבת היטב בסיפורים ששמענו מפיו על דודו הגדול, מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל, לרגל מלאת עשרים וחמש שנה לפטירתו. כל כך חסר יומרה, כל כך בלי חשבונות של 'מה יאמרו'.

כמה פעמים התקשרו אל הרב תוך כדי שיחה, מחו"ל, או שאלות בהלכה, ותמיד ענה במינון מדויק לשואל בתמצות, אם כי בפירוט ככל הנדרש, בלי להפריע למהלך השיחה. ייתכן שראינו בו גם קצת מבבואת אביו הגדול, הגה"צ רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, מנהל רוחני של ישיבת קמניץ, שהיווה כל כולו מופת לדרך ארץ בפני הזולת, קטן כגדול, בהכנעה אמיתית כאילו עומד בפני אדם גדול ומקשי בכובד ראש לכל מה שבפיו.

חונתנו של רבי יחיאל מיכל היה חכימא דיהודאי הגאון רבי אברהם דוב - רבי בערל בפי כל - אויערבך, בין היתר רבה של שכונת בקעה ומרבני ישיבת 'אור שמח', אחיו של מרן הגרש"ז. רבי יחיאל מיכל היה מקורב מאד לדודו הגדול, ביצע עבורו שליחויות שונות והציץ אל מאחורי הפרגוד - שם ראה את רבי שלמה זלמן בצורה בה הוא בחר לתאר אותו בפנינו.

"לאחר שהוצאתי על רבי שלמה זלמן את ספר 'המאור הגדול', באו אלי בטענות שבמקום לכתוב על הגדלות שלו כתבתי על הסבא הטוב. אבל זה היה רבי שלמה זלמן. המיוחדות שהיתה בו, אני חושב שעוד לא ראינו סוג מיוחדות כזו עם כל הגדלות שלו ועם 'בין אדם לחברו' ועם מושגים לא מוכרים.

"אספר לכם דוגמא שתסביר את זה במקצת: היה בחור מבוגר שחיפש שידוך, שהייתה לו אמא מבוגרת והיה ברור לו שלאחר נישואיו יצטרך הזוג לגור עם האמא ולטפל בה. אלא, ששום מועמדת לא רצתה לקחת על עצמה כזה עול. המשפחה שלו פנתה לרבי שלמה זלמן שידבר איתו, להסביר לו שהתנאי שלו לא הגיוני וימנע ממנו למצוא את זיווגו.

"הם אמרו לרבי שלמה זלמן שהבחור לא יתחתן בצורה כזאת, אבל להפתעתם הגיב רבי שלמה זלמן ואמר: 'את זה אתם אומרים, אבל

זה לא כך. לא זורקים אמא'. הם חזרו ואמרו שאף אחת לא תסכים להתחתן איתו, ועל זה הוא שוב ענה: 'את זה אתם אומרים, אני אומר אחרת'. לא עברה תקופה והודיעו שהבחור התארס. ביקש רבי שלמה זלמן שהבחור יבוא אליו כי הוא רוצה לומר לו 'מוזל טוב'. "כשהגיע הבחור אמר הגרש"ז לחתן: 'דע לך, כלה צריכה להיות בעלת חסד, ואם היא לא מוכנה לקבל את אמא שלך, היא לא בעלת חסד. אבל אחרי שמצאת אחת שמוכנה לגור עם אמא שלך, אני מבקש ממך שתסדר לה מקום טוב בבית אבות'. אלה שני דברים נפרדים: צריך מישהי שתהיה מוכנה לקבל את האמא, אבל למעשה לחיות איתה ביחד, זה לא טוב..."

"דבר נוסף שלדעתי לא מספיק הדגישו הוא, רבי שלמה זלמן היה אדם מאד מסודר. זה היה חלק מהמיוחדות שבו. לעשות הכל לפי סדר ולפי תכנון, לא סתם. לא לשנות דברים. בלי שינויים חיצוניים. "לדוגמה: כאשר מונה לראש ישיבת 'קול תורה' לבש כובע קאפעלוטש ירושלמי, רחב תיתורא. ראשי הישיבה חשבו שזה לא מתאים וביקשו ממנו שיחליף את הכובע. הוא אמר להם שהוא מוכן לקנות את הכובע הכי יפה שיש, אבל רק כזה כפי שהוא לובש כרגע. לקנות הכי יפה כן, אבל לשנות לא. לא בגלל שזה חשוב בפני עצמו, אלא כי יש סדר. כך נהגו בבית וכל שינוי זה לא טוב.

"הסדר של רבי שלמה זלמן היה משהו מיוחד. פעם אבא הגיע בשבת לבית הכנסת בו הוא התפלל בלי משקפיים. לאחר התפילה

"היה פעם אברך שעבר עבירה. הוא לא היה רגוע ולא ידע איך לעשות תשובה שיכופר לו. הוא בא לרבי שלמה זלמן והתחיל לבכות. רבי שלמה זלמן אמר לו: 'תגיד פרק תהילים ותמשיך ללמוד'

"זה ממש אכל לי את הלב, ונכנסתי לרבי שלמה זלמן בהמשך החג, סיפרתי לו. הוא אמר לי: 'בחול המועד אמנם אסור לכתוב, אבל לקשקש מותר'. הוא פתח את הפנקס עם רשימת האנשים שלהם הוא מחלק כספים, ועל שמו של אותו אדם שם פס. לא הבנתי, ההוא יותר לא יקבל? רבי שלמה זלמן הסביר: אם הוא פגע בך, סימן שיש לו כסף. בפסוק כתוב 'תחנונים ידבר רש', עני לא מדבר כך".

"זה היה רבי שלמה זלמן: לדעת את הנפש, את המהות את המהלך של האדם.

"היה פעם אברך שעבר עבירה. הוא לא היה רגוע ולא ידע איך לעשות תשובה שיכופר לו. הוא בא לרבי שלמה זלמן והתחיל לבכות. רבי שלמה זלמן אמר לו: 'תגיד פרק תהילים ותמשיך ללמוד'. לאחר שהלה ירד מדרגות מביתו של רבי שלמה זלמן, רץ רבי שלמה זלמן למרפסת ואמר לו: 'לא פרק ראשון, שני שלישי. רק פרק אחד קטן. כי בזמן שאתה אומר את התהילים אתה חושב על העבירה. אם תגיד הרבה - תחשוב על זה יותר'. צריך לעשות משהו לכפרה, אבל לא להכנס לזה.

"עוד סיפור איך ידע להיכנס לנבכי הנפש של הזולת: פעם הגיע אליו יהודי מ'שערי חסד' בכעס נורא. הוא טען ששולחים לו מכתבים מארצות הברית עם תמיכה כספית והם לא מגיעים אליו, כנראה שהשכן גונב את המעטפות מהתיבה שלו. הוא בכה מאוד. רבי שלמה זלמן הציע לו שיעשו בדיקה, האם זה באת כפי שהוא טוען. אם יתברר שאכן זה כך, הוא מתחייב בעצמו להיכנס לעובי הקורה. אבל אם לא נכון, למה שתהיה בכזו עצבות בגלל זה.

"רבי שלמה זלמן לקח מעטפה וכתב עליה 'לכבוד' עם שמו של אותו יהודי והכתובת שלו, ואמר ליהודי שישלח אותה בדואר, ונראה אם המעטפה תגיע או לא. המעטפה כמובן הגיעה אליו. אמר לו רבי שלמה זלמן, אם אתה חושד עדיין, נשלח עוד מכתב ונשים בתוך המעטפה עוד מעטפה כך שיראה שיש בה כסף ואולי אפילו נשים בה איזה שטר, ונראה אם היא תגיע ליעדה. וגם המכתב הזה הגיע..."

"היהודי הזה כמעט ירד מדעתו בגלל הדמיון שהיה שרוי בו, ורק על

שאל אותו רבי שלמה זלמן: 'נהיית מחמיר?' אבא אמר שלא. מה קרה? הם נשברו בלילה. רבי שלמה זלמן הוריד את משקפיו ואמר לו: 'את המשקפיים האלה יש לי ארבעים שנה. כשאני הולך לישון אני מקפל אותם ושם אותם במקום המיועד, אז למה שישבר?'

חמי, אחיו של רבי שלמה זלמן, היה זקוק לסכום כסף. הוא בא לרבי שלמה זלמן בשאלה האם הוא יכול להלוות לו. רבי שלמה זלמן שאל אותו קודם כל האם יש לו כסוי להלוואה, מהיכן להחזיר את הכסף. משאיש לו הוא אמר: 'אם כך אני אלווה לך, כי אם לא, זה לווה רשע ולא ישלם'.

"אחר כך הוא אמר לו שהכסף נמצא במקום מסתור והוא מבקש ממנו לצאת לחדר שני בזמן שהוא מוציא אותו משם, כי הוא לא רוצה שידע היכן הכסף נמצא. השווער אמר לו: 'שלמה, בי אתה חושד?'

"אמר לו רבי שלמה זלמן" 'אף אחד לא יודע היכן הכסף נמצא. אם יום אחד חס וחלילה תהיה גניבה, ואתה תהיה היחיד שידע היכן הכסף מוחבא, אני חושש שלמשך שבירך של שניה אחשוד בך, גם אם מיד אחליט שזה בוודאי לא אתה. למה אתה צריך את הרגע הזה, שחלילה אחשוד בך? אם לא תדע, זה לא יהיה'...

"אומרים בשם ה'חתם סופר' שב'והייתם נקיים מאלוקים ואדם' שהרבה יותר קשה להיות נקיים מאדם מאשר מהשמים. כי בין אדם לחברו, כל אחד חושב אחרת, וצריך לאת ידי חובת כולם שלא יחשדו".

זה דבר שלא שומעים כל יום, אדם גדול כמותו שהיה מעורב אישית במעשה חסד וחלוקה וגבייה.

"זכיתי להיות יד ימינו בהמון דברים כאלה. בערב פסח הוא היה מחלק מעטפות לאברכים עם משפחות וכדומה. הוא היה אומר לי בדיוק מה לומר לכל משפחה, והיה מסמן על המעטפה סימן, כדי שאזכור מה לומר לכל אחד. למשל, הוא אמר לי לומר למשפחה מרובת ילדים שהכסף מיועד רק לחול המועד לצורך לקחת את הילדים לגן החיות או לטיולים. ואם ישתמשו בכסף למשהו אחר, זה גזל.

"הוא הסביר לי, שהם עניים מרודים ובוודאי ירצו לקנות בזה מצות ועוד לחג. אבל כל זה הרי לבסוף יהיה להם, אחרים יעזרו. אבל לילדים לא יהיה גן חיות והם יבואו אחר החג לחיידר והחברים יספרו מה עשו בחול המועד ורק הם לא היו בשום מקום. למה זה מגיע להם? לכן רצה רבי שלמה זלמן שהכסף ילך אך ורק לזה..."

מעטפת הרגעה

"פעם גיליתי בחול המועד מעטפה ששכחתי לתת לנמען. היה אכפת לי שהיא לא הגיעה בזמן אבל כמובן לא יכולתי לספר על כך לרבי שלמה זלמן, פחדתי פחד מוות. לא הייתה לי ברירה והתקשרתי למי שהמעטפה הייתה מיועדת לו והתנצלתי שיש אצלי מעטפה עבורו ושכחתי להעביר לו לפני החג. הלה התנפל עלי בצעקות: 'אילו היית מביא את המעטפה בזמנו היינו אוכלים בשר ביום ראשון של חג הפסח. בגללך, לא היה לנו בשר'. הרגשתי סכינים בלב.

הגרש"ז בריקוד? הם כמוכן לא איחרו לשאול אותנו, לשמחה מה זו עושה. ואז הבהיר הגרש"ז, כי זה עתה נודע לו שה'מנחת יצחק' הגיע לגור בירושלים, ושמחתו הרקיעה שחקים עד שפרצה מאליה בדמות הריקוד. ואז הוסיף ונימק גם את פשר השמחה המיוחדת כפי שאמר לבנו הג"מ ברוך זצ"ל: 'מאז הסתלקותו של הגאון מטשעבין זצ"ל אינני מוצא מנוח בנפשי על כי הגאון לא הותיר אחריו רב חסידי בקנה מידה הולם את אישיותו. וכעת, כאשר שמעתי כי הגיע לכאן הרב וייס היה זה בשבילי שמחה עצומה, בידעני כי סוף סוף יש לנו רב בעל שיעור קומה כמו של הגאון מטשעבין'.

(י. אהרונסון, מתוך 'המבשר - קהילות', ט' בשבט תש"פ)

פריט או חפץ כלשהוא למוזכרת. למול עיניי המשתאות גיליתי את הקונטרס הנ"ל מוטל ברחוב כדומן על פני האדמה. גחנתי ארצה ומיהרתי להרים אותו. קשה לתאר את האושר והסיפוק שהיה מנת חלקי על האוד המוצל מאש. לקחתי אותו אלי והוא נותר ברשותי עד היום, וכאמור לפני שנים מעטות הדפסנו אותו".

כאשר השיחה נסובה אודות קשריו של ה'מנחת יצחק' עם גדולי הדור, צצות ועולות עובדות מרתקות ומאלפות המעידות על גודל ההוקרה וההערכה שרחשו הכל לגדלותו התורנית העצומה.

"באחד הימים ראו בני ביתו של הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהנה הגרש"ז יוצא בריקוד, מכרכר ומפזז בשמחה. הדבר היה כאמור לפלא בעיניהם. ביום חול בהיר, ללא כל סיבה מובנת, פוצח

המשך מעמוד 11 | הגאון רבי יחיאל מיכל שטרן שליט"א

ובנו, הגאון רבי מוטל, שם לב שהוא מברך פעם שניה את ברכת 'נודה לך'. רבי שלמה זלמן לא היה אדם של נערוון, והוא חשש שמא קרה לו משה. רבי מוטל אמר לו שכבר אמר, אבל הוא סימן לו שהכל בסדר. אחרי שגמר הסביר רבי שלמה זלמן שאמר את 'נודה לך' בלי כוונה ו'נודה לך' בלי כוונה להודות, זה כאילו לא אמר דבר".

והוא באמת היה בלי שום נערוון?

"הייתי במשך כמה שנים בעל תוקע במנין שלו. פעם שאלתי אותו אחרי התפילה אולי הוא רוצה שאתקע לפי שיטות נוספות בהלכה, אבל הוא אמר לי: 'וואס דארף מען' (למה צריך)?

היו עוד שליחויות עבור הגרש"ז?

פעם הגעתי אליו והוא שאל אותי: 'מיכל, יש לך זמן? יש יהודי גלמוד משערי חסד שמאושפז בבית החולים הרצוג ואני רוצה לבקר אותו'. נסענו ביחד, והתברר שאותו יהודי בכלל בלי הכרה.

"רבי שלמה זלמן ביקש מהאחות שהוא רוצה לדבר עם הרופא. אני הסברתי לרופא מי זה רבי שלמה זלמן, כדי שיתייחס בהתאם. רבי שלמה זלמן בירר אצל הרופא מה המצב שלו... כשיצאנו, אמר לי: 'מיכל, אולי נעשה קביעות, פעם בשבועיים נקפוץ אליו לביקור?' אחרי שבועיים שוב הגענו ולא היה שום שינוי. רבי שלמה זלמן ביקש שוב לבקר אותו, אז שאלתי אותו מה יש ללכת לבקר הוא הרי מחוסר הכרה?

"רבי שלמה זלמן אמר לי: 'תבין, הוא גלמוד ואף אחד לא מתעניין בו. הרופא לא חייב לדווח לאף אחד מה קורה איתו והאם יש שינוי או התקדמות. אם נגיע כל שבועיים, הוא יודע שהוא יהיה חייב לדווח על משהו'...

"אמר לי רבי שלמה זלמן, שאותו הדבר הוא כאשר שולחים ילדים לרב'ה ללמוד בחיידר. אם אתה לא בא לשאול את הרב'ה על ההתקדמות של הילד, הוא מרגיש שאין לו חובת דיווח ולא יתאמץ. ברגע שהאבא שואל כל שבוע, הרב'ה חייב לדווח על משהו, וכל הגישה שלו תהיה אחרת.

(חלקים מתוך שיחה של הר' אפרים זלמן גלינסקי והר' אליהו גוט מתוך קולמוס שבט תש"פ)

ידי השתתפותו של רבי שלמה זלמן שנכנס לנבכי נפשו, הוא הצליח להוציא אותו מזה".

"אספר סיפור: ההערכה של רבי שלמה זלמן לרבי משה פיינשטיין הייתה עצומה. ר' משה עקיבא דרוק כתב פעם ב'המודיע' כתבה בה כתב 'פוסק הדור רבי שלמה זלמן אויערבך'. רבי שלמה זלמן כתב לו מכתב: 'אתה הרי בן דודי. תסביר לי איך אתה עושה לי דבר כזה?' הוא ממש ראה בזה ביזיון, והוא ביקש שמהיום לא יחזור על זה שוב. ר' משה עקיבא הגדיל את המכתב של רבי שלמה זלמן ותלה אותו במשרד בבית הדפוס ברחוב יהודית. שם ראה את זה ר' אברהם יוסף לייזרזון, שהלך לשאול את דודו, מה מטרת המכתב הזה...

"רבי שלמה זלמן אמר לו: 'תראה, גם אני מחפש כבוד. גם אני בן אדם כמו כולם. הנה, תראה מה זה כבוד. לפני שבועיים קיבלתי כתב מרבי משה פיינשטיין, ששלחתי לו תשובה בהלכה שכתבתי והוא הסכים איתי'. רבי שלמה זלמן הוציא את המכתב והתחיל לרקוד איתו. 'דאס איז כבוד. א ודאי וויל איך כבוד, אבער וואס איז כבוד וייס איך' (זהו כבוד. בוודאי שאני רוצה כבוד, אבל אני יודע מהו כבוד)...

"היו שכתבו על המעטפות של המכתבים ששלחו לו 'הגאון הגדול וכו'. הוא לא קרא את זה, אלא קרע וזרק לאשפה. הוא אמר: 'אני לא מביין, יש דוור שצריך לקרוא את כל השורות הללו עד שמגיע לשם של הנמען, לא רחמנות עליו? מה שחשוב לו זה רק מה השם שנמען.

חוף מזה, הדוור צריך לדעת שזה הגאון? התפקיד שלו זה למסור את המכתב, למה לפרסם אותו לדוור?'

"והתפילה שלו. לא היו קולות ברכים. הכל היה רגוע. הוא היה מתפלל תפילת ערבית 'בבית זבול'. הוא ביקש מהם שלא יחנו שיסיים שמונה עשרה. לפעמים הוא רוצה קצת לאריך, שיעשו לו טובה וייתנו לו לפעמים להאריך. אם הוא ידע שמחכים לו, זה מפריע. 'לאזט מיר דאווענען' (תאפשרו לי להתפלל)...

"פעם הוא אמר, שאצלו יום מוצלח, הוא יום בו הוא כיוון ב'ברכת אבות' בשלוש התפילות. יש סיפור ידוע שפעם בדרך ברכת המזון,

ספר
יצא
לאור
בצוק

פודים

חודש אדר

של צוק

שיעורי רבנו מאיר הלוי

על התורה - שמות
מאת מרן הגאון הגדול
רבי מאיר סאלוביצי'ק
זצוק"ל

אורייתא

סיום מסכת - סיום הש"ס
יו"ל ע"י מכון אורייתא
בראשות הגאון רבי
עמיהוד יצחק מאיר לוין
שליט"א

הליכות ברכות

מאת הגאון רבי
יצחק אופיר מלכא
שליט"א

מאמר דוד

על התורה ומועדים
מאת מרן הגאון הגדול
רבי דוד כהן שליט"א
ר"י חברון וחבר מועצה"ת

כה תאמר חידה ידע

מאת הרבנית
ד. פרקובסקי תחי'
אשת ראש ישיבת
בית התלמוד - ארה"ב

אשא כפי

הלכות נשיאת כפיים
מאת הרה"ג
חיים משה כץ
שליט"א

סידור אברהם יגל

המבואר, הלכות הפסקות
מאת הגאון רבי
שמואל ביבאס
שליט"א

נתן לפישג האנולת הספרים האלה

נתן פלדמן

02-6504055

הפצה

הדפסה

עימוד

הגהה

עריכה

הקלדה